

Nr 50

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.; given Stockholms slott den 6 mars 1964.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Ragnar Edenman

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen framlägges förslag rörande dels organisationen av universitets/högskoleväsendets centrala ledning, dels de enskilda universitetens och högskolornas organisation och förvaltning. Vidare framlägges förslag rörande erforderlig personalorganisation för de skilda förvaltningsenheterna.

För universitets/högskoleväsendets centrala ledning föreslås upprättande av ett nytt ämbetsverk, benämnt universitetskanslersämbetet. Under detta verk föreslås skola sortera de läroanstalter, vilka för närvarande är underställda kanslern för rikets universitet, överstyrelsen för de tekniska högskolorna och styrelsen för farmaceutiska institutet.

Chef för universitetskanslersämbetet blir enligt förslaget en av Kungl. Maj:t utsedd universitetskansler. Inom ämbetet föreslås skola upprättas fem fakultetsberedningar, vilkas uppgift blir att närmast svara för planeringsarbetet för universitetens och högskolornas fortsatta utbyggnad. Ledamöter av fakultetsberedningarna föreslås skola förordnas av Kungl. Maj:t, till en del inom förslag upprättade av de berörda fakulteterna. Universitetskanslern föreslås bli ordförande i ämbetsverkets styrelse, som därjämte föreslås komma att bestå av fakultetsberedningarnas ordförande och ytterligare tre ledamöter.

Inom universitetskanslersämbetet skall enligt förslaget finnas en planeringsbyrå, en utbildningsbyrå, en administrativ byrå och en rationaliseringsgrupp.

Avnämaringresset i fråga om den akademiska utbildningens innehåll och organisation företrädes enligt förslaget dels inom fakultetsberedningarna, dels genom särskilda utbildningsråd, vilka föreslås skola träda i stället för bl. a. de tekniska högskolornas nuvarande avdelningsråd. Utbildningsråden föreslås som regel bli centrala i stället för som nu lokalt anknutna. Undantag härifrån göres i fråga om råden för civilekonomutbildning.

Tandläkarhögskolorna i Stockholm och Malmö föreslås bli infogade i karolinska institutet respektive universitetet i Lund. Principbeslut föreslås om att även farmaceutiska institutet vid en senare tidpunkt skall infogas i en större läroanstalt, antingen universitetet i Uppsala eller karolinska institutet.

Vissa ändringar i fakultetsindelningen föreslås, varigenom samhällsvetenskapliga fakulteter tillkommer vid universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg och Stockholm. Odontologiska fakulteter bildas enligt förslaget vid universiteten i Lund och Umeå samt vid karolinska institutet. Den nuvarande ekonomiska fakulteten i Lund föreslås uppgå i den nya samhällsvetenskapliga fakulteten där. Universitetet i Umeå föreslås tills vidare få en odelad filosofisk fakultet.

Var och en av de enskilda läroanstalterna föreslås bli ställd under styrelse av ett konsistorium, bestående av en vald rektor såsom ordförande och såsom ledamöter bl. a. fakulteternas dekaner. Varje läroanstalts centrala förvaltning skall enligt förslaget hållas samman under en chef. För ledningen av de största förvaltningarna, de vid universiteten i Uppsala och Lund, föreslås inrättande av tjänster som universitetsråd. För ledningen av övriga förvaltningar föreslås byråchefstjänster. Universitetsråden föreslås tillika bli ledamöter av vederbörande konsistorium. Inom envar av de största förvaltningarna skall enligt förslaget finnas en utbildningsbyrå och en administrativ byrå. Övriga förvaltningar föreslås få en motsvarande organisation.

En avlastning av den forskande personalens administrativa arbetsbörda eftersträvas. En ny institutionsindelning avses komma till stånd, innebärande en sammanslagning av flera enprofessorsinstitutioner till större enheter. Varje enskild institution avses komma att förvaltas av en prefekt, vilken skall ha att i alla viktiga ärenden samråda med ett institutionskollegium.

Det totala medelsbehovet för den nya organisationen beräknas för budgetåret 1964/65 till 10 633 000 kr., vilket i jämförelse med medelsanvisningen för motsvarande ändamål budgetåret 1963/64 innebär en ökning med 5 157 000 kr.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 6 mars 1964.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Edenman, anmäler — efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter — fråga angående universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m. och anför därvid följande.

I årets statsverksproposition, bil. 10 s. 342, har Kungl. Maj:t på min hemställan under punkten 165 föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1964/65 beräkna

till Universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m. ett belopp av 1 488 000 kr.

Sedan detta ärende numera färdigberetts, får jag ånyo anmäla detsamma.

I. INLEDNING

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 juni 1955 tillkallade dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet fem sakkunniga för att verkställa utredning och avgiva förslag angående universitetens och högskolornas uppgifter och behov. Riktlinjer för de sakkunnigas arbete angavs i departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet nämnda dag. De sakkunniga antog benämningen 1955 års universitetsutredning.

Med skrivelse den 29 juni 1957 avgav universitetsutredningen sitt första betänkande, *Den akademiska undervisningen. Forskarrekryteringen* (SOU 1957:24). På grundval härav framlades i proposition 1958: B 1 under åttonde huvudtiteln, punkten 1, förslag om förstärkningsanordningar vid universiteten m. m. Riksdagen beslöt i enlighet med de sålunda framlagda förslagen (SU B 48; Rskr B 76).

Universitetsutredningen har vidare — med skrivelser den 17 december 1957 samt den 10 januari och den 16 maj 1958 — avlämnat redogörelser för tre på utredningens initiativ genomförda statistiska undersökningar, nämligen Akademikerräkningen 1955 (SOU 1957: 51), Reserverna för högre utbildning. Beräkningar och metoddiskussion (SOU 1958: 11) samt Lärarbrist och läraröverskott (SOU 1958: 21).

Som ett andra led i sina förslag till upprustning av våra vetenskapliga institutioner avgav universitetsutredningen med skrivelse den 20 september 1958 sitt femte betänkande, *Forskningens villkor och behov* (SOU 1958: 32). På grundval härav framlades i propositionen 1959: 105 förslag om ökat stöd åt forskning m. m. Riksdagen beslöt i enlighet med de sålunda framlagda förslagen (SU 126; Rskr 294).

Med skrivelse den 22 december 1959 avgav universitetsutredningen sitt sjätte betänkande, benämnt *Universitet och högskolor i 1960-talets samhälle. Riktlinjer och förslag till utbyggnad* (SOU 1959: 45). På grundval av detta betänkande framlades i propositionen 1960: 119 förslag till riktlinjer för utbyggande av det högre utbildningsväsendet m. m. Riksdagen godkände dessa riktlinjer (SäU 1; Rskr 327). Därefter har vid 1961, 1962 och 1963 års riksdagar beslut fattats i en rad konkreta frågor rörande utbyggnaden av universitet och högskolor, varjämte riksdagen under föregående års höstsession biträtt de förslag till riktlinjer för den erforderliga ytterligare utbyggnaden av det högre utbildningsväsendet m. m., varom förslag framlades i propositionen 1963: 172.

Som det sista ledet i sitt arbete har universitetsutredningen behandlat frågorna om de högre läroanstalternas organisatoriska ställning och förvaltningsmässiga struktur. Sina överväganden och förslag härutinnan redovisar utredningen¹ i

sitt med skrivelse den 17 januari 1963 avgivna betänkande VII, Universitetens och högskolornas organisation och förvaltning (SOU 1963: 9). Såsom bihang till detta betänkande avlämnade utredningen en av statskontoret utarbetad rapport över organisationsundersökningar, som gjorts efter hemställan av utredningen, jämte därtill anknäytande rekommendationer och förslag rörande universitets- och högskoleväsendets organisation och administration (Universitetsväsendets organisation. Rapport av statskontoret. SOU 1963: 10).

Över universitetsutredningens betänkande och statskontorets rapport har utlåtanden avgivits av statskontoret, kanslern för rikets universitet, överstyrelsen för de tekniska högskolorna, styrelsen för farmaceutiska institutet, styrelsen för lantbrukshögskolan, styrelsen för skogshögskolan, styrelsen för veterinärhögskolan, skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning, riksrevisionsverket, byggnadsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, statistiska centralbyrån, riksarkivet, t. f. riksbibliotekarien, interimsstyrelserna för socialinstituten i Stockholm, Göteborg och Umeå, styrelsen för sydsvenska socialinstitutet, styrelserna för journalistinstituten i Stockholm och Göteborg, utrustningsnämnden för universitet och högskolor, statens medicinska forskningsråd, statens humanistiska forskningsråd, statens naturvetenskapliga forskningsråd, statens råd för atomforskning, statens råd för samhällsforskning, statens tekniska forskningsråd, statens råd för byggnadsforskning, jordbrukets forskningsråd, rymdkommittén, styrelsen för stiftelsen Malmfonden, överbefälhavaren, kommerskollegium, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Uppsala, Östergötlands, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Örebro samt Västerbottens län, garantilänenämnden, Frescatikommittén, 1962 års Umeåkommitté, lärarutbildningssakkunniga, gymnasieutredningen, studiesociala utredningen, farmaceututbildningskommittén, veterinärhögskoleutredningen, riksmuseiutredningen, läkarutbildningsberedningen samt nämnden för internationellt bistånd.

Kanslern för rikets universitet har överlämnat yttranden från vederbörande akademiska myndigheter vid honom underställda läroanstalter. Överstyrelsen för de tekniska högskolorna har överlämnat yttranden från lärarkollegierna vid tekniska högskolan i Stockholm och Chalmers tekniska högskola samt från organisationskommittén för teknisk högskola i Lund. Styrelserna för farmaceutiska institutet samt lantbruks-, skogs- och veterinärhögskolorna har överlämnat yttranden från vederbörande läroanstalts lärarkollegium (kollegium). Överbefälhavaren har överlämnat yttrande från försvarets forskningsanstalt. Kommerskollegium har överlämnat yttranden från Östergötlands och Södermanlands handelskammare, Smålands och Blekinge handelskammare, Skånes handelskammare, handelskammaren i Göteborg, handelskammaren i Gefle samt Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare. Länsstyrelsen i Örebro län har överlämnat yttrande från drätselkammaren i Örebro.

Vidare har vissa organisationer och sammanslutningar beretts tillfälle att yttra

¹ Professorn T. Segerstedt, ordförande, professorn S. Bergström, numera t. f. statssekreteraren S. Moberg, direktören H. J. Olson och professorn I. Sönnelid.

sig över betänkandet och statskontorets rapport. I anledning härav har yttranden avgivits av Vetenskapsakademien, Ingeniörsvetenskapsakademien, lärarrådet vid Handelshögskolan i Stockholm, Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund, Svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges industriförbund (gemensamt yttrande), Handels arbetsgivareorganisation och Sveriges Grossistförbund (gemensamt yttrande), Svenska teknologföreningen, Svenska civilekonomföreningen, Kooperativa förbundet, Sveriges hantverks- och industriorganisation, Tekniska samfundet i Göteborg, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Statstjänstemännens riksförbund (SR), Sveriges förenade studentkårer (SFS), Sveriges konservativa studentförbund, Centerns studentförbund, Sveriges socialdemokratiska studentförbund, Sveriges kristliga studentrörelse, Sveriges fria kristliga studentförening, Sveriges evangeliska student- och gymnasiströrelse, Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbund, Svenska tandläkaresällskapet och Skånska ingenjörsklubben.

SACO har överlämnat yttranden från Sveriges juristförbund, Sveriges samhällsvetareförbund, Universitetslärarförbundet, Sveriges universitets- och högskoleamanuensers förbund (SUHAF), Läroverkslärarnas riksförbund (LR), Svenska arkitekters riksförbund, Sveriges tandläkarförbund, Sveriges jägmästares och forstmästares riksförbund och Sveriges veterinärförbund. Vetenskapsakademien har överlämnat yttrande från föreståndarkollegiet vid naturhistoriska museet.

Härjämte har kollegienämnden vid Chalmers tekniska högskola inkommit med särskild skrift i ärendet.

I det följande återges det huvudsakliga innehållet i universitetsutredningens betänkande. I fråga om statskontorets rapport torde få hänvisas till dels själva rapporten, dels de sammanfattande jämförelser mellan utredningens och statskontorets ställningstaganden, som utredningen redovisat i betänkandet.

Vidare redovisas i det följande huvudinnehållet i de över betänkandet och rapporten avgivna yttrandena.

I fråga om många av universitetsutredningens förslag erfordras icke beslut av riksdagen. För överblickens och sammanhangets skull lämnas emellertid även för vissa dylika förslag en kortfattad redovisning.

Härjämte kommer att tagas upp de förslag till anslagsäskanden för budgetåret 1964/65, som inkommit från universitetskanslern beträffande kanslersämbetets anslag till omkostnader samt ämnes- och fakultetskonferenser, från antagningsnämnden för civilekonomutbildning, från utrustningsnämnden för universitet och högskolor angående nämndens avlönings- och omkostnadsanslag samt från akademiska rektorskonventet i Stockholm.

II. PRINCIPIELLA UTGÅNGSPUNKTER

1. Universitetsutredningen

A. Universitetsväsendets expansion

De svenska universiteten och vetenskapliga högskolorna har under de senaste decennierna undergått en utomordentligt stark utveckling i kvantitativt hänseende. Ett mått på denna utveckling utgör antalet närvarande studerande, som, efter att ha legat relativt konstant under krigsåren och stigit från ca 14 000 till ca 17 000 under de fem första efterkrigsåren, därefter har stigit i snabb takt, så att studentantalet höstterminen 1961 låg mer än dubbelt så högt som det gjorde höstterminen 1950 (39 000 mot 16 800).

Expansionen kommer att fortsätta. *Prognos- och planeringsgruppen inom ecklesiastikdepartementet* har i SOU 1962:55 offentliggjort ett programmatiskt räkneexempel rörande tillströmningen till akademiska studier och efterfrågan på akademiskt utbildad arbetskraft. Detta räkneexempel slutar på siffran 82 700 närvarande studerande höstterminen 1975 vid universiteten och samtliga högskolor (inklusive jordbrukets högskolor och gymnastiska centralinstitutet). Den i exemplet tänkta fördelningen mellan fakulteter och högskolor under ecklesiastikdepartementet framgår av nedanstående sammanställning, i vilken även redovisas det beräknade antalet närvarande höstterminen 1962.

	1962	1975
Jur. fak.	2 494	6 300
Teol. fak.	891	1 500
Med. fak.	3 639	8 300
Hum. fak.	18 225	22 400
Mat.-nat. fak.	8 101	20 700
Tekn. högsk.	5 823	15 300
Handelshögsk./ekon. fak.	1 969	4 200
Tandl.-högsk.	1 186	2 200
Farm. inst.	582	750
Summa	42 910	81 650

Emellertid utgör studentantalets utveckling endast en av komponenterna i hela universitets- och högskoleorganisationens tillväxt. I själva verket blir denna tillväxt sannolikt ännu starkare än totalsiffrorna rörande antalet studenter antyder. Man måste härvidlag, förutom med utbildningsuppgiftens kvantitativa

tillväxt, räkna med en fortsatt *differentiering* av de enskilda fakulteternas och högskolornas forsknings- och utbildningsprogram och med de ytterligare personalbehov, som uppkommer som en följd av det fortlöpande arbetet för att få till stånd en genom *intensivare undervisning* uppnådd effektivisering av utbildningsorganisationen. Vidare måste man räkna med *forskningens* egen, av utbildningsuppgifterna oberoende utveckling och de krav denna kommer att ställa i fråga om förstärkning av såväl de personella som de materiella resurserna.

Särskilt bör framhållas, att utbyggnaden av de högre läroanstalterna enligt statsmakternas beslut i mycket hög grad kommer att gälla fakulteter och läroanstalter för experimentell forskning, d. v. s. vetenskapsgrenar som redan i nuläget är relativt sett mycket personalkrävande och som dessutom kräver en omfattande utrustning i form av lokaler och apparatur. Det torde emellertid finnas anledning räkna med att all forskning, och speciellt då den experimentella forskningen, utvecklas i den riktningen, att den kräver en alltmera omfattande personell och materiell basorganisation, per forskare räknad.

Av det här anförda framgår, att en ren extrapolering utifrån angivna eller antagna riktpunkter i fråga om studentantalets utveckling men med bibehållande av nuvarande relationer mellan antalet studerande och antalet lärare och övriga tjänstemän liksom av nuvarande anslagsbehov räknade per student endast skulle ange en undre gräns för universitets- och högskoleorganisationens tillväxt i avseende på personal och anslag.

Även om hänsyn tages till de rationaliseringsvinster, som kan göras i en på antytt sätt växande organisation, måste man, såvitt utredningen förstår, räkna med att universitets- och högskoleväsendets såväl personal- som medelsbehov kommer att stiga *minst till det dubbla* inom ett decennium.

B. De högre läroanstalternas dubbla uppgift. Frihet och planering

En allmän förutsättning för universitetsutredningens överväganden i förvarande liksom i tidigare sammanhang är den, att de akademiska läroanstalterna — universiteten och de vetenskapliga högskolorna — även i framtiden skall ha den dubbla uppgiften att vara centra för forskning och läroanstalter för akademisk yrkesutbildning.

Denna dubbelhet i universitetens och högskolornas uppgift blir av avgörande betydelse för utformningen av deras organisation och administration. Dessa måste återspegla den dualism, som råder i fråga om universitetens verksamhet.

Visserligen torde man allmänt kunna säga, att forskning och vetenskaplig utbildning ömsesidigt stimulerar och förutsätter varandra, men icke minst då det gäller de organisatoriska och administrativa problemen måste konstateras, att forskningens och utbildningens intressen i vissa hänseenden kan förefalla stå i ett visst motsatsförhållande till varandra.

Dualismen mellan forskarens frihet och samhällsintresset av forskning kan på

olika sätt taga sig uttryck i det organisatoriska systemet för forskningsmedlens fördelning. Det är naturligt att forskningspolitiken påverkas såväl av en bedömning av olika områdens betydelse från samhällssynpunkt som av tillgången på kvalificerade forskare. Den forskare, som utsetts till innehavare av en tjänst inom ett ämnesområde, med vilken är förenad skyldighet att forska, har därmed också tillförsäkrats möjlighet till en fritt vald *personlig forskningsinsats* inom detta område. Denna frihet bygger på förtroende från samhällets sida och måste motsvaras av ett forskarens ansvar. Enligt regler, som tidigare föreslagits av utredningen, tillförsäkras han därjämte vissa resurser för sin forskning i form av en *basorganisation*. Ytterligare resurser för sin forskning kan han tillföras av materielanslag, apparatanslag etc., som av de lokala universitetsmyndigheterna fördelas på olika forskare. Fördelningen av huvudparten av de medel, som krävs för enskilda forskares verksamhet, har emellertid av statsmakterna delegerats till *forskningsråd*, i vilka ingår representanter för forskarna själva.

Det faller utanför utredningens uppgift att taga ställning till forskningspolitikens utformning och systemet för forskningsmedlens fördelning. Denna fråga skall här endast beröras i den mån den berör den till universiteten förlagda forskningen och de där verksamma forskarnas ställning.

Utredningen har utgått från det förhållandet, att *forskningen* vid universiteten är förlagd till deras olika institutioner. Utredningen förutsätter vidare, att forskarna själva inom institutionerna leder forskningsverksamheten utan att därvid styras av universitetens egna eller andra myndigheter. Genom att en forskare har ställning som självständig ledare av forskningsföretag, skapas enligt utredningens uppfattning garantier för att universitetsforskarna beredes en erforderlig grad av frihet. Forskarens valfrihet gäller i första hand rätten att fritt välja sitt forskningsobjekt och sin forskningsmetod.

I fråga om *utbildningslinjernas dimensionering* konstaterar utredningen, att de avgörande besluten måste dikteras av faktorer, som ligger utanför universitet/högskoleorganisationen. Det är samhällets ansvar och samhällets angelägenhet att bedöma tendensen på arbetsmarknaden och dess konsekvenser för olika utbildningslinjers dimensionering. Däremot blir det de akademiska läroanstalternas uppgift att bedöma, vilka resurser som erfordras för att få till stånd en kapacitetsökning, utan att denna ökning blir till förfång för forskningen och forskarutbildningen.

Med *utbildningens innehåll* avses i första hand följande ting, nämligen (1) vilka ämnen som bör ingå i en akademisk utbildning; (2) i vilken inbördes proportion dessa ämnen skall ingå i utbildningen; samt (3) i vilka inbördes proportioner ett visst i utbildningen ingående ämnes olika delar eller moment bör ingå i utbildningen.

De här angivna frågorna måste besvaras främst med hänsyn till utbildningens ändamålsenlighet för det yrke eller yrkesområde, som utbildningen avser att förbereda för. Bedömningen av den akademiska utbildningens innehåll kan därför icke göras uteslutande av universiteten och högskolorna själva. Intresserade

parter är dessutom avnämarna av den akademiska arbetskraften, allmänheten som beröres av den akademiska arbetskraftens verksamhet samt de utbildade eller under utbildning varande akademikerna. Men även de akademiska läroanstalterna själva måste deltaga i en bedömning av utbildningens innehåll. Här finns den pedagogiska sakkunskap som kan ange, vilka grundläggande kunskaper som erfordras för en viss, av någon annan part krävd specialisering. Universiteten och högskolorna måste även bedöma, vilka verkningar förändringar i utbildningens innehåll kan ha på universiteten möjligheter att rekrytera och utbilda forskare.

Även då det gäller den akademiska *utbildningens organisation* fordras en samordning av skilda intressen, men intressenterna är härvidlag delvis andra än då det gäller utbildningens innehåll. Att läroanstalterna själva är en av dessa är självklart. Här framför allt finns den pedagogiska erfarenheten av olika undervisningsformers och undervisningsorganisatoriska anordningars resultat. Läroanstalterna har därjämte även då det gäller undervisningsorganisationen både intresse och skyldighet att bevaka de rent vetenskapliga aspekterna. Delvis gäller det härvidlag att för de mest kvalificerade undervisningsuppgifterna, forskarutbildningen och examinationen reservera den högst kvalificerade lärarpersonalen. Framför allt gäller det emellertid för vetenskapens representanter att bevaka vetenskapligheten i den akademiska undervisningen och utbildningen, d. v. s. att bevaka den del av utbildningsmålet, som avser att ge studenterna kännedom om eller åtminstone känsla för vetenskaplig metod och debatt, och som — återigen — utgör den yttersta motiveringen för att utbildningen förlagts till vetenskapliga läroanstalter.

En annan huvudintressent i fråga om den akademiska undervisningens organisation är givetvis studenterna. De har ett naturligt, icke minst ekonomiskt betingat intresse av att utbildningen ges en sådan organisation, att det uppställda utbildningsmålet kan nås och nås på så kort tid som möjligt. Studenternas intressen sammanfaller härvidlag delvis med arbetsgivarnas intressen såsom avnämarna av den akademiskt utbildade arbetskraften och med statens intressen såsom finansiär av kostnaderna för den akademiska utbildningsorganisationen.

Även från allmänt samhällsekonomisk synpunkt är en effektivt arbetande organisation av den akademiska yrkesutbildningen av stort värde. En förlängd utbildningstid för ett stort antal människor innebär nämligen samhällsekonomiskt sett en investering av betydande dimensioner, bl. a. i form av avstådda produktionsinsatser.

Såsom underlag för en bedömning av en utbildningsorganisations effektivitet måste ligga ett kontinuerligt insamlat och relativt omfattande statistiskt primärmaterial rörande studenttillströmning, studieval och studieresultat. Icke minst med hänsyn till mångfalden av utbildningsvägar och den snabbhet, med vilken undervisningens innehåll och organisation förändras, är bearbetningen och värderingen av detta statistiska primärmaterial en komplicerad arbetsuppgift.

Med det här sagda vill universitetsutredningen redan i detta sammanhang

understryka vikten av att universitets- och högskoleorganisationen ges en sådan utformning, att den ger möjlighet till en kontinuerlig bevakning av utbildningsorganisationens effektivitet. Härvidlag fordras, liksom beträffande utbildningens innehåll, ett samspel mellan olika intressenter, av vilka universiteten och högskolorna själva endast är en.

C. Rationell arbetsfördelning

Universitetsadministrationen får i betydande omfattning till uppgift att *fördela* personal, lokaler och utrustning för forsknings- och utbildningsändamål. Denna fördelning fordrar dels administrativ skicklighet och överblick, dels vetenskaplig sakkunskap. En sådan fördelning till forskningens och utbildningens fromma kan endast åstadkommas genom ett gott samarbete mellan de akademiska intressena och dem som har att företräda de administrativa effektivitetskraven. Detta måste beaktas vid de fördelande organens sammansättning och vid angivandet av deras arbetsområden. Organen måste äga en sådan sammansättning, att man vid administrationen av universitetsforskningens resurser beaktar de krav, som vetenskapens egen utveckling ställer, och att man underlättar en anpassning till nya förhållanden. Icke minst är det av vikt, att man uppmärksammar de möjligheter till vetenskapligt och administrativt samarbete, som yppar sig. Det stigande behovet av hjälpresurser leder till att vi måste räkna med en ökning av de personaladministrativa och redovisningsmässiga arbetsuppgifterna. Det innebär vidare, att universitetsforskningen kräver absolut sett ökade insatser från samhällets sida per forskare räknat, vilket i sin tur leder till att samhället får ett starkare intresse än tidigare av att de till forskningens förfogande ställda resurserna effektivt utnyttjas. Det blir därför naturligt att tänka sig olika åtgärder för att få till stånd ett ökat sambruk eller i varje fall en gemensam förvaltning av forskningsresurser i form av personal, lokaler och materiel. Därmed kan man också, om organisationen ges en ändamålsenlig utformning, tillgodose kontakt- och samarbetsbehov, som betingas av vetenskapens egen utveckling.

Administrationens uppgift blir att bedöma, huruvida de till universitetsväsendets förfogande ställda resurserna förvaltas på ett ändamålsenligt sätt och med avsett resultat. Det torde av den förda diskussionen ha framgått, att en förutsättning för både frihet och effektivitet är en rationell planering. Varje större forskningsprojekt kräver överväganden av planeringsart, och en felaktig dimensionering av utbildningslinjer kan lätt leda till frihetsinskränkande åtgärder. Denna uppfattning leder till den slutsatsen, att man inom universitetsvärlden måste ha ett starkt behov av en *slagkraftig framtidsplanering*. Universitets- och högskoleorganisationen måste vara så utformad, att den förmår att på ett rationellt sätt planera och genomföra en expansion av mycket stora dimensioner inom både utbildningens och forskningens områden. Planeringen för de

olika utbildningslinjernas utbyggnad måste bygga på en fortlöpande analys av statistiskt material rörande den akademiska arbetsmarknadens tillgångs- och efterfrågesidor. Detta liksom även utbyggnadens genomförande fordrar mångsidiga kontakter och gott samarbete mellan universitetsmyndigheter å ena sidan och andra myndigheter och organisationer å den andra. På motsvarande sätt måste utbildningens innehåll och organisation planläggas i nära kontakt och samarbete med representanter för forskningen, avnämarna, arbetstagarna och studenterna liksom med andra offentliga myndigheter. Planeringsarbetet för forskningsorganisationens utbyggnad fordrar slutligen ingående kännedom om forskningens egen utveckling och arbetsvillkoren inom i avseende på metod och problematik vitt skilda forskningsgrenar. Icke minst i sistnämnda avseende måste universitets- och högskoleorganisationens utbyggnad planeras och genomföras i kontakt med och under inverkan från utvecklingen utanför vårt lands gränser.

Dessa krav på en rationellt verkande universitets- och högskoleorganisation är till sin natur starkt disparata. De fordrar för uppgifternas rätta handhavande organ med starkt varierande slag av sakkunskap men samtidigt ett smidigt samarbete mellan dessa organ. Detta fordrar enligt utredningens mening en starkt *differentierad organisation* med åtskilda men samarbetande organ för skilda typer av ärenden, vilka för sin handläggning fordrar skilda slag av sakkunskap. Härigenom uppnår man en rationalisering i den meningen, att en forskares tid icke behöver tagas i anspråk för uppgifter, som utföres väl, lika väl eller bättre av särskilda tjänstemän, samtidigt som en förvaltningstjänsteman ej behöver tagas i anspråk för bedömningar, som fordrar vetenskaplig sakkunskap. Man uppnår härigenom en högre grad av saklig tyngd i de enskilda avgörandena: Ett organ som är utmärkt väl lämpat för uppgifter av en viss typ behöver ej åläggas uppgifter av en helt annan typ.

Å andra sidan blir en på antytt sätt differentierad organisation ofrånkomligen komplicerad i den meningen, att vi får ett relativt stort *antal* organ. Till övervägande del är emellertid detta en nödvändig konsekvens av universitetens dubbla uppgift att vara centra för på vetenskaplig grund bedriven både forskning och utbildning. Med hänsyn till att man i universitetsorganisationen enligt utredningens mening nödgas arbeta med flera sinsemellan parallellställda organ för skilda slag av uppgifter, blir det självfallet särskilt angeläget att i andra hänseenden eftersträva en så långt driven förenkling som möjligt. Förvaltningsavgörandena bör träffas så långt nere som möjligt och efter att ha passerat så få instanser som möjligt. Detta åstadkommes dels genom att de enskilda organen ges saklig tyngd och förmåga till självständigt ansvarstagande, dels genom att man för de fall, där en instansordning är nödvändig, konstruerar denna så, att ett ärende passerar från ett sakkunnigt organ till ett annat med överhoppande av sådana mellanled, som icke kan väntas tillföra ärendets behandling någon särskild sakkunskap.

Även om man på antytt sätt anförtror en mycket stor del både av de rena förvaltningsavgörandena och av planeringsarbetet åt lokala organ, är det emel-

lertid ofrånkomligt, att förvaltningen måste skötas enligt centralt givna reglementen, instruktioner och anvisningar och att planeringsarbetet bedrivs inom riktlinjer, som dragits upp centralt. För att den lokala universitets- och högskoleorganisationen skall fungera väl, är det därför under alla förhållanden nödvändigt, att man på en nivå ovanför de lokala universitetsmyndigheterna har centrala organ, som både är väl ägnade såsom administrativa överorgan och har förmåga att draga upp riktlinjerna för universitets/högskoleväsendets vidare utbyggnad. Även på denna nivå blir det enligt utredningens mening nödvändigt att skapa flera, sinsemellan sidoordnade specialorgan.

I fråga om fördelningen av det administrativa ansvaret mellan de lokala och de centrala myndigheterna vill utredningen redan i detta sammanhang framhålla, att denna frågas lösning av naturliga skäl sammanhänger med frågan *hur* man vill konstruera de myndigheter, varom här är fråga. Eftersträvar man en mycket hög grad av decentralisering i fråga om ansvaret för t. ex. dispositionen av de växande anslagen till avlöningar åt icke-ordinarie personal och till materiel m. m., måste man rimligen räkna med en sådan konstruktion av den lokala universitetsstyrelsens organ, som är den normala för organ med ett administrativt ansvar av denna omfattning. Eftersträvar man å andra sidan för den lokala universitetsstyrelsen en hög grad av självstyrelse utövad av forskarna själva i kollegiala organ, torde decentraliseringen av det rent administrativa ansvaret icke kunna föras lika långt. Det blir även härvidlag nödvändigt att göra en avvägning mellan skilda synpunkter och intressen. De förslag utredningen i det följande framlägger rörande de lokala och de centrala universitetsmyndigheternas organisation och uppgifter bör ses som resultat av en dylik avvägning.

2. Yttranden

Universitetsutredningens här redovisade *utgångspunkter* har i de inkomna remissyttrandena mötts i stort sett av instämmanden i vad avser synpunkterna på forskningens och den akademiska utbildningens betydelse för samhällsutvecklingen och synpunkterna på de högre läroanstalternas dubbla uppgift samt forskningens frihet och behovet av planmässig utbyggnad av resurserna. Däremot har delade meningar yppats beträffande utredningens rekommendationer om en arbetsfördelning mellan akademiska och administrativa organ. Även i frågorna om angelägenhetsgraden av en organisationsreform inom universitets/högskoleväsendet och om på vilka principer en sådan reform bör byggas har delvis diametralt skiljaktiga meningar uttalats i de inkomna yttrandena.

I det följande lämnar jag en redogörelse för de i yttrandena redovisade *allmänna synpunkterna*. Jag börjar därvid — liksom i motsvarande avsnitt i det följande — med de yttranden, som inkommit från näringslivets, arbetsmarknadens och studenternas organisationer, varefter jag redovisar yttrandena från statliga myndigheter och utredningar utanför universitets/högskoleväsendet. Därefter redogör

jag för de akademiska myndigheternas yttranden och i anslutning därtill för de yttranden som avgivits av akademierna, de statliga forskningsråden och motsvarande organ.

I sitt gemensamma yttrande anför *Svenska Arbetsgivareföreningen* och *Sveriges Industriförbund* bl. a. följande:

Det torde vara allmänt erkänt, att takten i den ekonomiska utvecklingen i hög grad sammanhänger med möjligheterna att främja den vetenskapliga och den tekniska utvecklingen. Vetenskaplig och teknisk forskning är därför en vital angelägenhet för hela samhället, antingen den bedrivs vid universitetsinstitutioner, i företagslaboratorier eller annorstädes. Inriktningen, omfattningen och organisationen av forskningen vid universiteten¹ bestämmer också i hög grad förutsättningarna för annan forskning inom landet. Universiteten svarar vidare i ständigt ökad utsträckning för utbildningen av kvalificerade befattningshavare inom alla sektorer av samhällslivet. Allt detta gör att avnämarna av akademiskt utbildad arbetskraft av olika kategorier måste ställa allt större anspråk på universiteten.

Sveriges Hantverks- och Industriorganisation (SHIO) anför i huvudsak följande:

Svårigheten att finna en enhetlig och samlande lösning bottenar uppenbarligen i den bundenhet till historiskt framvuxna institutions- och beslutsformer, som framför allt präglar de gamla universiteten och vilket i vissa avseenden kontrasterar mot de organisationsformer, som tillämpas i senare tillkomna högre lärosäten. En allvarlig brist när det gäller den nuvarande centrala ledningen är den otillräckligt dimensionerade planerings- och samordningsfunktionen. Universitets- och högskoleväsendets centrala administrativa ledning måste därför kraftigt förstärkas, om det skall vara möjligt att inom rimlig tid bygga ut det högre utbildningsväsendet, ge såväl grundforskningen som den tillämpade forskningen bättre resurser och skapa bättre integration mellan vetenskaplig utbildning och forskning.

SHIO vill understryka, att det framstår som ett starkt intresse såväl för det allmänna som för näringslivet att undervisningen på det akademiska planet och förutsättningarna för vetenskapligt arbete och forskning ägnas större omsorg än som hittills varit fallet. Utbildningsväsendets väntade expansion måste mötas av åtgärder, som snarast möjligt eliminerar nuvarande brister i universitetsväsendets organisation och skapar möjligheter till en översiktlig planering och utbyggnad av den högre undervisningen och den vetenskapliga forskningen. Organisationen förordar för sin del en förstärkning av den centrala, planerande och samordnande organisationen med bibehållande av stor självständighet och handlingsfrihet för universitet och högskolor och garantier för forskningens frihet.

Kooperativa Förbundets styrelse anför bl. a. följande:

Den väldiga expansion av vårt högre undervisningsväsende som skett, kommer sannolikt att ytterligare mycket starkt markeras, både ifråga om ökningen av antalet studerande och de därav följande kraven på utrustning och resurser.

Styrelsen önskar framhålla, att denna utveckling, trots den anspänning av samhällets resurser som den innebär, är utomordentligt glädjande och tillfreds-

¹ I fortsättningen avser ordet universitet även högskolor.

ställande. Den innebär att utbildningsmöjligheterna och bildningsvägarna gjorts tillgängliga för allt fler grupper inom vårt samhälle. Detta medför i sin tur att forskning och utbildning vid universitet och högskolor allt mer kommer att inta en central plats i samhället.

Styrelsen accepterar utredningens bedömningar och understryker att den nya organisationens uppgift bör vara att frigöra krafter för universitetens *egentliga* uppgifter inom forskning och utbildning. Den utveckling, som skett på dessa områden visar onekligen, att de organisatoriska och administrativa institutioner, som hittills utvecklats, icke räcker till för att lösa de uppgifter inför vilka universiteten/högskolorna nu ställes.

Styrelsen anser sig helt kunna ansluta sig till de krav utredningen uppställt för den nya organisationen. Utredningens huvudtes, att en organisation, som skall tillgodose dessa krav, i olika hänseenden måste differentieras, är, enligt styrelsens mening, höjd över all diskussion. Det framlagda förslaget innebär också en sådan uppdelning.

Även om ett erkännande bör ges för det konstruktiva alternativ till organisation som arbetsgruppen inom statskontoret framfört, bör, enligt styrelsens mening, de förslag och rekommendationer som universitetsutredningen framlagt, vara vägledande för det fortsatta reformarbetet av det högre undervisningsväsendet. Styrelsen vill därvid speciellt framhålla vikten av att denna uppbyggnad sker under beaktande av nödvändigheten av kontakt och samverkan mellan de olika leden i det svenska skolsystemet och att universitets- och högskoleorganisationen får en uppbyggnad som ansluter sig till och utgör ett fullföljande av övrigt reformarbete inom det svenska skolväsendet.

Svenska Teknologföreningen anför i huvudsak följande:

En objektiv värdering av en organisationsapparats arbetsduglighet är mycket svår, troligtvis omöjlig, att genomföra. Svenska Teknologföreningen vill redan inledningsvis framhålla, att föreningen inte delar alla de värderingar som kommer till uttryck i betänkandet och framförallt i bihanget vad gäller den nuvarande organisationens funktionsduglighet. De erfarenheter som vunnits i Göteborg beträffande samarbetet mellan olika lärosäten har enligt Svenska Teknologföreningens åsikt beklagligt nedvärderats. Föreningen anser att större vikt borde lagts vid de organisationsformer, som visat sig fungera tillfredsställande.

Svenska Civilekonomföreningen anför:

Med hänsyn till de intressen föreningen har att företräda, har föreningen funnit sig i huvudsak böra instämma i de förslag utredningen framlagt.

Skånes handelskammare anför:

Inom universitets- och högskoleväsendet har, såvitt Handelskammaren kan förstå, en betydande eftersläpning ägt rum i organisatoriskt hänseende och organisationen brister uppenbarligen på väsentliga områden i tidsenlighet och effektivitet. En genomgripande omdaning av själva organisationen och den administrativa förvaltningen är därför otvivelaktigt nödvändig för att universitets- och högskoleväsendet skall kunna fylla sin allt mera centrala uppgift i samhällslivet. En effektivisering av förvaltningen är av behovet påkallad icke minst med tanke på de betydande anslag av allmänna medel som kräves för den högre utbildningen nu och framdeles.

Handelskammaren i Göteborg anför:

Det torde ej råda någon tvekan om att en allmän översyn över universitetens och högskolornas organisation och förvaltning under de förhållanden, som just nu är för handen, är i hög grad befogad. Den ökade tillströmningen av studerande, den snabba utvecklingen inom de olika vetenskapliga disciplinerna och det ökade behovet av arbetskraft med högre skolning inom hela vårt samhälle gör det till en angelägenhet av största betydelse, att våra högre undervisningsanstalter kan utbyggas och arbeta på ett så effektivt sätt som möjligt, och att de anslag, som av staten anvisas för den högre undervisningen, kommer till användning på sådana områden, där de ur samhällets synpunkt bäst behövs. Den föreliggande utredningen har på ett, såvitt Handelskammaren kan finna, mycket värdefullt sätt genomarbetat det vidsträckta frågekomplexet, och i det stora hela nått fram till lösningar och förslag, som, med bibehållande av den högre undervisningens och forskningens traditionellt självständiga ställning och frihet, bör kunna medverka till en mera effektiv administration och en förbättrad planläggning av universitetens och högskolornas framtida verksamhet.

*Handelskammaren i Gefle tillstyrker allmänt universitetsutredningens förslag.**Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare anför:*

Universitets- och högskoleorganisationen får av naturliga skäl icke ses som en isolerad företeelse inom samhällslivet utan måste ses som en integrerande del av detta, något som med nödvändighet medför kontakter och samarbete med såväl forskningen och dess berättigade krav på frihet i valet av forskningsobjekt och forskningsmetoder som avnämarna av den akademiska arbetskraften med dess önskemål och synpunkter.

Andra intressen kommer jämväl med i bilden: studenterna med dess krav på effektiv utbildning samt statsmakterna, som ställer de nödvändiga resurserna till universitets- och högskoleväsendets förfogande. Slutligen tillkommer det allmänt samhälleliga kravet på att universitets- och högskoleorganisationen ges en sådan utformning och effektivitet, att den lätt kan anpassas till de förändringar som sker icke bara inom den egna verksamhetens ram utan även och icke minst i samhället.

En organisation, som bl. a. skall tillgodose ovannämnda krav, måste vara starkt differentierad och specialiserad, vilket i båda förslagen kommit till uttryck i att de rent administrativa och de akademiska uppgifterna anförtros skilda organ med olika sammansättning och organisation.

De av såväl universitetsutredningen som statskontoret föreslagna förändringarna i universitetsväsendets organisation äro av så genomgripande natur, att en ingående och i detalj övertänkt planering torde erfordras. Då förslagen dessutom i ett flertal avseenden äro ofullständiga, finner Handelskammaren starka skäl tala för att ytterligare ett organ skapas med samma status som fakultetsberedningarna — den av experten Rydén föreslagna organisationsberedningen — med huvudsaklig uppgift att planera och genomföra det förslag till ny organisation för universitet och högskolor, som riksdagen beslutar.

Svenska Stadsförbundet och Svenska Landskommunernas Förbund anför i likalydande yttranden följande:

Styrelsen finner det på intet sätt anmärkningsvärt att de rådande organisations- och förvaltningsformerna vid våra universitet och högskolor nu framstår

som föräldrade och föga ägnade att tillgodose dagens krav på effektivitet och ändamålsenlighet. Universitet och högskolor är av ålder traditionsbundna institutioner, ett förhållande som även avspeglar sig i deras organisation och förvaltning. Det kraftigt ökande antalet studenter under senare år och den framskjutna plats i samhällslivet, som den vetenskapliga forskningen framförallt inom de naturvetenskapliga ämnena nu intar, har medfört att de organisations- och förvaltningsmässiga uppgifterna vid ett universitet eller en högskola blivit så stora och för dess verksamhet så viktiga, att det är angeläget att söka lösa dem på ett sådant sätt att inte organisationen och förvaltningen blir den flaskhals där utvecklingen hejdas. Bristen på vetenskapsmän och lärare gör det också naturligt att man bör eftersträva att frigöra den som sysslar med vetenskap och undervisning från onödigt betungande administrativa sysslor. Styrelsen finner det därför vara av stort värde att ett betänkande nu överlämnats med förslag till nyorganisation i dessa avseenden.

SFS yttrar bl. a. följande:

Det betänkande som nu presenterats utgör slutskedet i ett unikt utredningsarbete, vilket spänt över viktiga områden och resultat i en rad angelägna reformer. SFS vill uttrycka sin tillfredsställelse över den grundliga och allsidiga behandling frågorna rörande universitetens och högskolornas organisation och förvaltning erhållit.

SFS ansluter sig i huvudsak till de principiella utgångspunkter som redovisas i betänkandets inledande kapitel.

Organisationen önskar betona vad utredningen anför om dualismen mellan forskningens frihet och samhällets intresse av att forskning bedrivs på skilda områden. Den enskilde forskarens frihet gäller främst rätten att välja forskningsmetod och forskningsobjekt. Samhällets stöd till universitetsforskningen måste bygga på ett visst mått av förtroende. Å andra sidan kräver samhällets intresse i forskningen en samlad anslagspolitik, där särskild stimulans ges åt områden inom vilka behovet av forskningsinsatser ter sig speciellt stort.

Universitetens och högskolornas andra huvuduppgift, den utbildande, kan inte isoleras från forskningen. För SFS är det ett starkt önskemål, att utbildningen även i fortsättningen nära anknytes till denna, på så sätt att de aktiva forskarna anlitas för undervisningen.

Utbildningen ställer dock delvis andra krav på den organisatoriska uppbyggnaden än forskningen, beroende på att intressentera här är flera. Från samhällets synpunkt måste undervisningen göras så effektiv som möjligt utan att kvalitetskraven eftersättes. Det är också samhällets angelägenhet att bedöma tendensen på arbetsmarknaden och dess konsekvenser för olika utbildningslinjers dimensionering. Avnämarsidan kan resa berättigade krav på en utbildning, utformad efter arbetsmarknadens behov. Samarbetet med denna intressent bör förstärkas och utsträckas till samtliga läroanstalter och utbildningslinjer.

SFS vill betona betydelsen av en sådan uppdelning av arbetsuppgifterna för framtiden, att forskarnas insatser inom förvaltningen begränsas till de ärenden, där deras speciella kompetens gör en sådan medverkan lämplig. Likaledes är det önskvärt att man, som statskontoret framhåller i sin rapport, åstadkommer en förkortning av ärendevägarna. SFS ansluter sig dessutom till det av utredningen uttryckta önskemålet om att en boskillnad i görligaste mån företas mellan å ena sidan den handläggning som innebär en vetenskaplig bedömning och vilka vetenskapsmännen själva måste svara för, å andra sidan bedömningar av administrativ natur. Därigenom kan forskarnas insatser i större utsträckning än för närvarande

koncentreras på deras egentliga uppgifter: undervisning och forskning. Endast genom en sådan uppdelning blir det möjligt att genomföra den decentralisering av beslutanderätten till det lokala planet i vissa typer av ärenden, vilken utredningen förordat.

Läroverkslärarnas Riksförbund (LR) anför bl. a. följande:

Det är samhället, som bär ansvaret för forskningen och utbildningen, och samhällets intresse för universitetens förvaltning ökar självfallet ju större dess investeringar blir. Vad här anförts leder förbundet till den åsikten, att detta samhällets ansvar för forskning och utbildning även måste avspeglar sig i sammansättningen av de organ, som har att besluta i olika akademiska angelägenheter. Förbundet vill således redan i detta sammanhang framhålla nödvändigheten av att större utrymme beredes allmänna intressen i universitetens och högskolornas organisation än vad utredningen för sin del föreslagit.

SUHAF anför:

SUHAF har med beklagande konstaterat, att universitetsutredningen i sitt förslag till ny organisation bibehållit alltför många av oformligheterna i det hittillsvarande systemet. I presskommentarerna till förslaget användes flitigt uttrycket »halvmesyrer», vilket SUHAF finner vara en riktig karakteristik.

Utredningen har sökt bevara, vad man kallar, forskningens frihet. Denna frihet, som hittills huvudsakligen varit en angelägenhet för professorerna, vill man nu låta övriga ordinarie lärare, dvs. laboratorer och universitetslektorer, komma i åtnjutande av i begränsad omfattning. Att både forskning och undervisning till största delen nu utföres av andra personalkategorier har utredningen inte tagit hänsyn till. Vidare har SUHAF svårt att se, hur kravet på frihet för forskningen skulle nödvändiggöra ett inflytande från vetenskapsmännen även på sådana administrativa beslut, som ej kräver vetenskaplig bedömning.

SUHAF anser för sin del, att ett väsentligt krav på en ny universitetsorganisation måste vara, att den skapar förutsättningar för en fruktbärande arbetsgemenskap inom forskning och undervisning. Det nuvarande hierarkiska systemet är oförenligt med detta krav och framstår som helt otidsenligt. De olika befattningshavarnas inflytande får inte vara en gång för alla fixerat. Omfattningen av de arbetsuppgifter och tyngden av det ansvar, som följer med en tjänst, avgörs nämligen ingalunda av att denna tillhör en viss kategori av befattningar.

Universitetslärarförbundet (ULF) anför bl. a.:

Förbundet kan helt ansluta sig till de principiella krav på den framtida organisationen, som utredningen uppställt, och vill särskilt understryka vikten av att den traditionella dualismen forskning-högre undervisning icke i något avseende rubbas.

Om det av utredningen uppställda grundväsentliga effektivitets- och kvalitetskravet skall kunna uppfyllas, är det oundgängligen nödvändigt att de forsknings- och utbildningsadministrativa och därtill hörande uppgifter, som måste och bör ligga på universitetslärare, i väsentlig mån får ombesörjas av personer som heltidsengageras för dessa arbetsuppgifter. En brist i det nuvarande och även i det av utredningen föreslagna systemet är nämligen att detta arbete främst på fakultets- och konsistorieplanen fullgöres som bisysslor av personer, som bibehåller huvuddelen av sin forskning och undervisning, till förfång för båda kategorierna arbetsuppgifter.

Med hänsyn till det anförda anser ULF att de forsknings- och undervisningsadministrativa uppgifterna på fakultets- och konsistorienivån måste läggas på universitetslärare, som helt frikopplas från sina ordinarie arbetsuppgifter.

SACO anför i huvudsak följande:

De akademiska lärosätenas administrativa resurser är sedan länge starkt underdimensionerade. Organisationen är inte anpassad efter de kvantitativa och kvalitativa krav, som numera ställs på universiteten och högskolorna. I sitt yttrande över universitetsutredningens sjätte betänkande framhöll *SACO*, att reformförslag beträffande administrationen borde föreläggas 1961 års riksdag. Det är således angeläget, att en reform, som leder till en effektiviserad administration, nu genomföres utan dröjsmål.

Att den nuvarande organisationen lyckats klara de påfrestningar som de senaste decenniernas expansion medfört, tillskriver utredningen det mått av elasticitet som det nuvarande systemet trots allt har visat sig besitta. Men man måste också konstatera, att det högre utbildningsväsendets funktion försvåras av splittring, bristande samordning och underdimensionerad administration. Den högre utbildningens uppdelning på ett flertal fackhögskolor vid sidan av universiteten är historiskt betingad. I takt med industriella, vetenskapliga och kulturella framsteg uppstod behovet av högre utbildad arbetskraft från specialgrenar — civilingenjörer, läkare, tandläkare, jägmästare, civilekonomer etc. — vars utbildning icke kunde inrangeras i den hävdvunna akademiska utbildningen vid universiteten. Varje fackhögskola fick sin organisation och egen administration.

Man kan uppställa frågan, om detta historiskt framvuxna system numera är rationellt. Målet för en utredning om universitetens och högskolornas organisation och förvaltning borde enligt *SACO:s* mening ha varit att pröva, huruvida man borde skapa en utbildningsmässigt och förvaltningsmässigt integrerad organisation för den högre utbildningen.

Den enligt *SACO:s* mening största bristen i betänkandet är således en *företsättningslös* prövning av den högre utbildningens framtida organisation. Utredningen borde med utgångspunkt från statskontorets förslag om enhetliga förvaltningsorgan på varje kårort ha övervägt frågan om motsvarande organisation på utbildningssidan, dvs. allomfattande universitet med storinstitutionssystem, innebärande att det på varje ort endast skulle finnas en institution för varje ämne eller besläktade ämnen.

Om man hade genomfört en fullständig integrering av utbildningen av skisserat slag parad med en enhetlig förvaltning av statskontorets typ, skulle många av de samordningsproblem som karakteriserar utredningens förslag ha lösts.

Av det nu anförda torde framgå, att *SACO* anser att utredningens arbete i alltför hög grad präglats av bundenhet till nuvarande förhållanden. Det är emellertid, som *SACO* ovan understrukt, viktigt, att en reform syftande till effektiviserad administration och organisation genomföres utan ytterligare dröjsmål. Utredningens förslag får anses utgöra en kompromiss mellan akademisk bundenhet till traditioner och försök till rationell förvaltning och är, trots sina brister, bättre än ingen reform alls.

TCO anför:

Den snabba fortgående expansionen inom forskningen och den akademiska utbildningen ställer kraven om kvalitet och effektivitet samt planering i förgrunden. Huvudfrågan är då, hur samhällets berättigade krav i dessa avseenden skall kunna förenas med de angivna frihetskraven.

Om man skall lyckas att rätt balansera de delvis motstridiga intressena, måste man, menar utredningen, differentiera organisationen, så att å ena sidan i trängre mening akademiska/vetenskapliga uppgifter får sina speciella organ och å andra sidan administrativa/förvaltningsmässiga sina. Detta bör komma till uttryck både på den lokala och den centrala nivån.

TCO ansluter sig till utredningens principiella uppläggning. Organisationen anser emellertid, att denna inte konsekvent har fått sätta sin prägel på de framförda förslagen.

LO anför bl. a. följande:

Landsorganisationen anser i likhet med vad universitetsutredningen framhåller, att det av många skäl är nödvändigt att från grunden ompröva och omskapa universitets- och högskoleväsendets organisation och förvaltning. *LO* vill därför tillstyrka de strävanden i denna riktning som betänkandet innehåller.

Med hänsyn såväl till dagsläge som till framtidsprognoser är den högre utbildningens centrala och lokala ledning alltför otidsenlig för att kunna fungera effektivt. Det är svårt att föreställa sig att den kan behålla sin ålderdomliga och av i huvudsak tradition utbildade karaktär. Därför måste en modern och rationellt arbetande ledning skapas för att inte alltför allvarliga eftersläpningar ska uppstå. Det hade varit önskvärt om utredarna i enlighet med sin målsättning föreslagit en från grunden genomgripande omorganisation. Till synes har detta icke blivit resultatet av utredningen.

Sveriges Konservativa Studentförbund anför i huvudsak följande:

Den kvantitativa utvecklingen vid våra universitet och högskolor har under det senaste decenniet fortgått i en allt snabbare takt. Denna kraftiga expansion understryker i hög grad behovet av dels en ändamålsenligare organisation av universitets- och högskoleväsendet, dels en effektiv planering av de akademiska läroanstalternas resurser. Universitetens och högskolornas dubbla uppgift — att vara centra för utbildning och forskning — medför också en dubbel kvalifikation hos lärarpersonalen. Förbundet instämmer för sin del livligt i att man av alla universitetslärare måste kräva förmåga att både meddela undervisning och undan för undan anpassa denna efter vetenskapens framsteg. Som ytterligt förtjänstfullt vill vi också poängtera den strävan hos utredningen att värna om forskningens frihet, dvs. grundforskarens rätt att själv välja sitt forskningsobjekt och sin forskningsmetod.

Centerns Studentförbund anför:

Centerns Studentförbund vill först uttrycka sin glädje över den utförliga behandling frågorna fått av utredningen. Den befintliga universitets- och högskoleorganisationen är utformad för ett antal studenter, forskare och lärare av en helt annan storleksordning än det, som nu har sin verksamhet förlagd till de akademiska läroanstalternas. Även den väntade ytterligare snabba tillväxten av universitetsväsendet inom den närmaste framtiden, liksom nödvändigheten av att bättre tillgodose många berörda intressegruppers krav, gör en översyn av universitetens och högskolornas organisation och förvaltning synnerligen angelägen.

Liksom utredningen vill vi understryka och betona vikten av frihet för forskningen i den betydelse utredningen givit detta begrepp. Begreppet bör tolkas så, att forskaren ges rätt att fritt välja sitt forskningsobjekt och sin forskningsmetod. Dessutom skall han ha rätt att disponera över befintliga medel och resur-

ser. En viss dirigering av forskningen är naturligtvis ofrånkomlig, då forskningspolitiken kräver en samlad anslagsgivning.

Beträffande utbildningen finner vi det vara av stor vikt att den även på lägre stadier sker i nära anknytning till forskningen. De pedagogiska problemen på universitetsstadiet måste dock ägnas en mycket större uppmärksamhet än hittills. Detta gäller inte minst så grundläggande ting som universitetslärarutbildningen och framställningen av läroböcker. I detta sammanhang vill vi också betona angelägenheten av, att man söker åstadkomma en mera systematisk forskarutbildning än vad som för närvarande är fallet.

Inte minst mot bakgrund av de senaste prognoserna måste emellertid universitetsväsendet också anpassa sig till arbetsmarknadens krav på akademisk arbetskraft. Detta kan ske genom att studierna göres mera målinriktade. Samarbetet måste utbyggas, så att mottagaresidans krav på akademikerutbildningen snabbt och effektivt slår igenom i den akademiska undervisningen.

Sveriges Socialdemokratiska Studentförbund (SSSF) yttrar bl. a.:

SSSF vill uttala sin tillfredsställelse över att en reform av universitetens och högskolornas organisation tycks vara förestående. Utredningen har visserligen uttryckt sin uppskattning av det nuvarande systemets s. k. elasticitet. Studentförbundet finner istället anledning erinra om sitt i augusti 1962 framlagda program för den svenska forskningens organisation, med dess skarpa kritik av det nuvarande systemets otillräcklighet och brister, vilka blivit alltmer uppenbara och besvärande.

SSSF kan endast konstatera att utredningen av hänsyn till vissa värden — sammanfattade i uttrycket forskningens frihet — i sitt förslag till ny organisation tyvärr vill bevara många av det nuvarande systemets oformligheter. Förbundet anser att utredningen väl har preciserat innebörden av detta begrepp forskningens frihet. Denna innebär utan tvekan ett stort mått av förtroende gentemot forskarna från samhällets sida, och förbundet delar naturligtvis också uppfattningen att det är värdefullt om dessa, liksom andra medborgare, kan hysa förtroende till samhället. SSSF kan däremot inte inse, att detta sistnämnda förhållande i högre grad skulle vara ett villkor för forskningen än för andra verksamheter, och kan därför inte heller dela utredningens slutsats att forskningens *administration* i högre grad än annan *administration* bör ske i kollegiala former.

SSSF måste alltså bestämt invända mot utredningens resonemang att kravet på frihet för forskningen skulle innebära ett behov av en särställning för universitetsväsendets organisation och förvaltning, och förbundet kan inte finna att kravet på förtroende mellan forskare och samhälle bör ge just de ordinarie lärarna en särställning med betydande inflytande på förvaltningen.

Utredningens egen uppfattning tycks vara att statskontorets förslag är det ur effektivitetssynpunkt bästa. SSSF anser att detta kriterium måste få avgörande betydelse, och förbundet vill därför i huvudsak förorda detta förslag. Studentförbundet ansluter sig alltså till en uppdelning av ärendebehandlingen i universitetsorganisationen så att vetenskapsmännens medverkan i görligaste mån inskränkes till de moment som kräver en vetenskaplig bedömning.

Det kan inte vara rimligt att befattningshavare som utsetts på vetenskapliga meriter skall behöva anförtros kvalificerade administrativa uppgifter, som med den nuvarande utvecklingen dessutom kommer att bli alltmer komplicerade och fordra allt större arbetsinsats. De hittillsvarande erfarenheterna av vetenskapsmäns administrativa arbete har också enligt förbundets mening generellt sett varit negativa.

SSSF vill också framhålla behovet av en förnygring och vitalisering av de organ, som skall ha de vetenskapliga bedömningarna om hand. Yngre forskare och den inte sällan nyinriktade forskning som dessa representerar måste få formell möjlighet att komma till tals. Förbundet anser därför, att även yngre forskare bör beredas plats i forskningsråden.

Sveriges Kristliga Studentrörelse, Sveriges Evangeliska Student- och Gymnasiströrelse och Sveriges Fria Kristliga Studentförening anför i härutinnan likalydande yttranden bl. a. följande:

Rörelsen vill deklarera sin anslutning till den allmänna målsättning för den högre utbildningens inplacering i samhället, som framkommer i betänkandets inledande avsnitt. Vid en utformning av universitetets målsättning synes oss dock vissa aspekter böra beaktas, vilka utredningen i sitt betänkande ej upptagit till diskussion. Hävdandet av studentens och andra parter intresse av att »det uppställda utbildningsmålet kan nås och nås på så kort tid som möjligt» måste kompletteras med synpunkter på den akademiska utbildningens betydelse för studenternas sociala fostran. Utbildningen bör ej organiseras så och utbildningstakten ej drivas så högt att man allvarligt försvårar ett meningsfullt socialt engagemang från studentens sida inom och utom universitetsorganisationen. Särskilt vill vi understryka vikten av att studenterna icke genom undervisningens planering och uppläggning allvarligen hindras att aktivt deltaga i studentorganisationernas och de ideella studentföreningarnas arbete.

Arbetsmarknadsstyrelsen anför beträffande behovet av utbildningsplanering följande:

Dimensioneringen av de olika akademiska utbildningsvägarna måste kontinuerligt avvägas så att förändringar i forskningens villkor och arbetsmarknadens behov under olika tidsskeden kan mötas. Brist på akademiskt utbildad arbetskraft inom ett eller flera områden kan leda till att vunna forskningsresultat icke kan nyttiggöras eller att planerade och av statsmakterna t. o. m. antagna utvecklingsprojekt icke kan genomföras på sätt och inom tidsram som avsetts. Grundskolan skall enligt riksdagsbeslut år 1962 genomföras under 60-talet. Två-åriga fackskolor som påbyggnad på denna organiseras, gymnasiet växer och kommer inom de närmaste åren att reformeras. Vid ingången av höstterminen 1963 rapporteras från nästan hela landet stor brist på ämneslärare med full kompetens. Näringslivets efterfrågan på ingenjörer och naturvetare av olika slag kan ej tillnärmelsevis tillgodoses samtidigt som många kompetenta studenter på grund av platsbrist avvisas från tekniska högskolor eller från spärrade ämnen vid naturvetenskaplig fakultet. Allt detta nödvändiggör att utbildningsplaneringen måste ske i samverkan med arbetsmarknadsmyndigheterna och avnämarna av den akademiska arbetskraften.

Länsstyrelsen i Uppsala län anför bl. a. följande:

De kvantitativa och kvalitativa krav på universitets- och högskoleorganisationen, som tjänat som utgångspunkter för i första hand utredningens förslagsställande, måste betecknas som klart berättigade. Den starkt och tillika snabbt ökande tillströmningen till universitet och högskolor, de från näringslivets sida gång efter annan framförda önskemålen om mer differentierade utbildningsprogram, den ur samhälls- och privatekonomiska synpunkter önskvärda intensifieringen av undervisningen, forskningens behov av relativ frihet samt kravet på

balans mellan undervisning och forskning, allt detta torde vara realiteter, som inte endast kräver väsentligt ökade ekonomiska och personella insatser utan också en sådan fördelning av med verksamheten förenade arbetsuppgifter, att exempelvis lärare och forskare i möjligaste mån befrias från organisations- och administrationsgöromål; arbetsuppgifter, som i mångt och mycket ligger utanför lärarnas och forskarnas intressesfär och som dessutom bäst ombesörjes av för dylika uppgifter särskilt utbildad arbetskraft.

Sett ur rent organisatoriska och administrativa synpunkter måste givetvis en tveklös gränsdragning mellan akademiska och organisatoriska-administrativa uppgifter te sig önskvärd. Ett särskiljande av universitets- och högskoleverksamhetens primära och sekundära arbetsuppgifter kan dock inte ske efter så renodlade principer. Enligt länsstyrelsens mening måste man i detta fall med hänsyn till verksamhetens speciella karaktär komma fram till en kompromiss, som ger de akademiska organen ett inte ringa inflytande i främst organisatoriska frågor på det lokala planet. Må vara att en sådan ordning måste få något av mixtum compositum över sig, för dess berättigande talar dock åtskilliga omständigheter. Dualismen i verksamheten, forskningens krav på relativ frihet, den högre undervisningens större beroende av uttalat personlig, på individuellt vetenskapande byggd handledning och väl även universitetens och högskolornas icke ifrågasatta rätt att utan åsidosättande av kravet på likvärdiga utbildningsresultat ha sin egen »profil», detta utgör enligt länsstyrelsens mening tillräckliga skäl för att man utan att därför behöva betecknas som traditionsbunden vill förorda en mindre radikal omorganisation än den statskontoret företräder. Lärare och forskare behöver otvivelaktigt avlastas en mängd av på dem nu vilande arbetsuppgifter, men därför måste man väl inte nödvändigtvis ställa dem i stort sett helt utanför den organisatoriska och administrativa delen av verksamheten.

Länsstyrelsen vill särskilt understryka nödvändigheten av att samtliga de intressen, som på ett eller annat sätt står i beroendeställning till den högre undervisningsverksamheten, i större utsträckning än vad nu är fallet beredes tillfälle deltaga i verksamhetens planering. Här avses avnämarna av den akademiska arbetskraften, exploatörerna av forskningsresultaten och inte minst de studerande själva, som bör få sitt försenade inträde i förvärvslivet kompenserat genom att de ges en utbildning, som verkligen motsvarar de krav arbetsmarknaden har anledning ställa på den.

Under återopande av vad ovan anförts anser sig länsstyrelsen böra förorda, att den centrala och lokala organisationen för de universitet och högskolor utredningen omfattar utformas på sätt universitetsutredningen föreslår.

Länsstyrelsen i Östergötlands län anför bl. a.:

Den expansion, som samhället på flera områden undergår, har även satt sina kraftiga spår på den akademiska forskningens och utbildningens räjong. Detta har ovedersägligt rest sådana ökade krav på universiteten och högskolorna, att organisationen och förvaltningen av dessa måste omdanas, för att utbildningsanstalterna skola effektivt kunna verka.

Länsstyrelsen anser vidare det i det särskilda yttrandet framförda förslaget om en organisationsberedning vara välbetänkt. En vidare detaljplanering i anledning av de framlagda förslagen måste nämligen enligt länsstyrelsens mening komma till stånd, och det synes därvid vara fördelaktigt att lägga denna uppgift på ett enda organ.

Länsstyrelsen i Malmöhus län anför bl. a. följande:

Den utomordentligt snabba expansion, som under senare år ägt rum i vårt land på det högre utbildningsväsendets område, har tvivelsutan ställt universitetet och högskolorna inför många besvärliga problem särskilt på det organisatoriska planet. Även om den nuvarande organisationen visat sig besitta en viss grad av elasticitet inför de påfrestningar, som expansionen inneburit, torde det dock, icke minst mot bakgrunden av de av utredningen belysta tendenserna i avseende på universitets- och högskoleverksamhetens kvantitativa tillväxt, framstå som fullt klart att de nuvarande organisatoriska resurserna blivit allt mer otillräckliga. Härtill kommer, såsom utredningen framhållit, att de akademiska läroanstalternas utbildningsuppgifter med all sannolikhet kan väntas ytterligare differentieras och specialiseras samt att forskningens utveckling jämväl tenderar till en ökad specialisering och differentiering, som kräver växande materiella och personella resurser. Mot bakgrunden härav och med hänsyn till den stora roll, som både forskning och akademisk utbildning efter hand kommit att spela för hela samhällsutvecklingen, synes det angeläget att universitets- och högskoleväsendets organisation och administrativa struktur blir föremål för omprövning.

Mot de allmänna grundsatser, som varit vägledande för utredningens överväganden, — innebärande i korthet att de akademiska läroanstalternas skall bibehålla sin dubbla uppgift, utbildning och forskning, att forskarna skall garanteras frihet i valet av forskningsobjekt och forskningsmetod samt att universitets- och högskoleorganisationen skall ges en sådan utformning att den icke blott garanterar att gjorda insatser och givna resurser kommer till effektivast möjliga användning utan även förmår på ett rationellt sätt planera och genomföra en expansion av stora dimensioner — synes icke vara något att invända.

Väsentligen samma grundinställning redovisas av *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län*.

Garantilånenämnden redovisar följande allmänna synpunkter:

Nämnden har i sin verksamhet kunnat göra iakttagelser beträffande undervisningens effektivitet och organisation, framför allt genom erfarenheter av de studerandes studieresultat och studietakt. Dessa förhållanden är av stor betydelse när det gäller att bedöma de studerandes låneansökningar och i statsstipendienämndernas rådgivande verksamhet. Nämnden har därvid funnit, att den nuvarande organisationen inte motsvarar de krav nämnden vill ställa och att riksdagens och Kungl. Maj:ts intentioner i vissa fall inte kunnat omsättas i praktiken. Sålunda har nämnden t. ex. kunnat konstatera, att de reella studietiderna i moderna språk avsevärt överstiger den i examensstadgan föreskrivna normalstudietiden, och nämnden har även i en skrivelse av den 12 december 1956 till kanslern för rikets universitet påpekat de iakttagna missförhållandena. Nämnden har vidare genom förfrågningar till statsstipendienämnderna sökt hålla sig underrättad om studietider och studieeffektivitet i olika ämnen.

Studiesociala utredningen yttrar:

Universitet och högskolor är en hela samhällets angelägenhet. Deras organisation och förvaltning måste utformas med hänsyn härtill, dvs. byggas på en helt annan princip än nu är fallet. Systemet att lägga ansvaret för en så omfattande och betydelsefull verksamhet hos vissa av ett begränsat antal ordinarie tjänstemän valda förtroendemän är enligt studiesociala utredningens uppfattning föråldrat.

Redan i dagsläget uppgår statens driftsutgifter för universitets- och högskoleväsendet i vid mening till 350 000 000 kronor per år och de årliga investeringarna till cirka 40 miljoner kr. Samtidigt kan de universitets- och högskolestuderandes direkta studiekostnader uppskattas till kanske 240 miljoner kr. per år och deras under studierna avstådda förvärvsinkomster beräknas till än högre belopp. Av de direkta studiekostnaderna bidrar staten med 45—50 miljoner kr. per år i form av stipendier och andra bidrag.

Den expansion av hela universitets- och högskoleväsendet, med vilken man i dag kalkylerar, innebär att de statliga driftsutgifterna minst måste fördubblas och de årliga investeringarna mångdubblas inom något tiotal år. Det ökade studentantalet innebär att studenternas sammanlagda, direkta studiekostnader kan antas stiga från nu beräknade 240 miljoner till cirka 500 miljoner kr. per år. De samhällsekonomiska kostnaderna i form av de studerandes avstådda produktionsinsatser kommer att stiga i motsvarande mån.

I syfte att underlätta studiefinansieringen har studiesociala utredningen för avsikt att framlägga förslag om en mycket betydande ökning av statens insatser åt studerande vid bl. a. universitet och högskolor.

Mot den här tecknade bakgrunden synes det utredningen vara utomordentligt betydelsefullt, att universitets- och högskoleväsendet ges en fast organisation och en effektiv förvaltning. Kostnaderna härför är små i jämförelse med de värden, det här gäller.

Studiesociala utredningen har, ur de synpunkter utredningen har att företräda, inte någon erinran mot att det av universitetsutredningen föreslagna reformsteget nu genomföres.

Gymnasieutredningen anför huvudsakligen följande:

Universiteten och högskolorna har under senare år expanderat utomordentligt starkt ifråga om såväl den grundläggande utbildningen som forskningen. Att båda dessa verksamheter kommer att få en allt större betydelse för samhällsutvecklingen står klart. Värdet av att samma institution har både utbildnings- och forskningsuppgifter kan inte heller ifrågasättas under förutsättning att institutionen kan bemästra de problem en sådan organisation medför. Den grundläggande utbildningen är numerärt helt dominerande. Dess avnämare har ofta — ifråga om såväl utbildningens innehåll som antalet utbildade — mycket bestämda önskemål, vilket leder till krav på insyn i och inflytande på utbildningens organisation. Universitetsutredningen hävdar också att den grundläggande utbildningen måste ges en fast organisation och utformas i samråd med avnämarna men att forskningen däremot måste vara fri. Gymnasieutredningen ansluter sig till denna princip och vill betona vikten av att grundutbildningen i högre grad än vad stundom är fallet anpassas efter avnämarnas krav. I de fall — vilka sannolikt inte blir särskilt många — dessa krav avviker väsentligt från de önskemål, som kan ställas på grundutbildningen med hänsyn till den fortsatta forskarutbildningen, får den senare anpassas så att den nedåt ansluter väl till grundutbildningen. För att förebygga missförstånd vill gymnasieutredningen framhålla att det sagda givetvis inte innebär att grundutbildningen skall utformas utan hänsyn till den vetenskapliga utvecklingen. Tvärtom måste denna utbildning, vilket också är en huvudtanke i universitetsutredningens betänkande och ett av de viktigaste argumenten för dess förslag, kontinuerligt överses med hänsyn till bl. a. den vetenskapliga utvecklingen. Just därför är det också angeläget att både utbildning och forskning bedrives inom universitet och högskola.

Gymnasieutredningen skall i det följande diskutera vad det sagda innebär för de speciella frågor som berör utredningens arbetsområde. Det gäller härvid

- a) universitet/högskola som avnämare av 15—20.000, kanske ännu fler gymnasieutbildade varje år;
- b) universitet/högskola såsom medverkande i utbildningen av ämneslärare bl. a. för gymnasiets behov.

a: Som redan nämnts avser den största delen av de universitets/högskolestuderande att efter avslutad grundutbildning söka sig ut på arbetsmarknaden i näringsliv, förvaltning etc. De kommer till de akademiska läroanstalterna från gymnasiet som har en relativt fast studieorganisation och ger intensiv handledning. Lika viktigt som det enligt gymnasieutredningens mening är att gymnasiet i hög grad ger studie- och arbetsträning med hänsyn till ungdomarnas fortsatta verksamhet — ofta fortsatta studier — lika betydelsefullt är det att universitetet/högskolorna utformar utbildningen så att den väl ansluter sig till av gymnasieutbildningen givna förutsättningar och därefter successivt uppbygges till ett för arbetsmarknaden och samhällslivet lämpat slutresultat.

b: Den teoretiska delen av ämneslärarutbildningen utgör en av universitetens/högskolornas betydelsefullaste utbildningsuppgifter. Tvivel har ibland yppats om dessa läroanstalters förmåga att tillfredsställande fylla denna uppgift. Gymnasieutredningen har i sitt huvudbetänkande skisserat en organisation byggd på samverkan mellan lärarhögskola och universitet/högskola som enligt utredningens mening avsevärt skulle stärka utbildningens effektivitet. Mycket betydande krav kommer emellertid vid en sådan organisation att ställas på universitet/högskolor. Då frågan är under utredning genom 1960 års lärarutbildnings-sakkunniga har dock gymnasieutredningen inte framlagt något förslag.

Om universitet/högskolor i framtiden skall kunna fylla de uppgifter som diskuteras ovan under a) och b) kommer utomordentligt stora krav att ställas på deras organisation.

Gymnasieutredningen är av den bestämda meningen att *nuvarande organisation inte kan fylla dessa krav*. Utbildningsresultaten måste kunna lätt avläsas om garanti för produktivitet och effektivitet skall kunna erhållas. För utbildningsanstalter av den omfattning det här blir fråga om kan detta inte ske utan en ändamålsenlig »driftkontroll», inkluderande bl. a. ett tillförlitligt registrerings-system vid universitetets/högskolans centrala förvaltning. Utbildningens innehåll och utformning måste smidigare än nu kunna ändras och anpassas efter utvecklingens krav. Metodiska och tekniska framsteg måste snabbt kunna tillvaratagas. Detta förutsätter organ som har väsentligt större resurser och bättre kontaktmöjligheter än f. n. Såväl den översiktliga som den mer speciella planeringen för läroanstalternas utbyggnad måste intensifieras.

Gymnasieutredningen vill vidare — mot bakgrund av vad ovan sagts om de akademiska läroanstalternas stora och ökande betydelse för samhällsutvecklingen — framhålla att *principerna för organisationen måste omprövas*. Den krets som har att bereda och besluta om utbildningens innehåll och utformning måste vidgas. På det lokala planet bör detta i varje fall medföra att inflytande ges såväl alla lärare som de studerande. I fråga om den centrala ledningen måste representeranter för det allmänna och för avnämarna spela en avgörande roll.

Gymnasieutredningen har i första hand uppehållit sig vid den »pedagogiska driftkontrollen». Den andra sidan av saken — utbildningsresursernas utnyttjande — gäller i praktiken tillämpningen av den s. k. automatiken. Gymnasieutredningen har icke ansett sig böra gå in härpå utan vill endast understryka betydelsen av att universitets/högskoleadministrationen får en sådan utformning att

garantier skapas för ett rationellt utnyttjande av lärarna och därmed för att relativa lärarbehovet hålles så *lägt* som de pedagogiska kraven medger. Det finns härvidlag särskild anledning understryka vikten av att balans skapas mellan universitetens/högskolornas produktion och deras egen konsumtion av utbildade på sådant sätt att skolväsendets och övriga avnämares stora och angelägna krav tillgodoses.

Vad slutligen gäller tidpunkten för genomförandet av de åtgärder universitetsutredningens förslag kan leda till vill gymnasieutredningen understryka betydelsen av skyndsamhet. Den utomordentligt kraftiga expansionen av de akademiska läroanstalterna kommer av allt att döma att fortsätta och därmed kräva nya stora insatser av det allmänna. Skall dessa insatser ge ett rimligt utbyte är det nödvändigt att universitetsorganisationen snarast reformeras. Det kunde måhända ifrågasättas om man inte borde avvakta andra för det akademiska utbildningsväsendet betydelsefulla utredningar som pågår, t. ex. om lärarutbildningen och forskarutbildningen. Enligt gymnasieutredningens mening skulle i sådant fall dyrbar tid försittas, tid som i stället bör användas för att inarbeta de nya organisationsformerna och därmed skaffa universiteten/högskolorna de resurser i fråga om en smidig och slagkraftig organisation och administration som är nödvändiga för att nya reformer snabbt skall kunna genomföras.

Veterinärhögskoleutredningen intager en kritisk ståndpunkt gentemot universitetsutredningens förslag:

Det har länge funnits och finns alltjämt ett visst motstånd från forskarnas sida mot att inordnas i en fastare organisation. Detta motstånd torde dels ha sin grund i den vedertagna principen om forskningens frihet, dels ock i farhågor för att den fortlöpande och snabba anpassning till utvecklingens behov, som forskningsverksamheten oftast kräver, skulle försvåras i en dylik organisation.

Vid uppbyggandet av en modern forsknings- och undervisningsorganisation måste givetvis all möjlig hänsyn tas till forskningsverksamhetens krav i nyssnämnda hänseende. Att emellertid ta detta krav som ett avgörande hinder för en omorganisation skulle enligt veterinärhögskoleutredningens mening vara helt felaktigt och skulle förmodligen bara leda till att forskningen och den därmed sammanhängande högre undervisningen ej får den ställning i samhället, som dess betydelse i och för sig motiverar.

Eftersom de administrativa problemen inom universitets- och högskoleväsendet numera tagit den omfattningen, att de måste behandlas av särskilda krafter, förefaller det i och för sig rimligt att överlåta behandlingen av förevarande spörsmål åt särskilda administratörer. Emellertid har det särskilt från forskarhåll framhållits att forskningsverksamhetens särpräglade natur gör att den ej med fördel kan administreras av andra än sådana som har egen erfarenhet av forskningsverksamhet. Denna sistnämnda tankegång måste leda till en uppsplittring av det administrativa handhavandet av de personella och materiella resurserna på ett allt större antal mer och mer detaljspecialiserade forskare som med naturnövändighet måste få allt svårare för att hinna med samtliga uppgifter och vidmakthålla den önskvärda överblicken.

I såväl statskontorets som universitetsutredningens förslag har man sökt tillgodosse båda de nämnda tankegångarna genom uppbyggande av två parallellt fungerande system inom hela universitetsorganisationen, ett för de administrativa och ett för de rent vetenskapliga uppgifterna, innebärande en uttalad avgränsning av de båda verksamhetsfälten sinsemellan.

Man har på detta sätt enligt veterinärhögskoleutredningens uppfattning kom-

mit fram till en orimligt invecklad organisationsform, som endast kan befaras i praktiken ge underlag för berättigad kritik av en i och för sig nödvändig organisationsomdaning.

Enligt veterinärhögskoleutredningens mening skiljer sig de högre läroanstalternas organisationsfråga i princip icke från andra organisationsfrågor i vad gäller samhällsverksamhet av kvalitativt och kvantitativt betydande storleksordning. De högre forsknings- och läroanstalterna måste få sin organisation uppbyggd efter ett enkelt och enhetligt system, där det klart framgår vem eller vilka som har bestämmanderätten i fråga om läroanstaltens verksamhet i hela dess vidd och där sålunda all dualism i dessa frågor bör rensas ut. Detta innebär ej någon obehörig inskränkning i den forskningsfrihet som inom givna gränser är nödvändig. Tvärtom skulle klarhet och fasthet i dessa hänseenden enligt veterinärhögskoleutredningens uppfattning bidra till ökad arbetsro för forskarna och minska onödiga anledningar till tvister och misshälligheter.

Universitetsutredningens och statskontorets förslag har åstadkommit en fruktbärande och nödvändig debatt rörande forskningens och den högre undervisningens organisation. Enligt veterinärhögskoleutredningens bestämda uppfattning är resultaten av utredningarna rörande de organisatoriska problemen dock ej sådana att de bör läggas till grund för beslut i frågan. Veterinärhögskoleutredningen vill med i detta yttrande anförda synpunkter förorda, att en översyn av nu föreliggande förslag kommer till stånd med utgångspunkt från principen att man i alla led av universitetsorganisationen bör ha en enhetlig ledning och ansvarsfördelning, varigenom en absolut nödvändig förenkling av organisationen kan bli möjlig.

Statskontoret anför:

Mellan utredningens betänkande och statskontorets rapport finns ett nära samband. Å ena sidan har statskontoret vid de undersökningar, som redovisas i rapporten, i åtskilliga hänseenden utgått från av utredningen angivna förutsättningar och väckta förslag. Å andra sidan har utredningen i väsentlig mån byggt sitt slutliga ställningstagande på rapportens förslag. Dessa har dock icke genomgående godtagits, utan utredningen har föreslagit åtskilliga avvikelser, av vilka somliga är så långtgående, att de står i strid med de grundläggande principerna för den i rapporten föreslagna organisationen. De båda förslagen kan därför i väsentliga delar ses som skilda alternativ, som bör vägas mot varandra. Det bör däremot framhållas, att de allmänna kvantitativa och kvalitativa utgångspunkter, som anges i betänkandets 1 kap., är gemensamma för utredningen och statskontoret och således icke här föranleder några kommentarer.

Statskontoret anser alljämt, att dess i rapporten redovisade organisationsförslag är rationellt uppbyggt och funktionsdugligt. Det är alltså naturligt för statskontoret att i första hand kritiskt granska de av utredningen föreslagna avvikelserna härifrån och söka bedöma deras konsekvenser. Samtidigt finner statskontoret det emellertid angeläget att mera förutsättningslöst pröva utredningens förslag i dess helhet.

Drätselnämnden vid universitetet i Uppsala tar upp frågan om en motsvarighet till nuvarande stadgande i § 2, mom. 1, universitetsstatuterna och anför:

1956 års universitetsstatuter 2 § 1 mom. stadgar, att universitetet stå under Kungl. Maj:ts beskydd och åtnjuta oförkränkt den egendom samt de inkomster, rättigheter, förmåner och friheter, som lagligen tillkomma dem.

Motsvarande stadgande saknas i betänkandets utkast till stadga.

Med avseende på fondförvaltningen innebär stadgandet ett uttryck för universitetets rättsliga särställning såsom självständig juridisk person och utgör ett stöd för universitetets äganderätt till sina donationsfonder. Bestämmelserna torde ej heller i andra avseenden sakna betydelse för att markera universitetets frihet och självständighet.

Denna universitetets särställning i jämförelse med andra statliga myndigheter och organ får anses ha varit av betydelse bl. a. för enskilda donatorers vilja att ställa medel till universitetets förfogande och man kan med säkerhet antaga, att även för framtiden ett uttryck i stadgandena för denna självständiga ställning kommer att vara av värde. Även om liksom hittills all universitetets egendom förvaltas under samma ansvar som annan allmän egendom (universitetsstatuterna 69 § — utredningens utkast till stadga 5 §) har universitetets särskilda självständighet och frihet vid förvaltningen av sina fonder varit betydelsefull för att möjliggöra en ekonomiskt effektiv och rationell förvaltning.

Drätselnämnden finner det mycket angeläget, att detta speciella förhållande erhåller ett uttryck i stadgan för universitetet och således en mot statuternas bestämmelse i 2 § 1 mom. svarande paragraf införes i de nya stadgarna.

Större konsistoriet i Uppsala anför bl. a.:

I och med avlämnandet av föreliggande betänkande har 1955 års universitetsutredning fullgjort sitt uppdrag. Konsistoriet vill med anledning härav uttala sin stora tillfredsställelse över det energiska arbete till universitetsväsendets befrämjande, som utredningen under en följd av år nedlagt. Liksom tidigare betänkanden innehåller även föreliggande del VII en mängd synpunkter och uppslag, vilka konsistoriet finner synnerligen värdefulla. Med all rätt hävdar utredningen i sitt inledande avsnitt eftertryckligt forskningens och forskarens rätt till oförkränt frihet, samtidigt som utredningen kraftigt inskräper vikten av rationell organisation av universitet och högskolor. I en tid som den närvarande, då tillströmningen av studerande till de högre läroanstalterna i riket hotar att spränga de organisatoriska ramarna och universitetsförvaltningarnas resurser på grund av otillräckliga anslag från statsmakterna pressas till bristningsgränsen, är det givet att universiteten med uppriktig tillfredsställelse måste hälsa varje allvarligt förslag icke blott till en förbättring av det nuvarande ansträngda läget utan också, och framför allt, till en slagkraftig, långsiktig framtidsplanering.

Hur man än i detalj vill lösa de organisatoriska förvaltningsmässiga problemen, står det klart för konsistoriet att en omedelbar upprustning av universitetet i dessa hänseenden måste komma till stånd.

Konsistoriet vill rent generellt konstatera att utredningen i många punkter icke motiverat de framförda ofta radikala reformförslagen. Konsistoriet anser det viktigt att framhålla, att den hittillsvarande organisationen och förvaltningen visat sig besitta en mycket stor elasticitet vid de senaste årens expansion, såsom även universitetsutredningen konstaterar. Enligt konsistoriets mening kunde det ha varit lämpligt att utredningen klart påvisat vilka principiella organisatoriska nackdelar, som äro förenade med nuvarande system, vidare grundligt undersökt, om icke dessa nackdelar kunnat avhjälpas med mindre radikala ingrepp, och slutligen, för den händelse så icke bedömts vara fallet, verkligen ådagalagt att just den föreslagna organisationen är den bästa tänkbara. Dessa synpunkter återkomma i ett flertal av de remissyttranden, som avgivits av olika universitetsorgan, och de äro enligt konsistoriets mening av avgörande betydelse för den

principiella bedömningen av universitetsutredningens reformförslag. Dessa kunna icke fränkännas ett visst drag av rent teoretisk spekulation.

Konsistoriet åberopar vidare drätselnämndens yttrande rörande behovet av en motsvarighet till de nuvarande statuternas § 2, mom. 1, och förordar att sagda bestämmelse överföres till den nya stadgan.

Konsistoriet sammanfattar avslutningsvis sin syn på universitetsutredningens betänkande på följande vis:

Konsistoriet anser att man så vitt möjligt bör undvika att vissa universitetslärare i sin egenskap av dekaner och prefekter så tagas i anspråk av administrativa uppgifter att det ställer sig svårt för dem att i nödig utsträckning uppehålla kontakten med den forskning och undervisning, som ju äro universitetslärarnas primära uppgifter. När det gäller rektor förefaller det som om utredningen räknat med att detta efter två valperioder skall visa sig omöjligt. Den genomgående tendensen i utredningens förslag, nämligen att förvandla universitetet från en självstyrande korporation, där så många som möjligt av dess lärare nyttiggöras i universitetets administration, till ett förvaltningsorgan i huvudsaklig överensstämmelse med statliga styrelser och verk, med ansvaret för förvaltningens ledning koncentrerad till några få personer, kan vidare leda till den ur demokratisk synpunkt föga önskvärda konsekvensen att majoriteten av universitetets ordinarie lärare utestängas från allt reellt inflytande på ärendenas behandling. Detta i sin tur kan befaras leda till likgiltighet eller motvilja mot att överhuvud taga befattning med administrativa angelägenheter, vilket måste på ett synnerligen olyckligt sätt begränsa den krets, ur vilken dekaner och prefekter kan rekryteras. En stor fördel med det hittillsvarande systemet har varit att även en starkt upptagen forskare och undervisare med fallenhet för förvaltningsgöromål kunnat intresseras för att åtaga sig administrativa uppgifter. På grund av det av utredningen med rätta påpekade sambandet mellan många administrativa och vetenskapliga bedömningar skulle en utveckling sådan som den skisserade enligt konsistoriets mening vara till stor nackdel för universiteten.

Konsistoriet vill emellertid icke underlåta att framhålla en annan tendens i det föreliggande förslaget, som den betraktar som en synnerligen stor förtjänst, nämligen den överallt märkbara strävan att decentralisera ärendenas behandling så långt detta är möjligt. På denna punkt föreligger enligt konsistoriets åsikt otvivelaktigt en tacknämlig rationalisering, ägnad att undanröja onödiga mellaninstanser.

Det förslag till universitetens och högskolornas organisation och förvaltning, som 1955 års universitetsutredning framlagt, äger flera betydande förtjänster, förtjänster som framstå i särskilt klar relief, om man jämför förslaget med det av statskontoret framlagda, vilket konsistoriet betraktar som helt orealistiskt och för universiteten oantagbart. Emellertid finner konsistoriet att universitetsutredningens förslag på flera punkter kräver överarbetning och först därefter kan läggas till grund för en framtida omorganisation av universitet och högskolor.

Större konsistoriet i Lund anför i nära anslutning till *ekonomiska fakultetens* yttrande — bl. a. följande:

Ett volymmässigt sett mycket betydande antal universitetsärenden kräver för sin behandling bedömningar och avvägningar, som endast kan göras av personer som själva sysslar med forskning och undervisning. Eftersom bedömningen och avvägningen i regel är både viktigare till sina resultat och betydligt kän-

ligare än inslagen av administrativ teknik och formell normtillämpning, måste rimligtvis beslutfattandet i dessa ärenden läggas på personer ur forskarnas och lärarnas led. Givet är emellertid att den beslutande instansen måste förse med effektiv administrativ hjälp, då det gäller att förbereda och verkställa besluten.

I statskontorets förslag har gjorts en uppdelning mellan akademiska ärenden och administrativa ärenden och till den senare kategorien har förts icke blott ärenden »av renodlat administrativt slag» utan också ärenden, som kräver »både en vetenskaplig och en administrativ bedömning». Denna indelning måste anses vara olycklig därför att den lätt leder till ohållbara slutsatser. Det ligger exempelvis nära till hands att antaga, att de »administrativa» ärendena lämpligen bör avgöras av administrativa tjänstemän. Konsekvensen härav skulle bli, att beslutfattandet i de blandade ärendena icke förläggas till de personer, som har att göra de mest kvalificerade och svåraste bedömningarna. Ur principiell synpunkt är detta en orimlig ståndpunkt.

Om man skulle försöka urskilja de ärendegrupper, där de vetenskapliga och pedagogiska (utbildningsmässiga) bedömningarna är av underordnad betydelse och i stället den formella prövningen och den administrationstekniska sakkunskapen blir avgörande, finner man framför allt personaladministrativa och kamerala ärenden av för ämbetsverk i allmänhet vanlig typ samt egendomsförvaltning. *Dessa ärendegrupper har varken den för universitetet dominerande betydelse eller det inbördes sammanhang, att de kan utgöra grundval för en från den egentliga universitetsorganisationen skild och fristående förvaltningsorganisation.*

I den lokala universitetsförvaltningens målsättning ingår slutligen att inför i sista hand Kungl. Maj:t ansvara för att de till universitetet anslagna medlen användes på ett riktigt sätt, att utfärdade föreskrifter efterföljes samt att den samhällseliga politiken på forskningens och undervisningens område befrämjas så långt det kan ske utan att den grundläggande principen om forskningens frihet trädes för nära. Detta är ett ansvar som kan och bör bäras av alla inom universitetsorganisationen verksamma, universitetsmän lika väl som förvaltningstjänstemän. Konsistoriet vill understryka, att de senare icke står i något mera speciellt ansvarsförhållande till Kungl. Maj:t än forskarna/lärarna.

Forskarna/lärarna är icke minst på grund av sin fåtalighet allt för mycket belastade med administrativt arbete. Problemets allvar ligger, som förut antytts, inte så mycket på universitetets ledningsnivå. Det är ofrånkomligt att beslutfattandet i ärenden, som innefattar moment av forsknings- eller undervisningsmässig bedömning, tillkommer universitetslärare. Beslutfattandet i universitetets ledning är emellertid koncentrerat till ett fåtal av professorerna, och det finns i professorskretsen alltid sådana, som har intresse och fallenhet för detta slags arbete, och som därigenom kan göra en betydelsefull insats.

Problemets allvar ligger främst på institutions- och fakultetsnivåerna, där så gott som varje forskare/lärare blir ianspråktagen. Särskilt är många institutionschefer inom de i vidsträckt mening humanistiska fakulteterna på grund av otillräckliga personalresurser allt för belastade med administrativa rutin- och kontaktuppgifter. Även fakultetsdekanerna har i brist på tillräcklig sekreterarhjälp måst påtaga sig rutingöromål till en betydande volym.

I viss utsträckning förekommer allt för många prövningsinstanser vid ärendenas behandling, vilket föranleder onödigt tidsutdräkt. Denna anmärkning torde dock icke ha någon större tyngd när det gäller förhållandena inom den lokala universitetsorganisationen. Det har icke anförts några konkreta exempel på onödigt komplicerade ärendevägar därinom, men givetvis kan en organisatorisk undersökning komma att utvisa möjliga förkortningar. I det stora hela torde det

dock kunna sägas, att den lokala universitetsorganisationen fungerar smidigt bl. a. med hjälp av delegering till rektor, dekaner och förvaltningstjänstemän. Däremot har anmärkningen så mycket större tyngd i fråga om förhållandet mellan på ena sidan den lokala universitetsorganisationen och på andra sidan centrala instanser. De viktigaste orsakerna till en komplicerad och långvarig ärendehantering är att finna på detta plan.

Större konsistoriet i Göteborg anför:

Såsom ett allmänt omdöme om utredningens förslag torde kunna sägas att detta innebär betydande förstärkningar av universitetsförvaltningens personella resurser men samtidigt en genomgripande omdaning av den nuvarande organisationen. Av det följande framgår att konsistoriet rest invändningar mot vissa av utredningens organisationsförslag, särskilt i fråga om den lokala universitetsstyrelsen. Statskontorets förslag kan sägas innebära en ännu mera radikal förändring av universitetsförvaltningens nuvarande struktur än den som innefattas i utredningens förslag. Det synes konsistoriet som om statskontoret icke tillräckligt beaktat de stora skillnader i fråga om verksamhetens art som föreligger mellan, å ena sidan, universitet och högskolor och, å andra sidan, allmän förvaltning i övrigt. Universitetsutredningen har däremot i sitt reformprogram ständigt haft universitetens särprägel i fråga om arbetssätt och målsättning för ögonen. Den kritik, som konsistoriet dock riktar mot vissa delar av utredningens förslag, måste därför med så mycket större tyngd drabba den av statskontoret rekommenderade nyordningen. Konsistoriet anser sig därför sakna anledning att i det följande närmare behandla statskontorets rapport.

Såvitt konsistoriet kan finna, har alla inom ett universitet förekommande ärenden, alltså även sådana ärenden som enligt utredningen endast kräver vetenskaplig bedömning, en samtidigt juridisk-administrativ eller åtminstone administrativ aspekt.

Att en organisation visat stor elasticitet vid en kraftig expansion av verksamheten, måste, såvitt konsistoriet kan förstå, betyda, att dess struktur i sina grunddrag är bärkraftig även vid en snabb utveckling av verksamheten. Då den nuvarande organisationen visat sig livsduglig och anpassningsbar, finns inte någon anledning att stöpa om formen, endast därför att arbetsuppgifter av den art, som traditionellt åvilar universitetsförvaltningen på det lokala planet, ökar i omfattning. Man bör i stället bevara det som befunnits värdefullt i den nuvarande organisationen, förstärka denna för att den skall hålla för ytterligare påfrestningar och endast göra sådana förändringar i strukturen som är ägnade att rationalisera arbetet.

Större konsistoriet i Stockholm anför i huvudsak följande:

1955 års universitetsutredning har under de år den arbetat framlagt en rad betänkanden som syftat till reformer, delvis av genomgripande art, av universitetens verksamhet. Dess arbete har över lag karakteriserats av nya, okonventionella grepp och en strävan att ge universiteten tillräckliga resurser för lösandet av deras arbetsuppgifter. Universitetsutredningen har också i stora stycken sett sina intentioner förverkligade. I den mån komplikationer uppstått under genomförandet av universitetsutredningens förslag torde detta mindre ha berott på inneboende svagheter i förslagen än på andra faktorer, särskilt bristande personalresurser hos de lokala universitetsorganen och långt driven centralisering av beslutanderätten vid tilldelning av lärarkrafter. I det nu föreliggande betänkandet har universitetsutredningen velat ge en samlad lösning av hela det svenska

universitets- och högskoleväsendets organisation och förvaltning, fränsett några högskolor som av särskilda skäl undantagits i utredningens konkreta förslag. Utredningsarbetet är en imponerande prestation och konsistoriet uttrycker sin glädje över den instruktiva kartläggning av de olika uppgifter, som ankommer på universitetsväsendets administrationsapparat, och den — med något undantag — ingående redovisning för de många och svåra problem som den avsedda genomgripande omorganiseringen av universitetsväsendet innebär och drar med sig. Det är konsistoriets livliga förhoppning att utredningsresultatet och de remissvar som betänkandet föranleder skall ge statsmakterna underlag för den länge väntade, trängande nödvändiga upprustningen av universitetens administrativa resurser.

En sådan tillfredsställelse som universitetsutredningens betänkande ger anledning till, framkallas däremot icke av statskontorets rapport. Rent tekniskt-administrativt kan den av statskontoret föreslagna organisationen te sig mera konsekvent och mindre komplicerad än universitetsutredningens. Men i realiteten är statskontorets förslag helt verklighetsfrämmande därför att det byggts upp utan tillräcklig kännedom om universitetens särpräglade arbetsuppgifter och betingelserna för dessa arbetsuppgifters rätta fullgörande. Ett grundfel i statskontorets utredning är att det icke föregåtts av närmare studium av den primära delen av organisationsbyggnaden, nämligen institutionen. Denna bristande förtrogenhet med de inrättningar, för vilka organisationsformen skall skapas, måste vara förklaringen till statskontorets egendomliga idé att helt skilja de vetenskapliga och administrativa ärendena. Statskontorets främlingsskap för universitetslärarnas arbete och universitetsadministrationens sätt att fungera måste man väl också tillskriva statskontorets besynnerliga tal om »de akademiska intressegrupperna», som om det vore fråga om grupper med intressen, stridande mot det allmännas.

Konsistoriet finner det uteslutet att statskontorets förslag skulle kunna läggas till grund för universitetsväsendets organisation.

Att en översyn av organisationens former och en avsevärd personalförstärkning är nödvändiga torde vara obestridligt. Men det sätt på vilket universitetsorganisationen under den våldsamma expansionen fungerat utan en mot arbetsuppgifternas ökning tillnärmelsevis svarande förstärkning av administrationspersonalen ger knappast motivering till en långtgående rasering av den nuvarande organisationen och dess ersättande med helt andra förvaltningsformer. En sådan genomgripande reform borde i varje fall ha underbyggts med en ingående objektiv analys av vilka fel, som — fränsett underdimensioneringen — vidlåder den nuvarande organisationen. Konsistoriet kan icke finna att en tillfredsställande sådan analys givits. Den organisation som beprövats under mycket svåra förhållanden föreslås i åtskilliga stycken ersatt med konstruktioner, som enligt konsistoriets mening är konstlade och invecklade, exempelvis rektorsämbetet eller universitetens och högskolornas centrala ledning. Konsistoriet är icke berett att biträda utredningens förslag med mindre det övertygat sig om att en föreslagen organisationsform är bättre än sin nuvarande motsvarighet.

Universitetens särställning, som är betingad av idén om fri vetenskaplig forskning och därpå grundad undervisning, gör att förebilder till deras organisation icke utan vidare kan väljas från andra grenar av statsförvaltningen eller från privata ekonomiska företag. Så länge man önskar bibehålla sådan forskning och undervisning måste också de som direkt ansvarar för forskningen och undervisningen, de akademiska lärarna, ges ett tillbörligt inflytande över universitetens förvaltning. Svårigheterna att skapa en idealisk universitetsorganisation ligger —

såsom universitetsutredningen till skillnad från statskontoret klart insett — i att åstadkomma den rätta balansen mellan vetenskapsmännens frihet, å ena sidan, samt de politiska instansernas inflytande och den administrativa ordningens och effektivitetens krav, å andra sidan. Statsmakternas bestämmanderätt över de statliga anslagen till universiteten och den administrativa makt de över universiteten rådande statliga myndigheterna i övrigt äger innebära enligt konsistoriets erfarenheter och uppfattning i själva verket, att universitetens på särarten av deras verksamhet grundade självförvaltning redan i dag är så beskuren att det ur allmänna synpunkter nu är mer angeläget att bevara och stärka vad som finns kvar därav än att ytterligare utvidga den statliga byråkratiens grepp om universiteten. Det är forskarna och lärarna vid universiteten som bär och kan svara för utvecklingen på forskningens och utbildningens områden. Det då och då yppade misstroendet mot universitetslärarnas förmåga att administrera sin egen verksamhet grundas enligt konsistoriets mening på bristande insikt. Lärarna vid ett universitet får i verkligheten en ofta intensiv träning i universitetsadministration, och de som särskilt utväljs att handha administrativa funktioner inom universiteten — förutsatt naturligtvis att de har erforderliga hjälpkrafter med speciell juridisk eller ekonomisk administrativ utbildning — har de bästa förutsättningar för att på ett ändamålsenligt sätt på det lokala universitetsplanet organisera och leda undervisningen och forskningen inom de ramar och efter de allmänna riktlinjer som fastställts av statsmakterna liksom att taga initiativ och överhuvud medverka till framtidsplaneringen.

Universitetsutredningen har, ehuru ej så onyanserat som statskontoret, gjort en kategoriklyvning mellan vetenskapliga och administrativa ärenden och utformat universitetsorganisationen på grundval därav. Det finns emellertid ingen klar gräns mellan vetenskapliga och administrativa ärenden — vilket också universitetsutredningen på en del ställen erkänner. Varje vetenskapligt ärende, exempelvis utseendet av sakkunniga, har en administrativ sida och varje administrativ fråga en vetenskaplig aspekt, såtillvida att beslutet på något sätt skall avse forskningen och/eller undervisningen. Den rationella behandlingen av ärendena kräver därför, att det vetenskapliga syftet bestäms av personer med vetenskaplig sakkunskap, och att samtidigt de riktiga och ändamålsenliga administrativa formerna för syftets realiserande bedöms med erforderlig administrativ kompetens. Denna dubbla bedömning bör icke ske inom olika organ utan i ett sammanhang inom ett och samma organ.

Lärarkollegiet vid karolinska institutet anför i huvudsak följande:

I fråga om det problemkomplex, som blivit föremål för behandling i betänkandet, har lärarkollegiet den bestämda inställningen, att den omständigheten att den nuvarande universitets- och högskoleorganisationen trots den underdimensionering, som länge varit dess klara prägel, över huvud kunnat hjälpligt handha sina uppgifter under en period, då universitetsväsendets volym mer än fördubblats, gör den förtjänt av ett mycket gott vitsord och av att allvarligt prövas som ett alternativ i debatten om huru denna organisation bör vara beskaffad. Icke desto mindre synas såväl utredningen som i än högre grad statskontoret såsom expertorgan åt utredningen ha betraktat den nuvarande organisationen så ointressant och värdelös, att den efter ett allmänt erkännande i stort sett avfärdas utan diskussion. Detta förhållande anser lärarkollegiet utgöra en mycket allvarlig brist i utredningen.

Universiteten i vårt land äro, liksom i de flesta länder inom den västerländska

kulturkretsen, i princip autonoma lärdomssäten med full rättssubjektivitet. I gällande universitetsstatuter förutsättes ock en bakomliggande privilegierad ställning för universiteten, i det att i 2 § 1 mom. sagda statuter uttalas, att universiteten oförkränkt åtnjuta »den egendom samt de inkomster, rättigheter, förmåner och friheter, som lagligen tillkomma dem». Den omständigheten, att ett stadgande motsvarande det citerade saknas i det föreliggande förslaget till universitetsstadga, lärar icke vara relevant för sakläget, i det att genom en stadga av ekonomiskt-administrativ karaktär ändring i civilrättsligt hänseende av universitetens status ej är möjlig att åstadkomma. Lika fullt vill lärarkollegiet förordna ett införande av en privilegieparagraf i universitetsstadgeförslaget motsvarande 2 § 1 mom. nuvarande universitetsstatuter.

Med utgångspunkt från universitetens principiella autonomi måste det enligt lärarkollegiets mening anses uppenbart, att universiteten likaledes principiellt borde få själva bestämma om utformningen av och uppgifterna för sina administrativa organ. Endast i den mån till följd av offentliga intressen avkall måste göras på denna princip kan en annan ordning anses befogad.

De offentliga intressen, det härvid blir fråga om, äro *dels* den insyn och kontroll, som motiveras av anvisade allmänna medel, *dels* ock den ledning av utbildningsverksamheten, som måste utövas för att denna bäst skall tillgodose den allmänna arbetsmarknadens behov.

Vidkommande behovet av *ekonomisk insyn och kontroll* har detta ökat i betydelse i samma mån som statsanslagen till universiteten uppräknats. Det synes emellertid böra diskuteras, om icke härvid med hänsyn till universitetens fria ställning det engelska systemet med stora klumpanslag till universitetens fria förfogande i kombination med effektiv revision och noggrann årlig omprövning av anslagsmotiveringarna vore att föredraga framför det system, vi ha här i landet med en relativt långt gående specialdestinering av statsanslagen och en administrativ apparat av väsentligen ämbetsverkssnitt för anslagens förvaltning. Under alla omständigheter måste regleringen av anslagen begränsas så att den akademiska frihetsutövningen — alltså fritt val av forskningsprogram och forskningsmetoder samt valfrihet inom ramen för gällande studieplaner beträffande undervisningens former och innehåll — icke inkräktas.

Bäst synas de olika intressena bli tillgodosedda om de ekonomiskt-administrativa angelägenheterna vid varje universitet handhas av en styrelse, sammansatt av såväl ekonomisk expertis som företrädare för den vid universitetet bedrivna forskningen och utbildningen. Så sker i dag genom drätselnämndens handhavande av dessa angelägenheter och enligt universitetsutredningens förslag genom konsistoriets. Statskontoret däremot anser att universitetets ekonomi skall handhas av en ensam beslutande generaldirektör. Lärarkollegiet ansluter sig till universitetsutredningens principiella och med nuvarande ordning i stort överensstämmande uppfattning i denna fråga.

På överstyrelseplanet synes det lärarkollegiet liksom på universitetsplanet böra gälla, att endast påtagliga offentliga intressen kunna motivera uppflyftande till denna nivå av ärenden tillhörande universiteten.

I motsats till vad nu är fallet anser lärarkollegiet överstyrelseplanet icke i nämnvärd utsträckning behöva engageras i de personaladministrativa ärendena.

Problemställningen beträffande de *undervisningsadministrativa* ärendena synes icke vara kongruent med vad som gäller de ekonomiskt-administrativa. Det offentliga intresset torde nämligen i de nu ifrågavarande ärendena i hög grad vara inriktat på enhetlighet i fråga om de stora linjerna: kunskapsfordringarna

för olika betygsgrader och examina, ändamålsenligheten i studiegången och produktionen av akademiskt utbildade för samhällets skilda behov. Enligt lärarkollegiets mening kommer det härvid icke an på blott att skaffa universiteten en kraftig utbildningsadministrativ organisation utan även att sörja för att problemlösningen på riksplanet tillgodoses genom en slagkraftig administration av dessa frågor på överstyrelsenivån.

Vidtagas, på sätt sålunda skisserats, anordningar för att förse det allmänna med garantier i de hänseenden, som äro väsentliga med hänsyn till offentliga insatser i universitetsväsendet, synes i övrigt universitetens autonomi böra komma till uttryck i anordningar, som lämna rum för en långt gående självbestämmanderätt. Sålunda synas de administrativa funktioner vid universiteten, som icke äro involverade i de vitala allmänna intressena, böra få handhavas av *dels* valda företrädare för universiteten, *dels* ock administrativa tjänstemän, tillsatta av Kungl. Maj:t efter ansökningsförfarande och förslagsrätt för de akademiska myndigheterna.

Lärarkollegiet vid medicinska högskolan i Umeå, till vars yttrande *organisationskommittén* anslutit sig, anser att betänkandet i det stora hela utgör en värdefull grund för en ny universitets- och högskoleorganisation.

Lärarkollegiet vid tandläkarhögskolan i Stockholm anför:

Universitetsutredningens betänkande innefattar en imponerande arbetsvolym, inom vilken med grundlig erfarenhet av akademiskt-organisatoriska förhållanden och mycken klokhet det föreliggande organisationsförslaget framvuxit. Detta förslag synes ha tre huvudlinjer: 1) självständiggörande av fakulteterna och sektionerna i vad avser forskning och utbildning ända upp till högsta instans, 2) avlastning av de administrativa göromålen från de akademiska lärarna med bibehållen akademisk myndighet över förvaltningen — varvid den föreslagna organisationen strukturellt hämtat förebild i statskontorets rapport men modifierats till överensstämmelse med den här angivna huvudlinjen — samt 3) sammanslagning av lärosäten och anordnande av gemensam förvaltning för flera sådana i växlande omfattning.

Sistnämnda förslag synes lärarkollegiet brista i enhetlighet i systematiskt hänseende och delvis vila på tvivelaktiga grunder. — Vad de två första huvudlinjerna beträffar vill lärarkollegiet däremot uttala sin tillfredsställelse med de av utredningen hävdade grundprinciperna.

Lärarkollegiet vid tandläkarhögskolan i Malmö avstyrker att statskontorets förslag lägges till grund för omorganisation av universitetsväsendet och fortsätter:

I universitetsutredningens huvudförslag har en stark modifikation av de synpunkter, som varit ledande för statskontoret, lett fram till ett synbarligen mer realistiskt och för universitet och högskolor acceptabelt utkast till organisation, avseende samtliga nivåer med utgångspunkt från institutionsenheten och fakulteten.

Kanslern anlägger följande allmänna synpunkter:

Den högre utbildningen och forskningen har under senare år mycket uppmärksamats i den allmänna debatten. Orsakerna härtill är flera. Den allmänna samhällsutvecklingen ställer allt större krav på tillgång på utbildad arbetskraft.

Forskningen spelar en allt större roll i strävandena att skapa bättre samhällsförhållanden. Statsmakternas bidrag till högre utbildning och forskning har också under senare år kraftigt ökat. Man kan förutse än större ökningar i framtiden. Dessa och andra förhållanden har bidragit till att rikta uppmärksamheten på universitetens och högskolornas organisation och förvaltning.

Universitetsutredningen har i sitt betänkande framhållit vissa krav såsom särskilt angelägna vid utformningen av den framtida universitets- och högskoleorganisationen. Först uppställs frihetskravet. Universitets- och högskoleorganisationen skall stimulera forskningen och garantera forskarna frihet i valet av forskningsobjekt och forskningsmetod. Vidare måste organisationen vara uppbyggd på förutsättningen av ett i princip fritt tillträde till högre studier och fritt val för de studerande i fråga om studiemål och studieform. Dessutom uppställs kravet på kvalitet och effektivitet samt på en slagkraftig framtidsplanering. Dessa grundläggande önskemål ter sig helt naturliga och jag delar utredningens uppfattning att önskemålen bör läggas till grund för en reform.

Betänkandet innefattar många intressanta och uppslagsrika förslag som delvis bör kunna genomföras. På vissa viktiga punkter bör dock enligt min mening utredningens förslag icke utan kraftiga ändringar förverkligas.

Lärarkollegiet vid farmaceutiska institutet, vars yttrande institutets styrelse åberopat såsom eget yttrande, anför:

Enligt lärarkollegiets uppfattning bör — med beaktande av det sätt, på vilket den nuvarande organisationen trots underdimensionering handhaft sina uppgifter under en tid av starkt expanderande universitetsväsende — ytterligare prövas möjligheten att i större omfattning än som utredningen föreslagit söka förstärka vissa delar av den nuvarande organisationen i stället för att införa nya förvaltningsformer. Detta förhållande gäller särskilt universitetens och högskolornas centrala och lokala ledning. Lärarkollegiet ifrågasätter även lämpligheten av en så stark differentiering av organisationen mellan vetenskapliga och administrativa ärenden som utredningen föreslår. En dylik differentiering framkommer ännu skarpare i statskontorets rapport. Då denna uppdelning av organisationen ej sällan blir konstlad och ofta torde komma att försvara handläggningen, synes det lärarkollegiet lämpligare att bedömningen om möjligt sker inom organ, där såväl vetenskaplig som administrativ sakkunskap är representerad.

Lärarkollegiet vid tekniska högskolan i Stockholm anför:

Vårt lands förmåga att hålla en hög standard beror i hög grad på vår förmåga att effektivt kunna följa med i den oerhört snabba och starkt accelererande tekniskt vetenskapliga utvecklingen. Vi måste ha ändamålsenliga organisatoriska former för att utan större tidsfördröjning kunna taga upp nya forskningsområden och för att kunna knyta lämpliga toppkrafter till en sådan verksamhet. När ett nytt område nått en tillräcklig grad av utveckling och dess allmänna vikt är uppenbar bör detta område på lämpligt sätt kunna inlemmas i undervisningen. Tiden mellan skapandet av ett nytt område och dess ingående i undervisningen på olika stadier kan variera högst avsevärt men det är av vital betydelse att resurser och lämpliga organisatoriska former skapas för att denna starkt dynamiska utveckling kan tillgodoses — ej såsom undantagsfall utan såsom en helt naturlig process i högskolors och universitets verksamhet.

Lärarkollegiet vid Chalmers tekniska högskola redovisar följande principiella resonemang:

Ett genomgående tema i utredningen är, att professorer betungas med administrativa uppgifter så att deras forskning och undervisning därav blir lidande. Detta förhållande framstår såsom ett av huvudskälen till utredningens förslag om en markerad skiljelinje mellan administrativa uppgifter å ena sidan samt forskning och undervisning å den andra. Ehuru lärarkollegiet anser att utredningen i viss mån överskattat betydelsen av dessa frågor, är det uppenbart, att här föreligger problem som bör angripas. Utredningen synes — åtminstone principiellt — mena att professorerna skall kunna avkopplas från administrativa uppgifter. Med hänsyn härtill bör de utredningens överväganden, som resulterat i förslaget om förvaltningschefen — universitetsrådet — kunna tolkas så, att rådet skall övertaga professorernas administrativa uppgifter. Är denna tolkning felaktig synes förslagets väsentliga mening bortfalla.

Lärarkollegiets erfarenheter utvisar, att det icke är möjligt att helt avkoppla de administrativa uppgifterna från professors forskning och undervisning. I själva verket inbegriper forskning och undervisning administrativa moment, som regelmässigt kräver medverkan av professorn eller motsvarande. Dessa administrativa moment kan vara mer eller mindre kvalificerade och givetvis växla deras volym från fall till fall. Lärarkollegiet anser därför, att hithörande problem varken kan eller bör angripas genom några generellt gällande rutiner utan genom praktiska åtgärder, som anpassas till varje särskilt fall.

Överstyrelsen för de tekniska högskolorna redovisar inledningsvis siffror, som belyser de tekniska högskolornas utveckling sedan den nuvarande organisationen upprättades. Därav framgår bl. a., att antalet lärare och assistenter vid högskolorna stigit från 310 läsåret 1947/48 till 976 läsåret 1963/64 och att anslagen på driftbudgeten till det tekniska högskoleväsendet (frånsett anslagen till inredning och utrustning av nya lokaler) under samma tid stigit från 7 till 60 miljoner kronor per år.

Överstyrelsen anför vidare bl. a.:

Såsom universitetsutredningen betonat har den nuvarande organisationen avpassats för en verksamhet av betydligt mindre omfattning än den som nu bedrivs vid våra lärdomssäten. Det är därför enligt överstyrelsens mening angeläget, att förvaltningsorganisationen i skilda hänseenden avsevärt förstärkes, så att den får ökade möjligheter att effektivt handhava de uppgifter, som nu åvildas densamma, och även att bemästra de växande uppgifter av betydande omfattning, som redan nu kunna förväntas komma att möta under en överblickbar framtid. Det behov av förstärkning, som härvidlag främst gör sig gällande, avser enligt överstyrelsens mening en ökning av de personella resurserna inom de administrativa och kamerala områdena, därvid särskilt uppgifterna inom det *utbildningsadministrativa området* böra uppmärksammas. I övrigt synes det överstyrelsen förtjäna övervägas, huruvida icke med hänsyn till vad förut anförts rörande den nuvarande högskoleorganisationens ändamålsenlighet, denna borde kunna bibehållas i större utsträckning än vad universitetsutredningens förslag innebär. Detta präglas genomgående av en strävan att från varandra skilja administrativa ärenden, vetenskapliga bedömningsärenden samt till planering och utredning hörande ärenden i en utsträckning, som — i varje fall i praktiken — många gånger torde vara vanskelig att genomföra, och den föreslagna organisa-

tionen har också utformats mot bakgrunden av denna indelning av förekommande ärenden. Överstyrelsen vill i detta sammanhang betona, att till förvaltningsorganisationens effektivitet även höra klara kompetensgränser mellan olika organ och en utformning av organisationen, som möjliggör snabba beslut. Med alltför många organ inom en förvaltning — särskilt om dessa äro kollektivt organiserade och därtill hava delvis sammanfallande uppgifter — äventyras förutsättningarna för dess effektivitet. Det vill förefalla överstyrelsen, som om universitetsutredningens förslag icke alltid i erforderlig grad beaktat dessa synpunkter.

Vidare synes det överstyrelsen som om universitetsutredningen i sina förslag eftersträvat en alltför långt driven likriktning vid de skilda lärosätena. Visserligen kan på åtskilliga håll ett förenhetligande av nuvarande organisationsformer framstå såsom lämpligt, men organisationsformer, som visat sig ändamålsenliga, böra ej rubbas endast för att bringas i närmare överensstämmelse med organisationsformer vid undervisningslinjer, där förutsättningarna äro helt andra. Även ett terminologiskt förenhetligande kan självfallet ofta vara av värde och möjliggöra en bättre översikt. Icke heller här bör man emellertid enligt överstyrelsens mening gå för långt och på ett område rubba hävdvunna benämningar i sådana fall, där den nya terminologien begreppsmässigt icke väl täcker verkligheten.

Vetenskapsakademien anför:

Det synes anmärkningsvärt, att universitetsutredningen i så stor utsträckning behandlar *utbildningen* som om denna nära nog vore en fråga universitetens övriga åligganden fristående uppgift. Redan utbytet av beteckningen undervisningsnämnd mot utbildningsnämnd är en ändring som akademien finner opåkallad. Med avseende på förslaget om utbildningsråd finner akademien betänkligt att »avnämarintresset» föreslås skola få ett starkt medinflytande vid bestämmande av studieplaner och kursinnehåll. Att anslagsbeviljande myndigheter måste ha sista ordet i frågor om universitetsväsendets utbyggnad är självklart, men den närmare utformningen av undervisningens art och innehåll borde rimligtvis överlämnas åt universiteten och högskolorna själva. Deras målsättning står icke i motsättning till samhällsutvecklingen i övrigt utan är en funktion av denna, liksom omvänt framstegstakten i ett samhälle i högsta grad är beroende av den nivå på vilken dess högre undervisningsväsen befinner sig. Akademien anser, att universiteten här har ett ansvar, som icke bör överflyttas till andra, mindre sakkunniga instanser.

Ingenjörsvetenskapsakademien anför:

Akademien har under behandlingen av ärendet kommit till den uppfattningen, att åtskilliga av de synpunkter och motförslag, som här nedan eller av andra akademien närstående instanser framförs, är värda ett grundligt övervägande. Hela frågekomplexet är stort och betydelsefullt och motiverar omsorgsfulla överväganden. Det torde ej heller kunna göras gällande att genomförandet av utredningens förslag i allmänhet brådskar så, att tiden ej medger detta. Akademien vill därför betona *vikten av en grundlig genomarbetning med hänsynstagande till inkomna remissvar.*

Statens humanistiska forskningsråd anför i huvudsak följande:

I fråga om forskningspolitiken hävdar utredningen den enskilde forskarens rätt att fritt välja forskningsobjekt och forskningsmetod. Den framhåller också det samhällsintresse, som ligger i att forskningen blir allsidigt utvecklad och intet

område blir försummat samt att ur samhällsintressets synpunkt centrala områden blir intensivt bearbetade. Forskningsrådet vill livligt instämma i dessa synpunkter samt i utredningens uppfattning, att den statliga forskningspolitiken bör ta sig uttryck i att uppställa relativt vida finansiella ramar, inom vilka den enskilde forskaren rör sig fritt. Då emellertid utredningen synes likställa de av samhällsintresset bestämda finansiella ramarna med de anslag, som det ena eller andra forskningsområdet får till sitt förfogande, vill rådet för sin del framhålla nödvändigheten av att ingen kategoriindelning av de olika forskningsområdenas samhällsnytta företages utan att vetenskaplig expertis haft tillfälle att allsidigt och på saklig grund göra sina synpunkter gällande inför den nu verksamma centrala forskningsberedningen.

Statens råd för samhällsforskning anför:

Till en början må erinras därom, att det råder och inom överskådlig framtid sannolikt kommer att råda icke endast knapphet på medel för forskningsändamål utan även — delvis som en konsekvens därav — brist på utbildade forskare. Härav följer att de resurser, som kan ställas till förfogande för den högre forskningen, bör utnyttjas på mest effektiva sätt och samtidigt ges en sådan användning, att forskarrekruteringen befordras. Rådet är väl medvetet om att man vid den samhälleliga planeringen av den högre forskningen måste taga hänsyn såväl till läroanstalternas utbildande verksamhet som till vad utredningen betecknar som avnämarenintressen, men anser sig böra betona, att erfarenheten visat att det, i varje fall på lång sikt, är ett primärt samhällsintresse, att valet av forskningsuppgifter lika väl som sättet för forskningens bedrivande i allt väsentligt lämnas till forskarens eget skön, särskilt såvitt avser grundforskning.

Statens medicinska forskningsråd yttrar:

Rådet vill principiellt betona nödvändigheten av att universitetsväsendets organisation förnyas och anpassas bl. a. med hänsyn till den snabbt växande forskningens behov. Högre utbildning och forskning har mycket att ge varandra. Utbildningen måste ständigt omformas efter vetenskapens framsteg. Förekomsten av aktiv forskning vid en universitetsinstitution kommer därigenom att höja utbildningens kvalitet. För att säkra rekryteringen av goda vetenskapsmän är det också väsentligt, att forskningsinstitutioner anknytes till universitets- och högskoleorganisationen, genom vilken den ungdom, som har kvalifikationer i övrigt att bedriva forskning, passerar. Endast om intresset för forskning tidigt kan väckas hos denna ungdom kommer den att få lust att ägna sig åt vetenskaplig verksamhet. Utbildning och forskning i samma miljö kommer sålunda att ömsesidigt starkt stimulera varandra.

Det torde vara självklart att det differentierade behovet av forskning inte enbart kan tillgodoses genom en forskningsorganisation, som är direkt sammankopplad med en utbildningsorganisation. Omfattande forskning måste och kan inte annat än bedrivas helt utan direkt kontakt med grundutbildningen. Det är dock väsentligt, att de ökade insatser för att utveckla och differentiera forskningen i bestämda riktningar, som måste göras av ett samhälle med en aktiv och målmedveten forskningspolitik, där så möjligt är, bringas att komma även universitetsväsendet till godo, och att de resurser i form av inrättande av forskarenheter m. m., som i framtiden måste tillföras forskningen på vägar, som ligger vid sidan om den så att säga ordinarie universitets- och högskoleorganisationen — via forskningsråd eller på annat sätt — i görligaste mån kan utnyttjas för

den högre utbildningen. Rådet är således för sin del inte principiellt anhängare av tanken att särskilt uppkommande forskningsbehov skall tillgodoses genom inrättande av från universitetsorganisationen helt fristående forskningsinstitut.

Statens naturvetenskapliga forskningsråd anför bl. a.:

De problem vi idag står inför är ej resultaten av en nyligen inträffad revolution utan av en evolution. Det är därför att beklaga att utredningen ej gjort en tillbakablick på formerna för universitetens förvaltning under tidigare skedens historia och då skapade organisationsformers samband med rådande förhållanden i samhället i övrigt, universitetsväsendets omfattning och andra faktorer, som övat inflytande på organisationens utveckling genom tiderna.

Statens råd för atomforskning anför bl. a. följande:

Ehuru det föreligger vissa behov av förstärkning av den administrativa organisationen är det emellertid därför inte givet, att hela universitetsväsendet kan stöpas i en form med det statliga ämbetsverket eller industriföretaget som modell. De förslag som gjorts i denna riktning av statskontoret har tagit alltför ringa hänsyn till universitetens fundamentala uppgifter som organ för forskning och undervisning. En av de förutsättningar, som statskontoret och i viss mån även universitetsutredningen utgått ifrån, är den om möjligheten att särskilja universitetens och högskolornas »renodlat akademiska angelägenheter» från deras utbildnings-, personal- och ekonomisk-administrativa ärenden. Det ligger i sakens natur, att ett sådant särskiljande beträffande ärenden av väsentlig vikt är möjligt endast i mycket få fall. Att så verkligen är fallet framgår även av det stora antal kollegiala organ och nämnder, som utredningen ansett sig behöva föreslå som stöd och motvikt till den administrativa förvaltningsapparaten. En som rådet ser det beklaglig konsekvens av utredningens här nämnda synpunkter är det minskade inflytande på universitetens verksamhet som tillerkännes de vetenskapliga fackmännen.

3. Departementschefen

En betydelsefull utgångspunkt för universitetsutredningens överväganden har varit den, att universiteten och högskolorna även i framtiden skall ha den dubbla uppgiften att vara centra för forskning och läroanstalter för akademisk yrkesutbildning. Häremot har inga erinringar rests av de myndigheter och organisationer, vilka yttrat sig över betänkandet. Jag har för mina egna ståndpunktaganden haft samma utgångspunkt. Jag anser sålunda, att universitetens och de här ifrågavarande högskolornas uppgift alltfört skall vara att på vetenskaplig grund bedriva forskning och utbildning.

Universitetsutredningen har sammanfattat de krav den velat ställa på den framtida universitets/högskoleorganisationen i tre punkter: Frihetskravet, kvalitets- och effektivitetskraven samt kravet på en slagkraftig framtidsplanering.

Vad först frihetskravet beträffar vill jag understryka, att universitetsutredningens precisering av begreppet »universitetsforskningens frihet» till att avse frihet för forskaren i valet av forskningsobjekt och forskningsmetod synes ha

allmänt accepterats av remissorganen. Även för egen del finner jag den gjorda preciseringen vara väl funnen. Jag anser sålunda, att universiteten och de vetenskapliga högskolorna alltjämt bör vara centra för en fritt vald och fritt bedriven forskning och att deras organisation och förvaltning bör byggas upp och deras resurser dimensioneras bl. a. med hänsyn härtill. Dessa resurser bör enligt min mening, liksom hittills, ställas till förfogande dels direkt till läroanstalterna i form av en basorganisation, omfattande tjänster, lokaler, utrustning m. m. dels indirekt via forskningsråd och motsvarande organ, som har att efter prövning av redovisade forskningsprojekt ställa för genomförandet av enskilda projekt erforderliga speciella resurser till, bl. a., universitetsforskningens förfogande.

Den reform av universitetens/högskolornas organisation och förvaltning, varom jag kommer att i det följande framlägga förslag, syftar sålunda icke till någon förändring av universitetsforskningens principiella ställning eller av grunderna för anvisandet av resurser för denna forskning. Jag är emellertid samtidigt angelägen att stryka under, att detta mitt principiella ställningstagande ingalunda utesluter reformer på det praktiskt-administrativa planet i fråga om formerna för forskningsresursernas fördelning och förvaltning. Härtill återkommer jag i det följande.

Även det andra av de av universitetsutredningen formulerade tre huvudkraven på organisationen — kvalitets- och effektivitetskravet — har i huvudsak accepterats i de inkomna yttrandena. Den del av detta krav, som avser utbildningens organisation och resultat, har särskilt starkt betonats av flera myndigheter och organisationer — bland dem SFS, garantilånenämnden, gymnasieutredningen, lärarkollegiet vid karolinska institutet och överstyrelsen för de tekniska högskolorna.

Att universitets/högskoleorganisationen skall garantera en sakkunnig kontroll av den vetenskapliga standarden, ser jag som en självklarhet. Lika självklart är, att organisationen skall säkerställa ett effektivt utnyttjande av de allt större resurser, som det allmänna ställer till förfogande för den vid de högre läroanstalterna bedrivna forskningen och utbildningen. I sistnämnda hänseende vill jag — liksom universitetsutredningen och flera av remissorganen — särskilt peka på behovet av en effektiv kontroll av utbildningsorganisationens effektivitet. I och för sig är detta kontrollkrav ingalunda något nytt, men det fordrar enligt min mening organisatoriska förändringar av icke så liten omfattning. Det finns därför anledning taga fasta på att kravet på en förbättrad kontroll av utbildningens organisation och resultat endast på något enstaka håll mötts av invändningar av principiell natur.

Vad universitetsutredningen anfört rörande kravet på en slagkraftig framtidsplanering har ävenledes mötts av instämmanden från praktiskt taget alla håll. För egen del delar jag den uppfattning, som sålunda kommit till uttryck. Jag vill redan här framhålla, att behovet av en effektiv organisation för planeringen och genomförandet av universitets/högskoleväsendets utbyggnad enligt min mening icke kan tillgodoses utan relativt betydande organisatoriska omläggningar.

Jag övergår nu till frågan om räckvidden av den erforderliga organisationsreformen.

Universitetsutredningens åsikt att den nuvarande organisationen måste omprövas från grunden delas av ett stort antal av de myndigheter och organisationer, som yttrat sig över betänkandet, i själva verket av praktiskt taget samtliga utom de akademiska myndigheterna. Inom näringslivets organisationer synes sålunda, av remissyttrandena att döma, den åsikten vara allmän, att den nuvarande organisationen brister framför allt i avseende på planering, samordning och kontakt med avnämarna av den akademiskt utbildade arbetskraften. — Student- och intresseorganisationerna ställer sig allmänt på samma ståndpunkt som näringslivets organisationer.

Medan vissa myndigheter och organisationer stannar vid universitetsutredningens förslag, har andra velat gå längre än utredningen i fråga om universitets/högskoleorganisationens omdaning. LO — och även TCO — beklagar t. ex., att utredningen icke i enlighet med sin målsättning föreslagit »en från grunden genomgripande omorganisation». Statskontoret vidhåller i väsentliga hänseenden sitt i rapporten redovisade, i jämförelse med universitetsutredningens avsevärt mera långtgående organisationsförslag.

Ett stort antal av de akademiska myndigheterna anser utredningens förslag vara onödigt långtgående. Flera av dem har därvid hänvisat till utredningens ord om den elasticitet, som den nuvarande organisationen visat sig besitta, och efterlyst en närmare analys av de brister i organisationen, som trots detta skulle motivera en så grundlig omorganisation som den föreslagna. Man har i stället för en omstöpning uttalat sig för en förstärkning av den nuvarande organisationen. Yttranden av i huvudsak denna innebörd har avgivits av bl. a. de större konsistorierna i Uppsala, Göteborg och Stockholm, lärarkollegiet vid karolinska institutet och överstyrelsen för de tekniska högskolorna. Liknande synpunkter har framförts av ett par av forskningsråden.

Meningarna är sålunda delade i fråga om räckvidden av den organisationsreform, som här är aktuell. I denna fråga vill jag för egen del anföra följande.

Vid min anmälan av propositionen 1963:172 angående riktlinjer för fortsatt utbyggnad av universitet och högskolor m. m. framhöll jag, att en snabb vidareutveckling av det högre utbildningsväsendet för varje år som går framstår som en för samhället allt viktigare angelägenhet. Enighet föreligger om att högre utbildning är en lönsam investering både för individen och för samhället, liksom om att särskilt stora samhälleliga resurser under kommande år måste satsas på en expansion av denna sektor, vars strategiska betydelse för alla sidor av ett modernt välfärdssamhälle blir alltmera uppenbar.

Inom sektorn för högre utbildning utgör universitet och högskolor en stor och betydelsefull del. Vårt reformarbete inom snart sagt alla områden liksom näringslivets utveckling och marknadsanpassning är i hög grad beroende av dessa läroanstalters utbildningskapacitet och förmåga att anpassa sina utbildningsprogram efter arbetslivets krav. På längre sikt är vårt samhälles utveckling i minst lika

hög grad beroende av de resurser, vi i dag satsar på grundforskningens skilda fält. Det program för den fortsatta utbyggnaden under 1960-talet av universitet och högskolor, vilket framlades i nyssnämnda proposition och till vilket föregående års riksdag anslöt sig, innebär, att dessa läroanstalters utbildningskapacitet under loppet av mindre än tio år skall öka från för närvarande drygt 45 000 till mer än 80 000 studerande. Jag vill därvid särskilt understryka, att utbyggnaden i förhållandevis stor utsträckning kommer att gälla de personal-, kostnads- och utrymmeskrävande experimentella utbildningslinjerna.

Såsom jag framhöll redan vid min anmälan av den nyssnämnda propositionen, ställer en utbyggnad av angivna dimensioner mycket höga krav på en fortlöpande och verkkningsfull intern rationalisering i skilda hänseenden. Till en sådan rationaliseringsverksamhet hör, bl. a., den fortlöpande kontroll av utbildningsorganisationens effektivitet och resultat, vars betydelse jag understrukit i det föregående.

Denna verksamhet liksom detaljplaneringen och genomförandet av det fastställda utbyggnadsprogrammet för universitet och högskolor ställer uppenbarligen mycket höga krav på de högre läroanstalternas organisation och förvaltning liksom på deras centrala ledning. Man måste i själva verket konstatera, att dessa uppgifter i förening med de senaste årens mycket starka expansion såväl inom universitets/högskoleforskningen som av den akademiska utbildningen, skapat en helt annan situation än den som rådde då den nuvarande universitets/högskoleorganisationen lades fast och den nu arbetande förvaltningsapparaten konstruerades. Denna nya situation fordrar enligt min mening en organisatorisk reform — icke blott en organisationsförstärkning.

Med fasthållande av de principiella utgångspunkter i avseende på universitets/högskoleverksamhetens syfte och innehåll, om vilka enighet råder, och med hänsyn till de i det föregående angivna huvudkraven på den framtida organisationen, om vilka ävenledes en praktiskt taget fullständig enighet råder, har jag sålunda kommit till samma ståndpunkt som universitetsutredningen och flertalet av de myndigheter och organisationer som yttrat sig i ärendet, nämligen att det är nödvändigt att från grunden ompröva universitets/högskoleväsendets organisation och förvaltning.

I det följande kommer jag att redovisa mina konkreta ställningstaganden till de skilda delarna av föreliggande organisationsförslag. Redan här vill jag emellertid ange ett par väsentliga synpunkter, som därvid varit vägledande.

Universitetsutredningen har ansett, att en organisation, som skall tillgodose de krav, som utredningen velat ställa på den framtida universitets/högskoleorganisationen, måste i skilda hänseenden *differentieras*. Därvid har utredningen systematiskt skilt mellan de rent administrativa och de i trängre mening akademiska uppgifterna och förordat, att dessa två slag av uppgifter anförtros skilda organ med olika sammansättning och organisation.

Den av universitetsutredningen förordade differentieringen har såsom princip accepterats av ett stort antal av de myndigheter och organisationer, som yttrat sig över utredningens betänkande.

För egen del har jag kommit till den uppfattningen att man vid uppbyggnaden av universitets/högskoleorganisationen bör söka sig fram efter de riktlinjer, som universitetsutredningen — och även statskontoret — härvidlag uppdragit, och sålunda skapa en differentierad organisation med en viss funktionsfördelning mellan dels akademiska, dels administrativa förvaltningsorgan. Självfallet finns, som också universitetsutredningen framhållit, ett samband mellan de akademiska och de administrativa angelägenheterna, men jag anser i likhet med utredningen och ett stort antal remissinstanser, att det är väsentligt, att ett universitets eller en högskolas forskare och lärare tages i anspråk för administrativa uppgifter endast i den utsträckning uppgifternas handhavande fordrar medverkan av den sakkunskap, som vetenskapsmännen eller lärarna såsom sådana ensamma besitter. Självklart är vidare, att delade meningar kan råda om *hur långt* differentieringen bör drivas liksom om *hur* uppgifterna i enskildheter bör fördelas mellan skilda organ. Mina konkreta ställningstaganden till dessa avvägningsfrågor redovisar jag i det följande.

Ett genomgående drag i universitetsutredningens organisationsförslag är vidare strävandet att ge även de yngre forskarna och lärarna del i ansvaret för universitetens/högskolornas akademiska angelägenheter. Inga principiella invändningar har rests häremot i remissdiskussionen; i stället har man från flera håll förordat längre gående åtgärder än dem utredningen föreslagit. — För egen del vill jag redan i detta sammanhang framhålla, att en *demokratisering av den akademiska miljön* är utomordentligt värdefull. Icke minst gäller detta den miljö, i vilken själva forskningen och utbildningen bedrives, sålunda institutionerna.

Ytterligare en synpunkt av principiell natur vill jag redovisa i detta allmänna avsnitt. Universitetsutredningen har i sitt organisationsbetänkande genomgående betonat universitetens/högskolornas *utbildningsuppgift* vid sidan av deras uppgift som centra för forskning. I sina förslag till universitets/högskoleväsendets organisation och förvaltning har utredningen på olika sätt sökt skapa garantier för att utbildningen anpassas till arbetslivets krav och utformas under samverkan mellan lärare, avnämare och studenter. Utredningen har också, som nämnts i det föregående, lagt stor vikt vid att utbildningens effektivitet och resultat skall kunna fortlöpande kontrolleras, varigenom en kontinuerlig reformverksamhet på detta område möjliggöres.

Jag anser detta vara ett riktigt synsätt. En rad myndigheter och organisationer — icke minst näringslivets organisationer — har också i sina yttranden över betänkandet understrukt den fundamentala betydelsen av en målanpassad utbildning och en aktiv utbildningsadministration vid universitet och högskolor. Då vi bygger ut våra universitet och högskolor för att kunna ge akademisk ut-

bildning åt 15 à 20 000 ungdomar i varje årskull, är det enligt min mening självklart, att denna ansvarsfulla uppgift måste i hög grad sätta sin prägel på utformningen av universitets/högskoleväsendets organisation och förvaltning. Jag vill tillägga, att en efter dessa syften anpassad utformning av universitetens och högskolornas organisation och förvaltning enligt min mening är fullt möjlig att genomföra utan förfång för läroanstalternas andra huvuduppgift, den att vara centra för en fritt vald och fritt bedriven forskning. Skulle icke detta vara möjligt, är man nödsakad att ompröva den principiella utgångspunkten avseende universitetens/högskolornas dubbla uppgift.

III. UNIVERSITETS/HÖGSKOLEVÄSENDETS CENTRALA LEDNING

I. Universitetsutredningen

A. Planerande och förvaltande uppgifter

Vad angår kanslerns/överstyrelsens *planerande* uppgifter må till en början erinras om att dessa gäller såväl forskningen som utbildningen. I avseende på forskningen gäller planeringsarbetet huvudsakligen avvägningar beträffande resursernas fördelning mellan olika forskningsgrenar, frågor om inrättande av nya professurer och andra forskarbefattningar, förslag till åtgärder i syfte att stimulera forskarrekryteringen, förslag till förbättrade resurser för forskarutbildning och -handledning samt för den vid läroanstalternas institutioner bedrivna självständiga forskningen, vidare medverkan i utarbetandet av byggnadsprogram m. m.

Planeringsverksamheten i avseende på utbildningen har dels en kvantitativ, dels en kvalitativ sida. För de flesta (nämligen de spärrade) akademiska utbildningslinjerna gäller det att bedöma det långsiktiga utbildningsbehovet, d. v. s. det behövliga antalet nybörjarplatser, och att lägga fram på dessa bedömningar grundade förslag i olika avseenden. En motsvarande bedömning måste göras även för de icke spärrade utbildningslinjerna, och även dessa bedömningar bör sedan resultera i rekommendationer och förslag. Denna kvantitativa utbildningsplanering gäller dels totalt för en utbildningslinje (t. ex. 650 nybörjare per år vid de medicinska läroanstalterna), dels den lokala fördelningen av de erforderliga utbildningsplatserna mellan de skilda läroanstalterna (t. ex. 100 nya medicine studerande per år i Uppsala, 168 i Stockholm etc.).

Den kvalitativa utbildningsplaneringen gäller i stort sett:

- (1) frågor om nya utbildningslinjer och examina;
- (2) ämnen som bör ingå i viss utbildning, omfattningen av dessa ämnen, innehållet i dessa ämneskurser (kursfordringar, studieplaner); samt
- (3) själva undervisningens innehåll, uppläggning och fördelning på olika undervisningsformer och olika lärare.

De planeringsuppgifter det här är fråga om — både den kvantitativa och den kvalitativa planeringen — måste enligt utredningens mening handhas *centralt*, d. v. s. på rikspanet. Skälen härför är uppenbara. Dels fordrar knappheten på såväl personella som finansiella resurser en samlad bedömning av var och hur resurserna bäst skall sättas in. Dels måste de skilda slagen av akademisk utbildning till både sin dimensionering och sitt innehåll bedömas med hänsyn till

arbetsmarknadens behov totalt sett. De lokala universitets- och högskolemyndigheterna kan i dessa sammanhang knappast bidra med annat än förslag, initiativ och statistiskt primärmaterial, som sedan centralt beredes och bedömes.

Vad som enligt utredningens mening i dagens läge fordras, är ett centralt och långsiktigt planeringsarbete, bedrivet på grundval av ett kontinuerligt förnyat utredningsmaterial. Både av konstitutionella skäl och med hänsyn till universitetsverksamhetens snabba utveckling är det visserligen ofrånkomligt att anslagsäskanden framläggas och anslag beviljas för ett år i sänder, men de årliga äskandena bör såvitt möjligt utgöra led i vad som brukar kallas en rullande planering, d. v. s. en kontinuerligt förnyad och reviderad planering för forsknings- och utbildningsorganisationens utbyggnad under de närmaste tre eller fem åren. Utredningen vill stryka under, att den ser det som ett av de allra mest betydelsefulla syftena med de i detta betänkande framlagda organisationsförslagen att skapa förutsättningar för ett dylikt planeringsarbete.

Som förut sagts måste planeringsarbetet för universitetens och högskolornas utbyggnad grundas på ett kontinuerligt utredningsarbete. Visst utredningsmaterial kommer att tillhandahållas av andra myndigheter än universitets- och högskoleväsendets egna, främst då av arbetsmarknadsstyrelsen, statistiska centralbyrån och byggnadsstyrelsen. Emellertid är det självfallet nödvändigt att det centralt inom universitets/högskoleorganisationen finns organ, som bedömer det utifrån givna materialet, kompletterar det med egna undersökningar och sammanställer givna data till ett konkret program. Därtill kommer, att såväl statistiken över högre studier som byggnadsplaneringen för universitet och högskolor måste utformas under medverkan av dem, som är statistikens respektive planeringsarbetets avnämare, d. v. s. av dem som har ansvaret för universitets- och högskoleplaneringen i stort.

Det utredningsarbete, som enligt utredningens mening bör utföras inom universitets/högskoleorganisationen själv, gäller främst utbildningsorganisationens effektivitet och den ekonomiska förvaltningen. I annat kapitel har utredningen förordat en organisation för de lokala universitets/ högskolestyrelserna, som skall sätta dessa i stånd att kontinuerligt följa utbildningens resultat och med ledning därav ompröva organisation och metodik. De lokala universitetsmyndigheterna skall därjämte enligt utredningens förslag ha som en av sina huvudsakliga arbetsuppgifter att fortlöpande pröva möjligheterna att genom organisatoriska förändringar åstadkomma ett bättre utnyttjande av de resurser, som står till läroanstalternas förfogande. I båda fallen har utredningen förutsatt, att detta arbete bedrivs dels på de lokala myndigheternas eget initiativ, dels som led i ett av de centrala universitets/högskolemyndigheterna angivet och genomfört utredningsarbete. Även om sålunda ett omfattande utredningsarbete kommer att bedrivas av universiteten och högskolorna själva, blir det enligt utredningens uppfattning en huvuduppgift för de centrala universitets/högskolemyndigheterna att initiera, samordna och leda detta arbete samt att omsätta dess resultat dels i planläggningen för läroanstalternas fortsatta utbyggnad, dels i

administrativa beslut, t. ex. i fråga om studieplanernas utformning eller upprättande av för flera institutioner eller läroanstalter gemensamma organ. De centrala universitets/högskolemyndigheternas utredande uppgifter är sålunda att se både som en del av de planerande uppgifterna och som en del av de reno-
odlat administrativa uppgifterna.

Vad så beträffar de centrala universitets/högskolemyndigheternas rent *administrativa uppgifter* har universitetsutredningen framlagt förslag om vissa förändringar.

I avseende på de *personaladministrativa* uppgifterna innebär dessa förslag bl. a. följande: Ärenden rörande tillsättning av forskardocenttjänster, speciallärbefattningar samt ordinarie och extra ordinarie tjänster i lönegraderna A 19—A 23 med undantag för sådana, som tillhör läroanstalternas administration, föreslås skola avgöras av den lokala universitets/högskolestyrelsens organ i stället för, som för närvarande, av kanslern/överstyrelsen. Även ärenden rörande entlediganden och förordnande av vikarier i fråga om tjänster och befattningar av nyss nämnda slag föreslås komma att avgöras av de lokala styrelseorganen. Också beslutsmyndigheten i avseende på förordnande av extra tjänstemän i lägst lönegrad A 19 föreslås överflyttad till de lokala universitets/högskolemyndigheterna, i den mån sådan överflyttning (som fallet är beträffande extra universitetslektorer) ej redan skett. Beträffande tjänstledighetsärenden föreslås sådan utvidgning av de lokala myndigheternas beslutsmyndighet, att de enda ärenden, som kommer att avgöras centralt, blir de som gäller tjänstledighet för högre tjänstemän — tjänstemän i lägst lönegrad A 24 — under längre tid än sex månader av ett och samma kalenderår.

Beträffande så de *fördelningsärenden*, som för närvarande avgöres av de centrala myndigheterna, föreslår utredningen, som närmare redovisas i ett följande avsnitt, att beslut rörande fördelning mellan en läroanstalts institutioner av materiel- och apparatanslagen genomgående skall fattas av de lokala myndigheterna. I anslutning härtill föreslås, att även beslutsmyndigheten i fråga om de till de enskilda läroanstalterna anvisade delarna av anslaget till Extra utgifter och i fråga om anslag ur universitetens reservfonder och karolinska institutets allmänna fond överflyttas till de lokala universitets/högskolestyrelserna. Utredningen har slutligen förutsatt, att ärendena rörande tilldelning av lärarkrafter på grundval av fastställd organisationsplan sedermera kommer att kunna avgöras lokalt.

Vid genomförande av dessa utredningens förslag till decentralisering av beslutsmyndighet återstår för handläggning inom central myndighet endast ett mycket litet antal fördelningsärenden och ett starkt begränsat antal personaladministrativa ärenden. Den förstnämnda gruppen kommer väsentligen att omfatta viss del av anslaget till licentiand- och doktorandstipendier, viss del av anslaget till Extra utgifter samt — tills vidare — tilldelningen av lärarkrafter på grundval av fastställd organisationsplan eller (i vissa fall) petitaplan. De personaladministrativa ärenden berörande de enskilda läroanstalterna, som allt-

fort skulle handläggas inom central universitets/högskolemyndighet, omfattar främst tillsättningsärenden rörande sådana mellangradstjänster, som är knutna till läroanstalternas administration, jämte till dessa tjänster anknyttande ärenden rörande entlediganden och förordnande av vikarier (däremot icke tjänstledighetsärenden, vilka föreslås kunna avgöras av de lokala myndigheterna), ärenden rörande partiell tjänstebefrielse för ordinarie lärare samt uppgiften att avge utlåtanden i tillsättnings- och tjänstledighetsärenden, som skall avgöras av Kungl. Maj:t (tillsättning av och tjänstledighet för längre tid än sex månader för innehavare av tjänster i lägst lönegrad A 24).

I fråga om ärendena rörande partiell tjänstebefrielse för ordinarie lärare har utredningen konstaterat, att dessa ärenden dels kräver likformighet i behandlingen, dels knappast lämpar sig för avgörande i en kollegial församling, som till övervägande del består av ordinarie lärare. Utredningen anser därför, att dessa ärenden alltfört och i samma utsträckning som enligt gällande statuter och stadgar bör avgöras av central universitetsmyndighet. I detta sammanhang uttalar utredningen, att uppgiften att utfärda bestämmelser rörande beräkningsgrunder vid jämförelse mellan olika undervisningsformer (s. k. evalveringsbestämmelser) även den enligt utredningens mening alltjämt bör ligga hos central myndighet.

Utredningen har övervägt, huruvida en viss förenkling av gången för *de akademiska befördringsärendenas* handläggning vore motiverad, nämligen på så sätt, att fakulteternas (motsvarande) förslag till innehavare av ordinarie lärartjänst kunde gå direkt till Kungl. Maj:t utan att för yttrande först passera central myndighet. Efter överväganden av skäl och motskäl har utredningen emellertid kommit till den ståndpunkten, att den centrala universitets/högskolemyndighetens befattning med tillsättningsärenden av nu ifrågakommande slag icke bör slopas.

Utredningen föreslår sålunda, att utlåtanden av central universitets/högskolemyndighet alltfört skall avges i tillsättningsärenden rörande professurer och laboraturer (motsvarande) liksom i alla övriga tillsättningsärenden, som skall avgöras av Kungl. Maj:t (tillsättning — med vissa undantag, bl. a. beträffande docenttjänsterna — av ordinarie och extra ordinarie tjänster i lägst lönegrad A 24).

Däremot föreslår utredningen (s. 217), att beslutsmyndigheten beträffande *docentförordnanden* (meddelande av docentkompetens) överflyttas från de centrala myndigheterna till fakultetsorganen.

I fråga om de centrala universitets/högskolemyndigheternas befattning med *fakultetsorganisatoriska frågor* anför utredningen i huvudsak följande.

Enligt utredningens mening talar övervägande skäl för ett förenhetligande av de bestämmelser, som reglerar fakultetsorganisationen vid en läroanstalt. Utredningen finner det därvidlag vara riktigast, att Kungl. Maj:t fattar beslut i ärenden rörande fakultets- och sektionsindelningen, rörande de enskilda lärartjänsternas ämnesomfattning (deras benämning och motiveringen för denna) samt rörande innehavarnas ledamotskap av fakultet och sektion (i förekommande fall även ledamotskap av två eller flera fakulteter/sektioner). För de tekniska högskolornas

del innebär detta förslag, att sådana ändringar av de för högskolornas professorer gällande programmen, som innebär en reell förändring av en professurs ämnesomfattning och sålunda — bl. a. — får återverkningar på prövningen av de sökandes kompetens i samband med att professuren nästa gång skall återbesättas, bör fastställas av Kungl. Maj:t.

Frågorna om alligandenas fördelning mellan å ena sidan fakultet, som är delad i sektioner, och sektionerna å den andra är enligt utredningens mening också av den vikt, att de bör avgöras av Kungl. Maj:t. Detsamma bör enligt utredningens mening stadgas beträffande avgörandet i ärenden rörande upprättande av fakultets-, sektions- eller ämnesgrupp samt rörande komplettering av sektion vid handläggningen av viss grupp av ärenden.

Bland de mest betydelsefulla av de administrativa arbetsuppgifter, som åligger de nuvarande centrala universitets/högskolemyndigheterna, är den, som avser *utbildningsorganisationen*, främst uppgiften att pröva och fastställa kursfordringar i enskilda ämnen för skilda slag av examina (studieplaner; läro- och timplaner för undervisningen). Denna uppgift torde höra till det nuvarande kanslersämbetets mest arbetskrävande. Genom att studieplanerna vid de under kanslern lydande läroanstalterna fastställas centralt av kanslern, garanteras likvärdigheten mellan samma slag av akademisk utbildning, genomgången vid olika läroanstalter. Därigenom garanteras vidare rätten att för examen vid ett universitet tillgodoräkna tentamina avlagda vid ett annat universitet. Genom denna s. k. riksgiltighet hos de akademiska betygen garanteras de studerandes möjlighet att under utbildningstiden byta läroanstalt.

Det bör i detta sammanhang särskilt framhållas, att fastställandet av studieplaner (kursfordringar) ingalunda är en uteslutande formell akt. Det formella fastställandet föregås nämligen regelmässigt av informella överläggningar och förberedande behandling vid s. k. ämneskonferenser, till vilka kanslern kallar berörda professorer samt representanter för andra lärarkategorier och för de studerande. Syftet med dessa överläggningar är självfallet dels att åstadkomma likvärdighet mellan kursfordringarna i ett och samma ämne vid skilda läroanstalter, dels att bedöma fordringarnas förenlighet med gällande bestämmelser rörande normal studietid. Därtill kommer, beträffande studieplanerna i skolämnena, att kanslern bereder skolöverstyrelsen tillfälle att avge yttrande över från fakulteterna inkomna förslag till studieplaner. Härigenom säkras ett visst mått av inflytande över utbildningens innehåll åt en av de största avnämarna av arbetskraft med akademisk utbildning.

Den genom de centralt fastställda studieplanerna garanterade likvärdigheten i utbildningsstandard vid skilda universitet är helt naturligt av det största värde och har veterligen heller icke ifrågasatts. Tvärtom bör man enligt utredningens uppfattning skapa förutsättningar för systemets utsträckning jämväl till t. ex. de tekniska högskolornas utbildning.

Av det anförda framgår, att uppgiften att inom ramen för i examensstadgorna meddelade bestämmelser pröva och fastställa kursfordringarna (studieplaner och

motsvarande) för de skilda akademiska utbildningslinjerna enligt utredningens mening alltså bör vara en av de huvudsakliga arbetsuppgifterna för de centrala universitets/högskolemyndigheterna.

I ett naturligt samband med denna uppgift står uppgiften att utöva den högsta tillsynen över själva undervisningsorganisationen. Delvis är denna arbetsuppgift en del av uppgiften att svara för planläggningen av utbildningsorganisationens fortsatta utbyggnad, men delvis är uppgiften också av rent administrativ natur. Främst gäller detta uppgiften att pröva och för Kungl. Maj:t framlägga fakulteters och sektioners förslag till de organisationsplaner, som reglerar undervisningsorganisationen i de filosofiska fakulteternas ämnen. Denna prövning, som bl. a. ger möjlighet att åstadkomma likvärdighet i fråga om undervisningsstandard i ett och samma ämne vid de skilda universiteten, torde alltså bära ankomma på central universitets/högskolemyndighet. Däremot anser utredningen att uppgiften att på grundval av fastställda organisationsplaner besluta rörande tilldelningen av lärarkrafter till enskilda institutioner i framtiden bör kunna överflyttas till de lokala myndigheterna. I avvaktan på en lösning av de tekniska problem, som uppstår sig då det gäller den för tilldelningen erforderliga registreringen och förutberäkningen av antalet i de enskilda ämnenas undervisning deltagande studenterna, måste emellertid beslutsmyndigheten i här ifrågavarande ärenden tills vidare alltså ligga hos central myndighet.

Rätt att såsom studerande inskrivas vid ett universitet tillkommer i princip den som avlagt studentexamen eller förvärvat motsvarande förkunskaper. Begränsningen av antalet utbildningsplatser vid vissa läroanstalter och fakulteter och det särskilt under senare tid stigande antalet konkurrerande sökande till dessa platser har emellertid lett till att en relativt omfattande administrativ reglering av intagningen blivit nödvändig. I den nuvarande universitets/högskoleorganisationen har de centrala myndigheterna betydelsefulla uppgifter i detta sammanhang. En översyn av hithörande bestämmelser är enligt utredningens mening starkt motiverad.

Beträffande först de *behörighetsvillkor*, som gäller för tillträde till olika slag av akademiska studier, gäller *som regel*, att dessa villkor fastställs av Kungl. Maj:t, nämligen där fråga är om bestämmelser rörande behörighet att inskrivas vid viss *läroanstalt*. Dylika bestämmelser finns meddelade dels i universitetsstatuterna och motsvarande stadgar för fackhögskolorna, dels i särskilda av Kungl. Maj:t utfärdade föreskrifter, bl. a. i 1953 års kungörelse angående vidgat tillträde till högre studier. År 1961 fastställde Kungl. Maj:t också behörighetsvillkoren för civilekonomutbildning. Från denna huvudregel finns emellertid vissa undantag. Kanslern har sålunda att fastställa de särskilda behörighetsvillkoren för tillträde till medicinska studier (villkor för rätt att inskrivas vid medicinsk fakultet), och även i övrigt ankommer det på kanslern att meddela erforderliga föreskrifter rörande särskilda *krav på förkunskaper* för viss examen eller för tentamen i visst ämne vid universiteten. Föreskrifter av sistnämnda slag meddelas i studieplanerna.

Föreskrifter rörande *meritvärderingsgrunder* fordras för de fall där antalet behöriga sökande överstiger antalet till förfogande stående utbildningsplatser. Bestämmelser rörande meritvärderingsgrunderna för medicinska och odontologiska studier meddelas av kanslern, medan motsvarande bestämmelser för studier vid de tekniska högskolorna meddelas av överstyrelsen och i fråga om studier vid farmaceutiska institutet av institutets styrelse. Däremot fastställer Kungl. Maj:t grunderna för urvalet bland de inträdessökande till skogshögskolan. Meritvärderingsgrunder för intagning till civilekonomutbildning fastställas av en särskild antagningsnämnd, i vilken ingår en representant för den ekonomiska fakulteten i Lund och en representant för vardera av de två handelshögskolorna.

I fråga så om beslutsmyndighet m. m. då det gäller begränsning av antalet utbildningsplatser vid institution tillhörande någon av de eljest ospärrade filosofiska fakulteterna må framhållas, att detta område endast i begränsad utsträckning är formellt reglerat.

Samtliga här berörda förvaltningsärenden — gällande såväl behörighetsbestämmelser för inskrivning och grunder för meritvärdering som beslut om begränsning av intagningen till viss institution eller kurs inom ospärrad fakultet — är enligt utredningens mening av den natur, att de icke lämpligen bör avgöras av de lokala universitets/högskolemyndigheterna. Det rör sig härvidlag om avgöranden, som har ett nära samband med skolorganisationens utformning och som dessutom är av stor betydelse från allmänna utbildnings- och arbetsmarknadspolitiska synpunkter. Dessa avgöranden bör därför enligt utredningens mening träffas antingen av Kungl. Maj:t eller av central universitets/högskolemyndighet.

Vad gäller bestämmelserna rörande behörighet att inskrivas vid viss läroanstalt eller viss fakultet synes dessa i princip böra meddelas av Kungl. Maj:t.

Beträffande meritvärderingsgrunderna är det i och för sig naturligt, att de skilda slagen av meriter ges olika värde för skilda slag av akademisk utbildning. Å andra sidan måste beaktas, att ett mycket stort antal, sinsemellan olika bestämmelser på detta område av praktiska skäl bör undvikas. Icke minst med hänsyn till rättsäkerhetssynpunkterna måste det vidare vara av stort intresse för ungdomen och målsmännen, att meritvärderingssystemet för högre studier är i möjligaste mån överskådligt. Så är enligt utredningens mening för närvarande icke fallet. En översyn i syfte att få till stånd ett mera enhetligt meritvärderingssystem synes därför vara motiverad, även om en fullständig utjämnning av nu existerande olikheter på detta område knappast är möjlig. Med hänsyn till det stora antalet intressen, som i detta sammanhang gör sig gällande, anser utredningen vidare, att meritvärderingsgrunder för spärrade utbildningslinjer bör fastställas av Kungl. Maj:t efter förslag av vederbörande centrala myndigheter. Vad utredningen här föreslår avser spärrade utbildningslinjer; sålunda icke enstaka ämnen eller undervisningsmoment inom filosofisk fakultet. I sistnämnda hänseende synes det vara tillräckligt att erforderliga bestämmelser rörande meritvärderingsgrunder fastställas av central universitets/högskolemyn-

dighet. Härigenom tillgodoses det rimliga kravet på att samma grunder tillämpas för meritvärderingen för samma slags studier vid samtliga universitet.

Vad så beträffar proceduren för beslut om begränsning av antalet utbildningsplatser vid viss institution inom ospärrad fakultet anser utredningen, att en viss precisering av gällande ordning är motiverad. Utredningen föreslår i detta hänseende en stadgemässig föreskrift av innebörd att beslut som här avses skall fattas av central universitets/högskolemyndighet och att sådant beslut må fattas endast då så befinnes vara oundgängligen nödvändigt. Därjämte bör enligt utredningens mening föreskrivas, att den beslutande myndigheten skall vara skyldig att hos Kungl. Maj:t anmäla dylikt beslut.

Efter att ha framhållit, att de centrala universitets/högskolemyndigheterna i stort sett icke har några konkreta ekonomiska förvaltningsuppgifter, anför utredningen följande.

Ekonomiska förvaltningsuppgifter av betydande storleksordning har däremot ett annat centralt organ inom universitets- och högskoleväsendet, nämligen *utrustningsnämnden för universitet och högskolor*. Detta organ verkställer, efter Kungl. Maj:ts uppdrag i varje särskilt fall, upphandling av inrednings- och utrustningsartiklar för praktiskt taget alla nya institutioner. Dessutom utnyttjas nämndens erfarenheter av utrustnings- och upphandlingsverksamheten i form av föreskrivna samråd mellan nämnden å ena sidan och, bl. a., de statliga forskningsråden å den andra.

Utrustningsnämndens upphandlingsverksamhet har på kort tid fått en mycket betydande omfattning. Enligt utredningens uppfattning är det även för framtiden nödvändigt, att den stora affärsrörelse, som arbetet med inredning och utrustning av nya universitets/högskoleinstitutioner representerar, handhas av en central myndighet. Den fortsatta utbyggnaden av de högre läroanstalterna kommer, redan den, att leda till att den av utrustningsnämnden nu handhavda upphandlingsverksamheten ökar mycket starkt i omfattning. Även därutöver bör enligt utredningens mening en utvidgning av de centrala myndigheternas ansvar på här ifrågavarande område komma till stånd.

I andra delar av betänkandet framlägger utredningen förslag, som syftar till att vid universiteten och högskolorna få till stånd en starkare service-organisation för upphandlingsuppgifter för institutionernas och forskarnas räkning. Utredningen uttalar därvid, att man genom att inom de lokala förvaltningarna skapa fasta organ för upphandlingsservice bör kunna tillvarata de möjligheter till fördelaktiga inköp, som allmänt sett står den stora konsumenten till buds. Detta bör, liksom fallet är i fråga om utrustningsnämndens upphandlingsverksamhet, kunna ske på ett sådant sätt, att forskarna själva alltfört förbehålles initiativ och kvalitetskontroll.

Samma resonemang har giltighet som argument till förmån för ett centralt, samordnande och rådgivande organ för upphandlingsverksamheten inom universitets- och högskoleväsendet. Denna uppgift bör rimligen ligga hos samma organ, som anförtros uppgiften att handha upphandlingen för inredning och

utrustning av nya institutioner. Utredningen förordar under hänvisning härtill, att de centrala universitets/högskolemyndigheternas uppgift på detta område utvidgas så, att den icke blott omfattar den upphandlingsverksamhet, som för närvarande handhas av utrustningsnämnden för universitet och högskolor, utan även omfattar uppgiften att samordna de lokala universitets/högskolestyrelsernas upphandlingsservice och därvid bl. a. taga initiativ som kan leda till för samtliga universitet och högskolor tillämpliga ramavtal. Uppgiften bör enligt utredningens mening jämväl innefatta att i erforderlig utsträckning samråda och samarbeta med de statliga forskningsråden. Ett sådant samarbete synes bl. a. kunna få den formen, att den centrala myndigheten åtar sig att, efter omständigheterna i enskilda fall, tillhandagå med råd eller handha planering och/eller upphandling av sådan utrustning, som finansieras med hjälp av anslag från forskningsråden. — Utredningen vill här understryka, att uppgifter av här ifrågasvarande slag redan nu åvilar utrustningsnämnden; vad utredningen härutinnan förordar är närmast en förstärkning av den centrala upphandlingsmyndighetens möjligheter att samverka med forskningsråden.

B. De centrala myndigheternas organisation

a) De administrativa uppgifterna

Den nuvarande organisationen innebär, att samma myndigheter fullgör administrativa och planerande uppgifter, men att man i stället har flera sådana myndigheter, av vilka två (kanslern och överstyrelsen för de tekniska högskolorna) vardera har överinseende över flera läroanstalter. Denna organisation, som väsentligen synes vara betingad av historiska tillfälligheter, har utredningen velat upptaga till en förutsättningslös prövning.

För att börja med de administrativa uppgifterna vill utredningen konstatera, att övervägande skäl synes tala för att dessa uppgifter i framtiden handhas av ett organ.

Man kan nämligen konstatera, att samtliga de högre läroanstalterna är ensartade i avseende på sina uppgifter, på villkoren för sin verksamhet och på sin personalorganisation. Detta utgör enligt utredningens mening ett tungt vägande skäl för att låta hela den del av den centrala administrationen, som består i utarbetande av föreskrifter rörande anslags användande och personals tjänstgöringsförhållanden, handhas av en enda central myndighet. Motsvarande kan sägas om handhavandet av en rad andra administrativa uppgifter, t. ex. intagningen av studerande till spärrade utbildningslinjer liksom även dispens-, disciplin- och besvärssärenden.

Det är vidare utredningens övertygelse, att utvecklingen mycket snabbt kommer att leda till en allt större *gemenskap i fråga om arbetsuppgifter* och materiella resurser. En sådan utveckling är enligt utredningens mening både önskvärd med hänsyn till forskningens utveckling och arbetsmarknadens behov av nya

utbildningsvägar och nödvändig med hänsyn till kravet på fullt utnyttjande av tillgängliga resurser under den utbyggnadsperiod som förestår. Utredningen anser därför gemenskapen i arbetsuppgifter och sambruket av materiella resurser utgöra ett mycket starkt motiv för en samordning av de högre läroanstalternas högsta administrativa ledning.

Uppgiften att handha inredning och utrustning av nya universitets/högskoleinstitutioner ligger redan nu praktiskt taget hos ett organ, nämligen hos utrustningsnämnden för universitet och högskolor. Om man väljer att för administrativa uppgifter motsvarande dem, som nu åvilar kanslern/överstyrelsen, upprätta ett enda centralt organ, gemensamt för alla läroanstalterna under ecklesiastikdepartementet, synes enligt utredningens mening starka skäl tala för att till detta organ överflytta också den nuvarande utrustningsnämndens verkställande uppgifter, främst själva upphandlingsverksamheten.

b) De planerande uppgifterna

Enligt utredningens mening råder en grundläggande och betydelsefull skillnad mellan förvaltningsverksamhetens villkor och den planerande verksamhetens, i det att den sistnämnda i avsevärt större utsträckning måste vara grundad på kännedom om forskningens respektive utbildningens *innehåll* och *syfte*.

Vid utbyggnaden av forskningens resurser fordras ett betydande mått av speciell sakkunskap beträffande aktuella frågeställningar och metoder, utvecklingstendenser och rekryteringsförhållanden. Detta fordrar medverkan av forskarna själva.

Den planerande verksamheten måste emellertid också innefatta en avvägning mellan flera forskningsområdets behov. En på sakkunskap grundad dylik avvägning kan emellertid gälla endast en begränsad krets av ämnesområden; går man härvidlag utanför relativt snäva gränser, måste man räkna med att avvägningen blir grundad på mera lekmanmässiga bedömningar och värderingar.

Något motsvarande gäller beträffande planläggningsarbetet på utbildningsidan. Varje akademisk utbildningslinje syftar till att förbereda för en relativt högt specialiserad yrkesverksamhet. För planerandet av en ny utbildningsväg eller för omläggning av utbildningens innehåll och organisation inom en fakultet eller en högskola fordras därför icke blott sakkunskap om de berörda forskningsområdenas förhållanden utan även en nära och helst kontinuerligt upprätthållen kontakt med avnämarsidan. Man kan knappast räkna med att inom ett enda organ samla erforderlig sakkunskap för ett i detaljer genomfört planläggningsarbete för samtliga akademiska utbildningslinjer.

Begränsar man antalet centrala planeringsorgan så starkt, som är möjligt utan eftersättande av kraven på saklig tyngd i utrednings- och planeringsarbetet, kommer vart och ett av dessa planeringsorgan att omfatta ett huvudområde inom forskningen och flera sinsemellan besläktade akademiska utbildningslinjer. Det ena organet kan sålunda få ansvaret för planeringsarbetet för t. ex. de huma-

nistiska utbildningsvägarna och den humanistiska forskningen, medan ett annat organ får motsvarande ansvar för t. ex. det matematisk-naturvetenskapliga området. Den avvägning, som måste göras mellan önskemål och behov för dessa varandra så vitt skilda huvudområden av universitetsverksamheten, kan enligt utredningens mening överhuvudtaget knappast göras på objektiva grunder. Sådana avvägningar blir i sista hand beroende av allmänna värderingar, oavsett vem som gör dem.

De här redovisade övervägandena har lett universitetsutredningen till den slutsatsen, att då det gäller planeringsarbetet för universitetens och högskolornas utbyggnad, övervägande skäl talar för att detta arbete anförtros *flera* organ. Vid en sådan lösning är det emellertid angeläget, att en samordning av de planerande organens verksamhet åstadkommes.

c) Frågan om gemensamma eller separata organ för de administrativa och de planerande uppgifterna

De redovisade resonemangen har lett till slutsatsen att övervägande skäl talar för att de administrativa uppgifterna på kanslers/överstyrelsenivån handhas av *ett* organ, men för att de planerande uppgifterna däremot handhas av *flera* organ. Dessa båda slutsatser är sinsemellan motstridande, under förutsättning att de administrativa och de planerande uppgifterna för en läroanstalt eller en grupp av läroanstalter bör anförtros *samma* organ. Alternativet är att separera de två slagen av arbetsuppgifter, i vilket fall man kan komma till den lösningen, att ett enda centralt organ skapas för att utöva den högsta administrativa ledningen för samtliga universitet och högskolor, medan man för planeringsarbetet inrättar ett lämpligt antal särskilda organ, vart och ett för en viss grupp av fakulteter eller högskolor.

Ser man till en början på arten av de arbetsuppgifter, som ingår i den förvaltande respektive den planerande verksamheten, finner man enligt utredningens mening, att skillnaderna är så pass stora, att en uppdelning av de två slagen av verksamhet på skilda organ kan vara väl motiverad. Den förvaltande verksamheten, sådan denna preciserats i det föregående, är till stor del av granskande natur. För dess rätta handhavande och ledning fordras framför allt förvaltningsrättslig kunnsighet och erfarenhet, överblick över det regelsystem, som gäller för offentlig verksamhet, konsekvens i ställningstagandena och integritet vid bedömningarna. Den högsta administrativa ledningen av en statlig verksamhet skall självfallet också taga intitiativ, närmast då i syfte att uppnå förbättringar i fråga om förvaltningens smidighet och effektivitet utan efter sättande av kraven på rättssäkerhet och kontroll. För den administrativa ledningen av de högre läroanstalterna fordras givetvis också kännedom om den verksamhet, som skall administreras. Forskningserfarenhet eller erfarenhet från de yrkesområden, som den akademiska utbildningen syftar mot, är emellertid,

ehuru önskvärda, icke nödvändiga för de uppgifter det här gäller. Däremot fordras som underlag för initiativ av ovan antydda slag otvivelaktigt ett datamaterial, som delvis måste insamlas och bearbetas av det administrativa organet självt. Även om man avgränsar de administrativa uppgifterna mycket snävt, måste administrativ verksamhet sålunda alltid innefatta också vissa utredande uppgifter.

Den planerande verksamheten för de högre läroanstalternas utbyggnad är till skillnad från den administrativa verksamheten *uteslutande* av utredande natur. För planeringsarbetet fordras framför allt kännedom om forskningens villkor och behov och om tendenser och förhållanden på skilda delar av arbetsmarknaden för akademiker. Det blir alltså här mera fråga om materiella än om formella insikter. Planeringsarbetet måste vidare bedrivas i kontinuerlig kontakt icke blott med universiteten och högskolorna själva utan i minst lika hög grad med andra områden av offentlig verksamhet och med avnämarna av olika slag av akademiskt utbildad arbetskraft.

Om man väljer att skapa ett särskilt organ för de vetenskapliga läroanstalternas administrativa ledning och särskilda organ för planeringen av deras fortgående utbyggnad, vinner man fördelen av att i stort sett kunna anpassa organisationen till de olikartade krav, som de två slagen av verksamhet ställer. Denna fördel blir rimligen större, ju mera konsekvent man genomför principen att lägga alla administrativa avgöranden på det administrativa organet och lägga de utredande och förslagsställande uppgifterna på planeringsorganen. Nu finns det emellertid bland de i förevarande sammanhang aktuella arbetsuppgifterna sådana, som är av blandat administrativ och planerande natur. Här möter en svårighet, då det gäller att konstruera ett system med separata organ för universitetsadministration och universitetsplanering.

Redan i det föregående har framhållits, att den *utredande verksamheten*, som enligt utredningens förslag skall tillhöra de centrala universitets/högskolemyndigheternas huvudsakliga arbetsuppgifter, både skall utgöra grunden för planeringsarbetet och vara ett led i myndigheternas administrativa verksamhet. Vid en lösning med separata organ för administration och planering blir det därför nödvändigt att ge utredningsresurser åt båda slagen av organ. Risken för dubbelarbete får då motverkas genom att former skapas för ett kontinuerligt samarbete och utbyte av informationer.

Universitetsutredningen har efter överväganden av skilda på bedömningen inverkan faktorer för sin del kommit till den ståndpunkten, att så starka skäl talar till förmån för en organisation med separata organ för den administrativa ledningen respektive för planeringsverksamheten för universitet och högskolor, att man bör välja denna organisation.

På vilka sätt den nödvändiga samordningen mellan de olika topp-organen inom universitetsväsendet skall kunna garanteras, blir sålunda ett för organisationens funktionsduglighet avgörande problem, som emellertid kan diskuteras först sedan ställning tagits till frågorna om hur de planerande respektive det administrativa organet bör vara uppbyggda och sammansatta.

C. Universitetskanslersämbetet och beredningarna

a) Universitetskanslersämbetet

Då det först gäller organisationen av det organ, som enligt utredningens i det föregående motiverade förslag skulle anförtros den högsta administrativa ledningen av universitetsväsendet, finner utredningen att en kollegial organisation av det slag som representeras av t. ex överstyrelsen för de tekniska högskolorna icke är lämplig. I och med att det nu ifrågavarande organets uppgifter inskränkes till att omfatta administrativa avgöranden inom området för universitetens och högskolornas interna förvaltning, bortfaller nämligen enligt utredningens mening motiveringen för den för överstyrelsens organisation karaktäristiska lekmanna-representationen.

I stället bör man enligt utredningens mening organisera den högsta administrativa universitetsmyndigheten som ett kollegialt ämbetsverk av ett annat slag, nämligen ett ämbetsverk där det stora antalet ärenden avgöres av chefen eller av honom underställda byråchefer, men där de principiellt särskilt betydelsefulla ärendena förbehålles avgörande i ett plenum bestående av chefen såsom ordförande och byråcheferna såsom ledamöter. Enligt utredningens mening bör emellertid antalet pleniären den vara starkt begränsat och i princip endast omfatta sådana, som direkt berör två eller flera av ämbetsverkets byråer.

Utredningen anser, att den nuvarande officiella benämningen kansler för rikets universitet i anslutning till redan stadgad praxis bör utbytas mot benämningen universitetskansler. Utredningen föreslår därför, att det nya ämbetsverk, som skall fungera som administrativ chefsmyndighet för samtliga högre läroanstalter under ecklesiastikdepartementet, benämnes *universitetskanslersämbetet* och att dess chef benämnes *universitetskansler*.

Det nya universitetskanslersämbetet bör, som framgår av det föregående, vara administrativ chefsmyndighet för samtliga högre läroanstalter under ecklesiastikdepartementet. Stadgemässigt bör ämbetets ställning preciseras så, att på det samma ankommer *överinseendet* över universitetens/högskolornas verksamhet. Därvid bör ämbetet ha att vaka över att läroanstalterna väl fyller sin uppgift och att för dem gällande föreskrifter efterlevs. Ämbetet bör vidare ha att hos Kungl. Maj:t väcka de förslag på administrationens och den ekonomiska förvaltningens områden, som befinnes erforderliga för att främja universitetens och högskolornas verksamhet. Inom ramen för av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter bör universitetskanslersämbetet vidare ha att utfärda instruktioner, reglementen och andra föreskrifter, vilka erfordras för att reglera utbildnings-, examinations- och förvaltningsverksamheten vid universiteten/högskolorna.

De särskilda uppgifter av administrativ natur, vilka enligt utredningens mening bör ankomma på universitetskanslersämbetet, har sammanfattats på s. 225 f. i betänkandet.

Universitetskanslersämbetet bör emellertid icke uteslutande fungera som ett granskande och verkställande ämbetsverk. För att ämbetet skall kunna fullgöra

sin centrala uppgift att ha överinseendet över universitetens och högskolornas utbildnings- och förvaltningsverksamhet, måste det i minst lika hög grad fungera som *ett aktivt utredningsorgan*. Det är härvidlag icke så mycket fråga om det utredningsarbete, som skall utgöra grunden för planeringsarbetet för utbyggnaden av utbildningslinjernas kapacitet och forskningens resurser. Detta blir utredningsuppgifter, som ankommer på de planerande organen. Fastmera skall enligt utredningens mening universitetskanslersämbetets utredningsarbete ha karaktären av vad man kunde kalla en driftkontroll och främst syfta till att belysa utbildningens resultat och organisationen för de materiella resursernas utnyttjande. Självfallet är det — som redan flera gånger påpekats — svårt att dra en entydig gräns mellan detta utredningsarbete å ena sidan och å den andra det utredningsarbete, som skall utgöra grundvalen för planeringsarbetet. Till denna gränsdragningsproblematik återkommer utredningen i det följande under rubriken Samordningsfrågan.

Även om man, som utredningen i det föregående föreslagit, anförtror planeringsarbetet för själva forsknings- och utbildningsverksamhetens utbyggnad, liksom det speciella planeringsarbetet för inredandet och utrustningen av nya universitets/högskolelokaler, åt särskilda, från universitetskanslersämbetet fristående organ, återstår visst planeringsarbete, för vilket dessa organ ej är lämpade. Det gäller härvidlag i första hand planeringsarbetet för inrättande och utbyggnad av vissa för gemensamt bruk avsedda anläggningar och verksamheter inom de enskilda läroanstalterna. De för närvarande mest betydelsefulla av sådana anläggningar och verksamheter är universitetsbiblioteken och universitetens/högskolornas egen förvaltningsorganisation. Utredningen har emellertid i annat kapitel framhållit, att i framtiden flera ytterligare dylika service-anläggningar och -verksamheter torde böra komma till stånd. Planeringsarbetet för dessa gemensamma anläggningar och verksamheter bör i princip lokalt åvila konsistorierna och centralt åvila universitetskanslersämbetet. Sannolikt torde ämbetet därvid i många fall böra samråda med ett eller flera av de planerande organen.

Utredningen föreslår sålunda, att universitetskanslersämbetet förutom sina i det föregående angivna administrativa och utredande uppgifter ges uppdraget att *handha planeringsarbetet för de gemensamma verksamheterna och anläggningarna*. Därutöver skall ämbetet självfallet årligen avlåta petita-framställningar rörande den egna organisationens behov.

b) Fakultetsberedningarna

Vad så beträffar organisationen av de organ, som enligt utredningens förslag bör anförtros uppgiften att svara för den kontinuerliga planeringen av de högre läroanstalternas utbyggnad, vill utredningen först erinra om att — såsom i det föregående närmare utvecklats — planeringsarbetet måste grundas på en ingående kännedom både om forskningsmetoder och forskningens utvecklingsmöjlig-

heter och om förutsättningarna för en ändamålsenlig och rätt dimensionerad utbildningsorganisation. Härav följer, att ansvaret för planeringsarbetet måste läggas hos *grupper av fackmän*; sålunda icke på enskilda individer och ej heller på förvaltningstjänstemän. Dessa planerande fackmannagrupper benämner utredningen i det följande *fakultetsberedningar*.

Att var och en av dessa beredningar bör byggas upp kring någon eller några akademiska utbildningsvägar och ett därtill anknytande, i någon mening avgränsat forskningsområde, synes vara självklart. Frågan om *antalet* fakultetsberedningar måste lösas efter en avvägning mellan två sinsemellan stridiga synpunkter, nämligen å ena sidan kravet på sakkunskap och å andra sidan kravet på överblick i de bedömningar, som måste utgöra grunden för beredningarnas förslag.

Efter övervägande av på frågans bedömande inverkan faktorer har universitetsutredningen stannat för att föreslå inrättandet av följande *fem* fakultetsberedningar, nämligen

1. fakultetsberedningen för humaniora och teologi;
2. fakultetsberedningen för rätts-, samhälls- och företagsvetenskaperna;
3. fakultetsberedningen för medicin, odontologi och farmaci;
4. fakultetsberedningen för matematik och naturvetenskap; samt
5. fakultetsberedningen för de tekniska vetenskaperna.

Fakultetsberedningen för humaniora och teologi bör ha ansvaret för planeringsarbetet för de teologiska och humanistiska fakulteternas utbyggnad. Till denna fakultetsberedning skall sålunda de teologiska fakulteternas samt de historisk-filosofiska och de språkvetenskapliga sektionernas *petita inges*.

Fakultetsberedningen för rätts-, samhälls- och företagsvetenskaperna bör enligt utredningens mening ha ansvaret för planeringsarbetet för de juridiska och de samhälls- och företagsvetenskapliga fakulteternas samt för handelshögskolans i Göteborg forskningsområden och utbildningsorganisation. Även ärenden rörande statsbidrag till handelshögskolan i Stockholm bör beredas av denna fakultetsberedning.

Fakultetsberedningen för medicin, odontologi och farmaci bör ha ansvaret för planläggningen av den medicinska, den odontologiska och den farmaceutiska forsknings- och utbildningsorganisationens utbyggnad.

Fakultetsberedningen för matematik och naturvetenskap skall enligt utredningens mening primärt svara för planeringsarbetet för de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna.

På motsvarande sätt bör fakultetsberedningen för de tekniska vetenskaperna primärt svara för planeringsarbetet för den tekniska forskningens och utbildningens resurser.

I annat sammanhang i betänkandet har utredningen föreslagit, att planeringsarbetet för de matematisk-fysiska och kemiska ämnena i Göteborg och Lund skall anförtros *sektionsgrupper* på envar av dessa orter, bestående av fakultetens

matematisk-fysiska sektion och den tekniska högskolans sektion för teknisk fysisk respektive fakultetens kemiska sektion och den tekniska högskolans sektion för kemi. Dessa sektionsgruppers petita bör följaktligen inges både till fakultetsberedningen för matematik och naturvetenskap och till fakultetsberedningen för de tekniska vetenskaperna. En samordning av de två beredningarnas planeringsarbete blir nödvändig i varje fall för de gemensamma institutionerna (institutionssgrupperna) i Göteborg och Lund. En bedömning av dessa institutioners behov kan emellertid icke göras utan en samtidig bedömning av de för teknisk och matematisk-naturvetenskaplig fakultet gemensamma ämnena inom ämnesområdet matematik-fysik-kemi-teoretisk fysik överhuvudtaget.

Utredningen har med hänsyn till här angivna förhållanden övervägt att föreslå en gemensam fakultetsberedning för de matematisk-naturvetenskapliga och tekniska fakulteterna. Arbetsområdet för en dylik gemensam fakultetsberedning skulle emellertid otvivelaktigt bli mycket stort. Utredningen har därför ej velat förorda en sådan lösning.

Utredningen föreslår i stället, att de två fakultetsberedningarna ålägges att samordna sitt utredningsarbete och avgiva *gemensamma förslag* beträffande de matematisk-naturvetenskapliga fakulteternas matematisk-fysiska och kemiska sektioner och de tekniska högskolornas sektioner för teknisk fysik och för kemi.

Vad här sagts avser i första hand det planeringsarbete, som tar sig uttryck i beredningarnas årliga petitaframställningar. Den del av fakultetsberedningarnas arbetsuppgift, som gäller utbildningens innehåll och organisation, synes däremot i viss utsträckning kunna fullgöras av de två fakultetsberedningarna var för sig.

Även det utredningsarbete, som avser utbildningslinjernas dimensionering synes förberedelsevis kunna utföras inom de enskilda fakultetsberedningarna. Dock måste understrykas, att *förslag* i avseende på de här ifrågavarande sektionerna måste avges gemensamt av de två fakultetsberedningarna, så snart fråga är om förslag, vilkas genomförande måste få konsekvenser inom bådas arbetsområden.

I fråga om *antalet ledamöter* av de föreslagna fakultetsberedningarna är det självfallet, att man med hänsyn till arbetets effektivitet bör eftersträva en begränsning av beredningarnas storlek. Eftersom ledamotskapet måste bli ett förtroendeuppdrag för personer med krävande uppgifter också på andra håll, måste man räkna med svårigheter att samla beredningarna till sammanträden, om ledamöterna är många till antalet. Det är också angeläget, att varje ledamot känner ett personligt ansvar för det arbete, som bedrives, något som knappast främjas, om antalet ledamöter sättes högt. Å andra sidan måste fakultetsberedningarna rymma sakkunskap, som täcker både ganska vidsträckta forskningsområden och betydande delar av arbetsmarknaden. En avvägning mellan dessa synpunkter har lett utredningen till den slutsatsen, att antalet ledamöter av var och en av fakultetsberedningarna bör sättas till *nio*. Till frågan om fakultetsberedningarnas sammansättning återkommer utredningen i ett följande avsnitt.

Fakultetsberedningarnas huvudsakliga *arbetsuppgift* blir att årligen framlägga

förslag till anslagsäskanden för sina respektive delar av universitets- och högskoleorganisationen. Dessa förslag måste vara grundade på ett ganska omfattande utredningsmaterial, delvis hämtat från de lokala myndigheternas framställningar men delvis också framskaffat genom ett centralt bedrivet utredningsarbete. Icke minst måste det här bli fråga om material för bedömningen av *utbildningens dimensionering, innehåll och organisation* samt av ifrågavarande *forskningsområdes utbyggnadsbehov och behovet av forskning inom särskilda delområden*. Härav följer, att fakultetsberedningarnas arbete måste bli av permanent natur och att de skall ha rätt och skyldighet att väcka förslag i såväl utbildnings- som forskningsfrågor även utanför de ordinarie petita. För att fylla sin uppgift måste fakultetsberedningarna vidare till sitt förfogande ha egna utredningsresurser, även om de samtidigt i stor utsträckning måste repliera på universitetskanslersämbetets fasta utredningsorganisation. Fakultetsberedningarna blir *kontaktorgan* mellan regeringen och de akademiska läroanstalterna, men samtidigt, och i lika hög grad, kontaktorgan mellan regeringen å ena sidan och å den andra avnämarna av universitets/högskoleverksamhetens resultat, på utbildningssidan lika väl som inom forskningen.

c) Utrustningsberedningen

I det föregående har utredningen föreslagit, att den verkställande delen av den uppgift, som nu handhas av utrustningsnämnden för universitet och högskolor, i framtiden skall handhas av det nya universitetskanslersämbetet. Denna uppgift omfattar främst upphandlingen av inrednings- och utrustningsartiklar för nya universitets/högskoleinstitutioner.

I fråga om den planerande delen av den nuvarande utrustningsnämndens verksamhet — uppgiften att utarbeta översiktliga utrustningsprogram och på grundval av dessa erforderliga anslagsframställningar för inredning och utrustning av nya lokaler — vore det i och för sig tänkbart att fördela denna uppgift mellan fakultetsberedningarna, vilka i sådant fall skulle åläggas att i samband med sitt övriga planeringsarbete uppmärksamma även utrustningsfrågorna. Som redan i det föregående antytts, talar emellertid enligt utredningens uppfattning mycket starka skäl för ett bibehållande av den ordning, som innebär att här ifrågavarande planeringsarbete för samtliga fakulteter och läroanstalter är koncentrerat på en enda hand. Utredningen vill härvidlag särskilt framhålla, att den problematik det här gäller är väsentligen gemensam för alla experimentella vetenskaper oavsett fakultetstillhörighet. Därtill kommer, att arbetsområdet är relativt väl avgränsat och fordrar en sakkunskap av delvis annat slag än den som fordras för planläggningen av utbildningsorganisationens utbyggnad och forskningsorganisationens differentiering.

Med hänsyn härtill föreslår utredningen, att en särskild beredning, benämnd utrustningsberedningen, upprättas med uppgift att svara för planeringsarbetet för inredning och utrustning av universitets/högskoleinstitutioner. Denna be-

redning föreslås sålunda övertaga den planerande delen av den nuvarande utrustningsnämndens arbetsuppgifter.

Utrustningsberedningens verksamhet kommer i sak att motsvara fakultetsberedningarnas. Med hänsyn till omfattningen av det planeringsarbete det härvidlag är fråga om anser utredningen vidare, att utrustningsberedningen i organisatoriskt hänseende bör vara helt jämställd med fakultetsberedningarna. För fakultetsberedningarna och utrustningsberedningen användes i det följande den gemensamma benämningen *beredningarna*. I utkastet till författningsbestämmelser rörande universitetens/högskolornas centrala ledning användes den gemensamma benämningen *de centrala beredningarna*.

Med hänsyn till arbetsuppgiftens särart anser utredningen emellertid, att utrustningsberedningen i fråga om sin *sammansättning* bör konstrueras på ett något annat sätt än fakultetsberedningarna. Något lekmannainslag motsvarande det som med hänsyn till de arbetsmarknadsmässiga avnämningstresserna är motiverat för fakultetsberedningarnas del synes sålunda icke vara erforderligt i utrustningsberedningen. Med hänsyn härtill föreslår utredningen, att antalet ledamöter av utrustningsberedningen begränsas till *fem* (mot nio i var och en av fakultetsberedningarna).

d) Samordningsfrågan

I det föregående har universitetsutredningen starkt understrukt, att förutsättningen för att den av utredningen föreslagna organisationen med separata organ för planering och administration skall fungera tillfredsställande, är att en samordning säkerställs mellan de förvaltande och de planerande myndigheterna och mellan de sistnämnda inbördes.

Den enklaste och närmast till hands liggande lösningen härvidlag synes vara att göra universitetskanslern icke blott till högste chef för de högre läroanstalternas administration utan även till ordförande i alla de sex beredningarna.

Om alla beredningarna ges en gemensam ordförande, skulle man även vinna den fördelen, att beredningarnas arbete på lämpligt sätt samordnades.

Emot en lösning enligt här skisserade linjer kan två principiellt olika slag av invändningar resas. Dels kan det nämligen hävdas, att en organisation av antytt slag lägger ett från konstitutionell synpunkt orimligt stort ansvar i en enda persons hand. Dels kan det sägas, att den skisserade organisationen från rent praktiska synpunkter sedd är omöjlig att genomföra: En enda person kan icke ha tid och kraft nog att hålla samman utredningsarbetet i samtliga beredningar och samtidigt vara chef för ett ämbetsverk med en mycket omfattande arbetsuppgift.

Utredningen har för sin del funnit, att även om man icke skulle vilja tillerkänna den första, mera principiella invändningen någon vikt, den andra invändningen ensam är så tungt vägande, att tanken på universitetskanslern såsom ordförande i samtliga beredningar måste överges. Utredningen anser det sålunda icke

vara realistiskt att räkna med att en person skall kunna leda både förvaltningen och planeringsarbetet för ett snabbt expanderande universitets- och högskoleväsende.

Det närmast till hands liggande alternativet synes då vara att dela upp arbetet på två händer, t. ex. så att man vid universitetskanslerns sida hade en vice kansler, på vilken kunde läggas vissa av de arbetsuppgifter det här är fråga om.

Man måste dock enligt utredningens mening konstatera, att alternativet universitetskansler + vice kansler(er) icke erbjuder en hållbar lösning på den problematik, som ligger i kravet på säkerställd samordning mellan universitetsplaneringen och den högsta universitetsadministrationen (betänkandet s. 245 f.). Utredningen förordar för sin del, att *beredningarna ställas under ledning av särskilda ordförande*.

Principiellt bör hinder ej föreligga mot att en och samma person fungerar som ordförande i mer än en fakultetsberedning. Däremot vill utredningen icke förorda, att posten som universitetskansler skulle kunna förenas med ordförandeskap i någon av beredningarna.

Då den nödvändiga samordningen mellan planering och administration icke kan säkerställas genom att universitetskanslern göres till ordförande i beredningarna, måste andra vägar prövas. Självklart är härvidlag, att universitetskanslersämbetet och beredningarna bör åläggas skyldighet att i alla frågor av gemensamt intresse samråda och samarbeta med varandra. Universitetskanslersämbetet bör således vara skyldigt (1) att underrätta beredningarna om sådana inom ämbetet uppmärksammade förhållanden, som anses påkalla överväganden från beredningarnas sida; (2) att fortlöpande hålla beredningarna informerade om sådana av ämbetet utfärdade föreskrifter och gjorda framställningar liksom om sådana inom detsamma pågående utredningar, som är av betydelse för beredningarnas arbete; (3) att samråda med berörda beredningar, innan föreskrifter utfärdas, förslag väckes eller beslut eljest fattas, som är av betydelse för beredningarnas arbete; samt (4) att tillhandagå beredningarna med de upplysningar och det biträde, som är erforderligt för beredningarnas verksamhet.

Stadgemässigt har utredningen sammanfattat dessa skyldigheter så, att universitetskanslersämbetet ålägges att »i samarbete med» beredningarna främja universitetens/högskolornas ändamål och utveckling.

Motsvarande skyldigheter bör åvila beredningarna dels gentemot universitetskanslersämbetet, dels gentemot varandra.

Denna ömsesidiga samarbets- och informationsskyldighet mellan universitetskanslersämbetet och beredningarna och mellan de sistnämnda inbördes är emellertid enligt utredningens mening icke tillräcklig som garanti för att en verklig samordning av de skilda organens verksamhet skall komma till stånd. En möjlighet, som naturligen erbjuder sig i detta sammanhang, är att skapa ett *kanslerskollegium* bestående av kanslern och fakultetsberedningarnas ordförande.

På ett organisationsalternativ med kanslerskollegium kan flera varianter tänkas. Den mest långtgående vore att göra detta kollegium till högsta beslutande

och ansvariga instans för både administration och planering. Man skulle sålunda i kanslerskollegiet få den »universitetens högste företrädare» med »överinseende över alla deras angelägenheter», som den nuvarande kanslern är enligt gällande universitetsstatuter. Om kanslerskollegiet på detta sätt gjordes till universitetsväsendets högsta administrativa myndighet, skulle man otvivelaktigt vinna en garanti för en fortlöpande samordning mellan planering och administration.

Emellertid står det klart, att ett kanslerskollegium med den tänkta sammansättningen knappast skulle vara lämpligt såsom administrativ chefsmyndighet. Som fakultetsberedningsordförande bör nämligen enligt utredningens mening väljas personer med kännedom om forskningens villkor och arbetsmarknadens krav på den akademiska utbildningen. Att därutöver kräva också intresse för administrativa angelägenheter vore liktydigt med att ytterligare begränsa kretsen av för dessa uppdrag tänkbara kandidater och sålunda att i icke ringa mån äventyra de vinster, som avses med förslaget om fakultetsberedningar för planeringsarbetet.

Med hänsyn till dessa båda invändningar har universitetsutredningen funnit sig böra avvisa tanken på ett kanslerskollegium som formellt topp-organ för både universitetsadministration och universitetsplanering.

Utredningen har emellertid funnit, att ett kollegium bestående av universitetskanslern och de sex beredningarnas ordförande under alla förhållanden kan ha en mycket värdefull uppgift som ett permanent organ för *samråd* rörande för universitetskanslersämbetet och beredningarna gemensamma spörsmål. Utredningen föreslår därför, att ett sådant kollegium upprättas och benämnes *kanslerskollegiet*. Utredningen föreslår vidare, att universitetskanslern skall vara kollegiets ordförande.

Återstår frågan om att göra kanslerskollegiet till något mera än ett organ för samråd, nämligen till ett högsta organ för planeringsarbetet och därigenom garantera en samordning av beredningarnas arbete. Konkret kan denna tanke utformas så, att beredningarna ålägges att till kollegiet inge sina förslag till anslagsäskanden, varefter dessa förslag bearbetas inom kollegiet, som slutligen har att inför Kungl. Maj:t framlägga ett samlat förslag till anslagsäskanden för hela universitets- och högskoleväsendet.

Till förmån för en lösning efter dessa linjer talar framför allt det förhållandet, att en utbyggnad inom ett område av universitets- och högskoleväsendet får återverkningar inom andra områden av detsamma. En samlad angelägenhetsgradering och bedömning av utbyggnadsbehoven över hela fältet måste därför under alla förhållanden komma till stånd. Det är också det inom svensk statsförvaltning normala, att denna samlade bedömning och gradering göres först på ämbetsverksnivå och därefter av regering och riksdag.

Härtill kommer, att man, om man på antytt sätt gör kanslerskollegiet till den samordnande petita-myndigheten, otvivelaktigt kan vinna fördelar i form av en koncentration av utredningsresurserna, en garanti mot dubbelarbete och — genom universitetskanslerns deltagande i kollegiets arbete — en garanti för en

samstämmighet mellan administration och planering, som otvivelaktigt är en förutsättning för universitets- och högskoleväsendets utveckling.

Å andra sidan måste konstateras, att huvudsyftet med utredningens förslag att för planerings- och petita-arbetet inrätta de fem från universitetskanslersämbetet fristående fakultetsberedningarna är att skapa förutsättningar för en sakkunnig fackmannamässig angelägenhetsbedömning av föreliggande behov inom vart och ett av de stora forsknings- och utbildningsområdena. Redan detta förslag innebär ett avsteg från det inom svensk förvaltningsorganisation normala, ett avsteg som utredningen anser vara motiverat främst av forskningens specialisering och svårigheten, för att icke säga omöjligheten, att med sakkunskap bedöma dess villkor och behov inom samtliga områden. Varje bedömning och avvägning av behoven de stora forskningsområdena *emellan*, måste rimligen vara grundad på värderingar. Detta gäller kanslerskollegiet i lika hög grad som universitetskanslersämbetet och konsistorierna.

Utredningen har känt tvekan i denna fråga. Vid sina överväganden har utredningen fäst avseende vid statskontorets bestämda förord för alternativet att kanslerskollegiet göres till det organ, som har att avge en samlad bedömning rörande hela universitets- och högskoleväsendets behov. Utredningen har för egen del slutligen stannat för att föreslå, att *kanslerskollegiet ålägges att för Kungl. Maj:t framlägga universitetskanslersämbetets och beredningarnas förslag till årliga anslagsäskanden för universitet och högskolor jämte sin samlade bedömning av dessa förslag.*

Med detta förslag avser utredningen, att det egentliga planeringsarbetet skall utföras av beredningarna och — beträffande de administrativa resurserna — universitetskanslersämbetet, men att kanslerskollegiet skall vara det organ, som har uppgiften att framlägga de årliga anslagsäskandena för Kungl. Maj:t. Kollegiet skall därvid ha att överväga innehållet i de skilda förslagen till anslagsäskanden och, därast så befinnes erforderligt, göra sin egen bedömning därav.

Konkret räknar utredningen sålunda med att de petita för hela universitets/högskoleväsendet, som kanslerskollegiet årligen har att överlämna till Kungl. Maj:t, kommer att bestå av de sex beredningarnas och universitetskanslersämbetets förslag till anslagsäskanden jämte en eventuell kommentar därtill från kanslerskollegiets sida.

Utredningen räknar vidare med att det med föreslagna bestämmelser skall bli naturligt för kanslerskollegiets ledamöter att fortlöpande hålla varandra underriktade om det arbete, som på de skilda hållen utföres under deras ledning. Därigenom blir det möjligt att undvika dubbelarbete och att på ett tidigt stadium jämka stridiga intressen.

Genom en på detta sätt kontinuerligt upprätthållen kontakt mellan beredningarna bör det också bli möjligt att skapa ett tidsmässigt utrymme för kanslerskollegiets handläggning av petita. Utredningen tänker sig nämligen, att fakulteterna/sektionerna skall kunna överlämna sina petita-framställningar till fakultetsberedningarna ungefär den 1 april och att de sistnämnda skall hinna

färdigställa sina förslag till anslagsäskanden under loppet av tre månader. Härigenom ges — om man schematiskt räknar juli månad som semestermånad — kanslerskollegiet en tid av en arbetsmånad för dess granskning. Detta synes, om hänsyn jämväl tages till kollegiets möjligheter att arbeta parallellt och i samråd med universitetskanslersämbetet och beredningarna, vara tillräckligt, eftersom — som ovan framhållits — kollegiets granskning är avsedd att resultera icke i en omarbetning av beredningarnas/universitetskanslersämbetets förslag utan endast i en eventuell kommentar till dessa.

Förutom det här angivna, särskilda åliggandet bör enligt utredningens mening kanslerskollegiet ha att behandla uppkommande frågor av gemensamt intresse för universiteten och högskolorna. Genom en allmänt utformad bestämmelse av denna innebörd avser utredningen att det skall överlåtas åt kanslerskollegiet att självt finna de ytterligare arbetsuppgifter, som lämpligen löses inom kollegiets ram.

Med de i det föregående föreslagna föreskrifterna om kanslerskollegiet och om ömsesidig skyldighet för universitetskanslersämbetet och beredningarna att förlöpande samarbeta med varandra har man enligt utredningens mening icke helt löst problemet att skapa garantier för en samordning av planeringsarbete och administration. Denna samordning kan icke få bli begränsad till en samordning av allmänna riktlinjer och ett samråd i vissa frågor. Det måste bli fråga om ett samarbete även i enskilda ärenden. Utredningen tänker härvid särskilt på dels beredningen av ärenden rörande studieplaner (kursfordringar) och organisationsplaner, dels förberedelsearbetet för petita.

För att säkra ett sådant samarbete vid behandlingen av enskilda ärenden föreslår universitetsutredningen, att *bland ledamöterna av var och en av beredningarna alltid skall ingå en representant för universitetskanslersämbetet*. På så sätt kommer de administrativa synpunkterna att kunna göra sig gällande i beredningarnas arbete och på motsvarande sätt kommer planeringsarbetets målsättningar att vara aktuella vid de administrativa avgörandena.

Utredningen föreslår vidare, att universitetskanslern ges rätt att när han så önskar närvara vid beredningarnas sammanträden med rätt för honom att därvid delta i överläggningarna men ej i besluten.

För att ytterligare säkerställa den nödvändiga samordningen av kanslerns och fakultetsberedningarnas arbete föreslår utredningen att vederbörande *beredning regelmässigt beredes tillfälle att avge yttrande över inkomna förslag till organisationsplaner och studieplaner respektive läro- och timplaner för undervisningen*.

Utredningen är klar över att den organisation utredningen föreslagit för universitetsväsendets högsta ledning med separata organ för administrativa och planerande uppgifter överhuvudtaget innebär en nykonstruktion, som är oprövad inom den svenska förvaltningen. Utredningen har emellertid kommit till den uppfattningen, att universitetsverksamhetens villkor är speciella både med hänsyn till verksamhetens art och med hänsyn till den expansion, som organisationen

står inför. Utredningen finner det därför naturligt, att den organisatoriska ramen för denna verksamhet och dess utveckling ges en principiellt annan utformning än den organisatoriska ramen för annan statlig verksamhet.

e) Tillsättningsförfarande m. m.

Som utredningen redan i olika sammanhang starkt framhållit, måste såsom ett faktum konstateras, att universitetsverksamhetens villkor i vissa hänseenden är så specifika, att särskilda hänsyn härtill är motiverade då det gäller konstruktionen av den organisatoriska ram, som skall reglera men också främja denna verksamhet. Ett utmärkande och betydelsefullt särdrag hos universitetsväsendet är härvidlag det förhållandet, att en stor del av de universiteten och högskolorna anvisade resurserna är ställda till förfogande för möjliggörande av en fritt vald och fritt bedriven forskning, vars villkor, utveckling och behov i detaljer kan bedömas endast av forskarna själva.

Dessa förhållanden utgör i viss mån bakgrunden till den inom svensk förvaltning unika institution, som kanslersämbetet utgör. Universitetskanslern är vald av professorer och vissa laboratorer men förordnad av Kungl Maj:t; de inom kanslerns expedition verksamma tjänstemännen är statstjänstemän, men kanslern själv uppbär ett arvode av statsmedel. Däremot saknas motsvarigheter i fråga om överstyrelsen för de med universiteten i avseende på uppgifter och arbetsvillkor helt jämställda tekniska högskolorna liksom i fråga om styrelserna för de mindre högskolorna. Samtliga dessa styrelser är i sin helhet eller till sin övervägande majoritet tillsatta av Kungl. Maj:t.

Tydligt är, att kanslerns ställning såsom en vald förtroendeman för universiteten på många håll uppfattas som en synnerligen värdefull garanti för universitetsverksamhetens arbetsvillkor och universitetens möjligheter att hos statsmakterna vinna gehör för sina synpunkter och önskemål.

Universitetsutredningen har i denna sak fört ingående överläggningar med alla intresserade parter inom universitetsväsendet och dettas ledning, och utredningen har därefter själv mycket ingående övervägt alla på frågans bedömande inverkan faktorer. Resultaten av dessa överväganden vill utredningen redovisa på följande sätt.

Som framgår av den i bihanget lämnade redogörelsen fyller kanslern och överstyrelsen för de tekniska högskolorna i allt väsentligt samma uppgifter såsom både administrerande och planerande myndigheter. Utredningen har icke kunnat finna, att skillnaden i fråga om tillsättningsförfarandet lett till skillnader i fråga om forskningens eller undervisningens arbetsvillkor eller till några skillnader i avseende på de två myndigheternas möjligheter att vinna gehör för sina intressen. Ej heller har under utredningens överläggningar med intresserade parter gjorts gällande, att några sådana skillnader skulle föreligga och vara att föra tillbaka på olikheten i fråga om tillsättningsförfarandet.

I fråga om kanslerns/överstyrelsens mera renodlat administrativa uppgifter

består dessa väsentligen av sådana, som normalt ankommer på centrala ämbetsverk, nämligen att tolka och tillämpa av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter. De planerande uppgifterna är, även de, i viss utsträckning kanslern och överstyrelsen förelagda genom av statsmakterna beslutade utbyggnadsprogram. Men i betydande mån är det då det gäller planeringen av de högre läroanstalternas utbyggnad också fråga om att insamla, värdera och för Kungl. Maj:t framlägga de *initiativ*, som kommer från universiteten och högskolorna själva. Icke minst beträffande förslag om förstärkning och differentiering av forskningens resurser fordras för själva värderingen en sakkunskap, som endast forskarna själva kan erbjuda. Särskilt med hänsyn till sistnämnda förhållande anser utredningen, att *universiteten och högskolorna bör tillförsäkras företrädare i de planerande organen*, d. v. s. i fakultetsberedningarna och utrustningsberedningen.

I fråga om den högsta administrativa ledningen, universitetskanslersämbetet, är enligt utredningens mening skälen för att ge universitetsorganisationen en särställning i jämförelse med annan statlig verksamhet icke lika starka som då det gäller planeringsverksamheten. Utredningen vill härutinnan erinra om att universitetskanslerns befattning med akademiska befordringsärenden enligt utredningens mening bör bestå i en uteslutande formell granskning; icke vara en överprövning av de sakkunnigas och fakulteternas (motsvarande) bedömning av de sökandes vetenskapliga skicklighet och förtjänst. Universitetskanslersämbetets verksamhet kommer att väsentligen bestå i dels tolkning och tillämpning av föreskrifter utfärdade av Kungl. Maj:t, dels utredningsarbete. Däremot blir det icke det nya ämbetsverkets uppgift att såsom universitetens och högskolornas högste företrädare för Kungl. Maj:t framlägga deras önskemål och behov. Denna del av den nuvarande kanslerns uppgifter skall enligt utredningens i det föregående redovisade förslag överflyttas till beredningarna, i vilka universiteten/högskolorna föreslås få ett medinflytande. Universitetskanslern i den här föreslagna, nya organisationen blir däremot i avsevärt högre grad än i den nuvarande en Kungl. Maj:ts förtroendeman.

Efter övervägande av dessa synpunkter har utredningen stannat för att föreslå, att *universitetskanslern i den nya organisationen förordnas av Kungl. Maj:t*. För att skapa ytterligare en garanti för ett gott samarbete mellan universitetskanslern och beredningarna föreslår utredningen, att förordnande av universitetskansler sker *efter anmälan av beredningarna*.

Utredningen har icke velat formbinda det föreslagna anmälningsförfarandet.

En konsekvens av utredningens här framlagda förslag beträffande formerna för förordnande av universitetskansler blir, att denne bör ges ställning som statlig tjänsteman. Universitetsutredningen föreslår, att så sker och att universitetskanslerstjänsten utom beträffande tjänstetiteln jämsättes med tjänst som generaldirektör. Utredningen föreslår, att tjänsten placeras i lönegrad B 7, att förordnande meddelas för högst sex år i sänder och att pensionsfrågan regleras som för högre förtroendeämbetsmän i motsvarande ställning.

Vad så beträffar *fakultetsberedningarnas sammansättning* vill utredningen till

en början understryka, att uppgiften att planlägga universitetens och högskolornas fortsatta utbyggnad till sin väsentliga del är en samhällelig uppgift i den meningen, att planeringen måste bestå av en fortlöpande avvägning mellan många olika intressenters önskemål och synpunkter.

Utredningen har stannat för att föreslå, att *samtliga ledamöter av fakultetsberedningarna, utom de av universitetskanslersämbetet utsedda, förordnas av Kungl. Maj:t.*

En enda av intressenterna i universitetens och högskolornas verksamhet, nämligen universiteten och högskolorna själva, har utredningen — som ovan sagts — velat tillförsäkra företrädare i beredningarna. Utredningen föreslår, att detta sker på så sätt, att tre av ledamöterna i beredningarna för humaniora och teologi respektive för de tekniska vetenskaperna samt fyra av ledamöterna av de övriga beredningarna utses inom *förslag, upprättade av de berörda fakulteterna själva*. Förslagsställandet bör enligt utredningens mening gå så till, att envar av de berörda fakulteterna upprättar särskilda förslag, vart och ett upptagande minst tre namn, för var och en av de ledamotsplatser, som skall besättas inom förslag, som här avses. Varje fakultet bör sålunda upprätta sina förslag, men samråd bör givetvis kunna äga rum, varigenom två, flera eller alla berörda fakulteter enar sig om tre eller flera namn för var och en av de ifrågakvarande ledamotsplatserna. En fakultet bör dock icke kunna vid ett och samma tillfälle föreslå samma person till mer än en plats. Antalet föreslagna kommer härigenom att vid varje förordnandetillfälle motsvara minst tre gånger det antal ledamotsplatser, som skall besättas i här föreslagen ordning.

Förslaget att ett så stort antal kandidater skall nomineras motiverar utredningen därmed, att det måste vara önskvärt att varje beredning, sedd som en helhet, täcker de huvudsakliga forskningsområden den har att arbeta för, men att å andra sidan varje form av direkt ämnes- eller ortsrepresentation bör undvikas.

Utredningen anser det vara lämpligast, att förslagsställande myndighet genomgående är fakulteterna och sålunda icke sektionerna vid sektionsindelade fakulteter.

Här föreslaget nomineringsförfarande avser tre respektive fyra av föreslagna nio ledamotsplatser i var och en av fakultetsberedningarna. Återstående sex respektive fem platser avser utredningen skall komma att besättas med företrädare för allmänna intressen, däribland företrädare för avnämarna av akademiskt utbildad arbetskraft.

Utredningen vill vidare framhålla, att gränsdragningen mellan de skilda fakultetsberedningarnas områden helt naturligt är svår att göra och att varandra i vissa hänseenden närstående ämnen kommer att tillhöra skilda beredningar, hur man än gör denna gränsdragning. Med hänsyn härtill är det enligt utredningens mening i hög grad önskvärt, att det inom envar av beredningarna finns minst en ledamot, som tillika är ledamot av den av de övriga beredningarna, vars arbetsområde ligger den förstnämnda beredningen närmast. Att stadgemässigt

binda tanken på dylika personalunioner är emellertid av praktiska skäl svårt. Utredningen har därför stannat för att rekommendera, att Kungl. Maj:t vid förordnandet av ledamöter av fakultetsberedningarna måtte eftersträva att få till stånd dubbla ledamotskap av här ifrågavarande slag.

Vad här sagts rörande värdet av en nära kontakt mellan fakultetsberedningarna inbördes har enligt utredningens mening motsvarande giltighet i avseende på förhållandet mellan fakultetsberedningarna å ena sidan och de statliga *forskningsråden* å den andra.

Utredningen har övervägt olika varianter av en långtgående samorganisation av forskningsråden och fakultetsberedningarna. En av dessa varianter är en fullständig *sammanslagning* på så sätt, att, t. ex. fakultetsberedningen för humaniora och teologi anförtroddes handhavandet jämväl av de arbetsuppgifter, som nu ankommer på statens humanistiska forskningsråd. Utredningen har emellertid funnit sig böra bestämt avvisa denna möjlighet och detta främst av det skälet, att starkt divergerande krav gör sig gällande i avseende på sammansättningen av å ena sidan en fakultetsberedning och å den andra ett forskningsråd. I det förstnämnda slaget av organ fordras enligt utredningens mening ett icke obetydligt inslag av företrädare för avnämarna av den akademiskt utbildade arbetskraften, något som ej är fallet beträffande forskningsråden. I fråga om dessa fordras å andra sidan en förhållandevis mycket stark representation av aktiva forskare inom skilda discipliner, medan fakultetsberedningarnas arbetsuppgifter å andra sidan enligt utredningens mening motiverar, att en starkare tyngdpunkt vid deras sammansättning lägges på en representation från det allmännas sida. Dessa krav är enligt utredningens mening oförenliga och utredningen förordar därför ett bibehållande av forskningsråden såsom från fakultetsberedningarna helt fristående organ.

En annan variant av fast samverkan forskningsråd—beredningar är den, som på kort sikt förordats av statskontoret och som innebär, att rådets förslag till anslagsäskanden skulle passera *kanslerskollegiet*, som sålunda skulle få möjlighet att avge yttrande över dem.

Det skäl, som framför andra talar för denna lösning, är det att bedömningen av forskningens villkor och behov inom en fakultetsgrupp (motsvarande) underlättas, om den göres med anlitande av såväl vederbörande fakultetsberednings som vederbörande forskningsråds erfarenheter och överblick. Likväl har utredningen för sin del funnit sig böra avvisa även detta uppslag. Från rent principiella synpunkter sett talar nämligen enligt utredningens mening bestämda skäl till förmån för att ansvaret för planläggningen av forskningsresursernas utbyggnad på denna nivå *delas* mellan två skilda organ för varje fakultetsgrupp (motsvarande). I detta sammanhang bör även understrykas, att forskningsråden såtillvida har ett vidare arbetsfält än fakultetsberedningarna, som de har att stödja och initiera forskning även utanför universiteten och högskolorna.

Utredningen förordar sålunda, att forskningsrådets förslag till anslagsäskanden alltjämt skall inges direkt till Kungl. Maj:t.

En tredje möjlig utväg för att säkra ett nära samarbete mellan forskningsråd och fakultetsberedningar är att föreskriva att någon eller några av en fakultetsberednings ledamöter tillika skall vara ledamot av motsvarande forskningsråd. Utredningen anser för sin del, att värdet av en kontinuerlig kontakt mellan beredningar och råd är så stort, att personalunioner av detta slag bör komma till stånd. Utredningen har också övervägt olika förslag till stadgemässiga föreskrifter i detta syfte. Emellertid har utredningen — i detta fall liksom i fråga om personalunioner fakultetsberedningarna emellan — stannat för att rekommendera, att Kungl. Maj:t vid utseendet av ledamöter av fakultetsberedningarna respektive forskningsråden måtte tillse, att minst en ledamot alltid är gemensam för varje beredning och dess motsvarighet på rådssidan.

Vad så beträffar frågan om *utrustningsberedningens sammansättning* har utredningen redan i det föregående föreslagit, att antalet ledamöter av denna beredning sättes till fem. Beträffande sammansättningen i övrigt synes bestämmelserna i väsentliga hänseenden kunna anknytas till gällande föreskrifter rörande utrustningsnämndens sammansättning.

Utredningen föreslår, att i utrustningsberedningen, liksom i utrustningsnämnden, skall ingå en av Kungl. Maj:t förordnad ordförande och en av Kungl. Maj:t förordnad representant för byggnadsstyrelsen. I anslutning till sitt i det föregående framlagda förslag om upphandlingsorganisationens överflyttning till universitetskanslersämbetet föreslår utredningen vidare, att såsom ledamot av utrustningsberedningen skall ingå chefen för den avdelning inom universitetskanslersämbetet, som kommer att få handha upphandling av inrednings- och utrustningsartiklar för universiteten och högskolorna (ämbetets ekonomiskt-administrativa byrå).

Enligt utredningens mening talar vidare starka skäl för en viss omläggning av det nuvarande systemet med s. k. fjärde ledamot, vilken endast deltar i handläggningen av ärenden berörande viss fakultet eller högskola. Utredningen anser för sin del, att inrednings- och utrustningsfrågornas betydelse för universitetens och högskolornas utbyggnad motiverar, att läroanstalterna beredes en *fast* representation i utrustningsberedningen. Av praktiska skäl synes emellertid ett förslagsförfarande motsvarande det, som i det föregående föreslagits i fråga om fakultetsberedningarna, i detta fall vara mindre lämpligt. Förslag skulle nämligen i sådant fall behöva upprättas av samtliga fakulteter (motsvarande) till samma ledamotsplats eller ledamotsplatser i utrustningsberedningen, vilket synes göra förslagsförfarandet onödigt svårhanterligt. Utredningen föreslår i stället, att i utrustningsberedningen skall ingå två av Kungl. Maj:t utsedda representanter för universiteten och högskolorna. Förslaget innebär sålunda, att tillvägagångssättet vid nominerandet av dessa två universitets/högskolorepresentanter lämnas utan stadgemässig reglering.

I fråga om mandatperioder, arbetsformer m. m. för *samtliga beredningar* framlägger utredningen slutligen följande förslag.

Ordförande i samtliga beredningar bör förordnas för en tid av högst tre år i

sänder. Samma bestämmelse bör gälla i fråga om de av universitetskanslern förordnade ledamöterna av fakultetsberedningarna.

Övriga ledamöter av fakultetsberedningarna bör förordnas för en tid av tre år i sänder, varvid dock — i anslutning till motsvarande bestämmelser rörande de flesta av de statliga forskningsråden — föreslås, att den som varit ledamot av en och samma beredning under två på varandra följande treårsperioder icke skall kunna förordnas till ledamot av samma beredning för den därpå närmast följande treårsperioden. I anslutning till detta förslag, som syftar till en viss rörlighet i beredningarnas personsammansättning, vill utredningen förorda en övergångsbestämmelse av innebörd att då ledamöter av beredningarna första gången utses, möjligheten till omförordnande för en andra treårsperiod begränsas på så sätt, att sådant omförordnande skall kunna ifrågakomma endast för halva antalet ledamöter av varje beredning. Genom det här förordade förfarandet uppnås, att personsammansättningen i beredningarna kommer att förnyas successivt.

Utrustningsberedningen skall enligt utredningens förslag, förutom av ordföranden och chefen för universitetskanslersämbetets ekonomiskt-administrativa byrå, bestå av tre av Kungl. Maj:t förordnade ledamöter. Dessa bör enligt utredningens mening förordnas för en tid av högst tre år i sänder.

Varje beredning, liksom även kanslerkollegiet, bör ha en sekreterare, som normalt fungerar som föredragande. Beredning bör vidare ha rätt att — inom ramen för tillgängliga medel — tillsätta särskild kommitté eller uppdraga åt en eller flera sakkunniga att bistå beredningen med utredning.

Med hänsyn till betydelsen av beredningarnas arbete torde det vidare vara lämpligt att en beredningsordförande ges möjlighet att under viss tid helt ägna sig åt arbete för beredningens räkning. Medelsanvisningen för beredningarnas verksamhet bör avvägas med hänsyn härtill.

D. Utbildningsråden

a) Rådsinstitutionens utsträckande. Rådets benämning

De tekniska högskolornas avdelningsråd, vilka nu varit i verksamhet under ungefär femton år, har varit av mycket stort värde såsom kontaktorgan mellan näringslivet å ena sidan och de tekniska högskolorna å den andra. Detta omdöme har kanske främst men ingalunda uteslutande gällt kontakten i avseende på utbildningsorganisationen i mera snäv mening, kontakten sålunda mellan högskolorna å ena sidan såsom ansvariga för civilingenjörsutbildningen och å den andra näringslivet såsom arbetsgivare åt nyexaminerade civilingenjörer. Omdömet har även gällt avdelningsråden som kontaktorgan mellan näringslivet och den vid de tekniska högskolorna bedrivna forskningen, en kontakt som bedömts såsom värdefull i och för sig och därjämte såsom lädande till båtad för högskolorna i deras strävan efter en mot den tekniska utvecklingens behov svarande differentiering av den fasta forskningsorganisationen.

Efter mönster av de tekniska högskolornas avdelningsråd har under de senaste åren tillkommit ett par organ av motsvarande slag även vid andra läroanstalter. Utredningen avser härmed främst de rådgivande organ för civilekonomutbildning, som är knutna till den ekonomiska fakulteten vid Lunds universitet respektive till handelshögskolan i Göteborg. Dessa organ benämnes i Lund *fakultetsrådet för ekonomutbildning*; i Göteborg handelshögskolans *utbildningsråd*. Dessa råd har liksom avdelningsråden som sin huvudsakliga uppgift att fungera som kontaktorgan mellan läroanstalterna och avnämarna på civilekonomernas arbetsmarknad och att därvid främst till vederbörande fakultet (lärarkollegium) avge yttranden i utbildningen berörande ärenden. Såväl i fråga om sin sammansättning som i fråga om sitt kompetensområde skiljer de sig emellertid något från avdelningsråden vid de tekniska högskolorna.

Under hänvisning till erfarenheterna av avdelningsrådets verksamhet framhöll utredningen i sitt sjätte betänkande, att organ av motsvarande slag kunde finnas lämpliga i fråga om vissa av de nya utbildningsvägar vid de humanistiska fakulteterna, som utredningen föreslog till övervägande inom en särskild, senare också tillsatt kommitté.

Utredningen vill nu gå ett steg vidare och föreslå, att i den nya universitetsorganisationen möjlighet öppnas att till samtliga akademiska utbildningslinjer knyta rådgivande organ, i huvudsak motsvarande avdelningsråden vid de tekniska högskolorna, för samarbete i utbildningsfrågorna mellan läroanstalterna och avnämarna av akademiskt utbildad arbetskraft. Utredningen föreslår vidare, att fasta samarbetsorgan av här avsett slag *dels* i omändrad form bibehållas för civilingenjörs- och civilekonomutbildning, *dels* snarast upprättas för lärarutbildning, för annan filosofisk utbildning samt för rätts- och samhällsvetenskaplig utbildning, *dels ock* i samband med den föreslagna ombildningen av farmaceutiska institutet upprättas för den farmaceutiska utbildningen.

Utredningen föreslår, att de rådgivande organ som här avses generellt benämnas *utbildningsråd*.

Till stöd för förslagen om upprättande av utbildningsråd för lärarutbildning, för annan filosofisk utbildning samt för rätts- och samhällsvetenskaplig utbildning anför universitetsutredningen i huvudsak följande.

Det framhålls inledningsvis, att ett visst mått av inflytande i frågor rörande utbildningens innehåll inom de examensämnen, som motsvarar skolämnena eller delar av sådana, i praktiken redan tillkommer en av de huvudsakliga avnämarna av arbetskraft utbildad vid dessa fakulteter. Förslag till studieplaner i dylika ämnen inom ramen för filosofisk ämbetsexamen remitteras nämligen regelmässigt av kanslern till skolöverstyrelsen för yttrande. Representanter för skolöverstyrelsen inbjudes också att deltaga i sådana av kanslern anordnade s. k. ämneskonferenser, som gäller examensämnen av nyss nämnt slag.

Enligt utredningens mening föreligger — icke minst med tanke på skolreformens nu påbörjade genomförande och den förestående gymnasireformen — ett klart behov av kontakter och ett nära samarbete mellan universitet och skola

i avseende på utformningen av den vid universiteten bedrivna lärarutbildningen. Med hänsyn härtill finner utredningen det naturligt, att man beträffande studieplaner för ämnen ingående i filosofisk ämbetsexamen ytterligare stärker det samarbete, som inletts mellan kanslern och skolöverstyrelsen. Lärarutbildningen är enligt utredningens mening av en så avgörande betydelse för skolan och dess utveckling, att det inte rimligen kan förbli en universitetsorganisationens ensak att — låt vara i kontakt med skolöverstyrelsen — besluta rörande utformningen av dess innehåll. Utredningen föreslår därför, att föreskrift meddelas om att studieplaner för filosofisk ämbetsexamen skall fastställas *gemensamt* av universitetskanslersämbetet och skolöverstyrelsen.

Samarbetet mellan universitet och skola bör emellertid enligt utredningens uppfattning gälla icke blott utbildningens innehåll utan även, och i minst lika hög grad, utbildningens organisation, innefattande såväl den kvantitativa dimensioneringen av ämneslärarutbildningens resurser, som frågorna rörande studiegång och utbildningsorganisationens effektivitet (examensfrekvens; studietidens längd). Ett sådant samarbete kan leda mer eller mindre långt, men det synes i varje fall böra innefatta frågorna om en samordning av den praktiska och den teoretiska ämneslärarutbildningen och om gemensamt utnyttjande vid universitet och lärarhögskolor av vissa lärarkrafter och andra undervisningsresurser. Ett sådant samarbete synes vara i mycket hög grad motiverat av den rådande lärarbristen och svårigheterna då det gäller att snabbt få till stånd ett ökat utbud av lärare. Därtill kommer de särskilda krav, som själva skolreformen ställer i fråga om översyn av ämnesinnehållet i den vid universiteten bedrivna lärarutbildningen.

De filosofiska fakulteterna utbildar emellertid icke blott lärare för skolväsendets och universitetens eget behov. Personer med naturvetenskaplig, samhällsvetenskaplig och allmänt humanistisk utbildning efterfrågas inom en mycket vid sektor av arbetsmarknaden. Enligt utredningens mening, utförligt motiverad i utredningens sjätte betänkande, bör detta i framtiden bli fallet i än högre grad än det är i dag. För närvarande är särskilt tillkallade sakkunniga — kommittén för nya utbildningsvägar vid de filosofiska fakulteterna — sysselsatta med att utarbeta förslag i här angivna syfte. Även efter det att denna kommitté avslutat sitt arbete, kommer emellertid enligt utredningens uppfattning att finnas behov av ett samarbete mellan universitetsväsendet och avnämarna i syfte att fortlöpande anpassa de filosofiska fakulteternas utbildningsprogram till en föränderlig arbetsmarknads behov. Det är därför enligt utredningens övertygelse nödvändigt att skapa ett fast kontakt- och samsarbetsorgan mellan de filosofiska fakulteterna å ena sidan och å den andra avnämarna av annan arbetskraft med filosofiska examina än de blivande lärarna.

Även vad beträffar de *juridiska* och *samhällsvetenskapliga* utbildningarna anser utredningen, att starka skäl talar för upprättandet av rådgivande organ för kontakter mellan fakulteter och arbetsliv. Juridisk och samhällsvetenskaplig utbildning syftar att förbereda för ett stort antal fält med sinsemellan starkt skiftande krav. Utbildningsinnehåll och utbildningsorganisation för juridiska och

juridiskt-samhällsvetenskapliga examina har nyligen varit föremål för ett omfattande utredningsarbete och i anslutning därtill underkastats en rätt genomgripande omläggning. Emellertid torde man ha att räkna med att samhällsutvecklingen relativt snart påkallar förnyade överväganden. Utredningen föreslår därför, att det för den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningens fortlopande anpassning till arbetsmarknadens förhållanden upprättas ett fast samarbetsorgan av nu diskuterad typ.

b) Frågan om lokala eller centrala råd

De redan existerande motsvarigheterna till de framtida utbildningsråden har alla en *lokal* anknytning, d. v. s. de är, ehuru tillsatta av Kungl. Maj:t eller central myndighet, knutna till viss läroanstalt, fakultet eller avdelning och deras initiativrätt är begränsad till att gälla förslag hos vederbörande lokala fakultetsorgan. Alternativet härtill är att inrätta för fakulteter/sektioner av samma slag gemensamma utbildningsråd, t. ex. utbildningsråd för utbildningen av kemi-ingenjörer vid samtliga tre tekniska högskolor.

I denna fråga har under utredningens arbete förts diskussioner inom flera av de tekniska högskolornas avdelningsråd. Rörande dessa diskussioner torde få hänvisas till betänkandet, s. 271 ff.

För egen del vill utredningen i frågan om lokala eller centrala utbildningsråd anföra följande. Utbildningsrådets uppgift skall vara att ge avnämarna av akademiskt utbildad arbetskraft tillfälle att deltaga i utformningen av de skilda slagen av akademisk utbildning och i bedömningen av de skilda utbildningslinjernas dimensionering. Detta avnämarrintresse gäller rimligen de stora frågorna rörande utbildningsinnehåll, utbildningsorganisation och utbildningsdimensionering, d. v. s. de frågor som för sin lösning fordrar en samlad överblick över föreliggande resurser och behov. Endast i mycket begränsad utsträckning kan avnämarrintresset gälla sådana mindre ärenden av typen val av kurslitteratur och examinationsformer, som i realiteten avgöres på lokal nivå. Dessa skäl väger enligt utredningens mening tungt till förmån för alternativet att upprätta centrala utbildningsråd.

Å andra sidan står det klart, att ett utbildningsråds verksamhet främjas, om en förtroendefull kontakt kan etableras mellan rådets ledamöter å ena sidan och å den andra de enskilda läroanstalternas lärare och studenter. Av naturliga skäl blir det lättare att få till stånd en sådan kontakt, om man arbetar med lokala utbildningsråd, än om ett centralt utbildningsråd skall hålla kontakt med lärare och studenter på fyra eller fem universitetsorter. Detta argument talar otvivelaktigt till förmån för alternativet med lokala utbildningsråd. Utredningen vill likväl understryka, att kontakten mellan utbildningsråd och läroanstalt, ehuru i och för sig värdefull, enligt utredningens mening icke utgör utbildningsrådets huvuduppgift. Huvuduppgiften måste vara den samlade överblicken över utbild-

ningsbehovet på den sektor av arbetsmarknaden, som varje enskilt utbildningsråd har att bevaka.

Med hänsyn härtill väger enligt utredningens mening skälen för centrala utbildningsråd allmänt sett tyngre än skälen för lokala sådana råd. Utredningen föreslår därför, att utbildningsråden göres till *centrala råd*, d. v. s. att ett enda råd upprättas för varje utbildningslinje, oavsett om denna finns organiserad vid en eller flera läroanstalter. Nybildade centrala råd bör sålunda ersätta de befintliga avdelnings-, fakultets- och utbildningsråden med lokal anknytning. Den i och för sig önskvärda kontakten mellan utbildningsråd och läroanstalt bör enligt utredningens mening åvägabringas på andra vägar än genom inrättande av lokala utbildningsråd, nämligen genom att man vid sammansättning av ett centralt utbildningsråd tillser, att bland ledamöterna ingår företrädare för berörda lokala intressen och att rådet uppdrar åt dessa ledamöter att fungera som särskilt utsedda kontaktmän mellan rådet och vederbörande läroanstalter.

I det föregående har utredningen föreslagit inrättandet av utbildningsråd för vissa av de akademiska utbildningslinjerna. Vidare har utredningen föreslagit, att ytterligare sådana råd, därest behov därav anses föreligga, skall kunna upprättas, då rimligen efter förslag av vederbörande fakultetsberedning. Beslut om upprättande av utbildningsråd bör meddelas av Kungl. Maj:t och bl. a. innefatta en precisering av vilken eller vilka utbildningslinjer varje enskilt råds verksamhet skall omfatta.

c) Rådets organisation och befogenheter

I det föregående har fastslagits, att utbildningsrådets uppgift enligt utredningens mening skall vara att utgöra organ, genom vilka avnämarna av den akademiskt utbildade arbetskraften ges möjlighet att göra sitt inflytande gällande i frågor om *utbildningens* dimensionering, innehåll och organisation. Vidare har framhållits, att utbildningsråd enligt utredningens mening skall fungera som kontaktorgan mellan avnämarna och universitetsväsendet. De bör därför kanske framför allt fungera som specialorgan i utbildningsfrågor *åt fakultetsberedningarna*.

Med hänsyn till den sistnämnda uppgiften synes det utredningen vara riktigast, att ledamöter av utbildningsråd utses av Kungl. Maj:t efter hörande av vederbörande fakultetsberedning. Eftersom utbildningsråden skall företräda avnämarnintresset i utbildningsfrågornas behandling, är det självfallet, att till ledamöter av utbildningsråden bör utses personer med sakkunskap och förtroende inom den sektor av arbetsmarknaden, vars intressen vederbörande utbildningsråd skall företräda. Det kan vidare förutsättas såsom självklart, att fakultetsberedningarna kommer att avge sina yttranden efter samråd med myndigheter och organisationer inom ifrågavarande sektor av arbetsmarknaden.

Utredningen förutsätter, att de centrala skolmyndigheterna ges en stark representation i utbildningsrådet för lärarutbildning.

Ordförande i utbildningsråd bör utses av Kungl. Maj:t. Rådet bör däremot självt inom sig utse vice ordförande. Hinder bör enligt utredningens mening icke möta mot att ledamot av fakultetsberedning utses att jämväl vara ledamot av utbildningsråd.

Enligt utredningens mening bör föreskrift ges att utbildningsråd äger att till sammanträde kalla representant för de lokala universitets/högskolemyndigheterna.

Vederbörande fakultetsberednings ledamöter bör även underrättas om och ha rätt att delta i utbildningsråds sammanträden.

Utredningen förutsätter vidare, att utbildningsråden, liksom avdelningsråden nu gör, kommer att inbjuda studentrepresentanter att delta i rådssammanträdena.

Olikheter i avsende på omfattningen av den arbetsmarknad, som en akademisk utbildningslinje är avsedd för, liksom i avseende på antalet av de avnämningstressenter, som ett utbildningsråd skall företräda, måste enligt utredningens mening i viss utsträckning avspeglade sig i fråga om *antalet ledamöter* i de skilda utbildningsråden. Av praktiska skäl synes antalet ledamöter böra begränsas, men råden måste självfallet å andra sidan vara så stora, att de verkligen kan sägas företräda den med varje råd avsedda sektorn av arbetsmarknaden. Vissa utbildningsråd måste av dessa skäl bli något större än andra. Så är också för närvarande fallet beträffande de tekniska högskolornas avdelningsråd, vilkas storlek fritt bestämmes av överstyrelsen. Enligt utredningens mening bör emellertid, liksom i gällande bestämmelser rörande råden för ekonomutbildning, i de nya bestämmelserna anges ett maximi- och ett minimiantal inom vilka gränser Kungl. Maj:t med hänsyn till förhållandena i varje enskilt fall bestämmer utbildningsrådets storlek. Utredningen förordar, att antalet ledamöter bestämmes till högst nio, lägst fem.

Mandattiden för utbildningsrådets ledamöter bör enligt utredningens mening vara tre år.

Som framgått av utredningens i det föregående förda resonemang, ser utredningen utbildningsrådsinstitutionen såsom motiverad av avnämarnas naturliga intresse i fråga om den akademiska utbildningens dimensionering, innehåll och organisation. Härav följer, att utredningen förordar ett överförande till den nya organisationen av i huvudsak de bestämmelser, som för närvarande gäller beträffande rådets för ekonomutbildning befogenheter. Utbildningsråden bör sålunda enligt utredningens mening ha till uppgift att ägna uppmärksamhet åt att *utbildningen* dimensioneras, utformas och organiseras på ett från arbetsmarknadssynpunkter, särskilt från näringslivets och den allmänna förvaltningens synpunkter, ändamålsenligt sätt.

Den sålunda förordade begränsningen av utbildningsrådets befogenheter till att gälla utbildningssidan av de akademiska läroanstaltens verksamhet innebär självfallet icke, att råden skulle bli förhindrade att t. ex. avge yttranden beträffande behovet av en ny professur eller behandla frågor rörande ämnes-

innehållet i utbildningen eller rörande ändring av viss lärartjänsts ämnesomfattning. Sådana ställningstaganden från rådets sida blir naturliga led i deras arbete att anpassa utbildningsinnehållet och utbildningsorganisationen till arbetslivets behov. På motsvarande sätt blir det naturligt för utbildningsråden att med utgångspunkt i utbildningsbehoven delta i planeringsarbetet för de akademiska läroanstalternas utbyggnad.

Den här förordade begränsningen av utbildningsrådets uppgifter till att gälla ärenden med anknytning till utbildningen innebär en bestämd avgränsning såtillvida, som därigenom från utbildningsrådets handläggning undantages sådana ärenden, som i betänkandet benämnes vetenskapliga bedömningsfrågor, dvs. ärenden som innefattar en bedömning av vetenskapliga insatser och vetenskaplig kompetens.

Utbildningsråden bör sålunda enligt utredningens mening vara rådgivande organ åt de akademiska myndigheterna i frågor som berör den akademiska utbildningens dimensionering, innehåll och organisation. Inom denna allmänna ram bör råden ha full initiativrätt. Som en konsekvens av vad i det föregående sagts om utbildningsrådets ställning som på en gång specialorgan åt fakultetsberedningarna och kontaktorgan mellan läroanstalterna och avnämaringens förordar utredningen vidare, att rådets initiativrätt blir obegränsad i den meningen, att råden ges rätt att väcka förslag icke blott — som nu är fallet — hos de enskilda läroanstalternas myndigheter utan även hos fakultetsberedningarna liksom hos näringslivets organisationer.

Utredningen förordar, att utbildningsråd skall vara skyldigt att avge yttranden i ärenden, som av vederbörande fakultet/sektion eller dennas utbildningsnämnd eller av vederbörande fakultetsberedning för yttrande hänskjutes till rådet. Däremot har utredningen ansett det överflödigt att förorda formella föreskrifter om skyldighet för de tre sistnämnda slagen av organ att inhämta yttrande från utbildningsråd i vissa grupper av ärenden.

E. Förvaltningens uppbyggnad

a) Universitetskanslersämbetet

De arbetsuppgifter som enligt utredningens förslag skall åvila den samtliga akademiska läroanstalter under ecklesiastikdepartementet gemensamma, centrala förvaltningsmyndigheten — universitetskanslersämbetet — ger vid handen, att förslaget innebär betydande förändringar i jämförelse med nuvarande förhållanden. En icke obetydlig del av de juridiskt-administrativa uppgifter av granskande natur, som nu utföres inom kanslersämbetet och överstyrelsen för de tekniska högskolorna, föreslås sålunda överflyttade till de lokala universitets/högskolemyndigheterna. Vidare föreslås ansvaret för planeringsarbetet för forsknings- och utbildningsresursernas utbyggnad bli överflyttat till de nya fakultetsberedningarna, medan universitetskanslersämbetets uppgift i planeringsarbetet

skall begränsas till att gälla dels universitetsadministrationen, dels universitetsbiblioteken och andra för forskningen och undervisningen inom flera fakulteter gemensamt avsedda resurser.

Å andra sidan föreslås det nya universitetskanslersämbetet få såsom en huvuduppgift att bedriva ett kontinuerligt *utredningsarbete* såväl på utbildningsområdet som i fråga om universitetsverksamhetens ekonomiska administration. Detta utredningsarbete avses skola tjäna som underlag dels för fakultetsberedningarnas och kanslerskollegiets petitaarbete, dels för universitetskanslersämbetets egna initiativ såsom central myndighet med överinseende över universitetens och högskolornas utbildande, ekonomiska och administrativa angelägenheter.

På det ekonomiskt-administrativa området tillkommer därutöver en mycket stor del av det arbete, som för närvarande utföres inom utrustningsnämnden för universitet och högskolor, nämligen utarbetande av utrustningsprogram och upphandling av inrednings- och utrustningsartiklar för nya universitets/högskoleinstitutioner.

Det nya universitetskanslersämbetets arbetsuppgifter kan indelas i följande tre huvudkategorier, nämligen (1) de utbildningsadministrativa, (2) de ekonomiskt-administrativa och (3) de juridiskt-administrativa. Härtill kommer dels vissa kamerala och personaladministrativa uppgifter och slutligen de allmänna informations- och kontaktuppgifterna.

Med hänsyn till vad som anförts rörande de tre huvudlagen av universitetskanslersämbetets administrativa uppgifter samt till den beräknade omfattningen av ämbetets arbetsbelastning föreslår utredningen, att universitetskanslersämbetet organiseras med *tre byråer*, nämligen en utbildningsadministrativ byrå, en ekonomiskt-administrativ byrå och en kanslibyrå. Till den sistnämnda bör enligt utredningens mening hänföras dels de ovan nämnda rent juridiska uppgifterna, dels de på ämbetet ankommande kamerala och personaladministrativa uppgifterna liksom även de uppgifter, som sammanfattats i benämningen informations- och kontaktuppgifter.

Såsom framgår av utredningens i ett föregående avsnitt redovisade förslag bör universitetskanslern fungera som universitetskanslersämbetets chef. På ämbetets handläggning ankommande ärenden bör sålunda, med nedan angivet undantag i fråga om vissa ärenden som bör handläggas i kollegial form, i princip avgöras av universitetskanslern. Universitetskanslerns beslut bör dock alltid fattas i närvaro av en föredragande, vilken därvid bör ha skyldighet att till protokoll anteckna sin mening, därest denna ej överensstämmer med universitetskanslerns beslut. Såsom föredragande inför universitetskanslern bör fungera antingen chefen för den av de tre i det föregående föreslagna byråerna, till vars område ärendet hör, eller annan tjänsteman inom byrån. I sistnämnda fall bör vederbörande byråchef ha rätt att närvara. Vissa ärenden av större vikt berör emellertid två eller tre byråer. För dessa ärendens handläggning bör enligt utredningens mening föreskrivas handläggning i kollegial form, d. v. s. handläggning i ett kollegium bestå-

ende av universitetskanslern såsom ordförande och cheferna för de tre byråerna — eller, vid förfall för någon av dem, deras ställföreträdare — såsom ledamöter.

De ärenden, vilka enligt utredningens mening inom universitetskanslersämbetet bör handläggas såsom pleniären, är följande: (1) viktigare ärenden rörande universitetskanslersämbetets organisation och arbetsformer; (2) ärenden rörande utfärdande, ändring eller upphävande av författningar och andra föreskrifter beträffande verksamheten vid universiteten och högskolorna; (3) ärenden rörande förslag till anslagsäskanden; (4) ärenden rörande tillsättning av annan tjänst än byråchefstjänst inom universitetskanslersämbetet i lägst lönegrad A 19; (5) ärenden rörande åtal eller disciplinär bestraffning; (6) ärenden av större vikt, i vilka yttranden skall avges till Kungl. Maj:t; samt (7) ärenden som av universitetskanslern hänskjutes till avgörande i plenum.

Ärendena under punkt 6 ovan avses väsentligen omfatta remissyttranden i viktigare, universitetsväsendet berörande ärenden; däremot icke yttranden i ärenden rörande t. ex. tillsättning av ordinarie lärartjänster. Ärenden av sistnämnda slag synes böra handläggas av universitetskanslern på föredragning av chefen för kanslibyrån.

Utredningen föreslår vidare, att universitetskanslern ges rätt att till cheferna för de tre byråerna eller annan tjänsteman delegera beslutsmyndigheten i visst ärende eller viss grupp av ärenden.

Cheferna för universitetskanslersämbetets tre byråer blir sålunda enligt utredningens förslag delaktiga i ansvaret för ämbetets beslut på tre sätt, nämligen dels såsom ledamöter vid handläggningen av pleniären, dels såsom självständigt beslutande i ärenden, i vilka beslutsmyndigheten delegerats till dem, dels såsom föredragande i ärenden, vilka avgöres av universitetskanslern. Detta förhållande jämte arten av de ärenden, som skall handläggas inom universitetskanslersämbetet, gör det enligt utredningens mening nödvändigt, att man till här ifrågavarande tjänster kan förvärva högt kvalificerad arbetskraft. Utredningen föreslår fördenskull att tjänsterna placeras i någon av lönegraderna B 1—3.

Vid genomförande av utredningens i det föregående framlagda förslag beträffande universitetskanslersbefattningens ombildande till en administrativ chefs-tjänst bortfaller enligt utredningens mening behovet av en administrativ kanslichefstjänst under universitetskanslern. Utredningen föreslår därför, att de tre föreslagna tjänsterna som chefer för universitetskanslersämbetets tre byråer lönegradsmässigt jämställas och att innehavarna ges tjänstebenenämningen byråchefer. Vid förfall för universitetskanslern bör, i den mån Kungl. Maj:t ej annat föreskriver, universitetskanslerns ämbete bestridas av den av byråcheferna, som universitetskanslern förordnar därtill.

I fråga om kompetensfordringar för de tre byråchefstjänsterna vill utredningen förorda, att juridisk eller juridisk-samhällsvetenskaplig utbildning föreskrives såsom kompetenskrav för tjänsten som chef för kanslibyrån, men att inga formella kompetensfordringar uppställas för de två övriga tjänsterna. Byråchefstjänsterna bör tillsättas av Kungl. Maj:t efter anmälan av universitetskanslern. I fråga om

tillsättning av övriga tjänster inom ämbetet bör normalt inom förvaltningen förekommande bestämmelser gälla.

Beträffande universitetsutredningens konkreta förslag till personalorganisation inom de tre byråerna torde jag få hänvisa till betänkandet, s. 336—339.

b) Fakultetsberedningarnas och kanslerskollegiets sekretariat

Av vad i det föregående anförts torde framgå, att fakultetsberedningarnas och kanslerskollegiets verksamhet kommer att vara av kontinuerlig natur. De behöver därför fasta sekretariatsresurser.

Emellertid har också i det föregående framhållits, att särskilt fakultetsberedningarnas verksamhet till icke ringa del kommer att omfatta specialutredningar, som för sitt genomförande kräver personal med olika slag av specialiserad sakkunskap. Dessa utredningar kommer väsentligen att vara av tillfällig natur. Med hänsyn härtill är det enligt utredningens mening icke lämpligt att skapa en fast organisation tillräckligt stor för att kunna bestrida hela verksamheten inom ett beredningssekretariat.

Under hänvisning till här angivna förhållanden vill utredningen förordas, att vart och ett av fakultetsberednings- och kollegiesekretariaten organiseras med en relativt liten fast kärna, bestående av en sekreterare och möjligen någon biträdeshjälp, och att därjämte till varje fakultetsberednings respektive till kanslerskollegiets disposition ställas särskilda medel, avsedda att disponeras för erforderlig ytterligare, mer eller mindre tillfälligt anlitad, sekreterar-, expert- och biträdeshjälp. För att möjliggöra för fakultetsberedningarna och kollegiet att i särskilda fall genomföra mera omfattande och kostnadskrävande utredningar föreslår utredningen vidare, att medel beräknas för detta ändamål under åttonde huvudtitelns kommittéanslag. Resurser kan därigenom ställas till en fakultetsberednings eller till kanslerskollegiets förfogande efter Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall.

Ehuru utredningen sålunda i princip förordar, att en heltidsanställd sekreterare skall knytas till var och en av fakultetsberedningarna och en därjämte till kanslerskollegiet, anser utredningen det vara tveksamt, om fasta tjänster omedelbart bör inrättas för ändamålet. Utredningen föreslår i stället, att — i varje fall för det första året — anslaget till fakultetsberedningarnas och kanslerskollegiets förvaltningskostnader beräknas så, att däri inbegripes medel jämväl för arvoden till beredningarnas och kollegiets sekreterare. Denna beräkning bör enligt utredningens mening grundas på antagandet, att arvodet till kanslerskollegiets sekreterare motsvarar lön i lönegradsintervallet B 1—3 och arvoden till envar av fakultetsberedningarnas sekreterare motsvarar lönen i lönegrad A 27.

Med dispositionen av här ifrågakarande anslagsmedel förenad redovisningskyldighet i kameralt och personaladministrativt hänseende bör enligt utredningens mening åvila universitetskanslersämbetet, som sålunda bör åläggas att verkställa erforderliga utbetalningar i enlighet med av kanslerskollegiets respek-

tive beredningarna fattade beslut och meddelade anvisningar. Då sedermera fasta sekreterartjänster inrättas, bör dessa uppföras på universitetskanslersämbetets personalförteckning.

Ett motsvarande arrangemang synes kunna vara lämpligt beträffande forskningsrådets förvaltningsorganisation. Det bör enligt utredningens mening därför övervägas, om icke tjänster inom åtminstone flertalet forskningsråds förvaltningsorganisationer borde uppföras på universitetskanslersämbetets personalförteckning och medel i övrigt till dessa forskningsråds administrationskostnader anvisas under universitetskanslersämbetets anslag.

För närvarande tillhör statens tekniska forskningsråd handelsdepartementets verksamhetsområde. Med hänsyn till det samarbete, som enligt utredningens mening bör komma till stånd mellan forskningsråden och fakultetsberedningarna, synes mycket starka skäl tala för att det tekniska forskningsrådet överföres till ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde. Utredningen föreslår därför, att så sker. Därigenom skulle även detta forskningsråds förvaltningsorganisation kunna i formellt hänseende anknytas till universitetskanslersämbetet.

Utredningen vill avslutningsvis understryka, att vad utredningen här anfört beträffande forskningsrådets förvaltningsorganisation uteslutande avser en eventuell omläggning av den *formella* organisationen. En sådan omläggning skulle icke rubba forskningsrådets ställning som självständiga organ, direkt underställda Kungl. Maj:t, eller rådets rätt att disponera de till deras förfogande ställda sekretariatsresurserna och leda sekretariatens arbete.

c) Utbildningsrådets sekretariat

Vid de överläggningar utredningen fört med företrädare för de tekniska högskolornas avdelningsråd liksom i flera av de i betänkandet redovisade skrivelserna till utredningen rörande avdelningsrådets verksamhet och ställning har starkt understrukits behovet av utredningsresurser för råden. I allmänhet synes man därvid ha tvekat inför tanken på en mera fast sekretariatsorganisation utan i stället hänvisat till att utredningsbehovet erfarenhetsmässigt varit koncentrerat till vissa skeden, varvid frågan om sekretariatsresurser bäst lösts från fall till fall, ofta med hjälp av arbetskraft, som ställts till förfogande från privat håll. Vad man efterlyst har därför varit former för bidrag även från det allmännas sida i syfte att sätta avdelningsråden i stånd att i tillräcklig omfattning bedriva ett även från samhällets synpunkt nödvändigt utredningsarbete.

Med hänsyn bl. a. till ovan refererade erfarenheter rörande arten av här ifrågasatt arbete vill utredningen icke förorda upprättandet av en fast och för alla utbildningsråd likartad organisation för nu ifrågavarande ändamål. Utredningen förordar i stället, att erforderliga resurser ställs till fakultetsberedningarnas förfogande för att av dem användas på det sätt som efter prövning av arbetsbetingelserna för varje enskilt utbildningsråd befinnes mest ändamålsenligt.

2. Yttranden

A. Förenhetligande av den centrala universitets/högskoleledningen

Universitetsutredningens förslag att sammanföra den centrala ledningen för de läroanstalter, som nu är underställda kanslern för rikets universitet, överstyrelsen för de tekniska högskolorna och styrelsen för farmaceutiska institutet, tillstyrkes av bl. a. *SFS*, som anför:

SFS finner det glädjande, att de sakkunniga upptagit frågan om de centrala administrativa organen till förutsättningslös prövning, och stöder helt förslaget att samtliga högre läroanstalter skall inordnas under en administrativ myndighet. Den lösningen ter sig naturlig eftersom utbildningens och forskningens organisation överallt är i stort sett densamma, samt med tanke på de rationaliserings- och samordningsvinster som står att göra.

Handelskammaren i Gefle anför:

Det får anses rationellt och riktigt att det fortsättningsvis endast kommer att finnas en enda överstyrelse för samtliga högre läroanstalter under ecklesiastikdepartementet. En bättre samordning av de administrativa uppgifterna på universitetsväsendets centrala nivå torde med all sannolikhet vara lättare att genomföra med ett enda överstyrelseorgan.

Riksrevisionsverket anför:

Beträffande universitetsväsendets centrala ledning har såväl statskontoret som universitetsutredningen föreslagit en sammanslagning av universitetskanslersämbetet och överstyrelsen för de tekniska högskolorna till ett gemensamt organ, benämnt universitetskanslersämbetet. Riksrevisionsverket ansluter sig till detta förslag. Enligt riksrevisionsverkets mening är det särskilt angeläget att åt universitetskanslersämbetet gives en så stark ställning att det effektivt skall kunna fylla sin funktion som det samlande organet inom universitetsområdet.

Överbefälhavaren anför:

Överbefälhavaren vill mot bakgrunden av pågående utveckling och omorganisation inom försvaret framhålla betydelsen av en samordnad central organisation med tillgång till effektiva planeringsorgan. Denna bedömning grundar sig inte minst på de olägenheter, som den nuvarande splittrade organisationen inom universitetsväsendet medför vid samverkan mellan krigsmakten och de akademiska myndigheterna i olika hänseenden.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län framhåller att förslagen om en för de tekniska högskolorna och universiteten gemensam central ledning och en för dem gemensam stadga innebär goda betingelser för samverkan och bättre utnyttjande av befintliga resurser.

Överstyrelsen för de tekniska högskolorna anför i huvudsak följande:

Överstyrelsen har framhållit, att det enligt dess mening förtjänade övervägas huruvida icke den nuvarande förvaltningsorganisationen borde kunna bibehållas

i större utsträckning än vad universitetsutredningens förslag innebure, under förutsättning att organisationen i skilda hänseenden förstärktes. Detta gäller enligt överstyrelsens uppfattning i tillämpliga delar även med avseende å den centrala ledningen för dessa högskolor. Då de tekniska högskolorna år 1947 ställdes under i förhållande till universitetskanslersämbetet fristående ledning, hade detta sin grund såväl i den särprägel, som utmärkte utbildningen och forskningen därstädes med hänsyn till verksamhetens avpassning efter näringslivets behov som i det förhållandet att ett inordnande jämväl av dessa lärosäten under universitetskanslersämbetet bedömdes giva detta ett alltför omfattande förvaltningsområde. Med den expansion av de tekniska högskolornas och även övriga akademiska lärosätens förvaltningsområden, som sedan dess ägt rum och som kan förväntas inom den närmast överblickbara framtiden avsevärt öka, hava onekligen dessa motiv för en för de tekniska högskolorna fristående överstyrelse vuxit i styrka.

Å andra sidan hava även skälen för en gemensam central ledning för de under ecklesiastikdepartementet lydande lärosätena genom utvecklingen fått ökad tyngd. Utöver förekomsten av analoga administrativa bestämmelser i skilda hänseenden och betydelsen av en enhetlig tillämpning av gällande bestämmelser vid administrativa avgöranden samt möjligheten för ett rationellare utnyttjande av personella resurser — skäl som redan tidigare talat för en gemensam ledning — hava tillkommit den gemensamma utbildningen och forskningen i vissa grundläggande ämnen vid universitetet och tekniska högskolan i Göteborg och Lund, civilingenjörsutbildningen i Uppsala samt gemensamma anslag för vissa ändamål vid de tekniska högskolorna och universiteten. Uppenbarligen tala dessa omständigheter för en gemensam central ledning för de tekniska högskolorna och de under kanslersämbetet lydande lärosätena, varvid överstyrelsen i enlighet med universitetsutredningens förslag skall upphöra. Å andra sidan må anmärkas, att därest överstyrelsen bibehålles som fristående styrelseorgan för högskolorna samråd med den centrala ledningen för universiteten i gemensamma frågor — såsom nu är fallet — bör kunna äga rum i tillfredsställande omfattning med den gemenskap i fråga om ämbetslokaler, som numera föreligger. Ett bibehållande av överstyrelsen utesluter ej heller att personella resurser i viss utsträckning kunna göras gemensamma, särskilt inom det utbildningsadministrativa området.

Efter vägande av de olika synpunkter, som kunna läggas å förevarande spörsmål, har överstyrelsen kommit till den uppfattningen, att en gemensam central ledning för ifrågavarande lärosäten bör komma till stånd och organiseras i stort sett efter de linjer, som angivits i universitetsutredningens förslag, även om — såsom utredningen själv framhållit — detta med separata organ för administrativa och planerande uppgifter innebär en nykonstruktion, som är oprövad inom den svenska förvaltningen. Överstyrelsen delar nämligen utredningens uppfattning, att det med hänsyn till universitetsverksamhetens speciella villkor kan vara naturligt att giva den organisatoriska ramen därför en principiellt annan utformning än den organisatoriska ramen för annan statlig verksamhet. Vid detta ställningstagande har överstyrelsen förutsatt en konstruktion av fakultetsberedningen för de tekniska vetenskaperna i huvudsaklig överensstämmelse med vad överstyrelsen i det följande förordar.

I fråga om detta ställningstagande är överstyrelsen icke enhällig. En *reservant* inom överstyrelsen — professor S. Brohult — anför:

För egen del vill jag ifrågasätta om några väsentliga fördelar kunna uppnås genom en gemensam central ledning för de tekniska högskolorna och universi-

teten m. fl. lärosäten. Starka skäl tala enligt min mening för att frågan om ett bibehållande av den nuvarande överstyrelsen för de tekniska högskolorna som ett fristående styrelseorgan göres till föremål för fortsatta överväganden.

Universitetsutredningens förslag i denna del tillstyrkes även av *Skånes handelskammare, Kooperativa Förbundet, skolöverstyrelsen, länsstyrelserna i Uppsala och Malmöhus län, farmaceututbildningskommittén, kanslern, lärarkollegiet vid Chalmers tekniska högskola och SUHAF.*

Viss tveksamhet i fråga om lämpligheten av den föreslagna sammanföringen av den centrala ledningen anmäles — förutom av reservanten inom överstyrelsen för de tekniska högskolorna — av vissa myndigheter och organisationer. Sålunda anför *Svenska Teknologföreningen* följande:

En genomgående princip i betänkandet är att åstadkomma en för alla akademiska utbildningsanstalter enhetlig stadga. Detta resulterar i att förslagens konkreta utformning i många avsnitt, enligt Svenska Teknologföreningens mening, kan medföra nedsatt funktionsduglighet. Sålunda utsäges bl. a. att institutionsbegreppet såvitt möjligt bör vara entydigt inom hela universitets- och högskoleväsendet. Med hänsyn till de mycket skiftande uppgifterna i utbildning och forskning, till de stora olikheter vad gäller antalet vid institutionerna tjänstgörande personal samt till institutionernas skiftande ställning i undervisningen inom olika utbildningsvägar kan Svenska Teknologföreningen icke finna att ett entydigt institutionsbegrepp är önskvärt. Föreningen ifrågasätter om icke en för varje utbildningsinriktning utformad stadga, åtminstone vad gäller de avsnitt som direkt berör forskning och utbildning, vore att föredraga framför en stadga som i sig rymmer ett stort antal undantag från huvudprinciperna. Däremot är en gemensam central administration och en gemensam stadga för denna administration önskvärd, för att på ett likvärdigt sätt få till stånd en avvägning mellan olika forsknings- och utbildningsområden.

Lärarkollegiet vid tekniska högskolan i Stockholm anför:

Enligt lärarkollegiets uppfattning har de tekniska högskolorna under de senaste decennierna — vilka varit karakteriserade av mycket snabb expansion i vad avser både ökad utbildningskapacitet och utbyggda forskningsresurser — fungerat förhållandevis väl och kollegiet vill som sin uppfattning uttala att det ytterligare synes böra prövas huruvida icke *de tekniska högskolorna* — som har sin undervisning och forskning samt sin målsättning avpassade efter näringslivets behov och former — ur landets synpunkt bör bibehållas som *en fristående enhet*. Härvid bör den nuvarande överstyrelsen ersättas, med ett organ svarande mot den typ av fakultetsberedning som lärarkollegiet i det följande kommer att föreslå.

Vissa av de myndigheter och organisationer, vilka yttrat sig över betänkandet, har berört frågan om inordnande under den av utredningen föreslagna centrala universitets/högskoleledningen jämväl av andra slag av högre läroanstalter. Sålunda anför *Svenska Arbetsgivareföreningen* och *Sveriges Industriförbund* följande:

Enligt utredningens förslag skall universitetskanslersämbetet icke ha att befatta sig med exempelvis skogshögskolan eller handelshögskolan i Stockholm.

Organisationerna har intet att erinra mot denna begränsning av ämbetets kompetensområde men vill likväl föreslå, att det för åstadkommande av lämplig arbetsfördelning mellan olika högskolor överväges, om och på vad sätt de nyssnämnda högskolorna bör samordnas med de utbildningsanstalter, som enligt utredningsförslagen skall lyda under universitetskanslersämbetet.

Arbetsmarknadsstyrelsen anför, att en fullständig integration av ledningen för universitets- och högskoleväsendet förutsätter att även de under jordbruksdepartementet stående läroanstalterna föres in under de centrala organen. Styrelsen utgår ifrån att så senare kommer att ske.

Universitetslärarförbundet anför i denna fråga bl. a. följande:

I likhet med statskontoret anser förbundet att även de tre högskolorna under jordbruksdepartementet bör överföras till åttonde huvudtiteln och inordnas under det nya universitetskanslersämbetet. Denna förändring bör ske i detta sammanhang och icke som så många gånger tidigare skjutas på framtiden.

Även lärarhögskolorna bör läggas under universitetskanslersämbetet.

SFS anför:

SFS ansluter sig till utredningens förslag att de högre läroanstalterna skall sortera under ett departement och inordnas under en central förvaltning. Detta skänker uppenbara fördelar, främst i form av en samlad planering och en förbättrad samordning olika utbildningsvägar emellan.

Normerade för urvalet av läroanstalter bör vara dels den nära anknytningen till forskningen, dels likheten i fråga om utbildningens utformning och organisation. Mot bakgrund härav har SFS funnit, att skäl kan åberopas för att på sikt inlemma de under jordbruksdepartementet hörande högskolorna i den nya organisationen. Å andra sidan är forskningen vid dessa högskolor nära sammanknuten med fältförsöksverksamheten, vilket gör att en fortlöpande kontakt med under jordbruksdepartementet lydande organ för dem är av utomordentlig vikt. I vart fall bör dock de tre högskolorna ges en sådan ställning, att en samordning i vad avser planeringen mellan dessa och övriga högskolor och universitet underlättas.

Västernorrlands och Jämtlands läns handelskamare uttalar sig i princip för, att de tre under jordbruksdepartementet lydande högskolorna överföres till ekle-siastikdepartementets verksamhetsområde. Några rationella motiv för den nuvarande ordningen föreligger enligt handelskammarens mening ej.

B. Den centrala ledningens arbetsområde

I fråga om den centrala universitets/högskoleledningens arbetsuppgifter har diskussionen i de inkomna yttrandena i hög grad gällt dels forskningsrådets, i någon mån forskningsberedningens, ställning i förhållande till universitetskanslersämbetet och de centrala beredningarna, dels universitetsutredningens förslag rörande utrustningsuppgifternas inordnande under dessa organ. I det följande redovisar jag remissdiskussionen i dessa delar var för sig, varefter jag redovisar de inkomna yttrandena i vad de i övrigt rör den centrala universitets/högskoleledningens arbetsuppgifter.

a) Forskningsrådets ställning

Statskontorets rekommendation om närmare samordning mellan forskningsråd och centrala beredningar och universitetsutredningens förslag rörande det tekniska forskningsrådets överförande till ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde och rådssekretariatens formella anknytning till universitetskanslersämbetet har utlöst en livlig remissdiskussion.

Svenska Arbetsgivareföreningen och *Sveriges Industriförbund* anför i sitt gemensamma remissyttrande i denna fråga huvudsakligen följande:

Enligt vår erfarenhet är industrin i stort sett tillfredsställd med forskningsrådets nuvarande ställning. Det torde därför vara befogat att vänta med ett ställningstagande till förslaget om förändring av forskningsrådets status, tills man fått någon erfarenhet av verksamheten inom universitetsväsendets nya centrala organ och även inom den nu inrättade forskningsberedningen.

Enligt industrins uppfattning är tekniska forskningsrådets anknytning till handelsdepartementet väl motiverad. En förändring av departementsanknytningen synes oss i avbidan på erfarenheterna av den nya organisationen böra anstå.

I detta sammanhang må beröras verksamheten inom statens råd för atomforskning. Den inriktning, som forskningen på atomenergiområdet numera fått, bör föranleda en omprövning av behovet av ett särskilt forskningsråd på detta område. Vi förordar att frågan om lämpligheten av en uppdelning av detta råds uppgifter på statens naturvetenskapliga forskningsråd och statens tekniska forskningsråd utredes.

Större konsistoriet i Lund yttrar:

I likhet med universitetsutredningen vill konsistoriet bestämt avvisa statskontorets förslag, att forskningsrådets förslag till anslagsäskanden skall passera kanslerskollegiet. Något skäl för en sådan handläggning av forskningsrådets äskanden har konsistoriet icke funnit. Ett överförande av vissa tjänster inom forskningsrådets förvaltningsorganisation till kanslersämbetets stat finner konsistoriet likaledes omotiverat.

Överstyrelsen för de tekniska högskolorna uttalar, att överstyrelsen ej funnit tillräckliga skäl föreligga för den av utredningen föreslagna åtgärden att överföra statens tekniska forskningsråd till ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Ingeniörsvetenskapsakademien yttrar:

Forskningsråden utövar ett betydelsefullt inflytande på forskningens inriktning genom sin anslagspolitik. Det är akademiens uppfattning att dessa råd varit till stort gagn. Råden står enligt nuvarande ordning fria från universitets- och högskoleorganisationen. Utredningen framkastar tanken att råden administrativt skulle anknytas till universitetskanslersämbetet. Därjämte föreslås att tekniska forskningsrådet överflyttas från handelsdepartementet till ecklesiastikdepartementet. Akademien finner att båda dessa förslag bör avstyrkas. Råden fullgör bäst sin funktion om de står helt fria från universitetens och högskolornas högsta centrala instanser. En sådan anordning skapar en nyttig fördelning av ansvaret för forskningen och den återfinnes på många håll utrikes. Tekniska forsknings-

rådets förläggning till handelsdepartementet finner akademien vara motiverad med hänsyn till att detta råd har till uppgift att stödja forskning av betydelse för näringslivet och att främja forskningsresultatens utnyttjande i näringslivet. Rådets målsättning är alltså olik övriga råds och måste lösas i nära samarbete med näringslivet.

Statens råd för samhällsforskning anför i här ifrågavarande hänseenden väsentligen följande:

En i förvaltningsavseende självständig forskningsinstitution, i stort sett uppbyggd och arbetande på sätt nu är fallet, framstår som ett nödvändigt komplementärt organ till den av utredningen föreslagna lokala och centrala universitets- och högskoleförvaltningen. Rådet vill i detta hänseende, med instämmande i vad utredningen anför mot en ifrågasatt mer långtgående samorganisation mellan forskningsråden och de föreslagna fakultetsberedningarna, särskilt framhålla, att uppgiften att avgöra, huruvida understöd bör lämnas åt forskning, som ej kan inpassas i universitetens och högskolornas redan uppgjorda forskningsprogram, lämpligen anförtros ett fristående forskarkollegium, vari dock kan ingå någon företrädare för det allmänna. Tillika bör beaktas, att forskningsråden som fristående organ har möjlighet att stödja forskare, som ej är knutna till dessa läroanstalter, och därigenom medverkar till att skapa större rörlighet för forskningen. Som följd härav anser rådet, att forskningsrådets förslag till anslags-äskanden alltjämt bör ingivas direkt till Kungl. Maj:t.

Utredningen framkastar tanken att man bör överväga, om icke tjänster inom åtminstone flertalet forskningsråds förvaltningsorganisationer bör uppföras på universitetskanslersämbetets personalförteckning och medel i övrigt till dessa forskningsråds administrationskostnader anvisas under universitetskanslersämbetets anslag. Rådet har här den uppfattningen, att forskningsråden liksom hittills i administrativt hänseende bör vara helt fristående i förhållande till universitetskanslersämbetet.

Statens medicinska forskningsråd uttalar sin anslutning till universitetsutredningens uppfattning rörande forskningsrådets ställning i förhållande till de centrala universitets/högskolemyndigheterna och fortsätter:

Rådet anser det av statskontoret diskuterade alternativet att sammanföra rådsorganisationen med den centrala universitets/högskoleorganisationen — sammanslagning av forskningsråd och motsvarande fakultetsberedning, om sådana inrättas — icke vara rationellt med hänsyn till de skilda uppgifter, som skulle komma att åvila de två organen. Ansvar för planläggningen av forskningsresursernas utbyggnad måste även enligt rådets mening delas mellan två skilda organ för varje fakultetsgrupp, nämligen forskningsråd och fakultetsberedning (motsvarande).

Enligt de hittillsvarande erfarenheterna såväl i Sverige som i andra länder har organisationsformen med helt självständiga forskningsråd vid sidan om den ordinarie universitetsorganisationen visat sig mycket lämplig när det gäller att fördela samhällets resurser till forskning. Det saknas därför enligt rådets mening nu helt anledning att frångå denna princip.

Att, som experten J. Rydén föreslagit i sitt särskilda yttrande, slå samman den nyligen inrättade forskningsberedningen med de föreslagna planeringsorganen förefaller rådet likaså helt realistiskt. Detta förslag bör således icke föranleda någon åtgärd.

Rådet är medvetet om att nära kontakt måste hållas mellan planeringsorganen inom den centrala universitets/högskoleförvaltningen och forskningsråden. Det synes därför även rådet värdefullt med personalunioner mellan forskningsråd och motsvarande fakultetsberedning. De båda organen bör vidare hålla varandra underrättade om de åtgärder, som de vidtager inom olika områden, samt utbyta de långtidsplaner, som vardera organ lägger upp för sin verksamhet.

Utredningen överväger om inte tjänster inom forskningsrådets förvaltningsorganisationer borde uppföras på universitetskanslersämbetets personalförteckning, och medel i övrigt till dessa forskningsråds administrationskostnader anvisas under universitetskanslersämbetets anslag. Enligt rådets mening saknas helt motiv för en sådan formell omläggning. Rådet avstyrker därför angivna anordning.

Rådet konstaterar vidare med förvåning att universitetsutredningen utan att närmare ange skälen för sitt ställningstagande föreslår, att det tekniska forskningsrådet överföres till ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde. Statens medicinska forskningsråd kan icke finna motiv föreligga för en dylik överföring.

Statens naturvetenskapliga forskningsråd avstyrker bestämt förslaget om ändrad departementstillhörighet för det tekniska forskningsrådet. Naturvetenskapliga forskningsrådet anför vidare:

Något bärande skäl för det tekniska rådets förflyttning har enligt rådets mening ej framförts. Rådet anser det i själva verket för forskningen mycket betydelsefullt att flera departementschefer genom befattning med forskningsrådsärenden får en fortlöpande information om forskningens arbetsvillkor och behov.

Även om förslag ej föreligger beträffande den löst framkastade tanken att tjänster inom forskningsrådets förvaltningsorganisationer skulle uppföras på universitetskanslersämbetets personalförteckning och medel till dessa råds administrationskostnader anvisas under ämbetets anslag, så vill rådet dock anför följande synpunkter.

Ett realiserande av detta förslag skulle innebära enbart nackdelar; även från administrativ synpunkt är förslaget en avgjord försämring. Den omständigheten, att utredningen endast eftertraktar en rent formell omläggning av rådets förvaltningsorganisation, kan inte dölja den egendomliga dualism som skulle uppstå därigenom att rådets förvaltningsorgan skulle ligga under universitetskanslersämbetet, på vilket rådets administrationsanslag skulle uppföras, medan råden i sin verksamhet skulle vara direkt underställda Kungl. Maj:t.

Statens råd för atomforskning ger uttryck för samma synpunkter och anför vidare följande, som i något förkortad form även återfinnes i naturvetenskapliga forskningsrådets yttrande:

Det för samverkan mellan råden och för fördelning av statens resurser för forskning på olika forskningsfält betydelsefullaste organet är den nyligen inrättade forskningsberedningen. Rådet är övertygat om att denna organisationsform representerar ett lyckligt grepp. Samarbetet mellan forskningsberedningen och universitetskanslersämbetet blir av stor betydelse, men detta torde utan särskilda administrativa åtgärder automatiskt komma till stånd i behövlig omfattning.

För att råden skall kunna fullgöra sin uppgift är det av helt avgörande vikt att de får behålla sina möjligheter till självständiga initiativ. Den nuvarande svenska forskningsrådsorganisationen med självständigt arbetande råd, vilka

dels samarbetar genom ett eget samarbetsorgan, forskningsrådets samarbetsdelegation, dels också genom regeringens eget policyorgan, forskningsberedningen, ter sig ur dessa synpunkter som en mycket positiv konstruktion. I ett särskilt yttrande till betänkandet har en av utredningens experter framfört motsatt uppfattning. Detta yttrande synes rådet överhuvud taget avspegla ett administrativt tänkande som ej tar hänsyn till universitetens, den högre undervisningens och särskilt forskningens särart. Rådet avstyrker på det bestämdaste att dylika synpunkter får bilda grundval för den aktuella omorganisationen. I stället ansluter sig rådet till utredningens eget yttrande i dessa frågor.

I den utländska forskningsrådsorganisationen är ett genomgående drag att råden är fristående och är direkt underställda resp. regeringsdepartement. Som exempel härpå kan rådet nämna förhållandena i USA, Storbritannien, Frankrike, Nederländerna och Norge.

Statens tekniska forskningsråd anför i dessa frågor i huvudsak följande:

Den verksamhet som följer av målsättningen att verka för forskningens utnyttjande ger rådet betydelsefulla uppgifter av annan art än de som ankommer på flertalet under ecklesiastikdepartementet lydande råd. Denna målsättning understryker den tekniska forskningens roll som framför allt en betydelsefull produktionsfaktor. Den vid universitet och högskolor bedrivna forskningen utgör endast en del av rådets arbetsfält. Rådets sammansättning, organisation och arbetssätt bär också tydligt präglet av denna olikhet relativt de under ecklesiastikdepartementet lydande råden.

Det anförda är ägnat att belysa det orealistiska i ett överförande av rådets förvaltningsorganisation till universitetskanslersämbetets personalförteckning samt anvisande av medel för rådets administration under universitetskanslersämbetets anslag.

Vad kontakten med högskole- och universitetsinstitutioner beträffar skulle den föreslagna ändringen ej medföra några fördelar. Ett nära samarbete med dessa institutioners administrativa avdelningar sker sedan en längre tid tillbaka vad beträffar administration av tilldelade anslag.

Med hänsyn till rådets arbetsuppgifter och vikten av närmast möjliga kontakt med näringslivet synes det riktigtast att rådet även i fortsättningen tillhör handelsdepartementets verksamhetsområde. Ett genomförande av utredningens förslag beträffande rådets överförande till ecklesiastikdepartementet och beträffande anknytning till universitetskanslersämbetet skulle kunna motverka de syften för vilka rådet har att verka. Rådet måste därför bestämt avstyrka de av utredningen i dessa frågor framlagda förslagen.

Rådet delar synpunkten att en nära kontakt mellan fakultetsberedningar och råd är önskvärd. Rådet finner emellertid att detta önskemål för den tekniska forskningens del bör kunna tillgodoses på betydligt enklare och smidigare sätt än det av utredningen föreslagna.

Även för andra forskningsråd bör en i förhållande till universitetsväsendet så självständig ställning som möjligt eftersträvas. Det har varit och bör förbli fördelen med forskningsråden, att de kan verka fritt och snabbt för att tillgodose aktuella forskningsuppgifter, speciellt nya initiativ, både inom universiteten och högskolorna och utanför dessa. Forskningen har en allt viktigare funktion i skilda delar och organisationer av vårt samhälle, och det är farligt både för universiteten och för samhället, om forskningen skulle reserveras för eller monopoliseras av universiteten, även om dessa som hittills är centrala högborgar.

Rådet vill understryka att forskningsberedningen genom sin tillkomst på ett

betydelsefullt sätt ändrat de förutsättningar som varit för handen då universitetsutredningen behandlat rådsverksamheten. Ett nära samarbete har etablerats mellan forskningsberedningen och råden. Tekniska forskningsrådet väntar för sin del att detta samarbete leder till betydande praktiska resultat och fäster stor vikt vid att dessa möjligheter till samverkan inte försvåras.

Statens råd för byggnadsforskning anför i huvudsak följande:

Rådet anser liksom utredningen att forskningsråden allttjämt bör vara från högskoleorganisationen fristående organ med samma uppgifter som hittills. Självfallet bör forskningsråd och högskolemyndigheter i olika hänseenden samverka med varandra. En sådan samverkan, som i själva verket är av avgörande betydelse för en rationell utbyggnad av forsknings- och utbildningsresurserna över hela linjen, skulle enligt rådets mening avsevärt underlättas om universitetsutredningens förslag om upprättande av fakultetsberedningar för det centrala planeringsarbetet för denna utbyggnad realiseras. Rådet tillstyrker sålunda universitetsutredningens förslag om fakultetsberedningar och förutsätter därvid, liksom utredningen, att Kungl. Maj:t kommer att söka underlätta samarbetet mellan forskningsråd och beredningar genom att ledamöter av fakultetsberedning i lämplig utsträckning också blir ledamöter av närmast berörda forskningsråd.

Jordbrukets forskningsråd yttrar bl. a.:

Utredningen utgår från att forskningsrådets uppgifter och organisation skall vara i huvudsak desamma som nu. Rådet har intet att erinra häremot och kommer i sin verksamhet liksom hittills städse att eftersträva så god och nära kontakt som möjligt med de till rådets verksamhet hörande läroanstalternas administrativa ledning och dess forskare.

Utredningen förordar vidare, att forskningsrådets förslag till anslagsäskanden allttjämt skall inges direkt till Kungl. Maj:t. Rådet delar helt denna uppfattning. Utredningen understryker ju också tydligt, att forskningsråden såtillvida har ett vidare arbetsfält än de föreslagna fakultetsberedningarna som råden har att stödja och initiera viss forskning även utanför universiteten och högskolorna. Utredningen uttalar emellertid på annat ställe, att det »bör övervägas, om icke tjänster inom åtminstone flertalet forskningsråds förvaltningsorganisationer borde uppföras på universitetskanslersämbetets personalförteckning och medel i övrigt till dessa forskningsråds administrationskostnader anvisas under universitetskanslersämbetets anslag». Någon motivering härför lämnas ej. Nämda uttalande föranleder rådet att framhålla, att inga administrativa fördelar torde stå att vinna genom en dylik formell omläggning av rådets förvaltningsorganisation. Snarare innebär den betydande nackdelar.

Rådet anmäler slutligen stark tveksamhet beträffande utredningens förslag om att tekniska forskningsrådet skall överföras till ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Malmfonden yttrar:

Tillskapandet av från universitet och högskolor fristående forskningsråd har inneburit ett stort framsteg för forskningens organisation. Råden har visat sig på ett snabbt, smidigt och ändamålsenligt sätt kunna tillgodose vid universitet och högskolor uppkommande behov inom forskningen. Rådets fria ställning har bidragit till att skapa en gynnsam atmosfär för kontakter och samarbete med

organisationer, företag och enskilda, som utanför universitetsorganisationen bedriver eller stöder forskning.

Utredningen framför tanken att råden administrativt skulle knytas till universitetskanslersämbetet. Även om en sådan ändring endast, såsom utredningen uttalat, innebär en omläggning av den *formella* organisationen och icke skulle rubba rådens ställning som självständiga organ, anser Malmfonden dock med hänvisning till vad som nyss anförts starka skäl tala för att den nuvarande ordningen bibehålles.

Utredningen har föreslagit, att tekniska forskningsrådet skall överföras till ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde. Enligt Malmfondens mening har utredningen härvid inte tillräckligt beaktat omfattningen och värdet av den tekniska forskning, som numera bedrivs inom industrien och de av staten och industrien gemensamt bildade branschforskningsinstitut. Tekniska forskningsrådets verksamhet avser numera till ej oväsentlig del forskning utanför universitetet och högskolorna. Dessa och andra förhållanden talar starkt för att rådet bör kvarligga under handelsdepartementet.

b) Utrustningsnämndens ställning

Universitetsutredningen och statskontoret har framlagt sinsemellan något skiljaktiga förslag om en närmare anknytning i organisatoriskt hänseende av den nuvarande utrustningsnämnden för universitet och högskolor till den nya organisationen för universitets/högskoleväsendets centrala ledning. Utredningen föreslår, att den nuvarande nämndens uppgifter uppdelas på dels en utrustningsberedning (för de planerande uppgifterna) med samma ställning som fakultetsberedningarna, dels universitetskanslersämbetet (för de verkställande uppgifterna), medan statskontoret vill föra in utrustningsnämnden i universitetskanslersämbetet som en kommitté av närmast permanent karaktär.

Sveriges hantverks- och industriorganisation förordar en utrustningsberedning såsom en av avdelningarna av det vetenskapliga råd, som bör upprättas vid sidan av det centrala ämbetsverk, åt vilket ansvaret för såväl planering som förvaltning enligt organisationens mening bör anföras.

Styrelsen för Kooperativa Förbundet bedömer universitetsutredningens förslag om en utrustningsberedning för planeringsarbetet och en avdelning inom universitetskanslersämbetet för inköpsverksamheten såsom innefattande en praktisk och riktig lösning av ifrågakvarande problem.

Byggnadsstyrelsen anför följande:

Då det gäller utrustning bör man särskilja *dels* den utrustning, som består av fast inredning, möbler, armatur, gardiner m. m. *dels* den vetenskapliga och pedagogiska utrustningen. Utrustning av det förra slaget är av största betydelse för undervisningsmiljön och ligger inom de kompetensområden, på vilka byggnadsstyrelsen har kvalificerad personal av olika och varandra kompletterande slag. Sådan utrustning hänger också i högsta grad samman med byggnadernas planering och tekniska utformning. Möbler och inredningar påverkar i hög grad rumsmåtten och som följd därav stomsystem, fasadmoduler osv. I stor omfattning inbygges i den fasta inredningen installationer av olika slag, som ingår i bygg-

nadsarbetet. Vid modern projektering måste på tidigast möjliga stadium installations- och inredningssystem koordineras med övriga byggnadsarbeten. Om ett utvecklingsarbete skall bedrivas beträffande universitetslokalers planering för att åstadkomma bättre lokaler till om möjligt lägre kostnader, måste utgångspunkten alltid vara arbetsplatsen, dess utrustning, mått, installationsbehov etc. I denna situation skulle det i och för sig vara av största vikt att samordningen av såväl projekteringen som utvecklingsarbetet beträffande både byggnaden som sådan och inredningar, möbler och installationer läge på ett och samma organ.

Den 1 oktober i år startar byggnadsstyrelsen den särskilda utvecklingsavdelning, som tidigare på grund av personalbrist tyvärr icke kunnat komma i gång. Avsikten är att denna avdelning i första hand skall angripa de många problem som sammanhänger med universitetens och högskolornas byggnader. Det blir därvid ofrånkomligt, att utgångspunkterna härför är det detaljerade studiet av varje enskild verksamhets rums- och inredningsbehov. Väsentligt är då, att planeringen av denna del av utrustningen samordnas med byggandet, dvs. ligger på det organ, som har ansvar för planeringen av byggandet. I den mån en sådan total samordning av olika skäl icke anses böra åvägabringas, bör styrningen av detta arbete dock ligga hos det byggnadsplanerande organet.

Beträffande den vetenskapliga och pedagogiska utrustningen verkar denna i viss mån bestämmande på den fasta inredningen. Då utrustning av detta slag — till vars anskaffande det särskilda expertorganet (utrustningsberedningen) bör taga ställning — i högre eller mindre grad påverkar lokalprogrammets utformning, är det av största vikt att på ett så tidigt stadium som möjligt även på detta område samarbete kommer till stånd mellan å ena sidan planerande och upphandlande organ (utrustningsberedningen resp. kanslersämbetet) och å andra sidan byggnadsstyrelsen.

Riksrevisionsverket anför:

Vid ställningstagandet till denna fråga bör enligt riksrevisionsverkets mening särskild hänsyn tagas till att den pågående starka utrustningen vid universitet och högskolor övergångsvis kräver stora insatser och speciella resurser på området samt till att utrustningsnämnden ålagts vissa funktioner vid sidan om universitetens och högskolornas verksamhet. Såvitt ämbetsverket kunnat finna har utrustningsnämnden hittills väl fullgjort sina uppgifter. I detta sammanhang bör även beaktas, att en översyn av den statliga upphandlingsverksamhetens organisation överväges inom statskontoret. Även om det i och för sig kan befinnas rationellt att inordna utrustningsnämnden i universitetskanslersämbetet på sätt statskontoret föreslagit i sin rapport förordar riksrevisionsverket med hänsyn till nämnda förhållanden, att frågan om nämndens organisatoriska hemvist tills vidare hålles öppen.

Länsstyrelsen i Uppsala län anser, att praktiska skäl talar för att utrustningsfrågorna i enlighet med universitetsutredningens förslag handläggas i en fakultetsberedningarna sidoställd beredning med bl. a. chefen för ekonomiskt-administrativa byrån som ledamot.

Utrustningsnämnden för universitet och högskolor avstyrker såväl universitetsutredningens som statskontorets förslag och anför i huvudsak följande:

Enligt nämndens mening finnes en mycket väsentlig olikhet mellan fakultetsberedningarnas och utrustningsberedningens planeringsverksamhet. Fakultetsberedningarnas planering går sålunda ut på klarlägganden och bedömanden av

vittutseende frågor om utbildnings- och forskningsorganisationens storlek och uppläggning. Denna planering omfattar jämväl bedömanden och avgivande av förslag beträffande erforderliga personal- och lokalresurser m. m. Utrustningsorganets planering begränsar sig däremot väsentligen till ett bedömande av utrustningsbehoven för forskning och undervisning m. m. inom en av statsmakterna på grundval av bland annat fakultetsberedningarnas planering redan beslutad ram. Utrustningsorganets planering blir därför på sitt sätt — liksom byggnadsstyrelsens motsvarande lokalplanering — sekundär i förhållande till fakultetsberedningarnas planering. I varje fall är den till sin omfattning mera begränsad och fixerad samt till innebörden mer teknisk än de andra beredningarnas. När alltså egentlig och på visst objekt inriktad utrustningsplanering bör och kan slutligt sätta in först sedan statsmakterna tagit ställning till bland annat objektets ram i avseende å personal och lokaler, har den ett förhållandevis begränsat samband med fakultetsberedningarnas planering.

Nämnden utgår vidare ifrån, att utredningen avser att uppgiften att svara för de s. k. utrustningsprogrammen skall tillhöra den planerande verksamheten. Om detta ej är förhållandet, skulle i realiteten praktiskt taget hela planeringsverksamheten bli förlagd inom universitetskanslersämbetet. För utrustningsberedningen skulle i så fall återstå väsentligen endast allmänna analyser samt uppgiften att framlägga utrustningsförslagen för statsmakterna. En så begränsad uppgift kan rimligen ej utgöra grunden för att ett särskilt organ inrättas.

Utrustningsnämnden lämnar en sammanfattande redogörelse för nämndens hittillsvarande funktioner och arbetssätt. Därvid framhålles, att nämnden givits utrustningsuppdrag för institutioner även utanför universitet och högskolor. Nämnden anför vidare bl. a. följande:

Erfarenheten torde ha gett vid handen, att nämnden i sin verksamhet utanför sitt förstahandsområde kunnat göra för det allmänna värdefulla insatser. Utan varje tvekan anser nämnden det sakligt mycket behövt, att ett centralt utrustningsorgan — utrustningsnämnden eller annat — kan i ökad utsträckning omhänderta olika utrustningsobjekt även utanför universitets- och högskoleområdet. Denna uppfattning vinner ock stöd i förslagen om ytterligare uppdrag m. m. Tyvärr har nämnden under senaste året nödgats möta varje sådant förslag med att nämndens personalorganisation måste förstärkas redan för ett fullgörande av de å nämnden automatiskt fallande och successivt synnerligen starkt ökande uppdragen. I avvaktan därpå har nämnden måst ställa sig avböjande till förslagen. Förutsättningar för en nämndens ändrade inställning härutinnan synes snarast böra tillskapas.

Därest utrustningsnämndens verksamhet skulle inordnas i en central organisation i enlighet med universitetsutredningens förslag, uppstår frågan om lämpligheten av att i större utsträckning utrustningsuppdrag utanför denna centrala administrations område lägges på de nya organen. Formellt synes hinder därför ej föreligga men ändamålsenligheten kan med skäl från skilda synpunkter starkt ifrågasättas — eller direkt förnekas.

För den planerande verksamheten för ett visst utrustningsobjekt har hittills i första hand svarat ordföranden och byråchefen. Normalt förlöper denna verksamhet i stort sett i följande ordning.

På ett tidigt stadium tas kontakt med vederbörande institutionsföreståndare för allmän diskussion av aktuella utrustningsfrågor. Därvid lämnas direktiv och riktlinjer, varjämte institutionsföreståndaren anmodas att till nämnden avlämna

ett institutionens utrustningsförslag. Likaså diskuteras på ett tidigt stadium med byggnadsstyrelsen (ifråga om tekniska högskolan i Stockholm dess byggnadskommitté) förekommande problem på gränsomradena mellan bygge samt inredning och utrustning ävensom de byggnadsmässiga förutsättningarna för installationer av många slag av tyngre utrustning m. m. samt byggnadstider.

Av en institution avlämnat utrustningsförslag underkastas i olika avseenden granskning och prövning inom nämnden och i erforderlig omfattning av för ändamålet tillkallad expertis. Sedan resultaten av dessa granskningar föreligger samlade, göres behövliga sammanställningar och jämförelser med andra utrustningsobjekt. Utredningarna och undersökningarna härutinnan är av synnerlig betydelse för nämndens ställningstagande till kostnadsramar m. m. samt i hög grad arbetskrävande. I samband härmed pågår normalt fortsatta diskussioner mellan nämnden samt institutionsföreträdare och experter angående förutsättningarna för att ytterligare nedbrinka och begränsa anskaffnings- och investeringsbehoven. På grundvalen av de sålunda framkomna resultaten utarbetar nämnden och avger till Kungl. Maj:t sitt slutliga förslag till kostnadsram m. m.

Nämndens ifrågavarande prövning har ett dubbelt syfte. Det gäller sålunda dels att söka objektivt bedöma arten och omfattningen av den utrustningsanskaffning för ett aktuellt objekt, som från undervisningens, forskningens och andra saksynpunkter må anses i och för sig påkallad, dels ock att från allmänna synpunkter söka göra en avvägning av de sålunda i och för sig berättigade behoven mot andra — på universitets- och högskoleområdet och i övrigt — föreliggande investeringskrav. Som en väsentlig bedömningsfaktor bland åtskilliga andra har därvid den statsfinansiella situationen och dennas utveckling på kortare och längre sikt trätt fram. Denna flersidiga prövning har varit en vid nämndens tillkomst av vederbörande i kanslihuset klart uttalad uppgift. Syftet har sålunda varit, att de vid denna prövning framkomna resultaten och förslagen skall obeskurna kunna godtas inom kanslihuset. Från begynnelsen har nämnden alltså avsetts att tjäna som ett kanslihusets beredande organ och ej blott som ett ämbetsverk med huvudsakligen facksynpunkter.

Förutsättningen att nämndens förslag — såsom hittills varit fallet i stort sett helt — godtas har i själva verket i ej oväsentlig grad utgjort en utgångspunkt för nämndens handlande gent emot institutionerna. Att nämnden kunnat deklarerat, att en institution bör kunna räkna med ett godtagande på högsta ort av vad nämnden föreslår, har påtagligt stärkt nämndens ställning utåt och utan tvivel avsevärt ökat institutionernas beredvillighet till objektiv samverkan och återhållsamhet. De s. k. fjärde ledamöterna av nämnden (dvs. de ledamöter, som företräder viss läroanstalt eller institution) har härvid som regel spelat en mycket värdefull roll.

Även utrustningsnämndens *upphandlingsverksamhet* bör i detta sammanhang redovisas som grundval för bedömningarna i det följande.

Av universitetsutredningen beskrives ifrågavarande verksamhet kort och gott som en upphandling av inrednings- och utrustningsartiklar. Givetvis går verksamheten ut på inköp men arbetet omfattar dock åtskilligt mer än utformandet och avsändandet av beställningsskrivelser. Och i en ständigt ökande utsträckning har nämnden att företa ekonomiskt omfattande upphandlingar, vilka tekniskt och i övrigt förutsätter ingående och från skilda synpunkter krävande förberedelser inom nämnden. Exempel härå är de större upphandlingarna av snickeriinredningar m. m. En enda dylik upphandling kan belöpa sig på en miljon kronor och mycket mera.

I upphandlingsverksamheten ingår emellertid utöver det anförda mycket

annat, exempelvis avslutandet av rabattöverenskommelser, prisövervakningar och kontinuerligt följande av marknadsutvecklingen.

I det föregående har en åtskillnad gjorts mellan den »planerande» och »verkställande» delen av utrustningsnämndens verksamhet. Utan tvivel föreligger också anledning att göra en dylik åtskillnad. Men det måste understrykas, att dessa olika verksamheter i väsentliga avseenden griper in i och är beroende av varandra, vilket tydligt framkommer i det dagliga arbetet inom nämnden.

Erfarenheten visar sålunda, att en nära samorganisation under en enhetlig och i sista hand ansvarig ledning av planerings- och inköpsverksamheten är nödvändig på ifrågavarande område.

Utredningens förslag om att utrustningsnämndens »planerande» verksamhet skall förläggas till en utrustningsberedning och dess »verkställande» uppgifter (upphandling m. m.) inordnas i universitetskanslersämbetet får anses föranlett av bristande kännedom om vad frågan praktiskt gäller. Förslaget innebär bland annat en helt orealistisk splittring av funktioner och ansvarsfördelning. Utrustningsberedningens verksamhet skulle i stort sett fullgöras med anlitande av kanslersämbetets personal. Beredningen skulle vidare vara undandragen utformningen av och ansvaret för upphandlingsverksamheten oaktat denna står i ett ofrånkomligt sammanhang med planeringen. Överhuvud griper de olika verksamheterna så in i och är så beroende av varandra, att en samorganisation av dem är ofrånkomlig under en enhetlig och en enda i sista hand ansvarig ledning. Ett förväntat aldrig så gott inbördes samarbete mellan olika organ kan icke förringa angelägenheten av en enhetlig organisation för uppgifternas fullgörande. Nämnden måste bestämt avstyrka den föreslagna uppdelningen. På motsvarande sätt som planering och byggande är samordnat inom byggnadsstyrelsen bör sålunda till ett enhetligt organiserat centralt utrustningsorgan förläggas all planerings- och upphandlingsverksamhet i utrustningssammanhangen. Den rimliga och praktiska konklusionen härav måste bli, att utrustningsnämnden bibehålles.

Såsom framhållits ovan, har de olika fjärde ledamöterna som regel spelat en mycket värdefull roll för upprätthållandet av fortlöpande och nära kontakter med läroanstalterna. Ett ersättande av detta system med av utredningen föreslagna två ledamöter såsom »fast representation» för läroanstalterna skulle enligt nämndens mening innebära en från skilda synpunkter betänklig försvagning. Förslaget avstyrkes bestämt.

Under åberopande av vad som i olika sammanhang ovan anförts får utrustningsnämnden föreslå, att nämnden bibehålles såsom det fristående centrala utrustningsorganet på ifrågavarande område.

Statskontoret anför:

Då det, som utredningen framhåller, icke är fråga om att i utrustningsberedningen engagera något utomstående element och då det är önskvärt att samma expertis som deltar i planeringsarbetet också är inkopplad på verkställighetsstadiet, saknas enligt statskontorets mening skäl för den föreslagna uppspaltningen av utrustningsnämndens funktioner; den i statskontorets rapport föreslagna organisationen synes därför i och för sig vara att föredraga. Vid bedömningen av ifrågavarande organisationsförslag bör dock enligt statskontorets mening följande förhållanden förtjäna uppmärksamhet. Utrustningsnämnden fullgör för närvarande även uppgifter som faller utom den skisserade ramen för universitetens och högskolornas verksamhetsområde. Sålunda har uppdragen hittills jämväl omfattat så disparata organ som bl. a. riksarkivet, kungl. biblioteket, statens bakteriologiska laboratorium, statens institut för folkhälsan och statens polisskola.

Något förslag till placering av denna speciella upphandlingsverksamhet har ej framlagts. Ej heller har samordningen mellan byggnadsverksamheten (i byggnadsstyrelsens regi) och utrustningsfrågornas handläggning tillräckligt belysts. I sammanhanget bör även beaktas, att inom statskontoret övervägs en översyn av den statliga upphandlingsverksamheten. Att därför i detta läge vidtaga mera genomgripande åtgärder inom ett upphandlingsområde som fungerar väl synes mindre välbetänkt. Av angivna skäl föreslår statskontoret, att ställningstagandet till frågan om infogande av utrustningsnämnden i universitetskanslersämbetet tills vidare uppskjutes.

Statskontorets yttrande är på denna punkt icke enhälligt. Fyra *reservanter* (tre av styrelsens ledamöter¹) med instämmande av överdirektören) har anfört följande:

Utrustningsfrågorna är av största betydelse för forskningen och undervisningen vid universitet och högskolor. De har också stor ekonomisk räckvidd. Utrustningsplaneringen och utrustningsanskaffningen sammanhänger nära med planering och verkställande av personell och lokalmässig upprustning. Dessa omständigheter talar för att utrustningsnämnden utan dröjsmål närmare anknytes till universitetskanslersämbetet på det sätt som föreslagits i rapporten. Det bör understrykas att om upphandlingsorganet skall anlitas för uppdrag fallande utanför det högre undervisningsväsendets område — i och för sig är det icke osannolikt att det är rationellt att exempelvis på skolområdet systematiskt tillvarata organets sakkunskap — dess personalorganisation måste vara avpassad härför.

Kanslern anför:

Under hänvisning till vad som anförts i läroanstalternas yttranden avstyrker jag utredningens förslag och ifrågasätter alltså inte någon ändring i utrustningsnämndens status. Sedan lärosätenas förvaltningar upprustats, bör dock vissa uppgifter kunna decentraliseras från nämnden till lokalförvaltningarna.

Överstyrelsen för de tekniska högskolorna anför:

Överstyrelsen förordar, att den nuvarande utrustningsnämnden bibehålles såsom ett i förhållande till den centrala ledningen självständigt organ. För att säkerställa erforderlig samverkan med den centrala ledningen bör emellertid enligt överstyrelsens mening en företrädare för utrustningsnämnden och även en företrädare från byggnadsstyrelsen kallas att delta i fakultetsberednings-sammanträde vid dess behandling av frågor, som beröra inredning och utrustning av lokaler samt byggnadsfrågor.

c) Övriga arbetsuppgifter

Utredningens förslag rörande universitetskanslersämbetets och de centrala beredningarnas uppgifter i övrigt — sålunda med bortseende från de i det föregående redovisade frågorna om forskningsrådets och utrustningsnämndens ställning — har i många yttranden lämnats helt utan erinran. I andra yttranden tillstyrker man i mera allmänna ordalag utredningens förslag om decentralisering av administrativa uppgifter från de centrala till de lokala myndigheterna.

¹ Ledamoten av riksdagens andra kammare H. Gustafsson, avdelningschefen L. Lindmark och direktören O. Söderström.

Utförligt diskuteras dessa frågor av SFS, som bl. a. yttrar:

SFS tillstyrker förslagets mycket omfattande decentralisering av personal-administrativa ärenden och fördelningsfrågor till de lokala organen, och anser liksom de sakkunniga att denna decentralisering i en framtid även bör omfatta beslut angående tilldelningen av lärarkrafter. Det förutsätter emellertid ett tillförlitligt system för registrering av de studerande samt säkra normer för beräkningen av lärarbehovet under ett kommande budgetår.

Det är angeläget att kursfordringar i de enskilda ämnena liksom tidigare fastställes centralt, och att kanslersämbetet förblir den beslutande instansen i dessa frågor. Endast därigenom är det möjligt att bibehålla den likvärdighet i fråga om utbildningen vid skilda universitet och högskolor, vilken av flera skäl ter sig angelägen. SFS anser att möjlighet skall finnas att hemställa om Kungl. Maj:ts prövning av Kanslersämbetets beslut rörande studieplanefrågor, något som nu inte är fallet.

De ämneskonferenser som anordnas av universitetskanslern utgör en synnerligen värdefull form för överläggningar rörande studiefordringar, studietid m. m. Organisationen förutsätter, att dessa konferenser också i framtiden skall utgöra ett centralt inslag i arbetet med utbildningens innehåll och administration.

Utredningen anför helt riktigt, att behörighetsbestämmelser för inskrivning, grunder för meritvärdering samt beslut om en begränsning av intagningen i enskilda ämnen ej lämpar sig för avgörande på det lokala planet. SFS stöder på samtliga punkter utredningens förslag i vad gäller intagningsärendenas handläggning. Utöver de motiv som anføres i betänkandet till stöd för en centraliserad intagning till spärrade utbildningslinjer kan påpekas, att en samordning av intagningen till skilda utbildningslinjer underlättas om denna företas inom ett och samma organ. För vissa utbildningsvägar t. ex. medicinsk och odontologisk kan ett klart behov av en sådan samordning konstateras. Även för de spärrade ämnena vid filosofisk fakultet kan en central intagning vara att föredra, bl. a. beroende på de stora lokala variationerna i antalet sökande.

SFS har i flera tidigare framställningar till såväl Kungl. Maj:t som till universitetsutredningen och universitetskanslern påpekat de nackdelar som är förenade med nuvarande intagningsbestämmelser för olika slag av spärrad utbildning. Dessa bestämmelser har som regel utformats oberoende av varandra, varvid skilda principer kommit att tillämpas och meriteringsgrunderna tillmätts olika stor vikt, utan att detta haft någon saklig grund i skillnader mellan utbildningarna. Det är ett starkt önskemål att klara och så långt möjligt likvärdiga meriteringsgrunder tillämpas.

Det är därför tillfredsställande att utredningen föreslagit en översyn över intagningsbestämmelserna för att nå större enhetlighet. En sådan översyn bör under alla omständigheter företas så snart beslut fattats om det nya gymnasiets konstruktion.

Arbetsmarknadsstyrelsen anför rörande samarbetet mellan styrelsen å ena sidan och den centrala universitets/högskoleledningen å den andra:

Utredningen framhåller, att fakultetsberedningarnas arbete i viss utsträckning måste repliera på det material som arbetsmarknadsstyrelsens prognosinstitut framlägger och att ett nära samarbete bör etableras mellan prognosdelegationen och fakultetsberedningarna. Genom att en ledamot av kanslerskollegiet föreslås ingå i prognosdelegationen har visserligen en form för samarbete anbefallts och styrelsen tillstyrker den föreslagna representationen. Därutöver bör

emellertid fasta former etableras för fortlöpande information om prognosinstitutionens utredningsresultat.

Kanslersämbetets uppgift att kontinuerligt följa utbildningsorganisationens effektivitet har enligt utredningen karaktär av driftkontroll. Styrelsen finner denna kontrollerande verksamhet utomordentligt väsentlig. Studieavbrotten inom de fria fakulteterna torde delvis hänga samman med brister i undervisningen. Knappheten på akademiskt utbildad arbetskraft liksom hänsynen till den enskilde studenten kräver kontinuerlig tillsyn över att undervisningen bedrivs i sådana former och med sådana metoder att utbildningsmålet kan nås inom de gränser som anges som »normalstudietid».

Då kanslersämbetet har att fastställa studieplanerna (motsvarande) blir ytterst denna myndighet ansvarig för att universitets- och högskoleutbildningen motsvarar samhällets behov. Styrelsen vill liksom utredningen understryka nödvändigheten av att kanslersämbetet i dessa frågor upprätthåller kontinuerligt samarbete bl. a. med arbetsmarknadsstyrelsen.

Byggnadsstyrelsen anför:

Vid nybyggnad inom universitets- och högskoleområdet har byggnadsstyrelsen att svara för såväl planering och projektering som byggande. Det åligger sålunda byggnadsstyrelsen att bland annat utarbeta byggnadsprogram för lokalbehovens tillgodoseende. Vid mer omfattande byggnadsverksamhet tillsättes av Kungl. Maj:t särskilda programkommittéer för utarbetande av lokalprogram. Till ledamöter i dessa kommittéer utses fackmän på det område, som omfattas av byggnadsföretaget, jämte representanter för byggnadsstyrelsen m. fl. myndigheter. Byggnadsstyrelsen vill understryka det starka samband, som föreligger mellan planeringen av lokalfrågorna och den planeringsverksamhet, som skall åvila universitetskanslersämbetet. Byggnadsstyrelsen förutsätter emellertid, att programkommittéer kommer att tillsättas även i fortsättningen och att den erforderliga samordningen ernås genom en ändamålsenlig sammansättning av dessa kommittéer.

Skolöverstyrelsen förordar upprättandet av sektioner inom universitetskanslersämbetets utbildningsbyrå för pedagogiskt utvecklingsarbete och användning av tekniska hjälpmedel i universitetsundervisningen. Överstyrelsen anför vidare bl. a.:

Såvitt överstyrelsen kunnat finna har personalfrågan när det gäller universitetsförvaltningens insatser i fråga om pedagogiskt utvecklingsarbete för universitetsundervisningen icke närmare utretts eller preciserats. Att dessa uppgifter bör anförtros åt en grupp personer, vilkas meriter, utöver akademisk examen, bör ligga på det rent pedagogiska planet både vad beträffar formell kompetens och praktisk undervisningserfarenhet synes självklart.

Även för bedömning och upphandling av undervisningsmateriel och hjälpmedel — t. ex. standardutrustning för skilda lokaler inom olika ämnen — bör anlitats expertis, som har god kännedom om vilken materiel, som erfordras, och som är väl förtrogen med hur den skall utnyttjas vid undervisningen. Även frågan om den interna televisionens utnyttjande och dess pedagogiska fördelar måste beaktas. Samverkan med skolväsendet torde också i sistnämnda avseenden kunna ge visst utbyte.

Utvecklings- och rationaliseringsarbete av här berört slag utgör ett av medlen att åstadkomma den ökning av utbildningskapaciteten, som kontinuerligt kom-

mer att behövas. Överstyrelsen vill än en gång med eftertryck betona den omfattande bildningsuppgift, som förestår och som för varje år måste få ta universitetens resurser allt mera i anspråk. Genom införandet av nioårig obligatorisk grundskola och genom den omfattande utbyggnaden av de gymnasiala skolformerna ovanför grundskolan kommer utbildningsintresset, som med explosionsartad kraft ger sig till känna på alla områden, att inom kort i allt större utsträckning gälla studier på akademisk nivå. Ökat behov kommer att framträda av t. ex. kvällsundervisning, korrespondensundervisning, fasta studiegångar av olika slag, decentraliserad akademisk undervisning m. m. Det torde bli en viktig sak för såväl planerings- som utbildningsbyrån att snarast klarlägga, vilka åtgärder som behövs för att sådana eller andra nya arbetsformer skall i tillräcklig omfattning kunna introduceras.

Gymnasieutredningen anför:

Åtskilligt har föreslagits som med säkerhet kommer att medföra avsevärt bättre utbyte av den akademiska utbildningen om det genomföres. Förslagen tar i betydande utsträckning sikte på att svagheter skall kunna upptäckas och analyseras; i mindre grad anvisas instrument och metoder för avhjälpande av svagheter. Viktiga sådana förslag finns visserligen — framförallt när det gäller studieplansarbetet — men det område, som kan kallas »universitetspedagogik», dvs. såväl formerna för undervisningens bedrivande som den enskilde akademiske lärarens pedagogiska utbildning, synes icke ha blivit föremål för universitetsutredningens behandling. När det gäller utbildning på forskarstadiet har detta knappast någon relevans men i fråga om den lägre utbildningen är de pedagogiska spörsmålen uppenbarligen av stor vikt. De blir inte mindre betydelsefulla därför att man nu och sannolikt för lång tid framåt tvingas såsom lärare på detta stadium i stor utsträckning använda unga studenter utan pedagogisk utbildning och erfarenhet. Vad som bör göras häråt kan givetvis inte avgöras utan mera ingående prövning. Att varken de lokala eller centrala förvaltningarna utrustats så att de på detta område kan göra någon större insats står emellertid klart. Gymnasieutredningen finner det därför i hög grad angeläget att skyndsamma åtgärder vidtages. Otvivelaktigt skulle universitetens/högskolornas effektivitet kunna i avsevärd grad höjas genom förbättrade pedagogiska metoder. En förstärkning av universitetskanslersämbetets utbildningsbyrå som gäve ämbetet möjligheter att genom en rådgivande inspektion dels bilda sig en uppfattning om den pedagogiska verksamheten — i undervisning och examination på det grundläggande stadiet — dels injicera förbättrade pedagogiska metoder synes gymnasieutredningen böra genomföras. Inom skolväsendet gjorda erfarenheter i fråga om pedagogiska hjälpmedel av olika slag liksom i fråga om undervisningsmetodik synes därvid böra beaktas. Förstärkningen bör emellertid inte få formen av nya tjänster utan åstadkommas genom en höjning av expertanslaget för att möjliggöra att lämpliga personer tillfälligt engageras för nämnda uppgifter.

Statskontoret anför:

Statskontoret vill på i rapporten angivna grunder förorda det där framförda, av utredningen icke behandlade förslaget att antagningsnämnden för civilekonomutbildning skall på lämpligt sätt anknytas till universitetskanslersämbetet, bl. a. beträffande administrationsapparat och medelsanvisning.

Kanslern anför i anledning av universitetsutredningens förslag rörande gemensam intagning och gemensamma intagningsbestämmelser följande:

Enligt utredningens förslag skall *meritvärderingsgrunder* för intagning vid spärrade linjer fastställas av Kungl. Maj:t medan motsvarande grunder i fråga om spärrade ämnen skulle fastställas av kanslersämbetet, som också skulle äga bestämma ämnesspärrens omfattning. Häremot har jag i och för sig ingen erinran men vill i detta sammanhang gärna understryka utredningens rekommendation om en översyn i syfte att få till stånd ett mera enhetligt meritvärderingssystem i fråga om tillträde till högre studier. Mot förslaget att kanslersämbetet fortfarande i regel skall handha nybörjarintagningen vid spärrade linjer synes intet vara att erinra.

Överstyrelsen för de tekniska högskolorna anför:

Överstyrelsen tillstyrker universitetsutredningens förslag att *meritvärderingsgrunder för intagning* vid spärrade utbildningslinjer göras till föremål för en översyn för att i den mån det är möjligt ernå en viss utjämning av nu existerande olikheter på detta område, även om full enhetlighet på detta område icke torde vara möjlig eller ens lämplig, samt att — efter en dylik översyn — meritvärdesgrunderna för olika utbildningslinjer fastställas av Kungl. Maj:t.

Överstyrelsen anför vidare rörande universitetsutredningens förslag i vissa fakultetsorganisatoriska frågor följande:

Universitetsutredningen har förordat att Kungl. Maj:t skall fatta beslut i fråga om *läartjänsters ämnesomfattning* samt om *ledamotskap av fakultet eller sektion*. Överstyrelsen vill härtill anmärka, att för närvarande ankommer på överstyrelsen att inom sitt förvaltningsområde avgöra dylika frågor. Ett överförande av beslutanderätten härutinnan kommer enligt överstyrelsens mening att medföra en omotiverad och betungande omgång för administrationen. Såvitt angår programändringar må framhållas att — även om endast ordinarie läartjänster skulle avses — ärenden härom äro tämligen ofta förekommande, särskilt i samband med återbesättande av professors- och laboratorstjänster. Om därvid fråga uppkomme om en så genomgripande programändring, att därigenom det i gällande personalförteckning fastställda ämnesområdet skulle sprängas, gäller för närvarande principiellt, att överstyrelsen givetvis — och då i samband med förslag till årliga anslagsäskanden — skulle underställa ärendet Kungl. Maj:ts prövning. Så bör självfallet ske även i fortsättningen. I övrigt framstår det såsom lämpligt att den administrativa chefsmyndigheten tillerkännes beslutanderätten. Överstyrelsen kan sålunda ej biträda universitetsutredningens förslag till ändring av härutinnan gällande ordning. Icke heller kan överstyrelsen ansluta sig till utredningens förslag att till Kungl. Maj:t överföra beslutanderätten i ärenden, som avse fördelning av läartjänster på olika avdelningar.

C. Den centrala ledningens organisation

a) Principdiskussion

Universitetsutredningens förslag till uppdelning av den centrala universitets/högskoleledningen på dels ett universitetskanslersämbete, dels de centrala beredningarna och kanslerskollegiet har utlöst en livlig principiell diskussion i yttrandena.

Härvidlag anför *Svenska Arbetsgivareföreningen* och *Sveriges Industriförbund* i huvudsak följande:

Organisationerna vill för sin del starkt ifrågasätta om detta är den mest ändamålsenliga lösningen. De planerande och de administrativa uppgifterna griper ofta in i varandra på ett sätt, som gör det svårt för att inte säga omöjligt att strängt hålla isär dessa uppgifter från varandra. En förnuftig planering kräver sålunda goda kunskaper om det arbetsområde, som skall planeras; översiktliga sådana kunskaper torde särskilt finnas hos de personer, som har ansvaret för administrationen. Likaså förutsätter en god administration insikter i vad som planeras. Även utredningen har känt tvekan inför förslaget att göra kanslerskollegiet till en central petitamyndighet, en ordning, som för övrigt skulle innebära ett avsteg från det inom svensk förvaltningsorganisation normala. Härtill kommer att kanslerskollegiets planerande funktion är så vagt utformad i utredningens förslag, att det förefaller ytterligt ovisst huruvida den skall kunna på ett tillfredsställande sätt fullgöras.

Från nu angivna utgångspunkter har organisationerna stannat vid att de planerande och de administrativa uppgifterna på högsta nivå bör sammanföras hos ett och samma ämbetsverk. Det av utredningen föreslagna universitetskanslersämbetet bör alltså vid sidan av den högsta administrativa ledningen av universitetsväsendet anförtros uppgiften att vara den centralt planerande myndigheten på detta område.

Organisationernas förslag innebär att det av utredningen föreslagna kanslerskollegiet icke inrättas. Kollegiets uppgifter övertages i stället av kanslersämbetet. Under sådana omständigheter bör fakultetsberedningarna enligt organisationernas mening närmare anknytas till kanslersämbetet. Detta synes kunna ske på sådant sätt, att beredningarna i förhållande till ämbetet får en ställning av rådgivande organ, var och en inom sitt verksamhetsområde. En motsvarighet härtil är t. ex. de till arbetsmarknadsstyrelsen hörande delegationerna. Fakultetsberedningarna bör ha ett intimt samarbete med universitetskanslersämbetet, i vad gäller anslagsfrågor för de skilda fakulteterna, och ha ett reellt inflytande på frågornas behandling i ämbetet. Endast under dessa förutsättningar torde det bli möjligt att utöver de självskrivna ledamöterna förvärva andra personer som är tillräckligt kvalificerade såsom ledamöter i fakultetsberedningarna.

Styrelsen för Kooperativa Förbundet diskuterar den skillnad som i här berört hänseende föreligger mellan universitetsutredningens betänkande och statskontorets rapport och anför därvid i huvudsak följande:

Beträffande den uppdelning som utredningen föreslagit om hur det administrativa organet och de planerande organen skall förhålla sig till varandra, skiljer sig statskontorets förslag från utredningens på så sätt att statskontoret anser att universitetskanslersämbetet skall ha en underordnad ställning i förhållande till de planerande organen, såtillvida som det skall vara beredningsorgan för dessa, medan utredningen anser, att de olika organen skall uppfattas som från varandra fristående myndigheter med ömsesidiga samrådsskyldigheter. Enligt utredningen vinner man, om man följer dess förslag, att man kan samla den administrativa ledningen hos ett organ men samtidigt dela upp de planerande uppgifterna mellan flera organ. Det förefaller styrelsen uppenbart, att statskontoret eftersträvat en fastare sammanhållning mellan de centrala myndigheterna än vad utredningen föreslagit, men att utredningen funnit tillfredsställande lösningar för den samordning mellan de olika organen för förvaltning och planering som är oundgängligen nödvändig.

Svenska Teknologföreningen anför bl. a. följande:

Svenska Teknologföreningen tillstyrker utredningens förslag om samordningen av de administrativa arbetsuppgifterna i ett universitetskanslersämbete. Det är emellertid synnerligen väsentligt att arbetsfördelningen mellan kanslerskollegiet, fakultetsberedningarna och universitetskanslersämbetet blir klarlagt innan förslaget genomföres. Speciellt gäller detta samordningen mellan kanslersämbetets utbildningsbyrå, fakultetsberedningarna och utbildningsråden av ärenden rörande utbildningen. Det är likaledes av vikt att framtagningen av prognoser inom det akademiska området sker i nära samarbete mellan alla berörda instanser inom den centrala organisationen och förvaltningen.

Även *SFS* tillstyrker förslagen om ett universitetskanslersämbete för administrativa uppgifter och beredningar för planeringsuppgiften, men framhåller, som redovisas i ett följande avsnitt, att det kan övervägas att i högre grad än utredningen gjort överbrygga uppdelningen mellan de två funktionerna.

SACO däremot anför följande i principfrågan:

Utredningens förslag innebär uppsplittring av de föreslagna centrala organen på olika enheter. Utredningen har enligt *SACO*:s mening icke framfört bärande skäl för en sådan separation och *SACO* avstyrker därför utredningens förslag till organisation av den centrala universitets- och högskoleförvaltningen.

SACO föreslår i stället, att universitetskanslersämbetet organiseras efter samma mönster som de centrala ämbetsverken, varvid de planerande organen inordnas i ämbetet som rådgivande organ.

Samma uppfattning i principfrågan redovisas av *Sveriges Juristförbund*:

Förbundet anser inte att fakultetsberedningarna skall vara sidordnade med universitetskanslersämbetet. De bör ingå i ämbetet som rådgivande organ.

Enligt förbundets mening är det angeläget att för den fortsatta uppbyggnaden och ledningen av det högre utbildningsväsendet skapa ett starkt centralt organ. Detta organ skall ha samma ställning och befogenheter på sitt område som tillkommer centrala ämbetsverk i övrigt med de modifikationer som nödvändiggörs av universitetens, i den fria akademiska forskningen och undervisningen bottnande, särprägel. Genom sitt förslag har utredningen i stället tillskapat ett antal sidordnade myndigheter, som förutsättes skola samråda och samverka. Denna konstruktion kan knappast komma att främja den högre utbildningen. Kompetenskonflikter och dubbelarbete kommer att göra organisationen otymplig och mindre effektiv.

TCO anser det vara en svaghet i utredningens förslag, att intet av de centrala organen tilldelats funktionen att som en central styrelse vara högsta myndighet. *TCO* föreslår inrättandet av en *central universitetsstyrelse* med högsta ansvar för landets universitetsväsende.

LO anser, att utredningens förslag icke ensamma kan tillfredsställa kravet på tillskapandet av en modern överstyrelse över denna del av utbildningsväsendet, och anför:

För den övriga utbildningen i landet när det gäller grundskolan, den allmänna yrkesutbildningen, de kommande fackskolorna och gymnasiet finns eller kommer

att finnas överstyrelser med starka inslag av representanter för näringsliv och arbetsmarknad m. fl. Det avlämnade förslaget, gällande det högre utbildningsväsendet, kan icke anses gå i sådan riktning. Det kan därför icke biträdas av LO. En universitetskanslersämbetets överstyrelse med i stort sett samma sammanställning som den blivande skolöverstyrelsen borde alternativt utredas.

Sveriges Konservativa Studentförbund hälsar med tillfredsställelse förslaget om särskilda organ för planering, men ifrågasätter om problemet om kommunikation och samordning mellan de olika beredningarna inbördes lösts på ett tillfredsställande sätt.

Sveriges Socialdemokratiska Studentförbund anser det vara väsentligt att fakultetsberedningarna samordnas genom ett överordnat organ.

Arbetsmarknadsstyrelsen anför i principfrågan följande:

En organisatorisk samordning av universiteten och de vetenskapliga högskolorna är i nuvarande läge en förutsättning för att de betydande tillgångar samhället ställer till forskningens och undervisningens förfogande skall bli rationellt utnyttjade. För att kunna överblicka och förutse en kommande utveckling är det nödvändigt att långsiktiga planer utarbetas. Dessa planer måste samordnas och en avvägning mellan olika utbildningsbehov måste kontinuerligt göras. De organ för central administration och planering som utredningen föreslår synes i princip ägnade att fullgöra denna samordning.

Kommerskollegium anför:

Den på det centrala planet föreslagna uppdelningen i administrativa och planerande funktioner innebär enligt kollegii mening olägenheter. Dessa olika funktioner ha ett intimt samband och det synes därför önskvärt att planeringsverksamheten inordnas under universitetskanslerns ledning. Fakultetsberedningarna böra sålunda enligt kollegii åsikt inbyggas i kanslersämbetet och närmast få karaktären av rådgivande organ åt universitetskanslern.

Skolöverstyrelsen anför följande:

Sammanförandet av universiteten och vissa högskolor under en central ledning är en mycket betydelsefull åtgärd, som överstyrelsen tillstyrker. Utan den kan en samordnad planering och ett samordnat bruk av de resurser, materiella och personella, som står till förfogande, ej komma till stånd. Icke minst mot bakgrunden av den omfattande differentiering, som i det hela kännetecknar den föreslagna organisationen, framträder med stor skärpa behovet av en stark, samlande central ledning. Enligt överstyrelsens mening svarar icke den tänkta organisationen med tre centrala myndigheter (universitetskanslersämbetet, de sex centrala beredningarna, kanslerskollegiet) mot detta krav. Dels synes en sådan uppdelning föga rationell från arbetssynpunkt, dels lämnar den en mycket viktig part, samhällslivets representanter, utan tillräcklig del i beslutanderätten.

Såsom utredningen flerstädes betonat har både forskning och utbildning vid universitet och högskolor kommit att intaga en allt mera central plats i samhället, ekonomiskt, socialt och kulturellt. För hela samhällsutvecklingen spelar de en så avgörande roll, att universitetspolitiken måste ses som en väsentlig sida av

samhällspolitiken. I ett sådant läge synes ansvaret för beslut i frågor av stor räckvidd, t. ex. rörande ekonomi och planering, böra falla på en av Kungl. Maj:ts utsedd styrelse.

Länsstyrelsen i Uppsala län tillstyrker att universitetsväsendets centrala ledning organiseras på sätt utredningen föreslår.

Länsstyrelsen i Östergötlands län anför i principfrågan följande:

Länsstyrelsen vill för sin del framhålla, att en mer utbyggd samordning av de centrala myndigheterna och deras arbete bör medföra fördelar framför den av utredningen föreslagna mera löst sammanfogade organisationen. Visserligen har utredningen ålagt centrala myndigheterna samrådsskyldighet. En fastare sammanhållning mellan de centrala myndigheterna torde emellertid mera verksamt främja effektiviteten av dessas arbete.

Länsstyrelsen i Malmöhus län anför i huvudsak följande:

Enligt länsstyrelsens mening synes en fördelning av de administrativa och planerande uppgifterna på skilda organ befogad. Detta gäller icke minst med avseende å universitets- och högskoleväsendets centrala ledning. Mot ett införande av en differentierad organisation i fråga om denna centrala ledning av det slag, som föreslås av såväl utredningen som statskontoret, har länsstyrelsen i och för sig icke något att invända. Länsstyrelsen vill sålunda för sin del tillstyrka ett inrättande av ett centralt ämbetsverk. Länsstyrelsen ansluter sig därjämte till förslaget att de planerande uppgifterna på det centrala planet blir anförtrödda helt nya organ — fakultetsberedningarna och utrustningsberedningen — i vilka ingår företrädare för såväl universiteten som för allmänna intressen, samt att ett kanslerskollegium upprättas.

Visserligen framstår det som uppenbart att förutsättningen för att den av utredningen föreslagna organisationen med separata organ för planering och administration skall fungera tillfredsställande är, att en samordning säkerställes mellan de förvaltande och planerande myndigheterna och mellan de sistnämnda inbördes. Enligt länsstyrelsens mening bör man emellertid i sammanhanget icke bortse från möjligheten att även vid ett aldrig så förtroendefullt samarbete dessa organ emellan konfliktsituationer kan uppstå, vars lösande kräver insatser av ett avgörande organ. Härtill kommer, såsom i betänkandet framhållits, att den föreslagna organisationen för universitets- och högskoleväsendets högsta ledning med separata organ för administration och planerande uppgifter utgör en nykonstruktion, som är oprövad inom den svenska förvaltningen. Även om hänsynen till universitetsverksamhetens speciella art i icke ringa grad talar för att den organisatoriska ramen för denna verksamhet och dess utveckling ges en principiellt annan utformning än för annan statlig verksamhet, synes dock skillnaden mellan allmän förvaltning och universitetsförvaltning icke böra överbetonas. En fastare sammanhållning mellan de olika organen är enligt länsstyrelsens uppfattning önskvärd. Länsstyrelsen vill mot bakgrunden härav ifrågasätta, huruvida icke kanslerskollegiet bör ges ställning av högsta beslutande och ansvariga instans för både administration och planering. Härigenom skulle tvivelsutan verkliga garantier för en fortlöpande samordning mellan planering och administration vinnas. Utredningen har varit inne på denna tanke men avvisat densamma med hänsyn till att ordförandena i de olika beredningarna bör väljas bland personer med kännedom om forskningens villkor och arbetsmarknadens krav på den aka-

demiska utbildningen. Att därutöver kräva intresse jämväl för administrativa angelägenheter vore enligt utredningen liktydigt med att kretsen av för dessa uppdrag tänkbara kandidater ytterligare begränsades. Enligt länsstyrelsens mening synes emellertid, därest kanslerskollegiet får ett större antal ledamöter, genom att tillföras för administrativa uppgifter skolade personer, invändningen icke böra tillmätas alltför stor betydelse.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anför:

Uppenbarligen kommer tyngdpunkten i den centrala ledningens verksamhet att ligga hos beredningarna med dessas planerande och utredande uppgifter. Om universitetskanslern skall inta en ledande ställning synes han därför även böra leda beredningarnas arbete. Däremot torde kanslern med en rationell arbetsfördelning utan olägenhet kunna avlastas mycket av de administrativa uppgifterna i själva kanslersämbetet. Med tanke på ansvar och arbetsbelastning bör en samlad ledning av universitets- och högskoleväsendets samtliga centrala organ kunna anförtrös åt en person lika väl som t. ex. ledningen av skolväsendets centrala styrelse åvilar en chef.

Länsstyrelsen i Örebro län har från sina synpunkter intet att erinra mot utredningens förslag.

Statskontoret anför:

Det förslag till organisation av universitetens och högskolornas centrala ledning som utredningen framlägger överensstämmer i sina huvuddrag med vad som föreslås i statskontorets rapport. Den sistnämnda är till väsentlig del baserad på lösningar som tidigare diskuterats inom utredningen, och utredningen har åtminstone på en viktig punkt — förslaget att kanslerskollegiet göres till det organ, som har att avge en samlad bedömning rörande hela universitets- och högskoleväsendets behov — angivit att den fäst särskilt avseende vid det i rapporten förordade alternativet.

En närmare jämförelse mellan de båda nu föreliggande förslagen visar likväl att utredningen gjort åtskilliga avvikelser från rapportens förslag, avvikelser som enligt statskontorets mening nästan genomgående går i försämrande riktning. Den organisation varom enighet råder och som innebär att de administrativa och planerande uppgifterna förläggs till skilda organ är, som utredningen framhåller, en inom svensk förvaltning hittills icke prövad konstruktion; utredningen har också utförligt redovisat de nackdelar som kan vara förknippade med denna från andra synpunkter fördelaktiga lösning. Under sådana omständigheter är det ytterst viktigt att starka garantier skapas för en tillräcklig samordning mellan de föreslagna fakultetsberedningarna. Statskontorets rapport ger i långt högre grad än betänkandet anvisningar om en sådan samordning.

Större konsistoriet i Uppsala anför:

Enligt konsistoriets mening är det nödvändigt att bibehålla kanslersämbetet såsom ett centralt verk för universitetsfrågor i allmänhet och att allttjämt låta kanslern inneha ställningen av universitetens högste företrädare. Därav följer bland annat, att kanslern icke bör avskäras från kontakt med universitetens petita. Då konsistoriet samtidigt med tillfredsställelse hälsar förslaget om särskilda fakultetsberedningar, bör kanslers befattning med petita kunna så ordnas, att kanslern göres till ordförande i samtliga fakultetsberedningar.

Av fakulteter och konsistorium vid *universitetet i Lund* har inga invändningar rests mot universitetsutredningens förslag om särskilda organ för de administrativa och de planerande uppgifterna inom universitets/högskoleväsendets centrala ledning. Inom det *större konsistoriet i Göteborg* har däremot delade meningar yppats i detta hänseende. Konsistoriets *majoritet* anför i huvudsak följande:

Ingen torde vilja bestrida att universitetskanslersämbetet för närvarande är otillräckligt utrustat för att bemästra den alltjämt växande mängd av ärenden det har att handlägga. Det är uppenbarligen under intryck härav som utredningen framlagt sitt omfattande förslag till nyorganisation av universitetens centrala ledning. Denna nyorganisation utmärkes dels av sin storlek, dels av sin heterogenitet. Även om man bortser från de föreslagna utbildningsråden, vilkas tillsättande beror på Kungl. Maj:t, är antalet styrande och rådgivande organ imponerande. Två av dem är närmast att betrakta som sidoordnade med varandra, samtidigt som de i viss mån ingriper i varandras verksamhet.

En minoritet omfattande fyra *reservanter*¹ i konsistoriet anför i principfrågan följande:

Enligt gällande statuter (§ 3) utövas överstyrelsen över universiteten av Kanslern för rikets universitet. I stället för denna enda instans skulle träda tre eller rent av fyra organ med uppgifter som delvis kompletterar varandra, delvis ingriper i varandra. Det kan betvivlas, huruvida en dylik splittring skulle vara till bättnad för en effektiv, auktoritativ och planmässig ledning av universitetens arbete och utveckling. Den vetenskapliga forskningens och undervisningens intressen torde vara mera betjänade av att företrädas av ett centralt ämbetsverk, som har att ensamt svara för universitetens gemensamma angelägenheter och att föra deras talan inför Kungl. Maj:t.

Större konsistoriet i Stockholm anför:

Förslaget innebär enligt konsistorets mening att man skapar icke ett topporgan utan en plattform för ett antal myndigheter som förutsättes skola samråda och samverka men i verkligheten knappast kan tänkas fungera utan dubbelarbete och kompetensvister. Oklara kompetensgränser och sammanflytande funktioner gör hela denna organisation otymplig och med all sannolikhet föga effektiv. Utredningen har haft den vällovliga avsikten att skapa organ som kan tänkas åtnjuta Kungl. Maj:ts förtroende och på den vägen åstadkomma garantier för att petitaframställningarna från universiteten i större utsträckning än hittills beaktas av Kungl. Maj:t. Enligt konsistoriets mening bör dessa intentioner kunna förverkligas med enklare medel och med en mindre komplicerad organisation. I denna bör universitetskanslern — som enligt konsistoriets mening liksom hittills bör benämnas kansler för rikets universitet bl. a. med hänsyn till benämningen på främmande språk — ha en klar chefsställning och leda det centrala planeringsarbetet på universitetens alla områden. Universitetsutredningen har befarat att arbetsuppgifterna skulle bli alltför omfattande. Konsistoriet ifrågasätter huruvida de i och för sig skulle bli mera betungande än exempelvis chefens för skolöverstyrelsen eller för medicinalstyrelsen.

¹ Universitetets rektor, professor Hj. Frisk, professorerna S. Ranström och B. Rosengren samt akademisekreteraren S. Ströberg.

Lärarkollegiet vid karolinska institutet uttalar sig för en något starkare samordning av verksamheten inom den centrala ledningens skilda organ än den universitetsutredningen föreslagit.

Lärarkollegierna vid medicinska högskolan i Umeå och vid tandläkarhögskolorna i Stockholm och Malmö har inga erinringar mot utredningens ståndpunkts-tagande i principfrågan.

Lärarkollegiet vid handelshögskolan i Göteborg anför i denna fråga följande:

Värdet av de föreslagna reformerna förefaller lärarkollegiet diskutabelt. I och med att kanslern berövas de planerande uppgifterna, har han också berövats sitt väsentliga inflytande och sin möjlighet att i realiteten framstå som en universitetens talesman i förhållande till regering och departement. De fristående fakultetsberedningarna synes vara en konstruktion, som knappast kan väntas fungera i praktiken på ett tillfredsställande sätt.

Enligt lärarkollegiets mening bör man inte göra någon gränsdragning mellan kanslersämbetets planerande och administrativa uppgifter. I stället borde man skapa ett enhetsämbetsverk för universitet och högskolor, med vars hjälp man skulle kunna få fram en samlad värdering av lärosätenas anslagskrav.

Kanslern anför i principfrågan följande:

Det är självfallet synnerligen angeläget att den organisatoriska ramen för vår universitets- och högskoleförvaltning blir effektiv och ändamålsenlig. Utredningens förslag, som bygger på en delning av planerande och administrativa arbetsuppgifter, skulle, om det förverkligas, icke ge oss en effektiv förvaltning. De planerande uppgifterna och den löpande förvaltningen glider så in i varandra, att det skulle vara till stor skada att skilja dem åt. Liksom t. ex. skolöverstyrelsen varje år, på grundval av sina administrativa och andra erfarenheter i det löpande arbetet, presenterar sina på planering grundade äskanden till statsverkspropositionen, så bör också den centrala myndigheten på universitetsområdet göra det samma. Vår förvaltning är ju uppbyggd så att centrala ämbetsverk svarar inför Kungl. Maj:t för att utvecklingen på verkets område sker på ett tillfredsställande sätt, verket sköter sina löpande uppgifter och presenterar sina petita. Exempel härpå kan naturligtvis tas var som helst: väg- och vattenbyggnadsstyrelsen svarar för vägväsendet m. m., arbetsmarknadsstyrelsen för arbetsmarknadsfrågorna, medicinalstyrelsen för medicinalväsendet osv. På samma sätt bör universitetens och högskolornas centrala myndighet inför Kungl. Maj:t svara för sitt område.

Men detta stora och viktiga ansvar bör icke åvila universitetskanslern ensam. I den nya situation, som inträtt, bör till ämbetet knytas en styrelse efter modell som skett vid flera andra ämbetsverk.

Lärarkollegiet vid farmaceutiska institutet, i vars yttrande *institutets styrelse* instämt, anför följande:

Kanslerns ställning synes oklar och fördelningen av arbetsuppgifterna mellan de olika organen äro icke tillräckligt klart angivna. Fakultetsberedningarna och kanslerskollegiet torde böra ingå i själva universitetskanslersämbetet och kanslerskollegiet även få representanter för avnämarna.

Överstyrelsen för de tekniska högskolorna förordar, under hänvisning till angelägenheten av en samordning av kanslersämbetets och beredningarnas verksamhet, att det av utredningen föreslagna kanslerskollegiet ges karaktär också av styrelse för själva universitetskanslersämbetet. På kollegiet skulle därvid ankomma att avgöra inom ämbetets område fallande frågor av principiell eller eljest större betydelse.

b) Universitetskanslersämbetet, fakultetsberedningarna och kanslerskollegiet

Som framgår av den nyss lämnade redogörelsen har ett stort antal av de myndigheter och organisationer, som yttrat sig, förordat en starkare organisatorisk sammanhållning av de administrativa och de planerande funktionerna inom universitetets/högskoleväsendets centrala ledning, medan andra tillstyrkt universitetsutredningens förslag om separata organ för dessa båda huvuduppgifter. Övriga myndigheter och organisationer har lämnat utredningens förslag utan erinran eller överhuvudtaget icke yttrat sig i denna fråga.

Inom den förstnämnda gruppen — de myndigheter och organisationer som förordar en starkare organisatorisk sammanhållning — har vissa tänkt sig denna sammanhållning åstadkommen genom en starkare ställning för det av universitetsutredningen föreslagna kanslerskollegiet. Detta är fallet beträffande bl. a. reservanterna inom det större konsistoriet i Göteborg, lärarkollegiet vid tekniska högskolan i Stockholm och överstyrelsen för de tekniska högskolorna. Fyra myndigheter — kommerskollegium, de större konsistorierna i Uppsala och Stockholm samt lärarkollegiet vid handelshögskolan i Göteborg — förordar att det högsta ansvaret för såväl administrationen som det centrala planeringsarbetet skall läggas hos universitetskanslern ensam. Andra myndigheter och organisationer åter föreslår för universitetets/högskoleväsendets centrala ledning en kollegial *styrelse* av ett principiellt annat slag än som diskuteras i universitetsutredningens betänkande.

Då jag nu går att redovisa de inkomna yttrandena i avseende på de centrala organens sammansättning m. m., torde det av praktiska skäl vara lämpligt att först redovisa dessa sistnämnda förslag.

Svenska Arbetsgivareföreningen och *Sveriges Industriförbund* anför i huvudsak följande rörande organisationen av universitetets/högskoleväsendets centrala ledning:

Vid den av organisationen förordade lösningen torde en förändring av den av utredningen föreslagna organisationen av universitetskanslersämbetet bli påkallad. Om även de planerande uppgifterna förlägges dit, förefaller den föreslagna typen av kollegialt ämbetsverk mindre ändamålsenlig. Med hänsyn till dessa uppgifters utomordentliga betydelse inte minst för avnämarna av akademiskt utbildad arbetskraft, synes ämbetsverkets ledning böra inrymma representanter även för näringslivet och arbetsmarknaden. En sådan ordning tillämpas inom andra viktiga ämbetsverk, såsom arbetsmarknadsstyrelsen och den nya skol-

överstyrelsen och även vissa av de statliga affärsverken. Organisationerna anser emellertid att endast principiellt särskilt betydelsefulla ärenden bör behandlas i ämbetsverkets plenum, medan i övriga fall avgörandet kan träffas av verksamhetschefen ensam.

Utredningens förslag om *universitetskanslersämbetets* organisation och uppgifter föranleder i övrigt ingen invändning från organisationernas sida.

Vad härefter angår *fakultetsberedningarna*, anser organisationerna att förslaget i denna del är välbetänkt. Organisationerna hälsar med tillfredsställelse, att envar av beredningarna enligt förslaget skall inrymma företrädare för allmänna intressen, däribland företrädare för avnämarna av akademiskt utbildad arbetskraft.

Enligt organisationernas mening bör industrins — liksom andra »allmänna intressens» — representation i de olika fakultetsberedningarna anpassas efter förhållandena i det särskilda fallet. Inom den totala ram för denna representation som utredningen föreslår och som synes väl avpassad, vill organisationerna förorda att industrin — representerad av dem — får rätt att föreslå

en företrädare i fakultetsberedningen för medicin, odontologi och farmaci, två företrädare i fakultetsberedningen för rätts-, samhälls- och företagsvetenskaperna,

två företrädare i fakultetsberedningen för matematik och naturvetenskap samt tre företrädare i fakultetsberedningen för de tekniska vetenskaperna.

Utöver vad nyss återopats vill organisationerna erinra, att industrins nuvarande inflytande i den närmaste motsvarigheten till fakultetsberedningen för de tekniska vetenskaperna — överstyrelsen för de tekniska högskolorna — är synnerligen betydande och att detta med all säkerhet varit till gagn för överstyrelsens verksamhet.

Även *Sveriges Grossistförbund* och *Handelns Arbetsgivareorganisation* förordar ett universitetskanslersämbete för såväl administrativa som planerande uppgifter och anför vidare huvudsakligen följande:

Ämbetet bör ledas av en styrelse, som företräder olika samhällsintressen, däribland näringslivet. Därigenom uppnås en liknande ordning som i den nya skolöverstyrelsen.

Därest universitetsutredningens förslag skulle vinna beaktande, vill organisationerna framhålla, att det föreslagna planerande topporganet, kanslerskollegiet, i utredningens förslag fått en diffus roll. Det bör enligt organisationernas uppfattning klart utsägas, att kanslerskollegiet skall avgiva yttranden över de förslag, som framlägges av fakultetsberedningarna. Organisationerna anser också, att kanslerskollegiet inte bara skall bestå av universitetskanslern samt ordförandena i de skilda fakultetsberedningarna och i utrustningsberedningen utan också av representanter för skilda samhällsintressen, som kan representera olika avnämarnas intressen. Härigenom kan en ur allmänna synpunkter ändamålsenlig avvägning mellan olika anslagsäskanden åstadkommas. Antalet sådana representanter blir en avvägningsfråga, som organisationerna för dagen icke vill yttra sig om. Väsentligt är dock, att näringslivet under alla förhållanden blir representerat i kollegiet.

Organisationerna tillstyrker allmänt förslaget om fakultetsberedningar, men föreslår att fakultetsberedningen för rätts-, samhälls- och företagsvetenskaperna jämväl skall behandla ärenden rörande statsbidrag till handelshögskolan i Stock-

holm, som därvid liksom berörda fakulteter skall ha rätt att upprätta förslag till ledamöter av beredningen. Vidare föreslås, att organisationer, som företräder avnämaringintressen även ges rätt att föreslå ledamöter av fakultetsberedningarna. Handelns organisationer bör därvid ha rätt att föreslå en ledamot av fakultetsberedningen för rätts-, samhälls- och företagsvetenskaperna.

Även SACO föreslår en organisation av ämbetsverksmodell och anför härom bl. a. följande:

Som högsta ledning för det av SACO föreslagna ämbetsverket skall finnas en styrelse, bestående av bl. a. arbetsmarknadsrepresentanter och ordförandena i fakultetsberedningarna. SACO bör få föreslå minst en av ledamöterna. Ämbetsverkets chef och styrelsens ordförande skall vara universitetskanslern. Universitetskanslern bör tillsättas på samma sätt som utredningen föreslagit med den avvikelser, att anmälan från beredningarna icke kan komma ifråga med den här föreslagna uppbyggnaden av den centrala organisationen.

Behovet av särskilda sekretariat för fakultetsberedningarna och utbildningsråden bortfaller i SACO:s förslag till organisation av den centrala ledningen. I stället måste de administrativa resurserna inom universitetskanslersämbetet förstärkas i jämförelse med utredningens förslag.

Som en följd av SACO:s förslag till organisation kommer kanslerskollegiets uppgifter att överföras till universitetskanslersämbetet, som alltså har att framlägga förslag till anslagsäskanden för hela universitetsväsendet.

SACO tillstyrker däremot inrättandet av fakultetsberedningarna med den ändring av deras ställning, som betingas av den av SACO föreslagna organisationen av universitetskanslersämbetet.

Som framgått av det föregående förordar SACO vidare, att det primära ansvaret för utbildningens innehåll skall läggas hos de centrala organen. Organisationen anför härom vidare:

Ansvaret för samordningen av den kvalitativa sidan av utbildningen bör enligt SACO:s mening överflyttas till universitetskanslersämbetet och ingå i fakultetsberedningarnas uppgifter.

Genom den utökning av fakultetsberedningarnas uppgifter som SACO föreslår kommer stora krav att ställas på deras sammansättning. Kravet på sakkunskap i utbildnings- och forskningsfrågor måste ställas mycket högt. Genom att ett antal ledamöter i beredningarna föreslås tillsättas på förslag av berörda fakulteter kommer ett visst mått av sakkunskap att tillgodoses. Det måste emellertid förutsättas, att även övriga ledamöter besitter tillräcklig sakkunskap och bedömes ha tid att ägna sig åt beredningarnas viktiga uppgifter. SACO föreslår, att SACO eller dess medlemsorganisationer beredes tillfälle att inkomma till Kungl. Maj:t med förslag på lämpliga ledamöter i beredningarna.

Universitetslärarförbundet anför däremot i sitt av SACO överlämnade yttrande bl. a. följande:

Tjänsten som universitetskansler bör som föreslagits tillsättas av Kungl. Maj:t. Anmälan bör dock ske av kanslerskollegiet förstärkt med rektorerna vid lärosätena ifråga och ej som utredningen föreslagit av fakultetsberedningarna.

Däremot tillstyrker förbundet de av universitetsutredningen föreslagna fakultetsberedningarna, vilka enligt förbundets bestämda mening dock skall ingå i universitetskanslersämbetet och icke vara sidoordnade med detta. Denna ändrade ställning bör föranleda att universitetskanslern blir ordförande även i dessa beredningar.

Beträffande beredningarnas sammansättning i övrigt förordar förbundet att dessa skall bestå enbart av fakultetsdekanerna inom ämnesområdena ifråga. Förbundet kan icke finna att bärande skäl förebragts för förslaget med särskilda av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter vid sidan om universitetsrepresentanterna.

TCO anför:

TCO vill i fråga om den centrala ledningen hävda principen, att allmänintresset skall tillförsäkras inflytande. I det fallet kan nu dras paralleller med vad som är fastställt för det nya skolverket. TCO ser det också som en svaghet, att inget av de centrala organen tilldelats funktionen att som en central styrelse vara högsta myndighet.

Med utgångspunkt från dessa principiella och praktiska överväganden föreslår TCO, att en central universitetsstyrelse med högsta ansvaret för landets universitetsväsen tillsätts. I denna styrelse skulle den av Kungl. Maj:t i enlighet med utredningens förslag förordnade universitetskanslern vara ordförande. Förutom ordförandena i beredningarna skulle ingå av Kungl. Maj:t utsedda företrädare för allmänintresset.

Under den centrala universitetsstyrelsen skulle universitetskanslersämbetet vara det högsta administrativa organet.

De centrala beredningarna skulle i förhållande till styrelsen vara sidoställda organ med de enligt utredningens förslag tänkta planerande uppgifterna. Årliga petita skulle dock efter yttrande från kanslersämbetet överlämnas till styrelsen för en sammanfattande bedömning.

TCO finner inrättandet av de centrala beredningarna vara ett utmärkt grepp. Därmed bör man också på det centrala planet ha skapat garantier för forskningens frihet och för att det akademiska inflytandet skall på tillbörligt sätt beaktas. TCO har sålunda inget att invända mot, att vissa av ledamöterna utses av Kungl. Maj:t efter förslag från fakulteterna. Med tidigare redovisade principiella inställning, att allmänintresset bör ges inflytande på de olika universitetsnivåerna, hälsar organisationen givetvis med tillfredsställelse, att det i fakultetsberedningarna dessutom skall ingå företrädare för allmänintresset. Det måste då vara angeläget, att dessa inte utväljs så att de ensidigt kommer att representera arbetsgivarsidan inom näringsliv/förvaltning utan att också respektive områdens arbetstagargrupper kan bli företrädade.

Skolöverstyrelsen anför i huvudsak följande:

Ansvaret för beslut i frågor av stor räckvidd bör falla på en av Kungl. Maj:t utsedd styrelse, som ledes av universitetskanslern och där majoriteten utgöres av lekmän, utsedda för viss tid och företrädande för universitetsväsendet viktiga samhällsområden. Genom att representanter för dessa områden knytes till styrelsen torde universitetsväsendet tillförsäkras intresse och stöd från samhällslivets sida på ett helt annat sätt än vad som blir fallet vid en organisation med ett kanslerskollegium.

Vad fakultetsberedningarna beträffar bör de utgöra beredande och rådgivande organ, vilkas förslag efter behandling inom kanslersämbetets kansli föres vidare till styrelsen för beslut. När det gäller den mest omfattande utbildningsuppgif-

ten, ämnesutbildningen av lärare, berör denna ett så stort och mångskiftande område, att den, om utredningens förslag ej kompletteras, skulle sortera under flera av de föreslagna s.k. fakultetsberedningarna. Enligt överstyrelsens uppfattning är det icke lämpligt, att den krävande och betydelsefulla uppgift, som det här är fråga om, fördelas på flera av fakultetsberedningarna. Ett enda organ bör handha och samordna ifrågavarande ärenden. Överstyrelsen föreslår därför upprättande av en särskild beredning för den del av lärarutbildningen, som kommer att ombesörjas av universiteten. Eftersom denna beredning också bör ha till uppgift att främja samarbetet i utbildningsfrågor mellan läroanstalterna och avnämarna av akademiskt utbildad arbetskraft, synes den böra få en sådan sammansättning (med bl. a. stark representation för de centrala skolmyndigheterna) att den eventuellt kan träda i stället för det utbildningsråd, som utredningen tänkt sig som centralt rådgivande organ för universitetens lärarutbildning.

Länsstyrelsen i Östergötlands län förordar att kanslerskollegiet och de centrala beredningarna fungerar som chefsmyndigheter med universitetskanslersämbetet som beredande organ.

Kanslern anför rörande den av honom föreslagna styrelsen för universitetskanslersämbetet följande:

Styrelsen bör inför Kungl. Maj:t ha det direkta ansvaret för universitets- och högskoleområdets funktion och utbyggnad. I styrelsen bör ingå framstående representanter för viktiga samhällsområden och då inte minst för »avnämarna», alltså de arbetsområden, åt vilka universitet och högskolor utbildar arbetskraft (arbetsmarknadens parter, industrin, handeln, den allmänna förvaltningen, skolväsendet, medicinalväsendet etc.). Ledamöterna i styrelsen bör tillsättas av Kungl. Maj:t. Antalet bör lämpligen vara åtta, exklusive kanslern, som bör vara styrelsens ordförande.

Styrelsen bör handlägga ärenden av principiell betydelse och då särskilt petitioner och andra planeringsfrågor. Övriga ärenden, som ankommer på kanslersämbetets handläggning, bör avgöras av kanslern ensam eller eventuellt, efter delegation, av tjänstemän inom kanslersämbetet.

Även med de sålunda angivna utgångspunkterna bör enligt min mening fakultetsberedningar inrättas för att underlätta ämbetets kontakt med opinionen inom de olika fakulteterna. Antalet beredningar bör överensstämma med antalet slag av fakulteter även om vissa undantag härifrån kan tänkas. I fakultetsberedning torde lämpligen varje fakultet vara representerad, vid de mindre fakulteterna genom en ledamot och vid de större fakulteterna genom två ledamöter. Ledamöterna bör fakulteten själv utse. Fakultetsberedning bör inom sig utse en ordförande.

Eftersom olika samhälleliga intressen kommer att bli starkt representerade i universitetskanslersämbetets styrelse, framstår det inte såsom ett särskilt starkt önskemål att dessa intressen skulle representeras också i fakultetsberedningarna. Något hinder häremot föreligger givetvis dock icke.

I frågan om sättet för utseende av universitetskansler anför kanslern följande:

Att kansler nu tillsättes genom val har sin rot i historiska förhållanden. Tidigare hade universiteten en ställning såsom ett slags fri korporation i samhället

med bland annat viss egen domsrätt m. m. Paralleller kan dragas med förhållandena på kyrkans område. Men idag är läget helt förändrat. Universitet och högskolor är inordnade i den allmänna samhällsorganisationen och i allt väsentligt beroende av allmänna medel. Skulle i dag ett kanslersämbete nyskapas, råder det icke något tvivel om att kanslern skulle komma att tillsättas direkt av Kungl. Maj:t.

Nu har vi emellertid systemet med en vald kansler och detta system uppfattas, såsom utredningen framhållit, på många håll som en synnerligen värdefull garanti för universitetsverksamhetens arbetsvillkor och universitetens möjligheter att hos statsmakterna vinna gehör för sina synpunkter och önskemål. Med hänsyn härtill bör universitets- och högskoleintressena på lämpligt sätt få tillfälle att göra sin röst hörd vid tillsättningen av kansler. Såsom framgår av utredningens överväganden och de synpunkter som framlagts i remissyttrandena, möter det vissa svårigheter att finna lämpliga former härvidlag. En svårighet är att i fortsättningen praktiskt taget alla högre läroanstalter kommer att tillhöra kanslerns arbetsområde och att valförsamlingen därför kommer att bli mycket stor. Naturligtvis kan man tänka sig att konstruera ett nytt system med elektorater eller att på annat sätt skapa ett valsystem, men försök i denna riktning visar, att man snarast ställs inför onödiga svårigheter.

Det gäller här att skapa en lämplig avvägning mellan de olika delvis motsäggande synpunkter som anförts i det föregående. En sådan avvägning kan enligt min mening ske därigenom att utnämningen av kansler föregås av ett samråd mellan vederbörande statsråd, å ena, samt en korporation bestående av universitetens och högskolornas rektorer samt kanslersämbetets styrelse å andra sidan. Möjlighet bör naturligtvis finnas för denna korporation att ha förberedande diskussioner före mötet med statsrådet. Några särskilda former för samrådet mellan statsrådet och korporationen torde icke behöva föreskrivas. Kansler skulle sedan samrådet ägt rum tillsättas av Kungl. Maj:t.

Sedan jag nu redovisat de yttranden, i vilka förordas en principiellt annorlunda uppbyggnad av universitets/högskoleväsendets centrala ledning än den universitetsutredningen föreslagit, övergår jag till att redovisa yttrandena från de myndigheter och organisationer, vilka förordar mer eller mindre starka modifierationer av utredningsförslaget i avseende på fakultetsberedningarnas och kanslerskollegiets ställning och sammansättning samt i avseende på tillvägagångssättet vid utseende av universitetskansler.

Skånska Ingenjörsklubben anför:

Ingenjörsklubben godtager i huvudsak utredningens förslag till central organisation. Kanslerskollegiet bör emellertid vara ett verkligt topporgan, en styrelse för hela universitets- och högskoleområdet. Det är väl då icke lämpligt att det endast är en representation av specialorganen fakultetsberedningarna. Kollegiet bör därför kompletteras med ett lämpligt antal representanter för allmänna intressen och avnämaringintressen.

Fakultetsberedningen för tekniska vetenskaper blir delvis en ersättning för överstyrelsen för de tekniska högskolorna. Även här bör därför representanter för avnämaringintressen med personliga suppleanter utses efter förslag från vederbörande organisation.

Styrelsen för Kooperativa Förbundet anför:

Utredningens förslag, för att säkerställa ett fortlöpande samråd och samarbete mellan universitetskanslersämbetet å ena sidan och beredningarna å den andra, samt mellan beredningarna inbördes, genom upprättandet av ett kanslerskollegium bestående av universitetskanslern och beredningarnas ordförande, tillstyrkes.

Svenska Teknologföreningen anför beträffande kanslerskollegiet följande:

Svenska Teknologföreningen anser att ett samlat yttrande från kanslerskollegiet över behoven inom den akademiska utbildningen och forskningen kan vara av värde vid de avväganden som skall ske på departementsnivå. Föreningen tillstyrker därför inrättandet av kanslerskollegiet. Samtidigt förutsätter föreningen att äskandena icke blir föremål för realbehandling inom kollegiet.

Beträffande så frågan om fakultetsberedningarnas sammansättning anför föreningen följande:

En förutsättning för en effektivt arbetande fakultetsberedning är att ordföranden och de andra ledamöterna har möjlighet att ägna sig åt arbetet inom beredningarna i erforderlig utsträckning. De arbetsuppgifter som åligger ledamöterna i beredningarna är så betydelsefulla och tidskrävande, att de icke kan handläggas enbart under ledamöternas fritid.

I betänkandet saknas motiv för förslaget om olika antal representanter från lärosätena i de skilda beredningarna. Samtidigt som det kan vara värdefullt att de olika lärosätena är representerade i beredningarna är det nödvändigt att de olika tekniska huvudområdena (de mekaniska, elektrotekniska, kemiska och byggnadstekniska områdena) blir företrädade i beredningarna. En ökning av antalet akademiska lärosäten kräver vidare en ökning av antalet ledamöter i beredningarna, om varje lärosäte skall bli direkt representerat. Föreningen anser att ledamotsantalet bör begränsas och att således de berörda fakulteterna bör utse ett bestämt antal ledamöter i varje beredning, lika för alla beredningar.

SFS anför i huvudsak följande:

Enligt förslaget kommer kanslersämbetet att i huvudsak befrias från vetenskapliga bedömningar. Det är därför befogat att, som de sakkunniga föreslår, chefen utses av Kungl. Maj:t samt att samma former för beslutsfattandet tillämpas som inom andra centrala ämbetsverk.

Att kanslersämbetet ej skall ägna sig åt vetenskaplig bedömning innebär dock inte, att dess uppgifter kan karakteriseras som rent administrativa. Det är omöjligt att dra någon klar gräns mellan kanslersämbetets utredande funktioner och den övriga planeringen.

SFS tillstyrker oreserverat de sakkunnigas förslag om inrättandet av fem fakultetsberedningar för den centrala planeringen, liksom förslaget om ett samordnande kanslerskollegium. Sannolikt ligger den mest väsentliga förstärkningen av universitets- och högskoleorganisationen i dessa organ, vilka skapar förutsättningar för en sammanhållen, slagkraftig och långsiktig planering, där petitaarbetet ej utgör det enda eller ens det huvudsakliga inslaget. Vidden av de negativa effekter en bristande eller utebliven planering kan medföra har tydligt nog belysts under de senaste årens kraftiga expansion på den högre utbildningens område.

Det är angeläget, att planeringen sker under så goda arbetsbetingelser som möjligt. Ovan har påtalats den nära samhörigheten mellan denna och kanslers-ämbetets verksamhet. Problemet har uppmärksamrats i betänkandet, där man föreslagit en personallians mellan de planerade och administrativa organen samt dessutom en omfattande informations- och samrådsskyldighet dem emellan.

Utredningen har emellertid förordat, att de båda verksamhetsgrenarna skall ha var sin personalorganisation. Detta förefaller knappast rationellt, och SFS ansluter sig i stället till den i statskontorets rapport redovisade tanken att personalresurserna i huvudsak koncentreras till kanslersämbetet.

Det kan övervägas, om inte den delvis konstlade uppdelningen mellan administrativa och planerande funktioner ytterligare borde överbryggas, på så sätt att kanslerskollegiet omvandlas till en styrelse för ämbetet, eventuellt med en vidgad sammansättning. Därigenom skulle samordningsproblemen få en tillfredsställande lösning, samtidigt som planeringen garanterades tillräckliga personella resurser utan att en dubbling av personalstaben behövde tillgripas.

Utredningen har berört detta alternativ, men avfärdat det med motiveringen att man inte kan fordra administrativt intresse av kanslerskollegiets ledamöter. Argumentet kan knappast tillmätas avgörande betydelse. Det finns inget hinder för att styrelsen tillämpar en långtgående delegering, i synnerhet av personal-administrativa ärenden och fördelningsärenden. Däremot utgör en sådan styrelse ett naturligt forum för behandling av exempelvis frågor om fakultets- och sektionsindelning samt om intagningsbestämmelser och intagningsbegränsningar.

LO anför:

De föreslagna fakultetsberedningarna vilka enligt förslaget skulle få typen av permanenta utredningar med uppgift att framlägga rullande flerårsplaner är ett sätt att lösa planeringsfrågorna på sikt. En samordning av beredningarnas planer måste göras. De skilda fakulteternas expansionsbehov måste med utgångspunkt från sakliga bedömningar därvid klargöras. Frågan är också om inte planeringen måste göras på väsentligt längre sikt än 3—5 år. Med hänsyn till den nuvarande utbildningsfrekvensen samt dess absoluta och relativa ökning i förhållande till de ökande studentkullarna under de kommande åren, måste det högre utbildningsväsendet kunna överblickas under en längre tidsperiod, än vad som enligt förslaget blir möjligt. Kraftfulla åtgärder måste snarast till för att möta expansionen fram mot 1970 och därefter.

LO biträder förslaget om inrättandet av ett gemensamt överstyrelseorgan för samtliga universitet och högskolor och att detta underställes eklelesiastikdepartementet. Att det tidigare tillämpade valförfarandet av universitetskansler avskaffas till förmån för utnämning av Kungl. Maj:t på viss tid är ett steg i rätt riktning. Men enbart detta kan inte tillfredsställa kravet på tillskapandet av en modern överstyrelse över denna del av utbildningsväsendet.

Sveriges Konservativa Studentförbund framhåller beträffande fakultetsberedningarnas sammansättning, att antalet representanter för universitet och högskolor enligt förbundets uppfattning är alltför litet, i synnerhet i beredningarna för humaniora och teologi respektive de tekniska vetenskaperna.

Centerns Studentförbund anför:

Förslaget om inrättande av fasta planeringsorgan i form av fem fakultetsberedningar hälsar vi med den största tillfredsställelse. Enligt vår mening bör sam-

arbetet mellan fakultetsberedningarna och kanslersämbetet organiseras enligt de riktlinjer Statskontoret föreslagit. Universitetskanslersämbetet bör sålunda fungera som beredningsorgan åt de planerande organen och förvaltningsapparaten vara gemensam. I konsekvens härmed behöver inte heller kanslerskollegiet tillföras särskilda sekretariatsresurser.

Beträffande tillsättningen av universitetskansler anser vi liksom utredningen, att denne bör förordnas av Kungl. Maj:t. Inte minst i egenskap av besvärinstans bör universitetskanslersämbetet stå fritt från beroende av de lokala universitetsintressena.

Sveriges Socialdemokratiska Studentförbund anför följande:

Förbundet menar att det är väsentligt att fakultetsberedningarna samordnas genom ett överordnat organ. Detta kan lämpligen ske genom att låta beredningarna ingå som avdelningar i kanslersämbetet, där kanslerskollegiet blir ämbetets styrelse och den av regeringen utsedde kanslern i verklig mening ansvarig för avvägningen mellan beredningarnas yttranden över petita. Kanslersämbetets planerande och dess mer löpande arbete bör hållas åtskilda, men ämbetet bör kunna använda samma utredningsresurser för båda dessa uppgifter.

Arbetsmarknadsstyrelsen understryker nödvändigheten av att de olika organ, som kommer att medverka i det utredningsarbete som skall ligga till grund för fakultetsberedningarnas planeringsverksamhet samverkar, så att dubbelarbete undvikes.

Statskontoret anför bl. a. följande:

Statskontoret vill i anslutning till rapporten och i motsats mot utredningen föreslå att universitetskanslersämbetet skall fungera såsom gemensamt planerings- och utredningsorgan för fakultetsberedningarna. Detta innebär, att universitetskanslern på ett helt annat sätt än enligt utredningens förslag kan såsom initiativtagare och koordinator bli en drivande kraft i planeringsarbetet, att beredningarna oaktat sin självständighet får ett starkt sammanhållande band och att en fastare grund läggs för kanslerskollegiets slutliga samlade bedömning, vid vilken statskontoret lägger stor vikt. Vidare skapas härigenom bättre kontakter mellan den fortlöpande utredningsverksamhet av typen effektivitetskontroll, som universitetskanslersämbetet avses utföra, och den utredningsverksamhet som mera direkt är knuten till petitaarbete och annan planering. Ävenledes minskas riskerna för bristande kontakter mellan och dubbelarbete av fakultetsberedningar med angränsande ämnesområden, ett särskilt för de tekniska och naturvetenskapliga fakultetsberedningarna viktigt spörsmål, liksom riskerna för motsvarande svagheter i fråga om sådant planerings- och petitaarbete som avser fakulteterna och sådant som avser service-organ etc. utan fakultetstillhörighet.

I fråga om det av universitetsutredningen föreslagna anmälningsförfarandet vid utseende av kansler anför statskontoret:

Statskontoret är icke övertygat om att man kan finna lämpliga former för ett sådant förslagsställande från beredningarnas sida. Om olika beredningar eller fraktioner inom beredningarna skulle ha skilda uppfattningar i personfrågan skulle vidare det av utredningen angivna syftet kunna snarare motverkas än främjas. Enligt statskontorets mening kan man räkna med att Kungl. Maj:t

även utan anmälningsförfarande kommer att utse en universitetskansler som kan vinna också beredningarnas och universitetens förtroende; den föreslagna proceduren, som närmast ter sig som ett relik av nuvarande kanslersval, bör därför kunna utgå.

I sistnämnda fråga är statskontorets styrelse icke enhällig. En *reservant*¹ inom styrelsen anför följande:

I likhet med vad som för närvarande är stadgat bör såväl läroanstalternas rektorer som universitetskanslern utses genom val av universitetens ordinarie lärare. Endast härigenom skapas förutsättningar för att de skall kunna självständigt och kraftfullt hävda forskningens behov och dess oberoende i förhållande till statliga myndigheter. Betydelsen av detta oberoende, som överensstämmer med en stark och värdefull tradition inom svenskt universitetsväsen, är visserligen under ordinära omständigheter föga märkbar. Erfarenheter från vissa andra länder visar emellertid, att under särskilt svåra förhållanden de akademiska läroanstalternas frihet haft en så vittgående både principiell och praktisk betydelse, att till dess förmån även vägande effektivitets- och rationaliseringssynpunkter på organisationen av läroanstalternas ledning måste få vika.

Läkarutbildningsberedningen anför huvudsakligen följande:

Läkarutbildningsberedningen finner tanken tilltalande att det på det centrala universitetsplanet upprättas planerande organ inom skilda ämnesområden. Läkarutbildningsberedningen är medveten om bl. a. de problem av gränsdragningsnatur, som kan uppkomma om man har var för sig relativt självständiga organ för planering och för förvaltning. Det är dock enligt beredningens mening väsentligt, att fakultetsberedningarna utformas till slagkraftiga organisationer, som skall kunna framlägga rationella och väl underbyggda planer för forsknings- och utbildningsorganisationens uppbyggnad. Det är därvid bl. a. nödvändigt, att de erhåller sådana sekretariatsresurser, som sätter dem i stånd att var för sig genomföra de omfattande och mycket varierande utredningar, som kan komma att aktualiseras.

Det framgår icke klart, hur långt i detalj planeringsarbetet ansetts skola bedrivas av de centrala planeringsorganen, t. ex. när det gäller sådana frågor som ny-, om- eller tillbyggnader av institutioner. Konstruktionen av fakultetsberedningarna måste emellertid bli beroende av i vilken omfattning sådana uppgifter kommer att läggas på beredningarna. Exempelvis kan långtgående engagemang från fakultetsberedningarna i byggnadsfrågor komma att förutsätta, att speciell byggnadsteknisk sakkunskap är företrädd i beredningarna samt att deras sekretariat dimensioneras med särskild hänsyn till härigenom aktuella behov.

Därest de centrala beredningarnas planeringsfunktioner blir så vittgående, som ovan antytts, kan det vara ändamålsenligt att de omedelbart även övertager de mer tillfälliga och begränsade planeringsuppgifter, som tidigare ålagts skilda kommittéer eller beredningar. Läkarutbildningsberedningen utgör själv ett sådant organ, vars planerande uppgifter sålunda skulle kunna tänkas bli övertagna av den föreslagna fakultetsberedningen för medicin, odontologi och farmaci.

Med hänsyn till det anförda kan det finnas anledning för läkarutbildningsberedningen att kortfattat beröra några erfarenheter från läkarutbildningsberedningens egen verksamhet.

¹ Redaktören M. Ståhl.

Beredningen har inom ramen för sitt uppdrag dels redovisat förslag till principiella lösningar vad gäller program för läkarutbildningens utbyggande, dels ock avlämnat konkreta förslag till successiva vidgningar av läkarutbildningskapaciteten vid de olika lärosätena. Beredningen har vidare medverkat vid uppföljningen av statsmakternas beslut i fråga om ökad läkarutbildning, såväl vad gäller utbyggnad av lärar- och övrig personalorganisation som på byggnadssidan.

För dess arbete har det varit av väsentlig betydelse för beredningen att ha noggrann kännedom om den organisation, som finnes vid de olika lärosätena, både vad gäller personella och byggnadsmässiga resurser. Det har varit angeläget för beredningen att hålla sig informerad om de övriga planer till utbyggnader av intresse för läkarutbildningen, som efter hand framkommit, t. ex. inom sjukvårdsorganisationen. För beredningen har det därvid varit nödvändigt att ha tillgång till en fast sekretariatsorganisation, som kontinuerligt kunnat följa utvecklingen inom berörda fält.

Beredningen vill framhålla, att hittillsvarande svårigheter att på grundval av universitetsstatistikens data kontinuerligt kunna följa bl. a. examensfrekvensen och studietidsförändringarna känts såsom en brist för beredningens verksamhet. För att få underlag för bedömningar i skilda frågor har beredningen själv tvingats genomföra vissa punktutredningar rörande utbildningens effektivitet i nyssnämnda avseende. Det är därför synnerligen angeläget — oavsett de förbättrade förhållanden, som kommer att råda, när den studiestatistiska avdelningens vid statistiska centralbyrån verksamhet börjat giva resultat — att såväl den lokala som den centrala förvaltningsmyndigheten för universitet och högskolor erhåller den förstärkning, som möjliggör att utbildningen på ett rationellt sätt kan bevakas.

I beredningens verksamhet har byggnadsfrågor av varierande natur varit vanliga. Visserligen är byggnadsstyrelsen den centrala myndigheten för byggnadsplanering, byggande och byggnadsförvaltning för de högre läroanstalterna. Byggnadsstyrelsen är emellertid bl. a. för sitt arbete med programmering av till-, om- och nybyggnader beroende av samråd med det centrala planeringsorganet inom ämnesområdet i fråga. Med hänsyn till den centrala roll som byggnadsfrågor kan komma att intaga i ett permanent centralt planeringsorgans verksamhet, är det således av värde, att en kontinuerlig samverkan etableras mellan dessa organ var för sig och byggnadsstyrelsen.

Teologiska fakulteten i Uppsala anför i huvudsak följande:

Fakulteten ansluter sig till förslaget om inrättande av fakultetsberedningar.

Universitetskanslern får enligt utredningens förslag vid sin sida ett kanslerskollegium, mot vars upprättande och sammansättning fakulteten icke har något att erinra. Kanslers uppgift blir, vid sidan av åliggandet att vara chef för förvaltningen, att i kanslerskollegiet granska, överarbeta och samordna universitetens petita, innan dessa inges till departementet, samt att dessutom taga sådana initiativ, som främjar universitetens verksamhet. Principiellt sett blir hans ställning därför i allt väsentligt densamma som tidigare, nämligen att såsom universitetens högste förtroendeman företräda dessas intressen inför statsmakterna. Under sådana förhållanden kan fakulteten icke finna att tillsättningsförfarandet i princip bör ändras utan anser att kanslern i överensstämmelse med sunda demokratiska principer alltjämt bör väljas av universiteten. Detta utesluter icke att en enklare och smidigare valproceduren än den hittills tillämpade bör kunna användas, om så befinnes särskilt önskvärt. Förvandlas emellertid kanslern till att bli en utan universitetens hörande och medverkan av Kungl. Maj:t utnämnd

ämbetsman, kommer universitetskanslersämbetet automatiskt att förvandlas till en departementet i alla hänseenden underordnad instans. Under sådana omständigheter måste fakulteten fråga sig, om icke mycken tid och framförallt kostnad kan sparas genom en förenklad organisation. Fakulteten, som sedan åratal tillbaka arbetar med otillräckliga anslag, anser för sin del att alla tänkbara besparingar bör göras på det administrativa och förvaltningsmässiga planet i syfte att en rikligare tilldelning av medel kan ske till det som är avsikten med universitetsorganisationen, forskning och undervisning i förening med utbildning. En tänkbar förenkling vore att något förstärka vederbörande byrå i departementet, som handlägger ärenden gällande universitet och högskolor, att delegera ytterligare en del ärenden till universiteten, att sammanhålla fakultetsberedningarna i ett fristående organ under en av universitet och högskolor utsedd ordförande. En ledande princip i all statsförvaltning borde vara att undvika onödiga mellaninstanser, som endast försinkar och fördyrar ärendenas behandling. Den sista granskningen, som i realiteten innebär en avsevärd nedprutning av anslagsäskandena utföres till sist — vilket system man än väljer — i departementet, under hänsynstagande till finansdepartementets synpunkter.

För en effektiv universitetsadministration och förvaltning är kanslersämbetet visserligen ingalunda outhärligt. Under förutsättning att kanslern alltså får behålla sin ställning som universitetens valde förtroendemän representerar dock universitetskanslersämbetet enligt fakultetens mening en sådan tillgång för svenskt universitetsväsen att övervägande skäl talar för dess bibehållande.

Juridiska fakulteten i Uppsala anför:

Fakulteten kan i princip ansluta sig till förslaget om fakultetsberedningar och finner tanken om en särskild fakultetsberedning för rätts-, samhälls- och företagsvetenskaperna riktig. Fakulteten vill dock framhålla att en dylik beredning icke kan anses tillfredsställande ur de juridiska fakulteternas synpunkt, såvida icke dess sammansättning göres sådan, att beredningen kommer att innehålla åtminstone två representanter för dessa fakulteter. För fakulteten har det framstått som oklart, hur man bör ordna förhållandet mellan beredningarna och kanslersämbetet. Möjligen böra de knytas närmare till kanslersämbetet än som skett i förslaget, åtminstone på så sätt att kanslern göres till ordförande i fakultetsberedningarna.

Medicinska fakulteten i Uppsala anför följande:

Medicinska fakulteten anser, att de föreslagna fakultetsberedningarna bör kunna fylla en utomordentligt viktig funktion vid planeringen av universitetens och forskningens framtida utveckling. Fakulteten har ingen erinran mot förslaget om beredningarnas sammansättning.

Närvaron i beredningarna av representanter för både universitet och allmänhet bör ge en möjlighet att vid planeringen utnyttja skilda typer av specialkunskap. Skapandet av ett kanslerskollegium innebär garanti för en lämplig samordning av planeringen. Medicinska fakulteten vill också med skärpa framhålla, att den delar universitetsutredningens uppfattning, att de statliga forskningsråden även i fortsättningen bör ha en från den centrala universitetsledningen fristående ställning. Fakulteten delar sålunda på denna punkt icke — liksom ej heller för övrigt — statskontorets mening, enligt vilken universitetens centrala ledning, i högre grad än enligt universitetsutredningens förslag, anses böra vara koncentrerad till kanslerskollegiet. I stället vill fakulteten livligt på alla punkter tillstyrka den av universitetsutredningen föreslagna organisationen av den centrala universitetsledningen.

En *reservant* inom fakulteten har emellertid anfört i huvudsak följande:

Det nya kanslersämbetets uppgift blir icke längre att såsom universitetens och högskolornas högste företrädare framlägga deras önskemål och behov för Kungl. Maj:t. Denna del av den nuvarande kanslerns uppgifter skall enligt utredningens förslag överflyttas till beredningarna, i vilka universiteten föreslås få ett medinflytande. Det måste emellertid då beaktas, att detta medinflytande är förhållandevis mycket litet. En bestämmelse om att universitetskanslern skall förordnas efter anmälan av beredningarna kan därför visserligen sägas skapa någon garanti för gott samarbete mellan universitetskanslern och *beredningarna* men icke med skäl sägas åvägabringa detsamma mellan universitetskanslern och *universiteten*.

Endast en minoritet av ledamöterna i fakultetsberedningarna utses inom förslag, upprättade av de berörda fakulteterna själva. Reglerna för uppgörande av förslag äro sådana, att vid varje förordnandetillfälle antalet föreslagna skall motsvara minst tre gånger det antal ledamotsplatser, som skall besättas. Kungl. Maj:t beredes härigenom relativt god möjlighet att utse personer, som kunna väntas lyhörda för dess intentioner.

Utredningens förslag medföra sålunda, att universitetens medinflytande i universitetens centrala styrelse kan komma att reduceras till en fiktion.

Jag anser sålunda, att utredningens förslag beträffande universitetens centrala ledning i vissa avseenden icke äro för universiteten godtagbara. Universitetskanslern bör utses av universitet och högskolor, och av fakulteterna utsedda ledamöter i fakultetsberedningarna böra äga majoritet i dessa.

Historisk-filosofiska sektionen i Uppsala anför i huvudsak följande:

Beträffande tillsättningen av universitetskansler innebär utredningens förslag enligt sektionens mening en avgjord förbättring. Sektionen utgår från att Kungl. Maj:t skall träffa sitt val bland dem som föreslagits av fakultetsberedningarna och att detta kommer till klart uttryck i stadgarna.

Sektionen vill för sin del tillstyrka upprättandet av fakultetsberedningar och vill understryka vikten av att till ledamöter utses personer, som verkligen har tid och intresse för ett aktivt deltagande.

Sektionen anser emellertid icke, att utredningen kommit fram till ett väl avvägt system vid uppdelningen av vetenskapsområdena på de olika beredningarna.

Det framgår icke varför utredningen föreslår att de teologiska och humanistiska fakulteterna (liksom också de tekniska vetenskaperna) skulle ha endast tre representanter, medan i övriga beredningar vederbörande fakulteter skulle ha fyra ledamöter.

Svagheten i utredningens system synes emellertid framför allt vara disproportionen mellan bredden av de vetenskapsområden som varje fakultetsberedning skall svara för. Medan en beredning skulle handlägga alla frågor rörande de tekniska, långt differentierade och i antal snabbt växande ämnena, och en annan beredning skulle handlägga samtliga naturvetenskapers ärenden, skulle en beredning representera den i förhållande till dessa områden i varje fall ännu mycket smala samhällsvetenskapliga och juridiska sektorn.

En bättre balans i systemet synes kunna uppnås genom att minska detta med en beredning och sammanföra de teologiska, juridiska, språkvetenskapliga, historisk-filosofiska och samhällsvetenskapliga ämnesområdena till en beredning. En sådan beredning torde icke få ett mindre homogent vetenskapsområde än den tekniska och den naturvetenskapliga beredningen. I gengäld borde i varje fall universitetsrepresentanternas antal ökas både i denna beredning och i de övriga.

Med åtta universitetsrepresentanter i den här föreslagna beredningen för teologi, juridik, humaniora inklusive samhällsvetenskap och den ekonomiska gruppen torde bättre garantier vinnas för verkligt sakkunniga bedömningar och avvägningar än genom universitetsutredningens förslag och en bättre samordning mellan varandra naturligt närstående vetenskapsområden skulle kunna komma till stånd. Visserligen skulle icke därmed alla fakulteter och sektioner vara företrädade, vilket kanske i sig skulle kunna vara önskvärt, men genom ett lämpligt urval och genom ett effektivt samråd mellan de förslagsställande grupperna borde både samtliga lärosäten och samtliga större ämnesområden kunna bli företrädade. Det kan övervägas i vad mån särskilda bestämmelser kan behövas för att garantera detta syfte, som bör vara klart uttryckt i vederbörande stadga.

Om en sådan i vidaste bemärkelse humanistisk beredning skulle anses alltför omfattande, borde de teologiskt-humanistiska och juridisk-samhällsvetenskapliga beredningarna avge gemensamma petita och liknande förslag i analogi med vad som föreslås för de tekniska och naturvetenskapliga beredningarna, detta för att uppnå en effektivare samordning redan före behandlingen i kanslerskollegiet.

Språkvetenskapliga sektionen i Uppsala anför i huvudsak följande:

I förhållande till nuvarande system innebär universitetsutredningens förslag om sättet för utseende av universitetskansler en förenkling. Universiteten vilja gärna betrakta universitetskanslern såsom sin förtroendemann, och sektionen får därför som sin mening uttala den bestämda förhoppningen, att Kungl. Maj:t kommer att träffa sitt val bland dem, som föreslagits av fakultetsberedningarna.

Sektionen tillstyrker utredningens förslag, att fakultetsberedningar inrättas. Mot den föreslagna grupperingen av fakulteter på de olika beredningarna har sektionen den invändningen, att språkvetenskap liksom även ett flertal andra humanistiska ämnen å ena sidan och teologi å den andra sidan ofta äro så vitt skilda fält, att det måste anses fullt motiverat med inrättandet av en särskild fakultetsberedning för humaniora. Sektionen vill även bestämt avvisa det förslag rörande sammansättningen av beredningarna, som framlagts och som innebär, att företrädarna för universiteten skulle komma i en minoritetsställning. De avvägningar, som komma att göras i fakultetsberedningarna komma uppenbarligen att bli av vital betydelse för forskningens och utbildningens kvalitet, icke blott dess dimensionering. Det vore synnerligen olyckligt, om vid dessa avvägningar lekmannarepresentanter och företrädare för avnämarna finge det avgörande inflytandet. Denna kategoris dominans i planeringsarbetet skulle f.ö. ytterligare ökas genom utbildningsråden. Sektionen tycker sig finna, att utredningen både i fråga om fakultetsberedningarna och i andra sammanhang vill tillförsäkra avnämargruppen ett mycket starkt, kanske avgörande inflytande på utformningen av utbildningens innehåll. Det förefaller sektionen, som om utredningen inte tillräckligt beaktat, att all utbildning inte kan skäras över en kam. Vad gäller utbildningen åtminstone inom humanistiska fakulteten, torde avnämarnas anspråk på att få göra sina intressen gällande vara mindre befogade, när det gäller den högre utbildningens innehåll och organisation, än när det gäller den lägres. Inte heller kan sektionen finna, att de olika fakulteterna över lag stå i samma förhållande till »allmänna intressen» och avnämargruppen. Sektionen kan icke medge, att innehållet av den utbildning, sektionen ger, i realiteten skall fixeras av företrädare för allmänna intressen och de avnämarnaintressen, som icke äro universitetens. Ett drag ha de olika fakulteterna gemensamt i avnämarn frågan: de äro i viss utsträckning sina egna avnämare, nämligen i den mån inom dem

bedrives högre utbildning och forskning; forskningens villkor bestämmas i hög grad av den lägre utbildningens kvalitet. Det är redan därför skäligt, att fakulteterna ges betryggande möjligheter att hävda sina synpunkter inom fakultetsberedningarna. För de fakulteter, som handha utbildningen av lärare, gäller dessutom, att de även indirekt äro sina egna avnämare, i det att de ha att utbilda dem, som fått sin tidigare utbildning av dem, som fakulteterna själva utbildat. Beträffande dessa fakulteter föreligga tydligen ännu starkare skäl, att universitetsintressena få en stark representation i beredningarna. *Sektionen vill på dessa grunder föreslå, att fakultetsberedningarna ges en sådan sammansättning, att varje sektion och fakultet i dem företrädes av en sin ledamot och att fakultetsberedningens ledamöter begränsas till dessa.* Sammanträdena kunde lämpligen äga rum under kanslers ordförandeskap och därigenom en instans i en tungrodd organisation inbesparas.

Därest fakultetsberedningar tillkomma med företrädare för varje fakultet och sektion, kommer en länge känd brist i petitabehandlingen att kunna avlägsnas, nämligen den, att en samordning icke kunnat ske på riksplanet fakulteterna emellan under gemensamt ansvar. Det avnämaringentresse, som utredningen tänkt sig företrätt i fakultetsberedningarna, synes sektionen närmast höra hemma i utbildningsråden.

Större konsistoriet i Uppsala, som, enligt vad som framgår av det föregående, anser att kanslerns ansvar för planeringsarbetet bör bevaras i den formen, att universitetskanslern göres till ordförande i samtliga beredningar, anför rörande kanslerns och beredningarnas ställning i huvudsak följande:

Konsistoriet anser att kanslers ställning såsom universitetens högste företrädare vid tillsättningsförfarandet bör markeras därigenom, att det med ett visst antal universitetsrepresentanter förstärkta kanslerskollegiet upprättar förslag, varefter Kungl. Maj:t förordnar universitetskanslern för en sexårsperiod.

Utredningens förslag att inrätta fakultetsberedningar anser konsistoriet vara ett av utredningens värdefullaste uppslag.

Konsistoriet finner en bedömning av antalet fakultetsberedningar och dessas arbetsområden svår att verkställa, särskilt som meningarna vid universitetet divergera och anser att denna viktiga fråga behöver ytterligare belysas.

Sammansättningen av fakultetsberedningarna ger anledning till betänkligheter. Det kan anses givet att universitetens representanter inom varje beredning komma att stanna i en på förhand garanterad minoritet. Konsistoriet kan icke finna det riktigt att den av universitet och högskolor företrädde sakkunskapen, vilken är absolut nödvändig, om fakultetsberedningarna skola kunna tillfredsställande fylla sin uppgift, blir så svagt företrädd i dessa organ, som ju enligt utredningens förslag komma att spela en utomordentligt viktig roll. Konsistoriet måste därför yrka på en representation, som är så beskaffad, att den åt sakkunskapen säkrar ett avgörande inflytande på ärendenas behandling.

Teologiska fakulteten i Lund förordar, att inom fakultetsberedningen för humaniora och teologi fyra ledamöter utses inom förslag av de berörda fakulteterna.

Juridiska fakulteten i Lund anser, att i varje fakultetsberedning en representant bör ingå för varje berörd fakultet. Denna komplettering av fakultetsbered-

ningarna kan enligt fakultetens mening utan olägenhet göras utan ökning av antalet övriga ledamöter av beredningarna.

Medicinska fakulteten i Lund anför följande:

Den föreslagna sammansättningen av de s. k. fakultetsberedningarna vill fakulteten med skärpa motsätta sig. Varje berörd fakultet skall ovillkorligen vara företrädd på detta plan.

Humanistiska fakulteten i Lund anför:

Beträffande de av utredningen föreslagna fakultetsberedningarna skulle fakulteten helst sett, att den inte sammankopplats med teologiska fakulteten. Den vill emellertid bestämt hävda, att representationen måtte utökas till att omfatta fyra till fem ledamöter mot av utredningen föreslagna tre, så att en representant för varje universitet kommer att ingå i beredningen. Fakulteten kan nämligen under inga förhållanden dela utredningens åsikt att »ortsrepresentation bör undvikas».

Större konsistoriet i Lund anför i huvudsak följande i anledning av universitetsutredningens förslag om avskaffande av kanslersvalet:

Det är ej förvånande, att detta förslag väcker stora betänkligheter inom universiteten. Alltsedan universitetens tillkomst har kansler valts av universiteten såsom en deras förtroendeman inför Kungl. Maj:t. Den viktigaste orsaken till att universiteten — till skillnad från övriga statliga organ och institutioner — har behov av särskild representation inför Kungl. Maj:t ligger, som universitetsutredningen framhåller, i det mycket betydelsefulla särdrag hos universitetsväsendet, att en stor del av dess resurser är ställda till förfogande för möjliggörande av en fritt vald och fritt bedriven forskning vars villkor, utveckling och behov kan bedömas endast av forskarna själva. Konsistoriet kan bekräfta, att kanslerns ställning som en vald förtroendeman för universiteten uppfattas »som en värdefull garanti för universitetsverksamhetens arbetsvillkor och universitetens möjligheter att hos statsmakterna vinna gehör för sina synpunkter och önskemål».

Emellertid måste man vid frågans bedömande taga hänsyn till de ändringar av universitetskanslersämbetets uppgifter som den nya organisationen kommer att föra med sig. Enligt universitetsutredningens förslag skall petitaärendena överflyttas på ett antal fakultetsberedningar; konsistoriet har som nedan framgår funnit sig böra tillstyrka att sådana beredningar inrättas. Det blir då icke längre kanslerns uppgift att såsom universitetens representant framlägga dessas önskemål och behov för Kungl. Maj:t. Denna uppgift kommer att åvila fakultetsberedningarna och deras sammanhållande organ, kanslerskollegiet.

Kanslersämbetets uppgifter i den nya organisationen kommer i stort sett att reduceras till dels administrativ kontroll, dels utredningsarbete.

Konsistoriet har känt tvekan inför denna konstruktion av kanslersämbetet. För universitetsutredningens förslag talar dock med styrka, att det är ofrånkomligt att statsmakterna, som anslår och i framtiden i långt högre grad måste bevilja mycket stora belopp till universitetsväsendet, önskar utöva såväl formell kontroll som sakkontroll över hur resurserna användes och utnyttjas. Det synes härvid vara lämpligast, att kanslersämbetet utformas som ett organ för sådan kontroll, varvid det givetvis måste i största möjliga utsträckning frikopplas från uppgifter av annan art.

Med en sådan utformning av universitetskanslersämbetet är det riktigt, att universitetskanslern kommer att bli en Kungl. Maj:ts förtroendeman mera än universitetens.

Av nu anförda skäl anser sig konsistoriet kunna tillstyrka universitetsutredningens förslag att universitetskanslern i den nya organisationen förordnas av Kungl. Maj:t. Givet är dock, att om kanslersämbetets uppgifter utformas på annat sätt än ovan angivits, kan konsistoriets ståndpunkt i frågan bli en annan.

I syfte att skapa en garanti för gott samarbete inte endast med fakultetsberedningarna utan också med de underställda universiteten föreslår konsistoriet, att förordnandet av universitetskansler sker efter förslag av kanslerskollegiet, förstärkt med universitetens rektorer.

Universitetsutredningens förslag om inrättande av fakultetsberedningar för planeringsarbetet tillstyrkes i princip av konsistoriet, som vidare anför följande:

Konsistoriet har förut understrukt universitetsutredningens uttalande att universitetsväsendet företer det mycket betydelsefulla särdraget, att en stor del av dess resurser är ställda till förfogande för möjliggörande av en fritt vald och fritt bedriven forskning, vars villkor, utveckling och behov endast kan bedömas av forskarna själva. Detta särdrag medför, att universiteten har behov av en särskild representation, som inför Kungl. Maj:t framlägger deras synpunkter och önskemål. Enligt universitetsutredningens av konsistoriet tillstyrkta förslag kommer denna uppgift icke i framtiden att åvila universitetskanslern utan i stället fakultetsberedningarna. Dessa beredningar måste därför organiseras på ett sådant sätt, att de verkligen blir representativa för åsikter och önskemål inom universiteten. Fakultetsberedningarna skall vidare fungera som kontaktorgan mellan regeringen och de akademiska läroanstalterna. Även för fyllandet av denna funktion är det nödvändigt, att beredningarna är så organiserade, att de kan anses representera universiteten. Givetvis är det av vikt, att universitetens petita blir belysta och bedömda även ur avnämarnas synpunkt. Det är därför i och för sig riktigt att företrädare för olika avnämarsynpunkter ingår i beredningarna, men detta får icke leda till att universitetsväsendets företrädare kommer i minoritet inom beredningarna.

Av vad konsistoriet ovan anfört framgår, att fakultetsberedningarna, om de skall kunna fullgöra sina uppgifter att framlägga och bedöma universitetens behov och önskemål, måste ha en sådan sammansättning att en sakkunnig behandling av petitaärendena blir garanterad. Först därigenom blir universitetsutredningens grundtanke angående sakkunskap i varje instans genomförd även på högsta planet.

Konsistoriet finner, att fakultetsberedningarna framför allt bör sammansättas så att de verkligen kan anses representera universiteten. Detta kan endast ske på så sätt att forskarna/lärarna tillförsäkras majoritet inom beredningarna. Konsistoriet vill därför bestämt yrka, att så sker. Med hänsyn till önskvärldheten av att beredningarna har ingående kännedom om de olika fakulteternas speciella förhållanden, finner konsistoriet att övervägande skäl talar för att varje fakultet blir representerad. Det finns däremot ingen anledning att ändra på universitetsutredningens förslag i fråga om antalet representanter för avnämargruppen.

Då fakultetsberedningarna skall föra universitetens talan hos och representera universiteten inför Kungl. Maj:t, synes det konsistoriet självklart, att ordförandena i de olika fakultetsberedningarna utses av beredningarna själva och icke av Kungl. Maj:t.

Medicinska fakulteten i Göteborg yttrar:

Fakulteten uppskattar i princip universitetsutredningens förslag om inrättandet av fakultetsberedningar. Beträffande deras sammansättning har fakulteten emellertid avvikande mening men vill här blott beröra beredningen för medicin, odontologi och farmaci. Enligt betänkandet skall blott fyra av de nio ledamöterna väljas från vederbörande fakulteters resp. högskolors lärarstab. Detta skulle innebära, att de medicinska läroanstalterna torde få två representanter, varav eventuellt en även skulle tillhöra det medicinska forskningsrådet. Det måste anses uteslutet att man genom en sådan organisation skulle kunna erhålla en tillfredsställande behandling av den för varje fakultets verksamhet så utomordentligt viktiga petitan. Inte heller skulle det bli möjligt att fungera som ett nära kontaktorgan mellan regeringen och de olika lärosätena eller, såsom universitetsutredningen åsyftar täcka de huvudsakliga forskningsområden beredningen har att arbeta för. Fakulteten anser det nödvändigt, att varje medicinsk fakultet får en representant i den här berörda fakultetsberedningen. Detta kan vinnas utan nämnvärd ökning av antalet ledamöter genom att minska lekmannarepresentationen, vilket ej kan anses ofördelaktigt om, såsom fakulteten föreslår, ett särskilt utbildningsråd inrättas.

Humanistiska fakulteten i Göteborg anför:

Fakulteten hälsar förslaget om fakultetsberedningar med stor tillfredsställelse men vill samtidigt framhålla angelägenheten av att de humanistiska fakulteterna erhåller större representation i motsvarande fakultetsberedning än vad som föreslås i betänkandet samt att humaniora ej sammanföres med de teologiska disciplinerna till en gemensam fakultetsberedning.

Större konsistoriet i Göteborg anför bl. a. följande:

Ändamålet med fakultetsberedningarna är att söka åstadkomma en fortlöpande central avvägning mellan de önskemål och behov som de olika lärosätenas fakulteter anmäler i sina till beredningen ingivna petita. En dylik central avvägning och samlad bedömning är att hälsa med största tillfredsställelse.

Det synes konsistoriet tvivelaktigt, huruvida den för universiteten föreslagna representationen kan garantera en allsidig och tillfredsställande belysning av fakulteternas anslagsäskanden inom beredningarna.

En ökning av universitetsrepresentationen i dessa beredningar är utan tvivel ett angeläget önskemål. Med en för varje universitetsort utsedd representant för medicin och odontologi tillsammans samt en representant för farmaceutiska institutet skulle sammanlagda antalet ledamöter i den medicinska beredningen med i övrigt bibehållen representation för allmänna intressen och för kanslersämbetet uppgå till elva i stället för de föreslagna nio. Med en på samma sätt konstituerad representation för de humanistiska och matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna skulle motsvarande fakultetsberedningar komma att bestå av elva resp. tio ledamöter. En sådan förstärkning av universitetsinslaget bör vara möjlig utan att beredningarna växer till ett omfång som försvårar deras arbete.

Konsistoriet understryker slutligen, att ett stort ansvar kommer att vila på fakultetsberedningarnas sekreterare, vilka torde komma att fungera som föredragande.

I frågan rörande proceduren vid utseende av kansler anför konsistoriet följande:

Det kan enligt konsistoriets mening starkt ifrågasättas, huruvida sex korporationer med tillsammans över fyrtio överläggande och beslutande ledamöter verkligen utgör en smidigare och lätthanterligare apparat än den nuvarande elektorsförsamlingen. Om tillsättningsförfarandet skall kunna omgivas med nödig diskretion och grannlagenhets, måste valet läggas i händerna på en väsentligt mindre församling, bestående av t. ex. de centrala beredningarnas ordförande. För att säkerställa universitetens inflytande skulle denna församling kunna utökas med ett begränsat antal universitetsrepresentanter, en för varje lärosäte, valda av vederbörande konsistorium eller motsvarande korporation. En annan utväg vore att behålla elektorsinstitutionen men samtidigt väsentligt nedbringa elektorernas antal. En på något av dessa sätt sammansatt församling skulle utan tvivel ha större förutsättningar att lösa denna ömtåliga uppgift än de centrala beredningarna tillsammans.

Konsistoriet vill således liksom utredningen förorda att Kanslern tillsättes av Kungl. Maj:t på sex år men att detta sker efter anmälan av en förslagsställande församling, bestående antingen av ordförandena i de centrala beredningarna samt representanter för de berörda läroanstalterna, eller av valda elektorer. Denna församling skall äga att för Kungl. Maj:t framlägga förslag om högst tre personer.

Större konsistoriet i Göteborg är emellertid, som framgått av det föregående ej enigt i sitt yttrande rörande universitets/högskoleväsendets centrala ledning. De fyra *reservanter*, vilka förordar ett sammanförande till ett organ av såväl de administrativa som de planerande uppgifterna, anför vidare följande:

Universitetskanslersämbetet bör organiseras som ett centralt ämbetsverk under en styrelse med universitetskanslern som ordförande och ordförandena i de centrala beredningarna som ledamöter. Denna styrelse skulle sålunda till sin sammansättning överensstämma med det föreslagna kanslerskollegiet. Till denna styrelse bör fakultetsberedningarna anslutas som beredande och initiativtagande organ. Därav följer bl. a. att de förslag till åtgärder som beredningarna kan finna påkallade eller lämpliga alltid kommer att behandlas av universitetens överstyrelse, kanslersämbetet. Den befogenhet som utredningen vill tilldela beredningarna, nämligen att, med förbigående av universitetskanslersämbetet, väcka förslag om dylika åtgärder, skulle därigenom bortfalla.

En *reservant*¹ inom konsistoriet uttalar sig för att det bör ankomma på Kungl. Maj:t att utan föregående anmälningsförfarande utse kansler.

Juridiska fakulteten i Stockholm anför i frågan om kanslerns ställning följande:

Fakulteten vill hävda att utredningen icke tillräckligt beaktat värdet av att universitetskanslern så långt möjligt har universitetens förtroende. Utan tvekan blir ett sådant förtroende mycket svårare att uppnå med det av utredningen föreslagna systemet.

I detta sammanhang berör fakulteten även universitetsutredningens förslag rörande rätt för universitetskanslern att till tjänsteman inom ämbetet delegera beslutanderätt i visst ärende eller viss grupp av ärenden. Fakulteten anför:

Fakulteten anser att en översyn i restriktiv anda här är erforderlig. Det är icke lämpligt att förslag från universitetsmyndigheterna i stor utsträckning formellt avgöras av tjänstemän i universitetskanslersämbetet.

¹ Professor A. Attman.

Beträffande förslaget om fakultetsberedningar anför fakulteten bl. a.:

Utredningens förslag, att fakultetsorganens petita i framtiden skola ingivas direkt till vederbörande fakultetsberedning, finner fakulteten lämpligt, dock endast under det bestämda villkoret att beredningen inrymmer representation från respektive fakulteter.

Utredningens förslag att de nio ledamöterna av varje fakultetsberedning, utom den av universitetskanslersämbetet utsedde, förordnas av Kungl. Maj:t, dock att ett visst antal — i den rätts- och samhällsvetenskapliga beredningen fyra av ledamöterna — utses inom förslag, upprättade av de berörda fakulteterna själva, kan fakulteten icke godtaga. Nämda förslag garanterar endast ett ringa, om ens något deltagande och inflytande från berörda juridiska fakulteters sida. Det synes fakulteten naturligt att beredningens förslag, vilka avse fakulteternas verksamhet, tillkomma under representation från varje berörd fakultet och att beredningens ledamöter till övervägande del väljas av fakulteterna.

Humanistiska fakulteten i Stockholm anför i huvudsak följande:

Vid granskningen av detaljförslagen tvingas fakulteten att anföra starka betänkligheter, särskilt mot fakultetsberedningarnas konstruktion. Utredningen har ansett det nödvändigt att begränsa antalet dylika beredningar till fem, vilket bl. a. medfört att de humanistiska disciplinerna sammanförts med de teologiska till en beredning och samhälls- och företagsvetenskaperna sammanslagits med juridiken till en annan. Även om detta korresponderar ganska väl mot de nuvarande forskningsrådets ämnesdomäner och även om ett större antal beredningar givetvis försvårar budgetarbetet, kan utredningens förslag icke betraktas som välgrundade. Den första förutsättningen för samverkan i planeringsfrågorna är självfallet åtminstone ett minimum av överensstämmande intressen och ämnesinriktning. Några bärande skäl att frångå den traditionella fakultetsgrupperingen har utredningen enligt fakultetens bestämda mening icke presenterat. Det rimliga alternativet måste vara en beredning för varje fakultet. Fakulteten betraktar det vidare som självklart, att varje lokal fakultet måste få sin egen representant i riksorganet.

Ett samgående med de teologiska fakulteterna finner fakulteten av flera skäl ytterst betänkligt. Visserligen kommer vissa av fakulteternas ämnen varandra nära i sin forskning, men utbildningssidan uppvisar utomordentligt stora innehållsliga och formella olikheter: det är vidare svårt att inse, hur man i en dylik gemensam beredning skall kunna ge avnämrintressena en representation, som kan omfatta både humaniora och teologi. Med tanke på hur de teologiska fakulteterna hittills behandlats i reformarbetet synes betänkandets tal om »utbyggnad» f. ö. närmast ge en ironisk effekt, och fakulteten betraktar även av det skälet den föreslagna samarbetskonstruktionen som oroväckande. De anförda invändningarna uppfattas som så vägande, att fakulteten tvingas ta bestämt avstånd från de nu framlagda förslagen, vilka måste bli föremål för ytterligare utredning och en grundlig omarbetning.

Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i Stockholm anför bl. a. följande:

Fakulteten anser det fördelaktigt, att kontaktorgan på detta sätt skapas mellan regeringen och de akademiska läroanstalterna och tillstyrker därför i princip förslaget. Ifråga om den föreslagna sammansättningen av dessa fakultetsberedningar hyser fakulteten däremot vissa betänkligheter. Framför allt med hänsyn till det stora ämnesområde, som var och en av de fem fakultetsberedningarna

skall ansvara för, anser fakulteten, att fackmannarepresentationen i beredningarna gjorts alldeles för svag. Enligt fakultetens mening bör såsom ett minimum sex ledamöter utses inom de av fakulteterna upprättade förslagen, detta för att åtminstone en något så när allsidig sakkunnigrepresentation skall kunna säkraställas. Denna förändring i beredningarnas sammansättning skulle kunna tänkas ske enligt två alternativ. Antingen kan det sammanlagda antalet ledamöter i varje beredning förbli oförändrat nio, varvid de av Kungl. Maj:t utsedda lekmanrepresentanterna skulle minskas från fyra till två, eller också kan antalet ledamöter utökas till elva. Med hänsyn till den vikt som universitetsutredningen lägger vid att de allmänna intressena får fullgod representation i fakultetsberedningarna vill fakulteten förorda det senare alternativet.

Enligt fakultetens mening bör dessa fakultetsberedningar utgöra rådgivande organ på kanslers nivå. Petitaärenden exempelvis bör sålunda gå direkt från universiteten till Kansler, för att därefter, om Kansler så finner påkallat, kunna remitteras till respektive fakultetsberedning för yttrande.

Större konsistoriet i Stockholm förordar, som framgår av det föregående, att universitetskanslern ges högsta ansvar för såväl den administrativa ledningen som planeringsarbetet för universitets/högskoleväsendet. Någon kollegial styrelse för universitetskanslersämbetet förordas icke av konsistoriet. Rörande tillvägagångssättet vid utseende av universitetskansler anför konsistoriet följande:

Konsistoriet anser det beklagligt, om tillsättningsförfarandet skulle ändras så, att kanslern icke längre komme att framstå såsom en universitetens förtroendemän. Konsistoriet föreslår, att ett valsystem bibehålls, som innebär att universitetskanslern vid sin utnämning åtnjuter både universitetens och Kungl. Maj:ts förtroende. Den nuvarande valkorporationen bör ersättas med en församling som består av fakultetsberedningarnas ordförande samt universitets- och högskolerektorerna.

Beträffande organisationen för planeringsarbetet yttrar konsistoriet följande:

Både planläggning och petitaarbete bör försiggå under kanslerns medverkan. Enligt nuvarande praxis brukar kanslern före sitt ställningstagande till universitetens petita rådgöra med representanter för varje lärosäte. Denna anordning, som konsistoriet finner mycket ändamålsenlig, borde kunna kompletteras med ett samråd på fakultetslinjen. Huruvida ett sådant samråd verkligen behöver bindas till organisatoriska former synes icke helt självfallet.

Beträffande de föreslagna fakultetsberedningarna anser konsistoriet att varje fakultet måste äga en representant i vederbörande beredning. Endast därigenom skulle fakultetsberedningarna kunna framstå såsom auktoritativa företrädare för universiteten. Om beredningarna icke får sådan karaktär, finner konsistoriet det riktigare att de endast ges rådgivande karaktär och inordnas i kanslersämbetet.

Lärarkollegiet vid medicinska högskolan i Umeå, till vars yttrande *organisationskommittén* anslutit sig, anför följande:

I likhet med utredningen anser lärarkollegiet att universitetskanslern bör förordnas av Kungl. Maj:t för högst sex år i sänder efter anmälan av de centrala beredningarna. Lärarkollegiet vill tillstyrka inrättandet av fakultetsberedningar, som torde bli värdefulla instanser för att samordna de olika lärosätenas petitafrågor och för planeringen av den högre undervisningen och forskningen.

Lärarkollegiet vid karolinska institutet anför i huvudsak följande:

För de till universitetskanslersämbetet hörande ärendena vill lärarkollegiet tänka sig en anknytning till fakultetsberedningarna och kanslerskollegiet likartad med den, som motsvarande ärenden på universitetsplanet ha till fakulteter och sektioner ävensom konsistoriet. De av dessa ärenden, som avse forskning och utbildning, skulle härvid liksom motsvarande petita- och andra planeringsärenden, behandlas i fakultetsberedningarna och antingen avgöras där — eventuellt efter delegering till ordförande eller tjänsteman — eller gå vidare till kanslerskollegiet. Ärenden, som icke avse forskning eller utbildning, skulle gå direkt till kanslerskollegiet. På kanslerskollegienivån skulle antingen yttrande till Kungl. Maj:t avgivas av kollegiet, såsom i petitaärenden, eller avgörande träffas av kollegiet eller dess ordförande, universitetskanslern, motsvarande konsistoriet respektive rektor på universitetsplanet.

Lärarkollegiet vill särskilt understryka, att lärarkollegiets mening är att petita skola gå från fakultetsberedningarna till Kungl. Maj:t obeskrutna på samma sätt som fakulteternas petita gå till överstyrelseplanet utan annan befattning med dem från konsistoriets sida än ett samlat yttrande från konsistoriets synpunkter.

Universitetskanslern skulle enligt detta lärarkollegiets organisationsförslag såväl som enligt universitetsutredningens vara ordförande i ett kanslerskollegium, vilket i övrigt lämpligen skulle bestå av fakultetsberedningarnas ordförande ävensom ytterligare tre av Kungl. Maj:t förordnade ledamöter.

Enligt lärarkollegiets mening bör såsom chef för ett överstyrelseorgan, konstruerat på sätt lärarkollegiet ovan angivit, befinna sig en universitetskansler, beträffande vilken genom lämpligt anordnande av tillsättningsförfarandet garantier skapats för att han äger såväl Kungl. Maj:ts som lärosätenas förtroende. I sin ämbetsgarning har han nämligen den dubbla uppgiften att nedåt sörja för den av statsmakterna önskade utbildningsverksamhetens ändamålsenliga handhavande och uppåt rikta effektiva och välunderbyggda framställningar om medel till den vetenskapliga verksamhet och akademiska undervisning, som fritt bedrivs vid universiteten.

Lärarkollegiet anser att den föreslagna ordningen möjliggör en i stort sett tillfredsställande beredning av tillsättningsärendet. Av gammalt har lärosätenas val av kansler ansetts utgöra en akademisk fri- och rättighetsutövning av grundläggande betydelse, samtidigt som Kungl. Maj:ts stadfästelse av valet utgjort inseglet på den högsta statsmaktens förtroende för universitetsväsendets främsta företrädare. Lärarkollegiet förutsätter därför att fakultetsberedningarnas informella överläggningar angående tillsättande av universitetskansler ske under nära kontakt med såväl lärosätena som statsmakterna. Enligt lärarkollegiets mening är det icke lämpligt att resultatet av överläggningarna, dvs. beredningarnas anmälan till Kungl. Maj:t, offentliggöres.

Lärarkollegiet vid tandläkarhögskolan i Stockholm har ingen erinran mot universitetsutredningens förslag rörande universitetskanslersämbetets och fakultetsberedningarnas ställning. Kollegiet anser att de sistnämnda kommer att få stor betydelse i petitasammanhang som representationer på högsta nivå för de akademiska lärarna.

Som framgår av det föregående hör *lärarkollegiet vid handelshögskolan i Göteborg* till de myndigheter, som uttalat sig principiellt till förmån för ett centralt

organ med både planerande och förvaltande uppgifter. Detta betyder, framhåller kollegiet,

att de föreslagna fakultetsberedningarna lämpligen borde inbyggas i kanslersämbetet och framstå såsom kanslerns rådgivande organ. I dessa fakultetsberedningar bör enligt lärarkollegiets uppfattning varje fakultet ha sin egen representant, som kan föra fakultetens talan. En lekmanrepresentation på denna nivå förefaller knappast påkallad, enär de bedömanden som skall företagas så helt förutsätter en ingående kännedom om akademiska förhållanden.

Ett kanslersämbete i nu antydd utformning synes också förutsätta, att man håller fast vid systemet med en på ett eller annat sätt vald universitetskansler. Men det är samtidigt klart, att den nuvarande valproceduren i så fall måste reformeras. Framför allt måste man göra elektorsförsamlingen mycket begränsad till omfattningen.

Farmaceututbildningskommittén, liksom *lärarkollegiet vid farmaceutiska institutet*, vars yttrande *institutets styrelse* åberopat såsom eget yttrande, anser det angeläget, att den farmaceutiska fakulteten blir representerad i fakultetsberedningen för medicin, odontologi och farmaci. Lärarkollegiet anser det dessutom vara önskvärt, att farmaciens om möjligt även blir representerad på avnämarsidan i beredningen.

Lärarkollegiet vid tekniska högskolan i Stockholm anför i huvudsak följande:

Avsikten med inrättandet av fakultetsberedningar är givetvis bl. a. den att på hög nivå förslag till avvägning mellan de äskanden som framföres från fakulteterna eller andra organ vid de olika lärosätena skall utarbetas innan Kungl. Maj:t har att själv taga ställning till desamma — en tanke som lärarkollegiet finner helt riktig.

Tanken att de olika fakulteterna skall kunna göra sin röst hörd även inom fakultetsberedningen finner lärarkollegiet i hög grad motiverad. Vad de tekniska högskolorna beträffar är förslaget helt otillfredsställande i det att varje sektion (nuvarande avdelningskollegium) har samma och lika vägande skäl att få komma till tals.

Enligt lärarkollegiets mening bör *fakultetsberedningen för de tekniska vetenskaperna* utgöras av en ordförande utsedd av Kungl. Maj:t samt därutöver av ordförandena i de olika utbildningsråden. Ledamöterna av fakultetsberedningen bör utses av Kungl. Maj:t vilken likaledes skall förordna ordförande. Varje ledamot skall automatiskt bli ordförande i ett utbildningsråd — något som måste beaktas vid utväljandet av fakultetsledamöter. De ledamöter som skall ingå i utbildningsråden synes däremot i fortvarighetstillstånd kunna förordnas av fakultetsberedningen. — Då anledning finnes att förmoda att ordförandena i utbildningsråden i regel kommer att vara hämtade från näringslivet eller från statligt område skulle sektionerna vid högskolorna icke få direkt möjlighet att göra sin röst hörd vid fakultetsberedningens behandling av ärendena. För att högskolornas berättigade önskemål härvidlag skall tillgodoses synes högskolornas rektorer böra vara självskrivna ledamöter av fakultetsberedningen. Denna skulle i vad avser de tekniska vetenskaperna i dagsläget sålunda komma att bestå av en ordförande, 9 representanter för utbildningsråden samt 3 rektorer — tillhoppa 13 personer. Denna församling kan synas månghövdad men det får förutsättas att ordföranden ges rättighet att från fall till fall endast kalla

den eller de ledamöter som i första hand beröres av de frågor som skall handläggas varvid dock förutsättes att berörd rektor alltid skall ges tillfälle närvara. Vidare förutsätter lärarkollegiet att vid handläggning av anslagsärenden den eller de därav berörda dekanerna skall deltaga. Det kan ifrågasättas huruvida fakultetsberedningen skall vara ett beslutande organ eller huruvida beslutanderätten skall ligga hos ordföranden och ledamöterna få karaktär av rådgivare. Då ett organ i regel arbetar under större ansvar om det är beslutande vill lärarkollegiet bestämt förorda att denna form väljes.

Beträffande universitetskanslersämbetets organisation vill lärarkollegiet endast anmäla sin anslutning till universitetsutredningens förslag att kanslern skall förordnas av Kungl. Maj:t för högst sex år i sänder.

Lärarkollegiet vid Chalmers tekniska högskola anför:

Lärarkollegiet tillstyrker förslaget om en samordning av högsta ledningen av universitet och vissa högskolor i ett *kanslersämbete*. Kollegiet tillstyrker också förslaget om *fakultetsberedningar*. Om dessa skall kunna effektivt genomföra sin uppgift som planerande och petitaberedande organ, bör deras ordförande och eventuellt även andra ledamöter beredas tillfälle till erforderlig ledighet från sina ordinarie befattningar i näringsliv eller allmän tjänst. Deras uppgifter är så viktiga och arbetskrävande, att de måste ägna mer än sin fritid däråt. Detta är ett krav som icke får eftersättas.

De tekniska högskolornas utbildning och forskning ansluter sig nära till svensk industri. I stort sett kan denna uppdelas i fyra stora fack, nämligen mekanisk-, elektrisk-, byggnads- och kemisk industri. Motsvarande fack eller avdelningar inom KTH och CTH är redan så stora, att de var för sig kunde tänkas bilda en fakultet. Det är därför motiverat, att även fakultetsberedningen för de tekniska vetenskaperna får fyra ledamöter från de tekniska högskolorna, även om formell ämnes- eller ortsrepresentation bör undvikas.

Det kan befaras, att gränserna mellan kanslerns, kanslerskollegiets och beredningarnas kompetensområden i många fall blir flytande och att ett effektivt arbete därigenom försvåras. Hur dessa frågor skall lösas undandraget sig lärarkollegiets bedömande.

Viktigt är, att såväl beredning som kollegium genom åtminstone årliga besök vid respektive lärosäten skaffar den kännedom om lokala förhållanden, som är nödvändig för en saklig prövning av de betydelsefulla avvägningsfrågor, som härvid måste uppkomma.

Organisationskommittén för teknisk högskola i Lund tillstyrker förslaget om inrättande av en fakultetsberedning för de tekniska vetenskaperna med de uppgifter, som utredningen föreslagit.

Överstyrelsen för de tekniska högskolorna anför följande:

Enligt för de tekniska högskolorna gällande stadgar må vid teknisk högskola anställd befattningshavare icke vara ledamot av överstyrelsen, dock att högskolans rektor äger närvara vid överstyrelsens sammanträden och deltaga i överläggningarna men ej i besluten. Det har ansetts vara en ur olika synpunkter otillfredsställande ordning, att lärare och eventuellt även annan befattningshavare vid ett lärosäte skulle tillhöra dess styrelse. Samma princip synes överstyrelsen böra upprätthållas i fråga om fakultetsberedningarnas sammansättning. Där emot synas — i allt fall såvitt gäller fakultetsberedningen för de tekniska veten-

skaperna — rektorerna böra tillerkännas samma rätt att deltaga i beredningens överläggningar, som för närvarande tillkommer dem i fråga om överstyrelsens överläggningar. Denna ordning har enligt överstyrelsens mening fungerat tillfredsställande för överstyrelsens del. Överstyrelsen förutsätter emellertid, att det bör vara ett naturligt led i fakultetsberedningarnas arbete att hålla överläggningar med dekanerna ävensom med andra av förekommande frågor berörda befattningshavare vid högskolorna. I detta sammanhang vill överstyrelsen vidare erinra, att enligt för de tekniska högskolorna gällande stadgar fem av överstyrelsens sju ledamöter utses av Kungl. Maj:t efter förslag av vetenskapsakademien, ingenjörsvetenskapsakademien, Sveriges industriförbund, svenska teknologföreningen och tekniska samfundet i Göteborg. Det synes överstyrelsen böra övervägas, huruvida ej samma organisationer — lämpligen utökade med skånska ingenjörsklubben — borde ifrågakomma som förslagsställare vid utseende av ledamöter av en fakultetsberedning för de tekniska vetenskaperna. Härvid synas två ledamöter böra utses efter förslag av de tre sistnämnda teknikersammanslutningarna. Om en dylik beredning, som universitetsutredningen föreslagit, finnes böra omfatta nio personer, kunde därjämte tre utses efter förslag av vederbörande högskolor och ordföranden utses av Kungl. Maj:t. I anslutning härtill vill överstyrelsen framhålla önskvärdheten av att den tekniska fakultetsberedningen gives en med hänsyn till fackområden så allsidig sammansättning som möjligt. Med avseende å fakultetsberedningarna vill överstyrelsen vidare uttala, att enligt dess mening — om en begränsning av antalet mandatperioder för de av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna skall föreskrivas — denna synes böra sättas vid sammanlagt tre perioder i stället för två, som universitetsutredningen föreslagit; i annat fall kan kontinuiteten äventyras. För ordförandens del synes dock ingen maximering av mandatperiodernas antal böra förekomma.

I likhet med lärarkollegiet vid Chalmers tekniska högskola vill överstyrelsen understryka vikten av att fakultetsberedningarnas ordförande beredes tillfälle till ledighet från sina befattningar i allmän eller enskild tjänst. Det synes sålunda överstyrelsen ofrånkomligt, om beredningarna skola bliva i stånd att i avsedd omfattning effektivt fullgöra sina planerande och utredande uppgifter, att ordförandena — åtminstone tidvis — helt ägna sig åt detta arbete.

Överstyrelsen finner ävenledes motiverat, att universitetskanslern framdeles tillsättes av Kungl. Maj:t och förordnas för en tid av sex år i sänder, varför överstyrelsen alltså ansluter sig till universitetsutredningens förslag härom. I vad detsamma avser att tillsättningen skulle ske efter anmälan av beredningarna, som själva skulle finna formerna därför, vill överstyrelsen dock anmärka, att — om ett anmälningsförfarande skall förekomma — formerna för detta synas böra vara angivna i vederbörande författning och ej helt godtyckliga. Såvitt överstyrelsen kan finna förefaller emellertid något särskilt anmälningsförfarande ej vara påkallat.

Universitetsutredningens förslag att inrätta ett kanslerskollegium finner överstyrelsen i den föreliggande organisationsplanen motiverat av behovet av en samlad bedömning av kanslersämbetets och de centrala beredningarnas årliga petita ävensom av behovet av ett forum för behandling av i övrigt förekommande frågor av gemensamt intresse. Överstyrelsen vill emellertid betona att — såsom universitetsutredningen även förutsatt — det bör vara fakultetsberedningarna som *avgiva* petita; kollegiets samlade bedömning av de olika petita kommer till uttryck i ett yttrande över dessa i samband med att petita av kollegiet vidarebefordras till ekklesiastikdepartementet. Vidare vill överstyrelsen förorda, att kanslerskollegiet därjämte — med hänsyn till angelägenheten av en

samordning av kanslersämbetets och beredningarnas verksamhet — gives karaktär av styrelse för själva kanslersämbetet, å vilken det bör ankomma att avgöra inom kanslersämbetets område fallande frågor av principiell eller eljest av större betydelse ävensom ärenden, som kanslern vill hänskjuta till kanslerskollegiets prövning. Denna ytterligare uppgift för kollegiet synes i allmänhet icke behöva bli va betungande.

Statens råd för byggnadsforskning tillstyrker universitetsutredningens förslag om fakultetsberedningar.

D. Utbildningsråden

Svenska Arbetsgivareföreningen och *Sveriges Industriförbund* anför i huvudsak följande:

De erfarenheter som vunnits av avdelningsråden vid de tekniska högskolorna och av utbildningsråden för ekonomutbildningen har utan tvivel visat, att dessa organ varit av värde inte bara för näringslivet utan även för undervisningen. Organisationerna tillstyrker fördenskull utredningens rekommendationer i denna del. De vill emellertid tillägga att det av nyss anförda skäl är angeläget att utbildningsråd upprättas i vart fall för de tekniska, matematisk-naturvetenskapliga samt rätts-, samhälls- och företagsvetenskapliga utbildningslinjerna.

Centrala utbildningsråd, knutna till fakultetsberedningarna, är icke någon ersättning för de lokala råd som nu finns vid de tekniska högskolorna, handels-högskolan i Göteborg och den ekonomiska fakulteten vid Lunds universitet. Organisationerna vill betona vikten av att de lokala råden bibehålles och att kontaktmöjligheterna även utvidgas.

Sveriges Grossistförbund och *Handelns arbetsgivareorganisation* anför:

Organisationerna vill allmänt tillstyrka universitetsutredningens rekommendation att upprätta ett utbildningsråd för civilekonomutbildningen. De slutsatser, som rådet kan uppnå i fråga om avnämarnas krav på utbildningens innehåll, torde ha giltighet för all civilekonomutbildning, således även den som bedrivs inom handelshögskolan i Stockholm. Det torde därför vara angeläget att markera att utbildningsrådet för civilekonomutbildningen även bör befatta sig med utbildningen vid denna högskola.

Organisationerna uttalar sig vidare för att lokala råd bibehålles vid sidan av de centrala.

Svenska Teknologföreningen anför:

Svenska Teknologföreningen instämmer i önskemålen om likvärdighet mellan olika högskolor, men anser att civilingenjörsutbildningen är av den karaktären att den eftersträfvade likvärdigheten kan åstadkommas utan att man samtidigt kräver likformighet. Tvärtom anser föreningen en viss nyansering värdefull. Genom kontakter på lokalplanet mellan näringsliv och högskola kan specialiteter vid de olika högskolorna utvecklas genom ett utnyttjande av de speciella resurser som finnes på varje ort. Vidare kan en viss konkurrens verka både stimulerande och effektiviserande på utbildningen och forskningen, men konkurrensen

får ej vara av den karaktären att samarbetet mellan forskarna blir försvårat. Enligt föreningens åsikt kan den åstadkommas genom bibehållandet av kontaktorgan mellan de enskilda högskolorna och näringslivet på varje högskoleort. Föreningen anser emellertid även att den samlade överblicken över en sektions/avdelnings utbildning inom landet är av stort värde, varför de av utredningen föreslagna utbildningsråden bör inrättas, dock med en fastare lokal anknytning än vad utredningen föreslagit.

Föreningen tillstyrker utredningens förslag, att ledamöterna i utbildningsråden skall utses av Kungl. Maj:t. Föreningen anser dock att tillsättandet skall föregås av hörande av i stadgan angivna instanser. För utbildningsråden inom den tekniska fakultetsberedningen bör samråd ske med Sveriges Industriförbund, Svenska Teknologföreningen, Skånska Ingenjörsklubben samt Tekniska Samfundet i Göteborg.

I betänkandet anför utredningen att den förutsätter »att utbildningsråden, liksom de nuvarande avdelningsråden, kommer att inbjuda studentrepresentanter att delta i rådssammanträdena». Föreningen instämmer helt i utredningens synpunkter på teknologrepresentation, och anser den vara så värdefull att den bör införas i stadgan.

Styrelsen för Kooperativa Förbundet betecknar förslaget om utbildningsråd vid fakultetsberedningarnas sida såsom välbetänkt.

SACO anför huvudsakligen följande:

Beträffande utbildningsråden finner *SACO* det uppenbart, att akademikerorganisationerna måste representeras i dessa. *SACO* yrkar därför att *SACO* eller det *SACO*-förbund som berörs blir representerat i utbildningsråden. Ur arbetsmarknadssynpunkt finner *SACO* vidare, att separata utbildningsråd tills vidare bör upprättas för de juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningsvägarna, då den samhällsvetenskapliga utbildningen arbetsmarknadsmässigt mer och mer närmar sig den företagsekonomiska utbildningen. När civilekonomutbildningen och den samhällsvetenskapliga utbildningen helt samordnats, kan utbildningsråden för dessa utbildningsvägar slås samman.

TCO yttrar:

TCO finner förslaget om centrala utbildningsråd gott. Organisationen vill dock hävda, att »näringslivet» inte skall få representeras enbart av arbetsgiversidan utan att också de inom respektive utbildningslinjer utbildade arbetstagargrupperna skall bli företrädda.

Kontakten mellan universiteten och avnämarna/arbetstagarna måste ske redan på den lokala nivån, om påverkan av respektive studieplaners utformning skall kunna ske i behövlig utsträckning. I de lokala utbildningsnämnderna — eventuellt utbildningsråden — bör sålunda i vad det gäller lärarutbildningen finnas representanter för såväl skolmyndigheter inom det allmänna skolväsendet som för motsvarande lärargrupper. Universitetskanslersämbetet och skolöverstyrelsen bör godkänna ifrågavarande studieplaner, sedan utbildningsrådet för lärarutbildningen beretts tillfälle att yttra sig.

TCO föreslår att företrädare för avnämare och arbetstagare inom respektive områden skall ingå i de lokala utbildningsnämnderna. Om inte detta förslag kan realiseras, bör också lokala utbildningsråd med anknytning till utbildningsnämnderna inrättas.

Arbetsmarknadsstyrelsen anser, att utbildningsråden kommer att fylla en viktig funktion och att deras verksamhet i första hand bör inriktas på utbildningens utformning och anpassning av utbildningens innehåll till nya eller förändrade arbetsuppgifter. Styrelsen anför härafter i huvudsak följande:

Utbildningsrådet för civilekonomutbildningen bör sammanslås med utbildningsrådet för juridisk och samhällsvetenskaplig utbildning. Civilekonomer, jurister och samhällsvetare har i stor utsträckning gemensam arbetsmarknad. Därtill kommer att genom införandet av undervisning i ämnet företagsekonomi och alternativa studieplaner med merkantilt teknisk inriktning i de moderna språken har det blivit möjligt att vid de filosofiska fakulteterna skaffa sig en utbildning som är praktiskt taget identisk med civilekonomutbildningen.

Vidare bör kontaktorganet för lärarutbildning ej begränsa sin verksamhet till enbart lärarutbildning inom de filosofiska fakulteterna utan taga befattning med ämneslärarutbildning för det allmänna skolväsendets behov över huvud taget.

Arbetsmarknadsstyrelsen uttalar sig vidare till förmån för utbildningsråd även för medicinsk och odontologisk utbildning.

Byggnadsstyrelsen finner det, med hänsyn till styrelsens funktion enligt 7 § byggnadslagen, vara angeläget, att regelmässigt en representant för byggnadsstyrelsen ingår i de utbildningsråd, som berör styrelsens verksamhetsområde.

Skolöverstyrelsen anför rörande formerna för samarbetet universitet—skola i huvudsak följande:

Överstyrelsen vill först framhålla, att dessa frågor enligt överstyrelsens mening är av den största betydelse även från universitetens synpunkt. De direktiv, som lämnats 1960 års lärarutbildningssakkunniga att inom ramen för de resurser, som representeras av de filosofiska fakulteterna och en i erforderlig omfattning utbyggd lärarhögskoleorganisation, söka sammanknyta den ämnesteoretiska och den praktisk-pedagogiska utbildningen i syfte att nå fram till en ökad integration mellan de nämnda inslagen i lärarutbildningen ställer nämligen särskilda krav på organisationen, t. ex. när det gäller formerna för studieplanernas utarbetande och fastställande, koordinationen av den undervisning i olika kurser och delstudiekurser, som leder fram till ämnesteoretisk behörighet i skilda skolämnen, och det större sambruk av universitetens och lärarhögskolornas lärarkrafter, som blir erforderligt.

Liksom universitetsutredningen och helt nyligen även gymnasieutredningen utgår överstyrelsen vid sin bedömning från det nuvarande läget på lärarutbildningssidan med en under uppbyggnad varande lärarhögskoleorganisation samverkande med övriga berörda akademiska läroanstalter. Att läraförsörjningen av det starkt expanderande och rikt differentierade skolväsendet upp till universitetsnivån kommer att innebära mycket stora anspråk på både universitetens och lärarhögskolornas utbildningskapacitet är i en tid med så markant utbildningsbehov som vår alldeles uppenbart. Så mycket angelägnare är att varje möjlighet till ekonomisering och rationalisering ifråga om utbildningsresurserna och deras användning tillvaratas. I avvaktan på resultatet av lärarutbildnings-

sakkunnigas arbete inskränker sig överstyrelsen dock till att framhålla vikten av att den organisation som fastställs på allt sätt underlättar samarbetet mellan universitet, lärarhögskola och övriga lärarutbildningsanstalter.

Eftersom den ämnesteoretiska undervisningens innehåll har en avgörande betydelse när det gäller att genom en målinriktad utbildning få fram lärare, som blivit på ett adekvat sätt förberedda för sin yrkesutövning, tilldrar sig frågan om studieplanerna särskild uppmärksamhet. Det samarbete, som i dessa ärenden redan kommit till stånd mellan kanslersämbetet och skolöverstyrelsen, har haft sin betydelse, men det har av olika skäl icke kunnat utvecklas till det nära och resultatrika samarbete som här är av nöden. Vissa drag i utvecklingen pekar på att särskilda organisatoriska anordningar nu behöver vidtagas för att skolans behov skall bli tillräckligt och kontinuerligt beaktade vid studieplanernas utformning. I den mån universitetsämne och skolämne i stort sett sammanfallit, har svårigheterna vid utformningen av studieplanerna för blivande lärare ej varit så stora. Den direkta överensställningen mellan universitetsämne och skolämne har emellertid hittills minskat i snabb takt. Genom uppdelning av universitetsämnena uppstår nya discipliner med egna professurer och egna institutioner, och på skolans område är läroämnenas kursinnehåll ej sällan hopfogat av kursmoment, som i den akademiska undervisningen tillhör en rad olika ämnen och institutioner. Den utformning, som vissa ämnen i det nya gymnasiet föreslagits få, synes också förutsätta ett sammanfogande av delstudiekurser från två eller flera akademiska ämnen. Ett mera flexibelt beräkningssystem vad avser universitetsexamina, innebärande att dessa grundas på mindre enheter än 1 betyg (= 1 termin), torde bli nödvändigt och framhäver då ytterligare nödvändigheten av ett till skolans behov mera anpassat system vid studieplanernas utarbetande än det av utredningen föreslagna.

Att skolöverstyrelsen som representant för den stora avnämargrupp, som lärarutbildningen gäller, deltar i det slutliga fastställandet av studieplanerna finner skolöverstyrelsen väl motiverat och betydelsefullt. Detta synes emellertid med hänsyn till den utveckling, som ovan skisserats, ej vara tillfyllest för att målet skall nås. Det är nämligen nödvändigt att ämnessakkunniga företrädare för skolan, utsedda av skolöverstyrelsen, får följa studieplansarbetet och delta däri redan från dess början. Här öppnar sig bl.a. möjlighet till naturlig samverkan mellan universitet och lärarhögskola.

Statskontoret delar universitetsutredningens uppfattning att ett mera generellt införande av utbildningsråd såsom rådgivande organ för olika utbildningslinjer utgör ett värdefullt medel för att åstadkomma kontakt mellan universiteten och arbetsmarknaden. Ämbetsverket anför vidare bl. a.:

Med hänsyn till det i vårt land hävdvunna och utan tvivel välmotiverade systemet med i huvudsak enhetlig utformning av motsvarande utbildningslinjer vid olika lärosäten, till att varje läroanstalt får sägas vara avsedd att utbilda arbetskraft för hela landet och icke blott för en regions behov och till att tillgången på sakkunskap rörande avnämaringssakerna varierar starkt mellan olika delar av landet finner statskontoret principen om centrala utbildningsråd riktig.

I statskontorets rapport avses möjlighet att upprätthålla lokala råd alltjämt böra föreligga. Enligt statskontorets mening saknas anledning att till följd av att centrala utbildningsråd inrättas avbryta ett lokalt samarbete som av berörda parter befunnits värdefullt. Däremot bör genom viss personalunion kontakt

upprätthållas mellan de riksomfattande och de lokala råden. Framtiden torde snart nog utvisa, hur arbetsfördelningen dem emellan bör avvägas och vilket mått av livskraft de lokala råden äger.

I fråga om rådens kompetenssfär råder den skillnaden att rapporten mera allmänt vill betrakta råden som ett slags beredningsorgan åt fakulteterna, medan utredningen förordar en begränsning till frågor rörande »utbildning». Under förutsättning att sistnämnda begrepp icke tolkas alltför snävt kan någon större meningsskiljaktighet knappast sägas råda på denna punkt.

Större konsistoriet i Uppsala anför — i nära anslutning till *språkvetenskapliga sektionens* yttrande — väsentligen följande:

Utredningens förslag att efter mönster från de tekniska högskolorna inrätta utbildningsråd innebär för universitetens del etablerandet av ett organ av delvis oprövat slag. Om ett sådant organ skall tjäna samarbetet mellan universitet och avnämare utanför universiteten, förefaller det dock konsistoriet lämpligt att utbildningsråden erhålla ett relativt starkt inslag av universitetsrepresentanter. Särskilt tveksamt känner sig konsistoriet inför det planerade samarbetet mellan universiteten och skolmyndigheterna. Om önskvärdheten att ett sådant länge saknat samarbete snarast möjligt kommer till stånd kan endast en mening råda. Men då utredningen föreslår att vissa studieplaner skall fastställas gemensamt av universitetskanslersämbetet och skolöverstyrelsen kan konsistoriet icke biträda en sådan anordning. Fastställandet av studieplaner måste alltjämt anses vara uteslutande en universitetens angelägenhet, även om ett samråd med skolöverstyrelsen i sådana ärenden givetvis är ändamålsenligt och högeligen att anbefalla. Ett samarbete med skolan får emellertid icke vara ensidigt utformat. Det är i synnerlig grad befogat att universiteten å sin sida få göra sin röst hörd, när det gäller utgestaltningen av den skola, från vilken universitetens alumner begiva sig till fortsatt utbildning vid de högre läroanstalterna. Den alltför väl bekanta eftersläpningen i vetenskapligt hänseende i skolans läroböcker vittnar i själva verket om hur viktigt det är att skolans kontakt med universitet och högskolor förbättras.

Ekonomiska fakulteten i Lund yttrar:

Enligt fakultetens uppfattning bör det till fakulteten knutna lokala *fakultetsrådet* bibehållas med oförändrade funktioner. Detta organ har visat sig ytterst värdefullt för samarbetet mellan fakulteten och det sydsvenska näringslivet.

Större konsistoriet i Lund anför:

Konsistoriet ställer sig mycket tveksamt till huruvida de av universitetsutredningen föreslagna utbildningsråden kommer att fylla en behövlig funktion men anser sig icke ha tillräckligt underlag för att avstyrka förslaget. I varje fall måste det anses nödvändigt att i råden även ingår representanter för universiteten.

Det till den ekonomiska fakulteten knutna fakultetsrådet bör bibehållas med oförändrade funktioner. Detta organ har visat sig vara ytterst värdefullt för att skapa samarbete mellan fakulteten och det sydsvenska näringslivet. Som förut framhållits är detta samarbete av avgörande betydelse för såväl utbildningen som forskningen inom fakulteten, i all synnerhet under fakultetens uppbyggnadsperiod. Ett centralt utbildningsråd för civilekonomutbildningen kan under inga omständigheter ersätta dessa lokala funktioner.

Större konsistoriet i Göteborg anför:

De föreslagna bestämmelserna utvisar, att utbildningsrådets uppgifter delvis skulle bli likartade med fakultetsberedningarnas eller rent av sammanfalla med dessa. Båda korporationerna ålägges att se till att den akademiska utbildningen tillgodoser de krav som olika sidor av samhällslivet, arbetsmarknaden, näringslivet och den allmänna förvaltningen, kan ställa på den. Konsistoriet är av den uppfattningen, att redan fakultetsberedningarna, med den sammansättning som konsistoriet föreslagit, kommer att vara fullt ut skickade att ombesörja denna bevakning. Konsistoriet föreslår därför att centrala utbildningsråd åtminstone tills vidare icke inrättas.

Större konsistoriet i Stockholm, som är tveksamt huruvida utbildningsråd överhuvudtaget är motiverade, anför i fråga om deras organisatoriska ställning följande:

I den mån centrala utbildningsråd inrättas bör de ges en något annan ställning och organisation än vad utredningen föreslår. För det första bör de inordnas i kanslersämbetet, lämpligen på så sätt att kanslern äger utse ordförande i varje råd. Vidare bör utbildningsråden — om de verkligen skall göra skäl för att vara rådgivande organ — vara en mötesplats för »avnämare» och »producenter». Obligatoriskt medlemskap bör därför tillförsäkras icke blott representanter för avnämarna av akademiskt utbildad arbetskraft utan även representanter för dem som utbildar denna arbetskraft, med andra ord vederbörande fakultetsdekaner eller andra ämnesrepresentanter.

I fråga om förslaget att studieplaner inom ramen för filosofisk ämbetsexamen skall fastställas gemensamt av universitetskanslersämbetet och skolöverstyrelsen konstaterar konsistoriet, att det ej framgår av betänkandet huruvida motsvarande problem föreligger för andra fakulteter, t. ex. för de teologiska fakulteterna i förhållande till kyrkan eller för de medicinska läroanstalterna i förhållande till medicinalstyrelsen. Konsistoriet fortsätter:

Den självklarhet varmed universitetsutredningen betonar avnämarsidans intressen för de akademiska kursernas innehåll motsvaras icke av ett konstaterande att universitet och högskolor som avnämare gentemot olika högre skolformer har ett lika självklart intresse av skolkursernas innehåll och av det sätt varpå de penetreras. Likaså är utformningen av den examen som årligen admitterar 15—20 000 studenter till högre studier en angelägenhet som i högsta grad berör universitet och högskolor. Administrativt faller den utanför dessas åligganden, men förutsättningen har sedan 100 år varit censorsinstitutionens existens. Skulle denna bortfalla — och antydningar härom kommer tid efter annan — aktualiseras frågan om särskilda inträdesprov vid universitet och högskolor vilket i sin tur kommer att kräva ytterligare personella resurser och en särskild administrativ apparat. Frågan torde få upptagas i samband med gymnasieutredningens blivande förslag.

Lärarkollegiet vid handelshögskolan i Göteborg anför:

Ett lokalt utbildningsråd finns vid handelshögskolan i Göteborg. Lärarkollegiet anser sig därför ha särskild anledning betyga, att denna lokala kontakt med näringslivet och den offentliga förvaltningen i praktiken visat sig mycket värde-

full. Utredningens argument, att avnämarsidan endast skulle ha intresse för utbildningslinjen som sådan och icke för lokal representation, stämmer i vart fall icke med högskolans erfarenhet. En centralisering av i betänkandet föreslagna art skulle avbryta den stimulerande kontakten med den yttre miljö, i vilken lärosätet fungerar. Lärarkollegiet föreslår därför, att det nuvarande lokala utbildningsrådet alltså skall bestå.

Kanslern anför:

De av utredningen föreslagna centrala utbildningsråden tillstyrker jag i princip. Allteftersom centrala råd inrättas, torde motsvarande lokala råd böra avvecklas.

Råden är i utredningens förslag tänkta som fakultetsberedningarnas specialorgan för utbildningsfrågor. Med den av mig föreslagna organisationen av den centrala ledningen kommer de att bli kanslersämbetets specialorgan för dylika frågor. Råden bör, liksom fallet är med de nuvarande lokala råden, utses av Kungl. Maj:t.

I anledning av förslaget rörande formerna för fastställandet av studieplaner inom ramen för filosofisk ämbetsexamen anför kanslern:

Gemensamma beslut mellan två ämbetsverk är en administrativ oformlighet, som numera knappast förekommer i förvaltningen. Jag är därför inte beredd att tillstyrka utredningens nämnda förslag utan föreslår att ifrågavarande studieplaner fortfarande fastställas av kanslersämbetet efter samråd med överstyrelsen.

Lärarkollegiet vid Chalmers tekniska högskola yttrar:

Efter viss tvekan har lärarkollegiet stannat för att tillstyrka gemensamma utbildningsråd för hela landet. Lärarkollegiet vill emellertid framhålla, att hittillsvarande erfarenhet av centrala liknande råd icke varit den bästa, då det visat sig, att deras sammankomster i regel förlagts till Stockholm och att råden därför icke kunnat skaffa sig erforderlig kännedom om lokala förhållanden på andra utbildningsorter. Lärarkollegiet vill därför starkt framhålla vikten av att utbildningsråden förlägger sina sammanträden omväxlande vid berörda lärosäten.

Överstyrelsen för de tekniska högskolorna yttrar:

För egen del är överstyrelsen väl medveten om värdet av att de ifrågavarande råden i sin verksamhet beakta förhållandena vid samtliga berörda utbildningslinjer i landet och ej ensidigt inrikta sig på förhållandena vid ett särskilt lärosäte, vilket de nuvarande avdelningsrådets lokala förankring i viss utsträckning medfört. Till undvikande härav har överstyrelsen vid tillsättande av ledamöter i avdelningsråden eftersträvat att till en del utse gemensamma ledamöter i avdelningsråd, där samma avdelning finnes vid tekniska högskolan i Stockholm och Chalmers tekniska högskola.

Överstyrelsen kan emellertid tillstyrka förslaget om centrala råd i den bemärkelsen, att endast ett råd upprättas för varje utbildningslinje, även om denna förekommer vid flera lärosäten. Däremot ställer sig överstyrelsen mera tveksam till tanken att göra råden till centrala organ i den meningen, att de huvudsakligen skulle få karaktären av specialorgan åt fakultetsberedningarna, då därmed den lokala kontakten med lärosätena lätt äventyras. Överstyrelsen vill också för

sin del vitsorda värdet av den nuvarande avdelningsrådsinstitutionen. Under angivna förhållanden finnes enligt överstyrelsens mening anledning att iakttaga försiktighet vid en omorganisation av densamma, så att ej dess av erfarenheterna ådagalagda ändamålsenlighet därvid äventyras. Bland annat bör vid utseende av ledamöter i råden tillses att alltjämt en viss lokal anknytning till varje lärosäte kommer att bevaras. Vidare bör på lämpligt sätt garantier skapas för att genom sammanträdenas förläggning och eljest erforderliga kontakter hållas med alla de berörda lärosätena.

Det ankommer på överstyrelsen att tillsätta ledamöterna av avdelningsråden, varvid överstyrelsen brukat under hand inhämta förslag från svenska teknologföreningen, tekniska samfundet i Göteborg och Sveriges industriförbund. Detta har visat sig vara en lämplig anordning. Överstyrelsen vill ej motsätta sig, att befogenheten att utse ledamöter av ifrågavarande råd förbehålles Kungl. Maj:t. Erinras må emellertid att uppgiften att utse ledamöter av avdelningsråden enligt 1947 års stadgar för de tekniska högskolorna ursprungligen tillkom Kungl. Maj:t men redan genom en författningsändring 1948 överläts på överstyrelsen.

Enligt vad utredningen uttalat, skulle hinder ej möta mot att ledamot av fakultetsberedning utses att jämväl vara ledamot av utbildningsråd. Med anledning härav vill överstyrelsen framhålla, att överstyrelsen iakttagit den principen, att ledamotskap av avdelningsråd ej får förenas med ledamotskap av överstyrelsen och att ej heller befattningshavare vid teknisk högskola får vara ledamot av avdelningsråd. Då fakultetsberedning enligt förslaget kommer att i viktiga hänseenden hava karaktären av styrelseorgan, bör vad nu sagts även iakttagas i fråga om ledamotskap av fakultetsberedning och utbildningsråd.

Framst med hänsyn till kontinuiteten i utbildningsrådets verksamhet bör vidare enligt överstyrelsens åsikt mandattiden där ej bestämmas till mindre än fyra år.

E. Förvaltningens uppbyggnad

Beträffande den centrala förvaltningsorganisationens uppbyggnad är det närmast frågan om självständiga sekretariat för fakultetsberedningarna och kanslerskollegiet, som tilldragit sig intresse.

Kooperativa Förbundet understryker allmänt, att om man skall kunna följa och förbättra utbildningsresultaten och tillse att resurserna blir effektivt utnyttjade, universitetsutredningens förslag beträffande universitetskanslersämbetets resurser också bör följas.

Svenska Teknologföreningen tar upp frågan om utbildningsrådets sekretariatsresurser och anför:

Enligt föreningens åsikt är det av stor vikt att de personer som utses till sekreterare i utbildningsråden är väl förtrodda med den aktuella utbildningen vid sektionerna/avdelningarna. Sekreteraren bör därför gärna utses bland nyligen utexaminerade civilingenjörer (motsvarande). Även om en viss stabilitet i sekreterarposten är önskvärd anser dock föreningen att tjänsten bör tillsättas under samma tidsperiod som ordföranden, tre år.

Även *Tekniska samfundet i Göteborg* understryker betydelsen av att utbildningsråden får effektivt fungerande sekretariat för att kunna fullgöra sina uppgifter så som utredningen föreslagit.

SFS anför:

Utbildningsråden kommer att fungera som fakultetsberedningarnas berednings- och specialorgan. *SFS* vill liksom de sakkunniga avstyrka, att de ges egna personalresurser; det utredningsarbete som erfordras på det centrala planet bör samordnas av ett organ och utföras med en sammanhållen personalstab.

SACO anför:

I likhet med Sveriges Juristförbund föreslår *SACO*, att universitetskanslersämbetet organiseras på tre enheter, nämligen en utbildningsbyrå, en kanslibyrå och en organisations- och budgetbyrå, var och en under ledning av en byråchef, av vilka en tillika får ställning som souschef och kanslerns ställföreträdare. Beredningarnas och utbildningsrådets behov av sekreterarpersonal bör tillgodoses av organisations- och budgetbyrån.

Statskontoret anför:

Rapportens och betänkandets förslag rörande universitetskanslersämbetets byråindelning och personalorganisation är i huvudsak överensstämmande. I rapporten har emellertid förutsatts, att kanslerskollegiets sekretariatsgöromål skall handhas av universitetskanslersämbetets personal, vilken därjämte skall kunna anlitas för utredningsuppgifter även åt fakultetsberedningarna; utredningen har för kanslerskollegiet räknat med en särskild, tills vidare arvodesanställd, sekreterare i byråchefs ställning och har i övrigt starkare betonat beredningarnas självständighet från universitetskanslersämbetet. I anslutning till sin ovan uttalade principståndpunkt beträffande relationerna mellan å ena sidan universitetskanslersämbetet och å andra sidan fakultetsberedningarna och kanslerskollegiet förordar statskontoret, att uppgiften att betjäna kanslerskollegiet inräknas bland universitetskanslersämbetets reguljära arbetsuppgifter och att även i övrigt ett samarbete i personalhänseende mellan ämbetet och beredningarna etableras.

Utredningen föreslår att vissa ärenden inom universitetskanslersämbetet skall handläggas i kollegial form under medverkan av universitetskanslern och byråcheferna. Enligt statskontorets mening saknas anledning att frånga det för det hittillsvarande universitetskanslersämbetet kännetecknade enrådighetssystemet; det synes riktigast att överlämna åt universitetskanslern att avgöra genom vilken form av samråd med sina medarbetare han vill förbereda viktigare beslut.

Kanslern anför:

Med hänsyn till vad jag i det föregående förordat angående ämbetets uppgifter och styrelse samt om fakultetsberedningarnas inordnande i ämbetet som rådgivande organ får jag för egen del i fråga om organisationen föreslå följande. Ämbetet bör under styrelsen och kanslern organiseras på två avdelningar, nämligen en avdelning för planerings-, organisations- och utbildningsfrågor och en avdelning för juridiska, kamerala och personaladministrativa frågor. Den förstnämnda avdelningen kan lämpligen benämnas planeringsavdelningen och den sistnämnda kansliavdelningen. Ledningen av var och en av avdelningarna bör anförtros en avdelningschef i Bo 4.

Planeringsavdelningen bör indelas i tre byråer, nämligen två planeringsbyråer och en utbildningsbyrå. Planeringsbyråerna har i utredningens förslag sin motsvarighet i sektionen för organisationsfrågor m. m. och i fakultetsberedningarna och kanslerskollegiets sekretariat. Utbildningsbyrån motsvarar den av utredningen föreslagna utbildningsadministrativa byrån. Varje byrå bör stå under ledning av en byråchef i B 1. I övrigt bör, i avvaktan på närmare erfarenheter om personalbehovet, varje byrå tilldelas en byrådirektör i A 27, en byrådirektör i A 25 och tre förste byråsekreterare i A 23.

Kansliavdelningen motsvaras i utredningens förslag av kanslibyrån. För de juridiska, kamerala och personaladministrativa arbetsuppgifterna har utredningen enligt min uppfattning beräknat personalbehovet för knappt. För nämnda uppgifter bör till avdelningschefens förfogande stå en byråchef i B 1 och åtminstone en byrådirektör i A 27 och två förste byråsekreterare i A 23. Samtliga dessa tjänstemän bör ha avlagt juridisk examen. För byråns informations- och kontaktuppgifter bör finnas en tjänsteman i A 25.

Överstyrelsen för de tekniska högskolorna biträder universitetsutredningens förslag om att medel skall kunna ställas till utbildningsrådets förfogande för att ge dessa erforderliga sekretariatsresurser.

I övrigt har överstyrelsen ej uttalat sig rörande den centrala förvaltningens uppbyggnad.

3. Förslag till anslagsäskanden för budgetåret 1964/65

I fråga om anslagsäskanden för budgetåret 1964/65 föreligger förslag från dels universitetskanslersämbetet beträffande omkostnader vid ämbetet samt ämnes- och fakultetskonferenser, dels överstyrelsen för de tekniska högskolorna beträffande avlöningar och omkostnader vid överstyrelsen, därest överstyrelsen skulle kvarstå efter den 1 juli 1964, dels antagningsnämnden för civilekonomutbildning beträffande kostnader för nämndens verksamhet, dels ock akademiska rektorskonventet i Stockholm beträffande bidrag till rektorskonventets verksamhet. Jag kommer att i det följande lämna en kortfattad redogörelse för förslagen. Vad avser framställningen från överstyrelsen för de tekniska högskolorna tillåter jag mig dock — med hänsyn till mitt senare ställningstagande i fråga om organisationen av universitetens och högskolornas centrala ledning — att endast hänvisa till handlingarna.

A. Universitetskanslersämbetet

a) Omkostnader

Under riksstatens åttonde huvudtitel har för innevarande budgetår upptagits förslagsanslag till dels omkostnader vid universitetskanslersämbetet, dels omkostnader vid överstyrelsen för de tekniska högskolorna. Förstnämnda anslag är därvid uppfört med 80 000 kr., medan det för överstyrelsen avsedda anslaget uppförts med 68 000 kr.

I anslutning till sitt förslag i utlåtanden den 12 september och den 1 oktober 1963 över universitetsutredningens betänkande rörande universitetens och högskolornas organisation och förvaltning hemställer *universitetskanslern* i skrivelse den 22 oktober 1963, att de båda omkostnadsanslagen till kanslersämbetet och överstyrelsen fr. o. m. nästa budgetår sammanföres till ett gemensamt förslagsanslag, benämnt *Universitetskanslersämbetet: Omkostnader*. Kanslern föreslår vidare att det gemensamma anslaget för budgetåret 1964/65 uppföres med 326 000 kr. och anför därvid bl. a. följande:

I de för innevarande budgetår fastställda omkostnadsstaterna för kanslersämbetet och överstyrelsen har under anslagsposterna till reseersättningar uppförts förslagsvis respektive 27 000 kr. och 7 000 kr. eller tillhopa 34 000 kr. Kanslern, som — i sina nyssnämnda utlåtanden över universitetsutredningens omförmälda betänkande — med avseende på kanslersämbetet i dess tänkta nya utformning föreslagit jämväl tillkomsten av en styrelse samt fakultetsberedningar och utbildningsråd, finner att kostnader för reseersättningar även beträffande sistnämnda enheter torde böra bestridas från en under det föreslagna gemensamma anslaget uppförd anslagspost till reseersättningar. Kanslern hemställer, att sagda anslagspost uppföres med 140 000 kr.

Under delposterna till övriga expenser har för budgetåret 1963/64 uppförts för kanslersämbetet 45 000 kr. och för överstyrelsen 9 700 kr. eller sammanlagt 54 700 kr. Kanslern beräknar i sitt förslag för nästa budgetår 145 000 kr. under en motsvarande delpost i den blivande omkostnadsstaten för det nya universitetskanslersämbetet. I det av kanslern föreslagna beloppet ingår en engångsanvisning av 30 000 kr. för nyanskaffning av möbler, mattor, gardiner m. m.

Kanslerns framställning utmynnar i följande förslag till omkostnadsstat:

1. Sjukvård, <i>förslagsvis</i>	1 500
2. Reseersättningar, <i>förslagsvis</i>	140 000
3. Expenser:	
a) bränsle, lyse och vatten, <i>förslagsvis</i>	14 000
b) övriga expenser	145 000
4. Kanslerskonferenser, <i>förslagsvis</i>	15 000
5. Intagningsförfarande medelst databehandlingsmaskin: driftkostnader, <i>förslagsvis</i>	10 500
	Summa kr. 326 000

Förslaget innebär, jämfört med de för innevarande budgetår anvisade omkostnadsanslagen till kanslersämbetet och överstyrelsen, en ökning med 178 000 kr.

b) Ämnes- och fakultetskonferenser

I riksstaten för innevarande budgetår har uppförts ett reservationsanslag av 10 000 kr. till ämnes- och fakultetskonferenser vid universitetskanslersämbetet. Vid budgetårets början uppgick behållningen under anslaget till omkring 63 000 kr.

Universitetskanslern föreslår i skrivelse den 22 oktober 1963, att anslaget för budgetåret 1964/65 uppföres med oförändrat belopp.

B. Utrustningsnämnden för universitet och högskolor

a) Avlöningar

I riksstaten för innevarande budgetår har uppförts ett förslagsanslag av 296 000 kr. till avlöningar vid utrustningsnämnden för universitet och högskolor.

I skrivelse den 31 maj 1963 föreslår *utrustningsnämnden*, att anslaget för budgetåret 1964/65 uppföres med 481 000 kr. Nämnden anför därvid bl. a. följande.

Utrustningsnämnden intar i anslagshänseende en särställning såtillvida, att avlöningskostnaderna för dess kanslipersonal bestrides dels från nämndens avlöningsanslag, dels från åttonde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga. Denna uppdelning möjliggör en smidig anpassning av arbetskrafttillgången till växlingarna i arbetssituationen.

Omfattningen av nämndens verksamhet har de senaste åren successivt ökat till följd av den fortlöpande utbyggnaden och upprustningen av universiteten och högskolorna. Härtill har även bidragit vissa utrustningsföretag utanför universitets- och högskoleområdet, vilka enligt särskilda Kungl. Maj:ts beslut uppdragits åt nämnden. Med anledning härav är nämndens arbetsbelastning för närvarande avsevärd.

Utrustningsnämndens arbetsuppgifter fördelas huvudsakligen — framhåller nämnden — på tre grupper, nämligen dels planeringsverksamhet, dels upphandlingsverksamhet, dels ock kassa-, redovisnings- och expeditionsverksamhet. Särskilt karaktäriserande för nämndens arbete synes vara, att de många utrustningsobjekten till sin art är synnerligen olika. Härav följer, att tidskrävande utredningar och bedömningar måste företagas inom ett betydande antal från varandra ofta helt skilda inrednings- och utrustningsområden. I samband härmed synes arbetsbelastningen för särskilt nämndens ordförande och byråchef bli omfattande.

I sin framställning föreslår nämnden att dess kansli framdeles skall helt omorganiseras och därvid uppdelas på olika arbetsenheter.

Jag lämnar i det följande en kortfattad redogörelse för de förslag i utrustningsnämndens framställning, som — förutom automatiska utgiftsförändringar — betingar den begärda höjningen av anslaget. Vid min redogörelse kommer jag att närmare beröra endast vissa av nämndens förslag. Jag tillåter mig att i övrigt hänvisa till handlingarna i ärendet.

- 1) byråchef i Be 3 i stället för i Be 1,
- 2) byrådirektör i Ae 27,
- 3) förste byråintendent i Ae 23,
- 4) kamrerare i Ae 19 i stället för assistent i Ae 15,
- 5) inköpsassistent i Ae 17 i stället för i Ae 15,
- 6) kontorsskrivare i Ae 13,
- 7) kansliskrivare i Ae 11 i stället för kontorist i Ae 9,
- 8) kontorist i Ae 9,

- 9) tre kanslibiträden i Ae 7,
- 10) skrivbiträde i reglerad befordringsgång.
- 11) Ökad medelsanvisning till tillfällig arbetshjälp och vikariatsersättningar m. m. (kostnad 4 500 kr.).

Av tillgängliga handlingar inhämtas bl. a. följande.

Punkterna 3 och 5. För nämndens löpande inköp svarar för närvarande i första hand en byrådirektör i Ae 27. Emellertid synes det nämnden — med hänsyn till den växande verksamheten — vara av vikt, att en tjänst tillkommer med främsta syfte att avlasta innehavaren av byrådirektörstjänsten för att denne därigenom även skall kunna föra förhandlingar om priser och rabattöverenskommelser, uppmärksamma standardfrågor, följa marknadsutvecklingen m. m. För denna mellanställning mellan byrådirektören och de befintliga inköpsassistenterna — av vilka en samtidigt föreslås uppflyttad från Ae 15 till Ae 17 — hemställer nämnden att en tjänst som förste byråintendent i Ae 23 inrättas.

Punkterna 4 och 6. En ändamålsenligt organiserad kassa- och redovisningsverksamhet har — framhåller nämnden — till följd av den ökade omfattningen av utrustningsnämndens arbetsområde kommit att utgöra en allt mera central förutsättning för nämndens behöriga funktion. En väsentlig förstärkning av den nuvarande personalen synes därför i hög grad erforderlig. Nämnden föreslår, att en befintlig tjänst som assistent i Ae 15 omvandlas till en tjänst som kamrerare i Ae 19; ansvar och arbetsuppgifter för innehavaren av tjänsten förutsättes därvid bestå i visst utanordningsansvar och ansvar för undertecknande av vissa handlingar, upprättande och avlämnande av bokslut, ekonomiskt utredningsarbete m. m. Vidare förordar nämnden inrättande av en tjänst som kontorsskrivare i Ae 13, för vilken arbetsuppgifterna avses bestå i bl. a. omhänderhavande av den för nämndens verksamhet betydelsefulla dispositionsbokföringen.

Punkt 9. De tre föreslagna kanslibiträdestjänsterna är redan knutna till utrustningsnämnden och har hittills avlönats från kommittéanslaget.

I utlåtande den 29 augusti 1963 över utrustningsnämndens framställning anför *riksrevisionsverket*, att högre lönegrad än Ae 17 icke torde vara motiverad för den tjänst som kamrerare, vilken av nämnden föreslås träda i stället för en befintlig tjänst som assistent i Ae 15. Vidare anser *riksrevisionsverket*, att en tjänst som kontorist i Ae 9 torde vara tillräckligt med avseende på de arbetsuppgifter, för vilkas omhänderhavande nämnden föreslagit en kontorsskrivare i Ae 13.

b) Omkostnader

I riksstaten för innevarande budgetår har uppförts ett förslagsanslag av 64 000 kr. till omkostnader vid utrustningsnämnden för universitet och högskolor. För nämnden har fastställts följande omkostnadsstat:

1. Sjukvård m. m., <i>förslagsvis</i>	500
2. Reseersättningar, <i>förslagsvis</i>	23 000
3. <i>Expenser:</i>	
a) bränsle, lyse och vatten, <i>förslagsvis</i>	3 000
b) övriga <i>expenser</i>	37 500

Summa kr. 64 000

Utrustningsnämnden hemställer i skrivelse den 31 maj 1963, att anslaget för budgetåret 1964/65 höjes med 22 000 kr. Den föreslagna höjningen betingas huvudsakligen av ökade kostnader under delposten till övriga expenser, varvid 10 900 kr. avser engångsanskaffning av viss utrustning.

C. Antagningsnämnden för civilekonomutbildning

I riksstaten för innevarande budgetår har uppförts ett förslagsanslag till antagningsnämnden för civilekonomutbildning av 19 000 kr. Anslaget är fördelat på anslagsposter enligt följande uppställning.

1. Arvoden åt ledamöter och suppleanter, <i>förslagsvis</i>	1 200
2. Arvode åt sekreteraren	1 500
3. Ersättning åt annan personal, <i>förslagsvis</i>	9 100
4. Reseersättningar åt ledamöter, suppleanter och sekreterare, <i>förslagsvis</i>	4 000
5. Expenser, <i>förslagsvis</i>	1 600
6. Publikationstryck, <i>förslagsvis</i>	1 600
Summa kr. 19 000	

Antagningsnämnden för civilekonomutbildning beräknar i skrivelse den 13 september 1963 medelsbehovet för budgetåret 1964/65 till 25 600 kr., vilket i förhållande till det för innevarande budgetår anvisade anslaget skulle kräva en ökning med 6 600 kr. Nämnden föreslår därvid, att anslagsposten till arvoden åt ledamöter och suppleanter minskas med 200 kr. till 1 000 kr. samt att posten till ersättning åt annan personal höjes med 6 800 kr. till 15 900 kr. Höjningen av sistnämnda anslagspost betingas av ökat antal ansökningar till civilekonomutbildning samt av höjd ersättning åt personalen.

D. Bidrag till akademiska rektorskonventet i Stockholm

I riksstaten för innevarande budgetår har uppförts ett reservationsanslag till bidrag till akademiska rektorskonventet i Stockholm av 31 000 kr. Vid budgetårets början fanns under detta anslag ingen behållning.

I skrivelse den 7 oktober 1963 med förslag till anslagsäskande för budgetåret 1964/65 hemställer *akademiska rektorskonventet i Stockholm* om en höjning av förevarande anslag med 35 000 kr. till 66 000 kr. Härav beräknas ett med 9 000 kr. till 25 000 kr. förhöjt belopp för bestridande av rektorskonventets egna utgifter och 41 000 kr. för den akademiska musikverksamheten i Stockholm, vilket i jämförelse med det för sistnämnda ändamål för innevarande budgetår beräknade beloppet innebär en höjning med 16 000 kr.

4. Departementschefen

Universitetsutredningen har föreslagit gemensamma organ för den centrala ledningen av de högre läroanstalter, vilka nu är underställda kanslern för rikets universitet, överstyrelsen för de tekniska högskolorna och styrelsen för farmaceutiska institutet, dvs. universiteten, karolinska institutet, tandläkarhögskolorna, handelshögskolan i Göteborg, de tekniska högskolorna och farmaceutiska institutet. Utredningens motivering för detta förslag är huvudsakligen den, att de ifrågavarande läroanstalternas uppgifter är desamma — forskning och på vetenskaplig grund bedriven utbildning — att deras personalorganisation är i väsentliga hänseenden ensartad, att gällande bestämmelser rörande deras verksamhet och organisatoriska uppbyggnad också är i stort sett ensartade samt — icke minst — att under skilda överstyrelser lydande läroanstalter redan i viss utsträckning har gemensamma uppgifter och gemensamma resurser och att planeringsarbetet för de högre läroanstalternas fortsatta utbyggnad bör vila på en gemensam utredningsgrund.

Universitetsutredningens förslag om ett förenhetligande av den centrala universitets/högskoleledningen har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av det helt övervägande antalet myndigheter och organisationer, som yttrat sig över betänkandet. Såväl kanslern som överstyrelsen för de tekniska högskolorna har tillstyrkt förslaget.

Enligt min mening föreligger övertygande motiv för en förenhetligad central universitets/högskoleledning. Jag vill härvidlag kanske något starkare än utredningen gjort trycka på behovet av enhetlighet i planeringsarbetet för universitets/högskoleväsendets fortsatta utbyggnad. Jag vill också stryka under, att en för de skilda läroanstalterna gemensam överstyrelse och ett för dem gemensamt planeringsarbete är förutsättningen för det intensifierade samarbete dem emellan och det sambruk av institutionella och personella resurser, utan vilket det vid 1963 års riksdag beslutade utbyggnadsprogrammet för universitet och högskolor enligt min mening svårligen kan genomföras inom avsedd tid.

Vissa myndigheter och organisationer har ifrågasatt eller förordat ett längre gående förenhetligande av den centrala ledningen inom universitets/högskoleväsendet och därvid pekat på dels lärarhögskolorna, dels de under jordbruksdepartementet lydande högskolorna.

Vad därvid först lärarhögskolorna beträffar vill jag erinra om att hela frågan om såväl klass- som ämneslärarutbildningen för närvarande är under utredning av 1960 års lärarutbildningssakkunniga.

I fråga om de tre till jordbruksdepartementets verksamhetsområde hörande högskolorna — lantbrukshögskolan, skogshögskolan och veterinärhögskolan — ligger saken i viss mån annorlunda till. Rent principiellt kan skäl anföras till förmån för ett förenhetligande av den centrala ledningen av samtliga de läroanstal-

ter, vilkas uppgift på samma sätt som universitetens är forskning och på vetenskaplig grund bedriven utbildning. Särskilda skäl motiverar emellertid, att avsteg från denna princip göres i fråga om de tre nu ifrågavarande läroanstalterna. Den programbundna försöksverksamhet, som ingår såsom en betydelsefull del av verksamheten vid såväl lantbrukshögskolan som skogshögskolan, utgör enligt min mening ett sådant skäl. Vad veterinärhögskolan beträffar får jag erinra om att denna högskolas organisation för närvarande utredes av veterinärhögskoleutredningen. Anledning saknas därför att i nu förevarande sammanhang förändra densamma. Jag vill slutligen tillägga, att man enligt min mening av praktiska skäl bör undvika att från början belasta en helt ny organisation med flera arbetsuppgifter än som är oundgängligen nödvändigt.

Under hänvisning till det här anförda förordar jag — i anslutning till universitetsutredningens förslag — att de läroanstalter, vilka nu lyder under kanslern för rikets universitet, överstyrelsen för de tekniska högskolorna och styrelsen för farmaceutiska institutet, ges en gemensam central ledning, som därvid får ersätta de tre nyss nämnda centrala universitets/högskolemyndigheterna.

För närvarande står sjukgymnastinstitutet under kanslerns överinseende. Eftersom dessa institut i administrativt och institutionellt hänseende replierar på karolinska institutet respektive universitetet i Lund, anser jag, att överinseendet över dem tills vidare bör åvila samma myndighet som har överstyrelsen över universitetet och karolinska institutet. Med hänsyn till sjukgymnastutbildningens karaktär av icke-akademisk yrkesutbildning bör emellertid i fråga om denna utbildnings innehåll och organisation ett fortlöpande samråd äga rum mellan sagda myndighet å ena sidan och skolöverstyrelsen å den andra.

Jag övergår nu till frågan om de *arbetsuppgifter*, som bör åvila universitets/högskoleväsendets centrala ledning. Därvid behandlar jag först de två delfrågor, som mest ingående diskuterats i yttrandena över universitetsutredningens betänkande, nämligen frågorna om forskningsrådets ställning i den nya organisationen samt om den framtida organisationen för utrustningsplanering och upphandling.

Beträffande *forskningsrådets ställning* har statskontoret i sin rapport till universitetsutredningen förordat en närmare samordning mellan den centrala universitets/högskoleledningen å ena sidan och forskningsråden å den andra. — Universitetsutredningen däremot anser det vara från principiella synpunkter riktigt, att ansvaret för planläggningen av forskningsresursernas utbyggnad på denna nivå *delas* mellan flera, sinsemellan fristående organ. Utredningens uppslag att fasta tjänster inom forskningsrådets kansliorganisationer skulle uppföras i den centrala myndighetens personalförteckning anges uttryckligen avse en omläggning uteslutande av den formella organisationen. En sådan omläggning skulle icke rubba forskningsrådets organisatoriska ställning eller deras rätt att disponera för dem avsedda sekretariatsresurser.

För egen del delar jag — i likhet med flertalet remissinstanser — universitets-

utredningens principiella mening, att forskningsråden allttjämt bör utgöra från de centrala universitets/högskolemyndigheterna fristående organ, direkt underställda Kungl. Maj:t. Att ett samarbete bör äga rum dem emellan, ser jag som en självklarhet, men jag anser icke, att någon förändring av forskningsrådets organisatoriska ställning är påkallad.

Ej heller anser jag mig böra ifrågasätta någon förändring beträffande statens tekniska forskningsråds departementstillhörighet. Verksamheten inom detta forskningsråd har nyligen givits en i viss mån ny inriktning med sikte på en nära samverkan med näringslivet, vilket enligt min mening motiverar att rådet kvarliggjer inom handelsdepartementets verksamhetsområde.

Vad så beträffar *organisationen för utrustningsplanering och upphandling* förordas såväl i statskontorets rapport som av universitetsutredningen, att den nuvarande utrustningsnämnden för universitet och högskolor skall upphöra såsom självständigt verk. Utredningen föreslår därvid, att de planerande uppgifterna övertages av en särskild utrustningsberedning, medan de verkställande uppgifterna åläggas det nya universitetskanslersämbetet. Statskontoret å sin sida förordar i rapporten, att utrustningsuppgifterna i sin helhet övertages av universitetskanslersämbetet, varvid den nuvarande utrustningsnämnden skulle ingå i detta ämbete såsom en kommitté av närmast permanent karaktär.

Remissmyndigheterna har starkt delade uppfattningar i denna fråga. För egen del har jag — i likhet med majoriteten inom statskontorets styrelse — kommit till den uppfattningen, att tidpunkten ännu icke är inne för ett ställningstagande till spørgsmålet om utrustningsnämndens inlemmande i den nya organisationen för universitets/högskoleväsendets centrala ledning. Jag kommer att i det följande framlägga förslag om en relativt långtgående omläggning av universitets/högskoleorganisationen på såväl central som lokal nivå. Delvis helt nyskapade organ föreslås bli inrättade och ges ansvarsfulla uppgifter. Nya arbetsuppgifter föreslås komma till. Nya vägar föreslås för ärendenas behandling. Att under sådana omständigheter redan från början tillföra den centrala myndigheten ansvaret även för den mycket omfattande verksamhet, som bedrivs av utrustningsnämnden för universitet och högskolor, synes mig vara ägnat inge betänkligheter.

Under hänvisning till det här anförda bör i dagens läge inte någon ändring göras i fråga om utrustningsnämndens organisatoriska ställning. Jag anser emellertid att utrustningsnämnden vid en senare tidpunkt bör upphöra och att nämndens verksamhet vid ifrågavarande tidpunkt bör övertagas av det nya universitetskanslersämbetet. Den verksamhet inom nämnden som avser planering och upphandling av snickeriinredningar (laboratorieinredningar, hörsalsinredningar) samt el-armatur och möbler m. m. bör dock enligt min mening nu avlastas nämnden och överföras till byggnadsstyrelsen respektive tekniska högskolans byggnadskommitté om möjligt från och med nästa budgetår.

När det gäller organisationen för planläggningen av nya institutionsbyggen och dessas utrustning synes mig däremot vissa omläggningar i nu tillämpad ordning vara motiverade. Jag delar visserligen den åsikt, som framförts av bl. a. utrustningsnämnden, att utrustningsplaneringen i viss mån är sekundär i förhållande till långsiktsplaneringen för de enskilda läroanstalternas och utbildningslinjernas utbyggnad. Utrustningsplaneringen måste göras inom ramen för de utarbetade långtidsplanerna. Men jag delar också byggnadsstyrelsens uppfattning, att utrustningsplaneringen bör igångsättas så tidigt, att den kan påverka och påverkas av lokalprogrammen. Lokalprogram och utrustningsprogram måste med andra ord utformas samtidigt och under samverkan mellan de organ som har ansvaret för deras utarbetande.

För stora utbyggnadsprojekt har under senare år tillkallats ett antal lokalprogramkommittéer med uppgift att utarbeta program för den byggher, som bedömes erforderlig för viss beslutad kapacitetsökning vid viss läroanstalt eller del av en sådan. Såsom dylika lokalprogramkommittéer arbetar för närvarande följande kommittéer: Organisationskommittén för teknisk högskola i Lund, naturvetenskapliga samordningskommittén i Göteborg, läkarutbildningsberedningen, Frescatikommittén (för Stockholms universitets lokalbehov i Frescatiområdet), 1962 års Umeåkommitté (lokalbehov för samhällsvetenskapliga och matematisk-naturvetenskapliga ämnen), programkommittén för Uppsala humanistiska fakultet, programkommittén för Göteborgs humanistiska fakultet och lokalprogramkommittén för de humanistiska och ekonomiska fakulteterna vid universitetet i Lund. I flertalet av dessa kommittéer ingår bl. a. företrädare för byggnadsstyrelsen. Därjämte har kommittéerna att i sitt arbete samråda med utrustningsnämnden.

För genomförandet av det mycket omfattande utbyggnadsprogram för universitet och högskolor, vilket fastställdes vid 1963 års riksdag, fordras självfallet att nya lokal- och utrustningsprogram utarbetas även för läroanstalter och fakulteter (motsvarande), vilka icke innefattas i de nu arbetande programkommittéernas uppdrag. I syfte att i största möjliga utsträckning kunna tillvarata föreliggande möjligheter till gemensamt utnyttjande två eller flera läroanstalter eller fakulteter emellan av lokaler och utrustning bör enligt min mening ifrågavarande programarbete anförtros åt en programkommitté för envar av universitetsorterna. De nuvarande kommittéerna bör sålunda successivt ersättas av en programkommitté för samtliga läroanstalter på var och en av universitetsorterna.

Jag förordar således, att lokal- och utrustningsprogramkommittéer organiseras, en för envar av universitets/högskoleorterna. Dessa kommittéers uppgift bör vara att inom ramen för av statsmakterna godtagna program för verksamhetens utbyggnad utarbeta lokalprogram och förslag till utrustning (bl. a. kostnadsramar) för samtliga läroanstalter på ifrågavarande universitetsort. I kommittéer-

na bör ingå representanter för den byggande myndigheten och utrustningsnämnden för universitet och högskolor. Vidare bör i kommittéerna ingå företrädare för den centrala universitets/högskoleledningen, vars uppgift det bl. a. är att utarbeta erforderliga driftprogram avseende tjänster och anslag för de nya eller utvidgade institutionernas verksamhet.

Lokal- och utrustningsprogrammen måste givetvis utformas under hänsynstagande till de lokala förhållandena. I kommittéerna bör därför ingå representanter jämväl för de läroanstalter, som beröres av varje enskild kommittés arbete. Jag är angelägen understryka den betydelse jag vill tillmäta den lokala förankring, som därigenom tillförsäkras kommittéerna.

De av lokal- och utrustningsprogramkommittéerna utarbetade programmen överlämnas till byggnadsstyrelsen respektive utrustningsnämnden. Förslag till byggnadsprogram och anslagsäskanden för enskilda budgetår bör härefter utarbetas av respektive myndigheter efter samråd med universitetskanslersämbetet.

Den här förordade organisationen står i full överensstämmelse med 1962 års riksdagsbeslut rörande byggnadsstyrelsens uppgifter och organisation. Den utgör en naturlig stabilisering av den aktivitet, som sedan år 1960 pågått inom ett antal lokalprogramkommittéer.

Slutligen vill jag nämna, att det vid förslagets genomförande kan bli påkallat att överväga vissa ändringar i utrustningsnämndens sammansättning.

Beträffande den centrala universitets/högskoleledningens arbetsuppgifter har universitetsutredningen förordat att den skall ges resurser dels för ett fortlöpande planeringsarbete, dels för ett aktivt utredningsarbete och initiativverksamhet avseende såväl utbildningsorganisationen som de högre läroanstalternas ekonomiska förvaltning. Utredningen har vidare föreslagit decentralisering av beslutsmyndigheten från central till lokal nivå i vissa personaladministrativa ärenden och i fråga om fördelningen av vissa anslagsmedel m. m. Därutöver har utredningen föreslagit, att intagningen av nya studerande till spärrade utbildningslinjer skall göras av central myndighet, vilken även skulle ha att — där så är oundgängligen nödvändigt — fatta beslut beträffande införande av spärr i ett enskilt ämne inom fri fakultet. Bestämmelser rörande behörighet att inskrivas vid viss läroanstalt eller fakultet liksom bestämmelser rörande meritvärderingsgrunder för urval bland sökande till spärrad utbildningslinje föreslås skola meddelas av Kungl. Maj:t. I fråga om meritvärderingsgrunderna föreslås därjämte en allmän översyn av gällande bestämmelser i förenhetligande syfte.

Vad universitetsutredningen i dessa stycken föreslagit har av remissinstanserna i stort sett tillstyrkts eller lämnats utan erinran. Betydelsen av den centrala universitets/högskolemyndighetens uppgift att kontinuerligt följa utbildningsorganisationens effektivitet understrykes av bl. a. SFS, arbetsmarknadsstyrelsen och

garantilånenämnden. Förslagen beträffande regleringen av intagningen av nya studerande m. m. har fått ett uteslutande positivt mottagande. Likaså har förslagen om decentralisering av beslutsmyndigheten i vissa grupper av ärenden överlag tillstyrkts.

Beträffande de centrala myndigheternas befattning med utbildningsorganisationen har gymnasieutredningen och skolöverstyrelsen efterlyst förslag om resurser för en aktiv utrednings- och initiativverksamhet inom vad gymnasieutredningen kallar »universitetspedagogikens» fält, dvs. hela frågekomplexet beträffande universitetsundervisningens metodik och hjälpmedel samt universitetslärares pedagogiska utbildning.

För egen del delar jag i allt väsentligt universitetsutredningens syn på den centrala universitets/högskolemyndighetens arbetsuppgifter, här då bortsett från den i det föregående behandlade frågan om organisationen för utrustningsplanering och upphandling. I fråga om prognosverksamheten och statistiken över högre studier förutsätter jag, att ett aktivt och fortlöpande samarbete kommer till stånd i dessa frågor mellan de prognos- och statistikproducerande myndigheterna å ena sidan och den centrala universitets/högskoleledningen å den andra.

Den av utredningen föreslagna decentraliseringen av beslutsmyndighet i vissa personaladministrativa ärenden och vissa fördelningsärenden synes mig i allt väsentligt vara väl motiverad. Jag anser sålunda, i likhet med utredningen, att beslut rörande fördelningen mellan institutionerna av materiel- och apparatanslagen, liksom beslut rörande dispositionen av de till de enskilda läroanstalterna anvisade delarna av anslaget till extra utgifter vid universitet och högskolor och beslut i fråga om anslag ur universitetens reservfonder och karo-linska institutets allmänna fond i framtiden genomgående bör kunna fattas av de lokala universitets/högskolestyrelserna.

Universitetsutredningen har förutsatt, att även uppgiften att på grundval av fastställda organisationsplaner besluta rörande tilldelningen av lärarkrafter till enskilda institutioner i framtiden skall överflyttas till de lokala myndigheterna, detta dock först sedan man nått en lösning på de tekniska problem, som uppställer sig då det gäller den för systemet erforderliga registreringen och förhandsberäkningen av antalet i de enskilda ämnenas undervisning deltagande studenter. — Jag delar utredningens uppfattning härvidlag. Även om, som närmare redovisas i det följande, en lösning av registrerings- och förutberäkningsproblematiken nu synes ligga inom räckhåll, anser jag att ytterligare erfarenheter bör vinnas, innan en omläggning av ansvarsfördelningen i angiven riktning kommer till stånd. Jag förordar således, att beslutsmyndigheten i här ifrågavarande ärenden tills vidare alltjämt skall ligga hos den centrala myndigheten men att den överföres till de lokala myndigheterna, så snart Kungl. Maj:t finner förutsättningar härför föreligga.

Vad universitetsutredningen föreslagit beträffande ordningen för meddelande av bestämmelser rörande behörighet att inskrivas vid läroanstalt eller utbild-

ningslinje, meritvärderingsgrunder för urvalet bland de sökande till spärrad utbildningslinje, liksom förslagen beträffande ordningen vid införande av spärr i enskilt ämne tillhörande fri fakultet, anser jag böra genomföras. Jag avser att sedermera upptaga till prövning utredningens av ett stort antal myndigheter och organisationer tillstyrkta förslag om en översyn i förenhetligande syfte av gällande bestämmelser rörande meritvärderingsgrunderna för urvalet bland de sökande till spärrade utbildningslinjer.

Såsom framgår av vad jag inledningsvis anfört delar jag helt uppfattningen, att det skall höra till den centrala universitets/högskoleledningens mest betydelsefulla uppgifter att genom ett aktivt utredningsarbete söka tillvarata föreliggande och uppkommande rationaliseringsmöjligheter. Denna utredningsuppgift skall icke minst avse utbildningsorganisationen. Härvidlag anser jag, att gymnasieutredningen och skolöverstyrelsen på ett mycket värdefullt sätt kompletterat bilden genom sitt påpekande av betydelsen av ett universitetspedagogiskt utrednings- och upprustningsarbete. Även jag är övertygad om att aktiva insatser på detta hittills alltför litet uppmärksammade område är i hög grad påkallade. Jag anser, att en försöksverksamhet efter i huvudsak de av gymnasieutredningen skisserade riktlinjerna bör igångsättas.

Sedan jag nu tagit ställning till frågan om den centrala universitets/högskoleledningens uppgifter, övergår jag till frågan om dess organisation. Härutinnan har universitetsutredningen föreslagit en organisation av ett annat slag än det, som eljest är vanligt inom den statliga förvaltningen, nämligen en organisation där de planerande uppgifterna och de administrativa uppgifterna anförtros skilda och från varandra principiellt fristående organ. För de planerande uppgifterna föreslås upprättandet av fem s. k. fakultetsberedningar, vilka i sin helhet skulle tillsättas av Kungl. Maj:t men innefatta ett visst inslag av fakultetsrepresentanter. För de administrativa uppgifterna föreslår utredningen ett universitetskanslersämbete under en av Kungl. Maj:t förordnad universitetskansler. I syfte att säkerställa erforderlig samordning mellan den planerande och den administrativa verksamheten föreslår utredningen en rad åtgärder, främst inrättandet av ett kanslerskollegium med universitetskanslern såsom ordförande och de centrala beredningarnas ordförande såsom ledamöter. Kollegiets huvuduppgift skall enligt förslaget vara att för Kungl. Maj:t framlägga de av de planerande organen utarbetade förslagen till anslagsäskanden jämte kollegiets egen samlade bedömning av dessa förslag.

Såsom framgår av min i föregående avsnitt lämnade redovisning uppvisar remissyttrandena rörande den centrala universitets/högskoleledningens organisation ett helt spektrum av synpunkter och förslag. Man kan emellertid konstatera, att de bärande principerna i universitetsutredningens förslag tillvunnit sig en relativt bred anslutning från myndigheternas och organisationernas sida. Härmed avser jag principerna om att de administrativa uppgifterna för sitt handhavande fordrar ett enda överstyrelseorgan av normalt ämbetsverksnitt, men att man å

andra sidan för planeringsarbetet på central nivå har behov av ett antal kollegiala organ med uppgift att vart och ett inom sitt huvudområde av forsknings- och utbildningsorganisationen planlägga utbyggnaden och att grunda denna planläggning på en vägning mot varandra av de mångahanda intressen, som därvidlag gör sig gällande. För egen del ansluter jag mig till dessa principer för organisationens uppbyggnad.

Meningsskiljaktigheterna gäller väsentligen dels spörsmålet om universitetsutredningen anvisat tillräckliga garantier för den nödvändiga samordningen mellan administration och planering, dels frågan om grunderna för fakultetsberedningarnas sammansättning. I den förra frågan har ett stort antal myndigheter och organisationer uttalat sig för organisationsformer, som ger ett enda organ det högsta ansvaret för såväl administration som planering. Även jag anser, att universitetsutredningens lösning med flera, sinsemellan principiellt fristående organ innebär risker för en splittring av den centrala universitets/högskoleledningen. Jag anser, att man bör välja en organisationsform, där ett enda organ har det högsta ansvaret för planeringsarbetet över hela fältet och där detta organ samtidigt är högsta administrativa myndighet.

Å andra sidan bör man, som jag nyss framhöll, hålla fast vid utredningens förslag om att huvuddelen av det centrala planeringsarbetet skall bedrivas fakultetsgruppvis och innefatta en på ett kontinuerligt utredningsarbete grundad avvägning mellan skilda intressen. De av universitetsutredningen föreslagna fakultetsberedningarna bör därför enligt min mening komma till stånd och i allt väsentligt ges de uppgifter som utredningen föreslagit. De bör emellertid, i enlighet med mitt nyss redovisade ställningstagande, göras till beredande organ inom det centrala ämbetsverket. För att tillförsäkra fakultetsberedningarna ett tillbörligt inflytande i planeringsarbetet i stort, anser jag det emellertid vara riktigast, att beredningarnas ordförande ingår även i det centrala ämbetsverkets ledning. Jag ansluter mig sålunda till grundtankarna i universitetsutredningens och statskontorets förslag, men jag förordar vissa modifikationer däri, avsedda att ge organisationen en större fasthet och sammanhållning. Jag förordar, att ansvaret såväl för universitetens/högskolornas administrativa ledning som för planeringsarbetet för deras fortsatta utbyggnad anförtros ett ämbetsverk, benämnt *universitetskanslersämbetet* med en universitetskansler såsom chef och tillika ordförande i *verkets styrelse*. För planeringsarbetet för utbyggnaden av de skilda fakulteternas forsknings- och utbildningsresurser förordar jag, att det inom ämbetsverket upprättas fem *fakultetsberedningar*. Ämbetsverkets styrelse bör enligt min mening utgöras av, förutom universitetskanslern såsom styrelsens ordförande, fakultetsberedningarnas ordförande och därjämte tre ytterligare av Kungl. Maj:t förordnade ledamöter. Inom ämbetsverket bör organiseras en planeringsbyrå, som skall fungera såsom sekretariat åt fakultetsberedningarna; vidare en utbildningsbyrå, en administrativ byrå och en rationaliseringsgrupp. Jag avser att i det följande återkomma till dessas arbetsuppgifter och organisation.

På universitetskanslersämbetets styrelse bör ankomma att handlägga ärenden, som är av större vikt eller eljest av principiell natur, samt ärenden som av universitetskanslern hänskjutes till styrelsen för avgörande.

Fakultetsberedningarnas uppgift bör enligt min mening vara i huvudsak följande, nämligen att var och en inom sitt område

a) följa forskningens och utbildningens utveckling, villkor och behov ävensom samhällslivets krav på den akademiska utbildningens innehåll och organisation samt hos universitetskanslersämbetets styrelse föreslå de åtgärder, vilka de finner påkallade, samt

b) årligen för styrelsen framlägga förslag till anslagsäskanden och övriga framställningar avsedda att föreläggas riksdagen beträffande de särskilda fakulteterna eller sektionerna.

Beträffande fakultetsberedningarnas antal och ämnesområden ansluter jag mig helt till universitetsutredningens förslag. Följande fakultetsberedningar bör sålunda upprättas, nämligen en för humaniora och teologi, en för rätts- och samhällsvetenskaperna, en för medicin, odontologi och farmaci, en för matematik och naturvetenskap samt en för de tekniska vetenskaperna.

I fråga om beredningarnas sammansättning har från vissa håll förordats, att de ges ett dominerande inslag av företrädare för fakulteterna själva. För min del kan jag icke dela denna mening. Som jag i det föregående framhållit, ser jag det såsom mycket väsentligt, att fakultetsberedningarnas planeringsarbete grundas på en avvägning mellan de olika intressen, som gör sig gällande i detta sammanhang, forskarnas och lärarnas lika väl som samhällets i övrigt och då icke minst avnämarnintresset. I likhet med det övervägande antalet remissinstanser anser jag universitetsutredningens förslag i detta avseende vara i huvudsak väl avvägt. Någon särskild representation för universitetskanslersämbetet i de enskilda fakultetsberedningarna erfordras emellertid icke vid den lösning av frågan om ämbetsverkets organisation, som jag här förordat. Vidare anser jag att beredningarna bör sammansättas efter likartade grunder, var och en med en ordförande och ytterligare åtta ledamöter, samtliga förordnade av Kungl. Maj:t. Av ledamöterna bör fyra i envar av beredningarna på sätt universitetsutredningen föreslagit utses inom förslag av de berörda fakulteterna. I övrigt bör universitetsutredningens förslag i avseende på fakultetsberedningarnas organisation i huvudsak genomföras.

Jag förordar vidare i enlighet med universitetsutredningens av det övervägande antalet remissorgan tillstyrkta förslag, att en tjänst som universitetskansler inrättas och att innehavare av denna tjänst förordnas av Kungl. Maj:t för en tid av högst sex år i sänder.

Till de tekniska högskolornas skilda avdelningar är sedan 1947 års omorganisation knutna s. k. avdelningsråd, vilka fungerar som avnämarnas kontaktorgan med de enskilda högskolorna. En liknande ställning har fakultetsrådet för ekonomutbildning i Lund och utbildningsrådet vid handelshögskolan i Göteborg.

Universitetsutredningen föreslår, att möjlighet att inrätta *utbildningsråd* öpp-

nas i fråga om samtliga utbildningslinjer vid universitet och högskolor. Det skall enligt förslaget ankomma på Kungl. Maj:t att besluta rörande inrättande av sådant råd. Råden föreslås bli centrala i stället för som nu lokalt anknutna, och deras uppgift föreslås bli att fungera som rådgivande organ i frågor rörande utbildningens innehåll och organisation, närmast åt fakultetsberedningarna men med rätt för dem att även för vederbörande lokala myndigheter framlägga de förslag rörande utbildningen, som befinnes påkallade. Råden förutsättes komma att bestå av företrädare för avnämarna av akademiskt utbildad arbetskraft, medan företrädare för vederbörande läroanstalt förutsättes delta i rådens överläggningar, men ej i besluten. Utredningen föreslår, att utbildningsråd organiseras för de skilda slagen av civilingenjörsutbildning, för civilekonomutbildning, lärarutbildning, annan utbildning vid filosofisk fakultet, juridisk och samhällsvetenskaplig utbildning samt för farmaceutisk utbildning.

I detta sammanhang föreslår universitetsutredningen vidare att, med hänsyn till betydelsen av en anpassning av ämneslärarutbildningen till skolans behov, studieplaner för filosofisk ämbetsexamen skall fastställas gemensamt av universitetskanslersämbetet och skolöverstyrelsen.

Utredningens förslag om rådsinstitutionens utsträckande har fått ett i stort sett gynnsamt mottagande i remissdiskussionen. Denna har väsentligen gällt två delproblem, nämligen dels frågan om centrala eller lokala råd, dels förslaget rörande formerna för fastställandet av studieplaner inom ramen för filosofisk ämbetsexamen.

Även jag delar utredningens mening i principfrågan. Jag anser sålunda, att dessa utbildningsråd, som bör upprättas genom beslut av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall, bör ha karaktären av centrala råd. Beträffande civilekonomutbildningen anser jag emellertid, att undantag är motiverat av denna utbildnings oenhetliga organisation med en universitetsfakultet, en statlig och en privat handelshögskola. De nuvarande råden för civilekonomutbildningen i Lund och Göteborg bör sålunda finnas kvar. Ett motsvarande utbildningsråd bör komma till stånd för den av mig i annat sammanhang förordade civilekonomutbildningen i Umeå. Samtliga utbildningsråd bör ha de arbetsuppgifter och vara organiserade i huvudsak på det sätt utredningen föreslagit. Universitetskanslersämbetet bör vid behov tillhandahålla sekretariatshjälp åt utbildningsråden. Jag vill här tillägga, att jag anser universitetsutredningens förslag om ett utbildningsråd för ämneslärarutbildningen vara välmotiverat, även om det måhända kan vara svårt att överblicka detaljerna i fråga om detta råds organisation, så länge de lärarutbildningssakkunnigas arbete pågår.

Utredningens förslag att studieplaner för filosofisk ämbetsexamen skall fastställas gemensamt av universitetskanslersämbetet och skolöverstyrelsen anser jag böra förverkligas. En motsvarande ordning torde böra tillämpas även beträffande studieplaner för teknisk magisterexamen. Jag torde senare få anmäla denna fråga för Kungl. Maj:t.

I anledning av vad flera av de akademiska myndigheterna anfört rörande behovet av ett inflytande även för universiteten/högskolorna i frågor rörande ut-

formningen av skolans läroplaner vill jag här erinra om att det vid föregående års riksdag fattade beslutet rörande organisationen av den nya skolöverstyrelsen bl. a. innebär, att en företrädare för universitets/högskoleväsendets avnämning intressen skall ingå i det nya skolämbetsverkets styrelse.

Sedan jag nu redovisat mina ställningstaganden beträffande den centrala universitets/högskoleledningens uppgifter och principerna för dess organisation, övergår jag till organisationens enskildheter, däribland frågan om de personella resurser, som bör ställas till det nya ämbetsverkets förfogande.

Mot den i det följande föreslagna lönegradsplaceringen av tjänsterna inom det nya universitetskanslersämbetet har vederbörande personalorganisationer förklarat sig icke ha någon erinran.

Jag föreslår, att tjänsten som universitetskansler inplaceras i lönegrad B 7.

Inom universitetskanslersämbetet bör, förutom fakultetsberedningarna, finnas *byråer*. I det föregående har jag därvidlag förordat, att sekretariatsresurserna för fakultetsberedningarnas arbete sammanföres till en *planeringsbyrå*. På denna byrå bör i främsta rummet ankomma att svara för dels det långsiktiga planeringsarbetet, dels de årliga förslagen till anslagsäskanden, dels slutligen den på universitetskanslersämbetet ankommande delen av planeringsarbetet för den lokala utbyggnaden på de skilda universitetsorterna. Planeringsbyrån bör sålunda dels fungera som sekretariat åt fakultetsberedningarna, dels även samarbeta med de i det föregående föreslagna lokal- och utrustningsprogramkommittéerna och därvid eventuellt tillhandahålla sekretariatsresurser åt vissa av dessa.

För ledningen av planeringsbyrån föreslår jag en byråchefstjänst med placering i lönegrad B 3. Vidare föreslår jag, att till byrån knytes fem tjänster som avdelningsdirektör i lönegrad B 1, två tjänster som förste byråsekreterare eller byråsekreterare i högst lönegrad A 23. I övrigt räknar jag för denna byrå med att permanent behov kommer att föreligga av en kanslist i högst A 13, en kansli-skrivare i A 11, två kontorister i A 9, två kanslibiträden i A 7 och två kontorsbiträden i högst A 5.

Den personal jag här räknat med för planeringsbyråns verksamhet måste enligt min mening kunna kompletteras genom anlitande av experter och annan tillfällig personal. Jag återkommer i det följande till medelsbehovet för detta ändamål.

Jag anser universitetsutredningens förslag om en särskild *utbildningsbyrå* inom universitetskanslersämbetet vara starkt motiverat. En rad myndigheter och organisationer har också i sina yttranden understrukt denna byrås betydelse för hela universitets/högskoleorganisationen. Jag föreslår, att en dylik byrå organiseras i huvudsaklig överensstämmelse med universitetsutredningens förslag. Dess huvudsakliga arbetsuppgifter bör bli att bedriva utredningsarbete och handlägga på den centrala myndigheten ankommande ärenden rörande (1) utbildningens innehåll och organisation, (2) utbildningens metodik och hjälpmedel, samt (3) utbildningens resultat (driftkontroll).

Även för ledningen av denna byrå föreslår jag en byråchefstjänst med placering i lönegrad B 3. Vidare bör inom byrån finnas en tjänst som byrådirektör i lönegrad A 27 och fem tjänster som förste byråsekreterare eller byråsekreterare i högst lönegrad A 23. För byråns verksamhet räknar jag vidare med att permanent behov kommer att föreligga av en kanslist i högst A 13, en kansliskrivare i A 11, en kontorist i A 9 och ett kanslibiträde i A 7. Förutom denna personal erfordras för verksamheten även inom denna byrå möjlighet att anlita experter och annan tillfällig personal. Härvidlag vill jag särskilt nämna den försöksverksamhet med tillfälligt anlitad universitetspedagogisk ämnesexpertis, som jag i det föregående förordat. Vidare bör i detta sammanhang medel beräknas för att sätta universitetskanslersämbetet i stånd att bistå utbildningsråden med sekretariatshjälp.

Enligt universitetsutredningens förslag skall inom universitetskanslersämbetet organiseras en kanslibyrå för juridiska och andra mera renodlat administrativa uppgifter. Jag förordar, att en sådan byrå organiseras och benämnes *administrativa byrån*. Byråns arbetsuppgifter bör bl. a. innefatta utlåtanden rörande tillsättningen av ordinarie lärartjänster vid läroanstalterna, besvär-, dispens- och behörighetsfrågor, löne- och tjänstefrågor samt intagning av studerande till spärrade utbildningslinjer. Inom byrån bör vidare den av universitetsutredningen föreslagna kontakt- och informationsverksamheten organiseras. Vidare bör inom byrån handläggas ärenden rörande reglementen och andra föreskrifter för regleringen av verksamheten vid läroanstalterna. Slutligen bör byrån ha ansvaret för utformningen av universitetskanslersämbetets förslag till årliga anslagsäskanden samt framställningar och yttranden i ärenden, som icke direkt faller under någon av de andra byråernas verksamhetsområden.

För ledningen av den administrativa byrån föreslår jag en tjänst som byråchef med placering i lönegrad B 3. Vidare föreslår jag en tjänst som byrådirektör i lönegrad A 27, en tjänst som pressombudsman i lönegrad A 27, en tjänst som byrådirektör i lönegrad A 25 och sex tjänster som förste byråsekreterare eller byråsekreterare i högst lönegrad A 23. Jag räknar vidare med att behov kommer att föreligga av två kontorsskrivare i A 13, en kansliskrivare i A 11, en kontorist i A 9, ett kanslibiträde i A 7 och ett kontorsbiträde i högst A 5.

I fråga om den av universitetsutredningen föreslagna ekonomiskt-administrativa byrån bortfaller de upphandlande uppgifterna som en följd av att utrustningsnämnden föreslås komma att bestå tills vidare. De ekonomiska utrednings- och rationaliseringsuppgifterna bedömer jag dock som så viktiga, att en särskild *rationaliseringsgrupp* är motiverad. Dennas arbetsuppgift bör vara att genom utredningsarbete och initiativ främja samordning och sambruk av forsknings- och utbildningsresurser samt andra former av rationaliseringar inom universitets/högskoleförvaltningen. Jag anser det vara särskilt angeläget, att det centrala ämbetsverket genom denna enhet ges möjlighet att studera arbetsrutinerna inom den omorganiserade lokala förvaltningen och framlägga de förslag till förbättringar i skilda hänseenden, som därvid befinnes påkallade.

För ledningen av universitetskanslersämbetets rationaliseringsenhet föreslår jag en tjänst som avdelningsdirektör med placering i lönegrad B 1. Vidare föreslår jag, att till enheten knytes en tjänst som byrådirektör i lönegrad A 25 och en tjänst som förste byråsekreterare eller byråsekreterare i högst lönegrad A 23. Vidare räknar jag med att permanent behov kommer att föreligga inom enheten av en assistent i A 17, en kontorist i A 9 och ett kontorsbiträde i högst A 5.

Rationaliseringsgruppen bör enligt min mening arbeta i nära samverkan med statskontoret och från detta ämbetsverk kunna erhålla experthjälp och andra resurser för utredningar.

I fråga om övrig, för hela ämbetsverket gemensam personal, räknar jag med dels en kontorsskrivare (handsekreterare åt universitetskanslern) i A 13, dels en kontorist i A 9, två kanslibiträden i A 7 och två kontorsbiträden i högst A 5 såsom verkets gemensamma skrivcentral, dels ock en förste expeditionsvakt i A 9 och två expeditionsvakter i A 7.

Vad jag här anfört rörande fördelningen av arbetsuppgifterna mellan och behovet av personal inom de enskilda byråerna bör självfallet icke utgöra hinder för ämbetsverkets ledning att vidtaga sådana omdispositioner, som kan vara påkallade.

Det är självfallet svårt att beräkna omfattningen av det sammanlagda extra medelsbehov, som kommer att föreligga för universitetskanslersämbetets verksamhet. Det är emellertid enligt min mening angeläget, att det nya ämbetsverket redan från början ges resurser, som möjliggör en omfattande arbetsinsats. Jag föreslår, att för anlitande av experter och annan tillfällig arbetskraft inom universitetskanslersämbetet för budgetåret 1964/65 beräknas 500 000 kr. Jag räknar med att mera omfattande utredningar från beredningarnas sida, som kan bli erforderliga, bör prövas av Kungl. Maj:t och att medel för sådana ändamål bör utgå från ecklesiastikdepartementets anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

Det nya ämbetsverket föreslås träda i stället för det nuvarande universitetskanslersämbetet och den nuvarande överstyrelsen för de tekniska högskolorna. Vissa övergångsanordningar torde komma att visa sig nödvändiga i samband med organisationsförändringarna. Sådana anordningar blir bl. a. erforderliga, därest inom den föreslagna personalramen icke kan placeras all den personal, vilken genom ordinarie anställning har rätt till eller på grund av anställningstidens längd har berättigade anspråk på att beredas sysselsättning inom statsverket. Jag förordar därför, att Kungl. Maj:t, såsom tidigare skett i liknande sammanhang, inhämtar riksdagens bemyndigande att vidtaga sådana åtgärder. Därest befintlig ordinarie tjänst därvid finnes böra uppföras på övergångsstat, bör tjänsten samtidigt överföras till det nya universitetskanslersämbetet.

Den av mig i det föregående föreslagna organisationen av det nya universitetskanslersämbetet illustreras i två figurer, vilka torde få såsom bilagor 1 och 2 fogas till statsrådsprotokollet.

En jämförelse mellan den nuvarande organisationen inom universitetskanslers-ämbetet och överstyrelsen för de tekniska högskolorna å ena sidan och den här förordade organisationen å den andra ger vid handen, att de fasta personalresurserna föreslås bli ungefär fördubblade. Dessutom föreslås medelsanvisningen för anlitande av experter och annan tillfällig personal uppräknad från 245 000 till 500 000 kr.

I det föregående har jag förordat, att utrustningsnämnden för universitet och högskolor tills vidare skall bestå. Jag torde då i detta sammanhang få upptaga frågorna om medelsanvisningen för budgetåret 1964/65 under utrustningsnämndens avlöningsanslag.

En förstärkning av utrustningsnämndens personalorganisation synes mig angelägen. Med anledning av nämndens förslag beräknar jag därför under detta anslag medel för en kansliskrivare i Ae 11, en kontorist i Ae 9, tre kanslibiträden i Ae 7 och ett kontorsbiträde i högst Ae 5. Jag beräknar vidare medel för två tjänster som byråassistent i Ae 19 i stället för två befintliga tjänster som inköpsassistent i Ae 17, en tjänst som inköpsassistent i Ae 17 i stället för en befintlig sådan tjänst i Ae 15 samt en tjänst som kanslibiträde i Ag 7 i utbyte mot en tjänst som skrivbiträde i Ag 5. Dessutom finner jag den nuvarande tjänsten som assistent i Ae 15 böra uppflyttas till Ae 17 med tjänstebenenämningen kamrerare.

Mina förslag rörande medelsanvisning under de centrala universitets/högskolemyndigheternas omkostnadsanslag m. m. redovisar jag i samband med mina anslagsberäkningar.

IV. LÄROANSTALTERNAS OMFATTNING

1. Universitetsutredningen

Värdet av underlättade kontakter och ett intensifierat samarbete mellan vetenskapsmän och institutioner bedömer utredningen som mycket stort. Den mycket starka rent kvantitativa expansion, som vårt universitets- och högskoleväsende redan befinner sig i, kan enligt utredningens mening icke fullföljas i önskvärd takt utan en samordnad planering och ett samordnat bruk av till förfogande stående resurser. Detta gäller icke blott de materiella resurserna i form av lokaler, apparativ utrustning och annan materiel, utan även de personella resurserna, icke minst då de inom vissa områden starkt begränsade resurserna i fråga om högt kvalificerade forskare för de akademiska lärartjänsterna.

Av detta drar utredningen den principiella slutsatsen, att små fackhögskolor, om väsentliga skäl ej talar däremot, bör inordnas såsom delar av större läroanstalter.

Tandläkarhögskolorna replierar redan — och sedan länge — på de medicinska fakulteterna (motsvarande) för sin grundläggande, prekliniska utbildning. Undervisningen i ämnen som anatomi, histologi och farmakologi för odontologie studerande meddelas såväl i Stockholm som i Malmö vid karolinska institutets respektive medicinska fakultetens institutioner av lärare, som visserligen i formellt hänseende tillhör vederbörande tandläkarhögskola men som i realiteten ingår i institutets respektive fakultetens forskningsorganisation. En i huvudsak motsvarande organisation torde böra komma till stånd vid den förestående kompletteringen av den odontologiska utbildningsorganisationen i Umeå liksom vid den principbeslutade organisationen i Göteborg.

I fråga om såväl Umeå som Göteborg torde vidare betydande fördelar vara förbundna med att planläggningen redan på ett tidigt stadium inriktas på att lokaler, utrustning och personal skall betjäna en läroanstalt, som omfattar jämväl annan än odontologisk forskning och utbildning. Motsvarande synes utredningen gälla i avseende på tandläkarhögskolan i Stockholm, vars lokalfråga torde få betecknas som mycket angelägen.

Vad så beträffar tandläkarhögskolan i Malmö finns enligt utredningens mening inga avgörande skäl att ge denna högskola en särställning i organisatoriskt hänseende bland de odontologiska läroanstalterna. Avståndet mellan Lund och Malmö synes härvidlag icke kunna utgöra ett hinder för en organisatorisk samordning, detta så mycket mindre som såväl läkar- som tandläkarutbildningen i Lund-Malmö sedan länge är uppbyggd på förutsättningen att såväl studenter som lärare förflyttar sig mellan de två städerna.

Utredningen föreslår sålunda, att de nuvarande tandläkarhögskolorna organisatoriskt anknytes till större läroanstalter, inom vilka de nuvarande lärarkollegierna bör bilda *odontologiska fakulteter*. På motsvarande sätt bör enligt utredningens mening nya odontologiska läroanstalter organiseras såsom odontologiska fakulteter inom större universitetsenheter.

I samband med denna omorganisation bör enligt utredningens mening en översyn göras rörande den för den odontologiska forskningen och utbildningen erforderliga patientvårdande verksamhetens ledning och organisatoriska ställning i förhållande till de nya läroanstalterna.

I fråga om tandläkarhögskolan i *Malmö* föreslår utredningen att denna inordnas i universitetet i Lund. På motsvarande sätt bör enligt utredningens mening den framtida odontologiska utbildnings- och forskningsorganisationen i *Göteborg* bli en del av universitetet där.

Beträffande tandläkarhögskolan i *Stockholm* anser utredningen, att denna mest naturligt anknytes till karolinska institutet. Utredningen föreslår därför, att karolinska institutet, med bevarande av namnet karolinska mediko-kirurgiska institutet, ombildas till en läroanstalt av universitetstyp omfattande — i första hand — en medicinsk och en odontologisk fakultet. I samband med att det nuvarande institutets lärarkollegium i enlighet med detta förslag omorganiseras till en medicinsk fakultet av det ombildade institutet, bör självfallet fonder och uppdrag, som enligt donationer och motsvarande bestämmelser för närvarande förvaltas respektive bestrides av institutets lärarkollegium, överföras till det ombildade institutet och dettas medicinska fakultet. På motsvarande sätt bör donationer och uppdrag, som givits till de två nuvarande tandläkarhögskolorna, överföras till de nya läroanstalterna och dessas odontologiska fakulteter.

Vad slutligen *Umeå* beträffar vill utredningen erinra om att vid 1961 års riksdag beslut fattades om att såväl den medicinska som den odontologiska forskningen och utbildningen i *Umeå* skulle ges en fullständig och från äldre läroanstalter fristående organisation. Beslutet innebär, att organisationen skall successivt kompletteras, så att både medicine och odontologie studerande där skall kunna ges fullständig läkar- respektive tandläkarutbildning. Från och med den 1 juli 1963 skall vidare det organisatoriska bandet mellan tandläkarhögskolan i *Stockholm* och det till denna nu hörande tandläkarinstitutet i *Umeå* upphöra.

Under hänvisning till vad i det föregående anförts föreslår utredningen nu, att den nuvarande medicinska högskolan i *Umeå* och det nuvarande tandläkarinstitutet där infogas såsom fakulteter i en organisatorisk enhet, benämnd *universitetet i Umeå*. Då organisationen utbygges med institutioner i samhällsvetenskapliga och matematisk-naturvetenskapliga ämnen, bör detta självfallet leda till ytterligare fakultetsbildningar inom universitetsramen.

I huvudsak samma skäl som talar för att sammanfoga tandläkarhögskolorna med större universitetsenheter talar för ett motsvarande förfarande i avseende

på *farmaceutiska institutet*. Det nära sambandet mellan farmaci å ena sidan och å den andra farmakologi och kemi utgör redan det ett tungt vägande skäl till förmån för en organisatorisk samverkan. Därtill kommer de redan aktualiserade kraven på införandet av nya utbildningslinjer, vilka skulle innefatta dels medicinsk, dels annan utbildning. Det är här till en del fråga om utbildning med sikte på läkemedelsindustriens behov av specialiserad arbetskraft, ett behov som för närvarande i viss utsträckning tillgodoses genom farmaceutiska institutet. — Enligt utredningens mening främjas farmaceutiska institutets ändamål bäst genom att institutet infogas som en del i en större läroanstalt.

Frågan om farmaceutiska institutets lokalisering är för närvarande föremål för överväganden inom farmaceututbildningskommittén. Enligt vad utredningen erfarit, överväges inom kommittén dels en förläggning liksom hittills till Stockholm, dels en förläggning till Uppsala. Med hänsyn till angivna förhållanden inskränker sig universitetsutredningen för sin del till att föreslå, att farmaceutiska institutet infogas antingen i det ombildade karolinska institutet eller i universitetet i Uppsala. Oavsett lokaliseringen bör institutets nuvarande lärarkollegium ombildas till en *farmaceutisk fakultet*. Även om denna fakultet skulle ingå i det ombildade karolinska institutet, synes enligt utredningens mening detta kunna behålla namnet karolinska mediko-kirurgiska institutet. Det nuvarande farmaceutiska institutet genom donationer och motsvarande bestämmelser tillkommande fonder och uppdrag bör överföras till att avse den nya fakulteten och dennas ändamål.

De skäl som enligt utredningens mening motiverar tandläkarhögskolornas och farmaceutiska institutets infogande i större universitetsenheter kan självfallet anföras även för ett infogande av *handelshögskolan i Göteborg* i universitetet därstädes. Den företagsekonomiska utbildnings- och forskningsorganisationen i Göteborg skulle därigenom ges samma organisatoriska ställning som motsvarande organisation i Lund.

Emellertid regleras handelshögskolans i Göteborg organisatoriska ställning genom ett så sent som under år 1961 träffat avtal mellan staten å ena sidan och högskolans dåvarande styrelse å den andra. Enligt detta avtal har högskolan från och med den 1 juli 1961 ombildats till en statlig högskola. Ett inlemmande av denna högskola såsom en fakultet i universitetet förutsätter enligt utredningens bedömande en överenskommelse därom mellan de parter, vilka var engagerade i 1961 års förhandlingar. Med hänsyn härtill avstår utredningen från att framlägga ett konkret förslag om handelshögskolans inlemmande i Göteborgs universitet.

Vad så slutligen beträffar de tre under jordbruksdepartementet lydande högskolorna, *lantbrukshögskolan*, *skogshögskolan* och *veterinärhögskolan*, vill utredningen som sin principiella uppfattning uttala, att även dessa högskolor på sätt motsvarande vad som här föreslagits beträffande tandläkarhögskolorna och farmaceutiska institutet bör anknytas till större universitetsenheter.

Då emellertid beslut helt nyligen fattats rörande lantbruks- och skoghögskolornas organisation, har utredningen ansett sig böra avstå från att föreslå förändringar härutinnan. I fråga om veterinärhögskolan är det formella läget ett annat, i det att statsmakterna i fråga om denna högskolas organisation ännu icke fattat något beslut motsvarande 1961 års beslut i fråga om de två övriga högskolorna. Som veterinärhögskoleutredningen framhållit i sitt första delbetänkande (SOU 1962: 33), har veterinärmedicinen vetenskapligt sett en mycket nära anknytning till humanmedicinen. Enligt universitetsutredningens uppfattning bör med hänsyn härtill övervägas, huruvida veterinärhögskolan i organisatoriskt hänseende bör utgöra en del av det ombildade karolinska institutet, vilket sålunda skulle omfatta jämväl en veterinärmedicinsk fakultet. Då frågan diskuteras i särskild ordning, avstår utredningen emellertid för egen del från att framlägga ett konkret förslag i denna riktning.

Behovet av kontakter och samarbete liksom behovet av en samordnad planering och av ett gemensamt utnyttjande av till förfogande ställda resurser gäller självfallet samtliga de läroanstalter och fakulteter, som utredningens förslag avser. I ett senare avsnitt redovisas utredningens förslag om upprättande av *samarbetsnämnder* i Göteborg, Lund och Stockholm.

2. Yttranden

Universitetsutredningens förslag om infogande i större enheter av tandläkarhögskolorna och farmaceutiska institutet har i allmänhet rönt ett positivt mottagande i de inkomna yttrandena. De kritiska synpunkter, som framkommer i yttrandena rörande här ifrågavarande kapitel (sjunde kapitlet) av utredningens betänkande, innebär i allmänhet, att man skulle önskat en längre gående sammanfogning av läroanstalter till större universitetsenheter.

Skånska Ingenjörsklubben deklarerar beträffande tekniska högskolan i Lund den uppfattningen, att en nära samverkan med Lunds universitet är den bästa lösningen. Ingenjörsklubben avser att för organisationskommittén närmare motivera denna uppfattning.

Skånes handelskammare anför:

Beträffande den tekniska högskolan i Lund ställde sig Handelskammaren i samband med utredningen om högskolans tillkomst på den standpunkten att högskolan lämpligen borde ingå som en särskild fakultet vid Lunds universitet. Handelskammaren vidhåller alltså denna standpunkt. Om denna väg med den tekniska högskolan som tillika teknisk fakultet väljes skulle en naturlig ordning skapas för samarbetet med universitetet, på vars lärarkrafter den tekniska högskolan i varje fall under uppbyggnadsskedet i hög grad måste repliera.

Samma standpunkt intar *Smålands och Blekinge handelskammare*.

Handelskammaren i Göteborg anför:

Utredningen har föreslagit, att Handelshögskolan i Göteborg alltjämt skall förbli en fristående enhet och som sådan utgöra en odelad fakultet. Handelskammaren kan helt ansluta sig till de skäl, som anförts av utredningen i denna del. Ur näringslivets synpunkt är det angeläget, att de goda kontakter, som under årens lopp skapats mellan företagarna och ledningen för högskolan och dess lärare fortfarande kan bibehållas.

Svenska Tandläkaresällskapet anför i huvudsak följande:

Sällskapet biträder utredningens förslag att tandläkarhögskolorna omvandlas till fakulteter vid respektive universitet, varigenom tandläkarhögskolornas lärare får samma undervisningsskyldighet som universitetens.

SFS anför i huvudsak:

Universitetsutredningen föreslår en lokal samordning av medicinsk och odontologisk utbildning inom en och samma läroanstalt. Ett sådant samgående, vilket nu inleds i Umeå, ter sig naturligt mot bakgrund av de mycket nära kontakterna mellan de båda slagen av utbildning. *SFS* tillstyrker av liknande skäl och med hänvisning till det uttalade behovet av farmaceutisk-medicinsk blandutbildning förslaget att, oavsett lokaliseringen, omvandla farmaceutiska institutet till en farmaceutisk fakultet, anknuten till den medicinska.

Även för den veterinärmedicinska utbildningen och forskningen föreligger en nära släktskap med den humanmedicinska. Utredningen anför att detta talar för en organisatorisk samordning, men ser sig med hänvisning till pågående utredningsarbete förhindrad att själv framlägga ett konkret förslag i den riktningen. *SFS* förutsätter, att detta alternativ noga överväges inom veterinärhögskoleutredningen.

SFS måste uttrycka sin förvåning över att de sakkunniga ej tagit ställning till den framtida organisationen för den tekniska utbildningen i Lund, vare sig vad gäller ett eventuellt inlemmande i Lunds universitet eller i frågan om förvaltningsorganisationens utformning. Flera skäl synes tala för att högskolan, vilken ännu är under uppbyggnad, ingår som en teknisk fakultet vid universitetet. Därigenom vinnes fördelarna med en gemensam förvaltningsorganisation och garantier för en god planeringsgemenskap. Vidare främjas enligt organisationens mening ett utbildningsval som inte påverkas av ovidkommande prestigesynpunkter, samt en kombinerad i framtiden av utbildningsmoment från teknisk och annan utbildning, framför allt den ekonomiska.

Sveriges Juristförbund anför:

Det är uppenbart att alltför små förvaltningsenheter bli orationella och dyra i drift. Förbundet tillstyrker därför att karolinska institutet och tandläkarhögskolan i Stockholm samt farmaceutiska institutet sammanförs till en enhet samt att tandläkarhögskolan i Malmö sammanförs med Lunds universitet.

Sveriges Tandläkarförbund tillstyrker universitetsutredningens förslag i avseende på tandläkarhögskolornas ställning.

SUHAF anför:

SUHAF anser, att gränserna mellan de enskilda högskolorna på samma lärosäte bör brytas ned i samband med en ny fakultetsindelning, baserad på intresse-gemenskap. Denna integrering bör följas fullt ut och samtliga högskolor vid lärosätet sammanföras till en enda läroanstalt under enhetlig ledning.

TCO anför:

TCO finner det riktigt, att man skapar likformighet i fråga om organisation och beteckningar för hela det akademiska området. Utredningens förslag gör dock halt vid vissa läroanstalter. När omorganisationen nu sker, bör också dessa inbegripas. Sälunda bör lantbrukshögskolan, skogshögskolan och veterinärhögskolan på motsvarande sätt ombildas till fakulteter och integreras med respektive universitet. Handelshögskolan i Stockholm bör liksom den i Göteborg ombildas till en företagsvetenskaplig fakultet; de formella skäl som härvid föreligger, bör kunna undanröjas. I varje fall på något längre sikt bör socialinstituten ombildas till samhällsvetenskapliga fakulteter eller eventuellt som sektioner föras till de föreslagna samhälls- och företagsvetenskapliga fakulteterna på respektive universitetsorter. Man bör också så småningom kunna göra konsthögskolan och musikhögskolan till sektioner inom den humanistiska fakulteten. De förslag som utredningen i sjunde kapitlet framlägger om att inordna vissa av fackhögskolorna i respektive orters universitet ansluter sig *TCO* till.

Länsstyrelsen i Malmöhus län förklarar sig icke ha något att invända emot universitetsutredningens förslag i avseende på tandläkarhögskolan i Malmö.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anser för sin del, att handelshögskolan i Göteborg bör behålla sin nyligen genomförda organisatoriska status.

Umeåkommittén biträder universitetsutredningens förslag beträffande organisationen i Umeå.

Farmaceututbildningskommittén anför:

Farmaceututbildningskommittén ansluter sig till de av universitetsutredningen uttalade principiella slutsatserna angående samordning och samarbete mellan läroanstalter och fakulteter. Farmaceututbildningskommittén biträder därför förslaget, att farmaceutiska institutet anknötes till ett större lärosäte. Kommittén avser att inom kort framlägga förslag om en reformerad farmaceututbildning med vidgade differentieringsmöjligheter åt bl. a. medicinskt håll. Ett realiserande av denna differentierade utbildningsorganisation skulle i hög grad befrämjas genom en nära samverkan mellan farmacin och medicinen. Den farmaceutiska forskningen skulle även kunna stimuleras genom en anknytning av den farmaceutiska forskningsorganisationen till en medicinsk sådan. På skäl, som farmaceututbildningskommittén närmare kommer att utveckla i sitt kommande betänkande, föreslår kommittén, att farmaceutiska institutet anknötes till Uppsala universitet och att dess lärarkollegium i samband därmed ombildas till en farmaceutisk fakultet.

Veterinärhögskoleutredningen anför i huvudsak följande:

I fråga om samarbetet mellan läroanstalter inom samma område ansluter sig veterinärhögskolan i princip till förslaget att desamma bör inordnas i en enhetlig universitetsorganisation. Veterinärhögskoleutredningen kan dock för sin del inte finna, att universitetsutredningens förslag i detta hänseende är tillräckligt konsekvent och genomgripande. Bland annat finner veterinärhögskoleutredningen att skäl icke anförts för att karolinska institutet och Göteborgs handelshögskola skall bibehållas utanför universiteten i Stockholm respektive Göteborg.

I enlighet med vad veterinärhögskoleutredningen nyss nämnt, ansluter sig utredningen i princip till förslaget att ett sammanförande till gemensamma universitetsenheter bör ske i all den utsträckning så är praktiskt möjligt och sakligt motiverat. En samordning av skilda läroanstalter till ett gemensamt universitet förutsätter dock en enhetlighet även på högsta nivå på så sätt att ärenden rörande ifrågavarande läroanstalter i Kungl. Maj:ts kansli handläggs inom ett och samma departement. Ett inordnande av lantbrukshögskolan, skogshögskolan och veterinärhögskolan i större universitetsenheter förutsätter således, att en här emot svarande departementsreform genomförs. Enligt veterinärhögskoleutredningens uppfattning är tidpunkten därför icke nu inne.

Däremot bör man redan nu vidta förberedelser för att då tiden är mogen så smidigt som möjligt kunna genomföra den samordning, som på längre sikt bör komma till stånd. Veterinärhögskoleutredningen har för sin del beaktat detta, såtillvida att utredningen kommer att föreslå viss samordning redan nu på områden, där detta visat sig ändamålsenligt och värdefullt, exempelvis när det gäller biblioteksfunktionen och vissa centrala tekniska funktioner.

Veterinärhögskoleutredningen vill i detta sammanhang betona, att inriktningen mot ett samordnande i större sammanhang bör ske med utgångspunkt från att Stockholms universitet kommer att vara denna större enhet till vilken veterinärmedicinen skulle knytas. I överensstämmelse med vad veterinärhögskoleutredningen förut framhållit förutsätter detta, att även karolinska institutet inlemmas i universitetet. Att veterinärhögskolan skulle ingå som en fakultet i ett institut, som även i fortsättningen skulle vara en från övriga läroanstalter i övrigt fristående enhet skulle enligt veterinärhögskoleutredningens mening icke medföra sådana fördelar, som avses med universitetsreformen. Därtill kommer att veterinärhögskolan lokalmässigt ligger i nära anslutning till de nya lokalerna för Stockholms universitet, varför ett samarbete kring serviceanordningar och dylikt är lättare att genomföra.

Statskontoret anför följande:

Statskontoret tillstyrker att tandläkarhögskolorna och farmaceutiska institutet infogas i större universitetsenheter. Av vad som sagts ovan i anslutning till 3 kap framgår att statskontoret anser att frågan särskilt bör utredas om handelshögskolan i Göteborg bör bestå som fristående läroanstalt. En ytterligare rationalisering torde åstadkommas om de under jordbruksdepartementet lydande högskolorna infogas i större organisationsenheter. Statskontoret, som beklagar att utredningen inte ansett sig kunna gå in på hithörande problem, kan icke finna att till lantbruks- och skogshögskolorna hörande försöksverksamhet bör utgöra hinder för utredning av samordningsfrågorna. En utredning bör även omfatta veterinärhögskolan.

Interimsstyrelsen för socialinstitutet i Stockholm anför:

Styrelsen vill understryka vikten av att socialinstitutens starkt yrkesinriktade utbildning inte går förlorad genom en integration i en omfattande universitetsförvaltning. För att det skall vara möjligt att hålla samman en yrkesutbildning av socionomexamens karaktär fordras en samverkan mellan arbetsmarknad och utbildningsanstalt, mellan teoretiska studier och studiepraktik och mellan olika teoretiska ämnen representerande flera fakulteter. Det verkar knappast möjligt att tillfredsställa dessa krav på ett effektivt sätt inom en förvaltningsorganisation av den föreslagna storleksordningen.

Interimsstyrelsen för socialinstitutet i Umeå anför:

Såväl socionomutbildningen som den samhällsvetenskapliga universitetsutbildningen befinner sig i ett inledande uppbyggnadsskede i Umeå. I detta läge, då ännu icke på någondera sidan några traditionella former hunnit utbildas, bör enligt styrelsens mening närmare undersökas hur för Umeås del den framtida samverkan mellan dessa båda utbildningsvägar lämpligen skall gestalta sig. Lokalmässigt förutsättes redan ett samgående. Fördelarna med en integrering av socionomutbildningen i Umeå universitet består, såsom styrelsen ser det, främst i en bättre samordning av forskning och undervisning, vari även innefattas ett rationellare utnyttjande av kvalificerade lärarkrafter. Möjligen skulle också administrativa fördelar kunna uppnås. De eventuellt förefintliga nackdelarna med en integrering sammanhänger med att socionomutbildningen är en klart inriktad yrkesutbildning med inslag av undervisningsmoment (praktisk utbildning), som är främmande för den traditionella universitetsutbildningen inom den samhällsvetenskapliga sektorn. Socialinstitutens intagningsregler överensstämmer ej heller med universitetens.

Styrelsen, som icke nu är beredd att ta ställning till hur intim denna anknytning bör vara, föreslår att vid ett beslut om inrättande av en samhällsvetenskaplig fakultet vid universitetet i Umeå den här väckta frågan blir föremål för särskild prövning.

Medicinska fakulteten i Uppsala anför:

Fakulteten vill uttala att om det nuvarande farmaceutiska institutet skulle förflyttas till Uppsala, vilket synes vara en möjlighet, bör den farmaceutiska utbildningens lärare få bilda en *självständig farmaceutisk fakultet*. Fakulteten vill även framhålla, att fakulteten med största tillfredsställelse skulle se att en farmaceutisk fakultet infogades i universitetet i Uppsala.

Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i Uppsala anför:

Fakulteten tillstyrker utredningens förslag att farmaceutiska institutet ombildas till en farmaceutisk fakultet och skulle med största tillfredsställelse se, att denna fakultet anslöts till universitetet i Uppsala.

Medicinska fakulteten i Lund anför bl. a. följande:

Fakulteten vill ge utredningen ett oförbehållsamt erkännande för det utomordentligt samvetsgranna och mödosamma arbete den nedlagt på sitt utredningsuppdrag och sitt betänkande. Fakulteten är också helt införstådd med att utredningen eventuellt ansett det falla utanför dess uppdrag och befogenheter att vid framläggande av sitt betänkande komma med sådana förslag till planlösningar som skulle nödvändiggöra en ny departementsindelning. Likväl finner fakulteten det anmärkningsvärt, att utredningen, då den inledningsvis konstaterar, att den snabba expansionen av universitets- och högskoleväsendet nödvändiggör att från grunden ompröva dess organisation och förvaltning, ej fullföljt denna tankegång och gjort följande överväganden.

1. Är det rimligt att av ett departement, som skall ansvara för landets utomordentligt omfattande skolväsende och lärarutbildning, utbildningen av jurister och samhällsvetare för landets rättsskipning, administration och förvaltning, utbildningen av naturvetare, tekniker och ekonomer för landets handel och industri, begära, att det även i framtiden — med den förutsedda våldsamma expansionen — med erforderlig sakkunskap och effektivitet jämväl skall kunna

vara högsta myndighet för utbildningen av läkare och övriga medicinska yrkeskategorier avsedda för landets hälso- och sjukvård?

2. Är det lämpligt, att inom ett och samma departement organisera utbildning och forskningsmöjligheter för högst differentierade yrkesgrupper, som i sin kommande yrkesutövning till större delen kan anses tillhöra helt andra departement?

3. Är det överhuvudtaget möjligt, att inom den ecklesiastika ramen bygga upp en starkt uniformerad universitets- och högskoleorganisation, som åtminstone under några decennier framöver, kan beräknas hålla inför de stora påfrestningar, som en starkt differentierad forskning och akademisk utbildning kommer att medföra, kanske redan inom den närmaste 10-års perioden?

Frågorna har endast av utredningen tangerats, då fakulteten konstaterar, att utredningen på departementsnivå ej företagit en överflyttning till ecklesiastikdepartementet av de under jordbruksdepartementet ställda tre högskolorna, av vilka åtminstone den veterinärmedicinska har en mycket nära anknytning till den medicinska disciplinen. Därjämte tränger sig osökt frågan i förgrunden, om ett universitet i dagens läge och i framtiden bör vara den adekvata organisationenheten för en starkt differentierad forskning och akademisk utbildning. Ej heller denna fråga analyserar utredningen med tillräcklig skärpa, och utredningens grundinställning till densamma är oklar. På universitetsnivå har utredningen sålunda, å ena sidan låtit tandläkarhögskolorna och farmaceutiska institutet upphöra som självständiga organisationer och införlivat dem i större medicinska universitets-, resp. högskoleorganisationer, å andra sidan låtit karolinska institutet och tekniska högskolan i Stockholm samt handelshögskolan i Göteborg kvarstå som självständiga med ett universitet jämställda organisationer och slutligen lämnat frågan öppen angående tekniska högskolorna i Lund eventuella inordnande under Lunds universitet. I dessa överväganden och beslut har man svårt att se någon konsekvent linje i utredningens handlande.

Större konsistoriet i Stockholm förklarar sig anse den av universitetsutredningen föreslagna samarbetsnämnden i Stockholm olämplig och anför därefter i huvudsak följande:

Å andra sidan vill konsistoriet starkt understryka, att den nuvarande uppdelningen av den akademiska forskningen och undervisningen på olika läroanstalter icke är rationell. I verkligheten griper forskningen och undervisningen vid de olika lärosätena i stor utsträckning in i varandra, och en organiserad samordning skulle otvivelaktigt kunna ge värdefulla resultat. Det synes utan vidare klart, att samarbetsfrågorna inklusive sådana som avser gemensamt anskaffande och utnyttjande av lokaler, dyrbarare apparatur o. d. skulle få sin effektivaste lösning genom att de skilda lärosätena sammanfördes till ett universitet, varvid kanske av historiska eller praktiska skäl en särställning kunde ges åt de stora till fakulteter omvandlade läroanstalterna. Genom en dylik sammanslagning vunnas maximala samarbetsmöjligheter utan de olägenheter, som beredningens förslag om en oklar samarbetsorganisation mellan självständiga lärosäten innebär.

Konsistoriet finner det beklagligt, att utredningen avfärdat ett så viktigt problem för universitetsväsendet i Stockholm. Det är oriktigt, att förslaget skulle tillgodose samarbetsbehovet över hela det akademiska fältet, dels därför att flera högskolor — såsom skogshögskolan, handelshögskolan, socialinstitutet — lämnats utanför, och dels därför att den för vissa lärosäten föreslagna organisationsformen icke ens i denna begränsade omfattning verkligen tillgodoser samarbetsbehoven. Vidare synes det svårt att förstå, varför den av utredningen i första

hand berörda sammanslagningen mellan universitetet och karolinska institutet icke borde ske, i fall man — av något skäl — icke skulle medtaga andra läroanstalter. Om man genom förstnämnda sammanslagning, för vilken utredningen funnit mycket tala, löser en viktig del av samordningsproblemen, är ju redan detta en stor vinning.

Konsistoriet föreslår, att frågan om ett sammanförande av de olika lärosätena i Stockholm görs till föremål för en omedelbar utredning. Denna bör ha möjlighet att, om utredningsresultatet pekar i sådan riktning, föreslå en mera begränsad sammanslagning, som t. ex. lämnar tekniska högskolan utanför. Utredningen skall givetvis söka klarlägga vilka rationaliseringsvinster för forskningen och undervisningen, som kan göras genom en mer eller mindre omfattande sammanslagning. Det skall naturligtvis icke vara fråga om det som universitetsutredningen varnar för, nämligen en sammanslagning såsom »självändamål, enbart motiverad av en allmän universitetsidé». Men konsistoriet vill å andra sidan betona, att en rätt fattad »universitetsidé» bärs upp icke enbart av önskemål om ett effektivt samarbete mellan olika forsknings- och undervisningslinjer utan också av tanken, att en isolering av olika forsknings- och utbildningsområden genom deras hänförande till skilda läroanstalter innefattar risker för en fackspecialisering, som motverkar en balanserad och harmonisk kulturutveckling. Konsistoriet vill i detta sammanhang framhålla, att det finns anledning att varna för en ofta framförd föreställning, nämligen att universitetet i Stockholm genom en sammanslagning av nu diskuterat slag skulle bli »för stort». Även ett samlat Stockholmsuniversitet skulle bli litet i jämförelse med många utländska storuniversitet.

Lärarkollegiet vid karolinska institutet anför i huvudsak följande:

En ofrånkomlig förutsättning för att ett förslag om en sammanfogning av fria akademiska lärosäten skall kunna godtagas är enligt lärarkollegiets uppfattning att en hög grad av självständighet för vart och ett av de ingående lärosätena får bestå. Då detta otvivelaktigt är innebörden av universitetsutredningens förslag rörande karolinska institutet, finner lärarkollegiet icke anledning till principiella invändningar mot detta.

Icke blott tradition utan även starka praktiska skäl synas lärarkollegiet tala för en fortsatt förläggning av farmaceutiska institutet till Stockholm. I studierna vid institutet torde efter pågående studieplanreform komma att ingå en termins sammanhängande praktisk tjänstgöring på apotek inom Stockholmsområdet jämte viss teoretisk specialundervisning, som kräver lärare från Stockholm. Vid förläggning av institutet till Uppsala skulle de studerande under tiden för nämnda praktiska tjänstgöring i huvudstaden nödgas företaga dagliga resor. Även inom forskningen ha lärarna vid farmaceutiska institutet ett omfattande samarbete med olika institutioner i Stockholm. För karolinska institutet vore det från vetenskaplig synpunkt mycket beklagligt, om de band, som nu finnas till institutionerna vid farmaceutiska institutet, skulle behöva geografiskt uttänjas och därmed försvagas.

För lärarkollegiet råder det icke tvivel om att farmaceutiska institutets lokalfråga låter sig lösa på karolinska institutets område.

Lärarkollegiet förordar med hänvisning till det anförda varmt att farmaceutiska institutet ombildas till en i ett nyorganiserat karolinskt institut ingående fakultet med lokalisering till karolinska institutets område.

Det nära samarbetet ifråga om såväl utbildning som forskning mellan medicin och odontologi har sitt ursprung i att tandläkarhögskolorna utgått från den medi-

cinska lärosätesorganisationen och vidmakthålles till följd av att arbetsområdet för båda dessa forskningsgrenar är human-medicinskt med i alla väsentliga avseenden gemensam metodologi. Lärarkollegiet finner det därför i och för sig naturligt att de medicinska och odontologiska lärosätena sammanfogas. Vidkommande Stockholmsförhållandena sker redan nu all undervisning i teoretisk-medicinska ämnen gemensamt för de båda lärosätena inom karolinska institutets institutioner; härjämte är huvuddelen av den tekniska undervisningen för odontologer provisoriskt lokaliserad till institutets område. Tandläkarhögskolans institution för tandhistopatologi är förlagd till karolinska sjukhuset, och undervisningen vid högskolan i kliniskt-medicinska ämnen är anförtrödd lärare vid institutet, verk samma vid karolinska sjukhuset. Ett mycket nära vetenskapligt samarbete råder mellan de båda lärosätena.

Det samarbete, som således i olika former äger rum mellan de båda här ifrågasvarande lärosätena, är så intimt, att en organisatorisk sammanfogning av dem förefaller lärarkollegiet mycket naturlig. Att denna sammanfogning sker genom att lärosätena såsom två sidoordnade fakulteter ingå i det ombildade karolinska institutet synes adekvat.

Beträffande benämningen på det ombildade karolinska institutet hemställer lärarkollegiet om att efter ytterligare överväganden och diskussioner med berörda parter senare få inkomma med förslag.

Sammanfattningsvis tillstyrker lärarkollegiet, att i Stockholm en ny universitetsbildning kommer till stånd, innefattande en medicinsk, en odontologisk och en farmaceutisk fakultet.

För den vetenskapliga utvecklingen vid karolinska institutet vore det till synnerlig fördel, om veterinärhögskolan snarast ombildades till en i det omorganiserade institutet ingående veterinärmedicinsk fakultet. Lärarkollegiet avser att i denna fråga rikta särskild skrivelse till veterinärhögskoleutredningen.

I detta sammanhang torde jämväl få redovisas vad i yttrandena anförts rörande organisationen av den patientvårdande verksamheten vid tandläkarhögskolorna. Lärarkollegiet vid karolinska institutet hänvisar härutinnan till att fr. o. m. den 1 juli 1963 en särskild tandsjukvårdscentral etablerats i Umeå och fortsätter:

Lärarkollegiet finner ett sådant frigörande av tandsjukvården nödvändigt, om tandläkarhögskolorna ombildas till odontologiska fakulteter. För ett universitet är det praktiskt omöjligt att åta sig huvudmannaskapet för den i och för sig inom universitetets intressesfär liggande sjukvården, vare sig i anknytning till en medicinsk fakultet eller i förbindelse med en odontologisk. Genom upprättande under särskild styrelse av en tandsjukvårdscentral i förbindelse med varje odontologisk fakultet skulle en organisatorisk parallell till förhållandena vid de medicinska fakulteterna vinnas.

En särskild fråga av stor vikt gäller huvudmannaskapet för tandsjukvårdscentralerna. Den i Umeå upprättade är statlig, och erforderliga medel till densamma anvisas under tandläkarhögskolans riksstatsanslag. Enligt lärarkollegiets uppfattning borde genom överenskommelser med de kommunala sjukvårdshuvudmännen den ordningen åvägbringas, att tandsjukvårdscentralerna ställas under huvudmannaskap av landsting eller utanför landsting stående städer. Kan detta icke omedelbart åstadkommas, synas tandsjukvårdscentralerna böra underställas socialdepartementet och erhålla egna riksstatsanslag, disponerade av styrelserna för centralerna.

Även lärarkollegiet vid tandläkarhögskolan i Stockholm behandlar sistnämnda fråga och anför däri i huvudsak följande:

Alldeles oberoende av eventuell omorganisation anser lärarkollegiet det numera nödvändigt, att man som en motsvarighet till sjukhusdirektion organiserar en *tandsjukvårdsstyrelse* eller ett liknande organ med uppgift att administrera allt som sammanhänger med patientvården och dess ordnande, personellt och ekonomiskt. En verkställd utredning med förslag rörande tandsjukvårdscentralernas organisation och författningsreglering bifogas. Lärarkollegiet ger däri framlagda förslag sin anslutning, såvitt avser stockholms högskolan.

I huvudfrågan rörande läroanstalternas omfattning anför lärarkollegiet till en början följande:

Lärarkollegiet anser det vara mest tilltalande om man i ett universitet kunde samla alla akademiska läroanstalter i huvudstaden — även skogs-, veterinär- och handelshögskolorna samt gymnastiska centralinstitutet — och kan i ett sådant sammanförande även se praktiska fördelar för samarbetet mellan fakulteterna, smidigt handhavande av gemensamma angelägenheter samt möjlighet att utåt framträda som samlad enhet för akademisk forskning och undervisning i Stockholm. Lärarkollegiet anser, att frågan om bildande av ett enhetligt Stockholms universitet bör utredas under beaktande jämväl av de särskilda svårigheter som ligga i att skogs- och veterinärhögskolorna lyda under annat departement än övriga statliga lärosäten samt att handelshögskolan är privat.

I avvaktan på att den sålunda föreslagna utredningen verkställs kan lärarkollegiet med hänsyn till de särskilda band av både vetenskaplig och undervisningsmässig samhörighet, som finnas mellan karolinska och farmaceutiska instituten samt tandläkar- och veterinärhögskolorna förorda en provisorisk sammanfogning av dessa lärosäten, antingen som fakulteter under ett konsistorium eller som alltför självständiga enheter, sammanknutna genom en samlingsnämnd.

Den för tandläkarhögskolan avgörande frågeställningen, huruvida konsistorie- eller samlingsnämndsformen bör väljas för denna sammanfogning, beror av vilka fördelar, som kunna vara förenade med det ena respektive andra alternativet från (1) undervisningens, (2) forskningens och (3) administrativa och ekonomiska synpunkter.

Efter att närmare ha belyst samorganisationsproblematiken från dessa tre synpunkter anför lärarkollegiet:

Om ett fyrafakultetsuniversitet bildades, skulle otvivelaktigt en starkare sammanhållning åvägbringas, och det är åtminstone tänkbart, att viss rationalisering kunde följa härav. Å andra sidan måste starkt framhållas att tandläkarhögskolan med dess ca 500 studenter, 140 lärare och 140 andra tjänstemän, dess tandsköterske- och teknikerskolor samt dess omfattande tandsjukvård utgör en så stor operativ enhet, att underlag otvivelaktigt finnes för en autonom kameral och förvaltningsmässig organisation. Behovet av lokal anknytning av denna organisation till tandläkarhögskolan är också mycket stort. Dessa olika överväganden tala snarast för att samordningen mellan de fyra berörda lärosätena icke bör ges en alltför fast organiserad administrativ eller ekonomisk karaktär utan begränsas till att gälla regelbundna kontakter i akademiska samlingsfrågor över fakultetsgränserna.

Det här anförda behöver inte i och för sig utgöra något hinder för att det i Stockholm bildas ett medicinskt universitet bestående av de fyra angivna fakul-

teterna och att det ifrågasätta samarbetsorganet får konsistorieform. Från rent praktiska och administrativa synpunkter torde dock i så fall få tillses, att konsistoriets uppgifter stadgemässigt begränsas på sådant sätt att det totala administrationsarbetet icke blir mer betungande än oundgängligen nödvändigt för de akademiska lärare, som komma att ingå i konsistoriet. En närmare utredning av olika ärendetyper och deras frekvens vid de olika lärosätena skulle otvivelaktigt skapa ökad klarhet beträffande vilken handläggning av ärendena som kan vara mest arbetsbesparande. Om en sådan utredning leder till slutsatsen, att ett fastare administrativt samgående icke är befogat och att det nödiga samarbetet enklast och bäst kan ske under mera obundna former, kan måhända istället för konsistorium en samarbetsnämnd bildas för de fyra nämnda, i så fall administrativt sett självständiga lärosätena.

Lärarkollegiet är medvetet om, att förslaget om samarbetsnämnd kan vara motiverat från framför allt odontologiska synpunkter. I den mån övriga lärosätens intressen eller ett samlat hänsynstagande till eventuella rationaliseringsvinster trots allt på ett avgörande sätt bedömas tala för en universitetsbildning av den typ som universitetsutredningen förordat är lärarkollegiet berett att biträda förslaget därom, dock under betoning av att universitetsbildningen om möjligt bör få en verkligt universell medicinsk karaktär och bestå av fyra fakulteter motsvarande nuvarande karolinska institutet, tandläkarhögskolan, veterinärhögskolan och farmaceutiska institutet. Universitetet bör helst benämnas *Karolinska universitetet i Stockholm*, alternativt Stockholms medicinska universitet. Ett infogande av de odontologiska fakulteterna i universitet eller andra större enheter måste vidare enligt lärarkollegiets uppfattning såsom första förutsättning bygga på ett sådant självständiggörande av fakulteterna såvitt avser vetenskapliga angelägenheter och undervisning, vilket föreslås av universitetsutredningen, och särskilt beakta fakulteternas starka intresse av att få sina petita oantastade framförda till högsta instans.

Lärarkollegiet framhåller vidare, att en nybyggnad för högskolan är ofrånkomlig inom en snar framtid, och hänvisar till att kollegiet tidigare uttalat sig för att en sådan nybyggnad förläggas inom karolinska sjukhusets område. Lärarkollegiet fortsätter:

Lärarkollegiet vill med hänvisning till vad här anförts bestämt förorda en snabbutredning angående placeringen av den nya tandläkarhögskolan i Stockholm. Resultatet av denna utredning kan då tjäna som bidragande grund för ställningstagandet i vad avser självständig tandläkarhögskola contra fakultet vid ett gemensamt medicinskt universitet i Stockholm.

Lärarkollegiets yttrande i samorganisationsfrågan är icke enhälligt. Två särskilda *reservationer* har avgivits. Professorn J. Hertz anför bl. a. följande:

Det är mitt bestämda intryck — också speciellt som läkare — att den nuvarande isoleringen har verkat starkt hämmande på hela utvecklingen av den svenska odontologin och för såväl forskning som undervisning varit till stor nackdel under det att grundbegreppen helt snedvridits med snäv »tandteknisk» räckvidd. Det får därför med största tillfredsställelse emotas, att denna isolering snarast och definitivt brytes och att intimast möjliga anknytning till den medicinska högskolan kommer till stånd samt att den påpekade upprustningen av högt kvalificerade forskare med tillräckligt bred grundval blir följden.

Laboratorn G. Bergman anför i sin reservation bl. a. följande:

Med undervisningens nuvarande organisation intar tandläkarhögskolan icke en fullt fristående ställning i förhållande till karolinska institutet. Tvärtom föreligger ett faktiskt beroendeförhållande, som såvitt jag kan förstå till övervägande del har gynnat tandläkarhögskolans intressen. När frågan om en medicinsk universitetsbildning nu blivit aktuell, är det enligt min mening inte fråga om ett ingrepp i tandläkarhögskolans frihet utan snarare en bekräftelse på den odontologiska undervisningens och forskningens behov av samhörighet med en medicinsk moderinstitution. Enligt min övertygelse behöver man inte hysa några farhågor för att tandläkarhögskolan genom sin relativa litenhet skulle komma i en mindre gynnad position i förhållande till karolinska institutet. Tvärtom tror jag att en universitetsbildning skulle medföra den stora fördelen, att karolinska institutet får ett ökat intresse och känner ännu större ansvar än tidigare för tandläkarhögskolans angelägenheter.

Lärarkollegiet vid tandläkarhögskolan i Malmö anför i huvudsak följande:

Då utredningen föreslagit en för tandläkarhögskolan i Malmö så omvälvande förändring som ett ingående i Lunds universitet såsom odontologisk fakultet, är det helt naturligt, att kollegiet särskilt och i detalj önskar framlägga sina synpunkter härpå. Kollegiet vill icke se detta enbart som en rationaliseringsåtgärd utan betraktar också inlemmandet i universitetet som en åtgärd av ideellt om ock imponerabelt värde för högskolan. Det är kollegiets förhoppning, att därigenom vägen öppnas för ökat samgående i vetenskaplig forskning på gemensamma problem, utnyttjande av tung apparatur, gemensamma verkstäder, forskningsservice etc. Såsom utredningen emellertid på ett flertal ställen framhåller, är tandläkarhögskolornas arbetsformer och uppgifter i viss mån väsensfrämmande för universiteten, och innan en sammanslagning äger rum, synes det riktigt att på lämpligt sätt avskilja de funktioner, som ej äro att anse som liggande inom den akademiska intressesfären i trängre bemärkelse.

Tandläkarhögskolan är en tandsjukvårdsinrättning, med omfattande klinisk verksamhet och med viss personal och förvaltning, som huvudsakligen sysslar med denna del av högskolans arbetsuppgifter. Det förefaller då logiskt att vid ett ingående i Lunds universitet klart göra den uppdelning, som redan tidigare varit aktuell, nämligen att avskilja en akademisk sida med forsknings- och undervisningsuppgifterna, vilken skulle utgöra den nya fakulteten, och en tandsjukvårds-sida, som ej skulle belasta universitetet. Automatiskt bortfaller då från universitetet den ovidkommande utbildningen av tandtekniker, tandsköterskor och tandhygienister, vilken helt naturligt närmast bör höra hemma under tandsjukvården. Då universitetsstatuterna skulle komma att ersätta stadgan för högskolan måste emellertid en författningsreglering ske för denna fria tandsjukvårds del.

Lärarkollegiet hänvisar härutinnan till redan föreliggande utredningsmaterial och förslag. Då tidpunkten för inrättande av en tandsjukvårdscentral ännu ej kan fastställas, anser lärarkollegiet, att ett särskilt reglemente bör utfärdas och i samband därmed en tandsjukvårdsnämnd (-styrelse) och en av Kungl. Maj:t utsedd styresman tillsättas. En slutgiltig samordning av tandsjukvårdens och undervisningens krav torde, enligt lärarkollegiets mening, först efter särskild utredning kunna organiseras.

Lärarkollegiet vid handelshögskolan i Göteborg anför, i anledning av universitetsutredningens uttalande rörande högskolans organisatoriska ställning följande:

Universitetsutredningens hänvisning till avtalet är givetvis övertygande i den meningen, att ett förslag av utredningen att reglera handelshögskolans ställning på ett sätt som avviker från vad som överenskommits i avtalet närmast skulle framstå såsom ett undanryckande av grundvalen för detta avtal. Viktigare är emellertid enligt lärarkollegiets mening att hänvisa till de många reella skäl, vilka låg bakom avtalet och medförde, att parterna enades om att bibehålla högskolan såsom fristående. Till dessa skäl hör, att verksamheten vid handelshögskolan sammanhålls av ett enda konkret utbildningsmål, civilekonomutbildningen, något som medför en långtgående och vid universitetsundervisningen alls icke iakttagen integration mellan huvudämnena. I vårt land har vi numera en drygt femtioårig tradition av framgångsrik handelshögskoleutbildning, på vilken man har all anledning att bygga vidare. Det är också på goda grunder som den ekonomiska fakulteten i Lund i sin verksamhet synbarligen strävar efter att hålla sig så nära handelshögskoletraditionen som dess avvikande organisation över huvud medger. Bland övriga skäl må nämnas de fördelar i administrativt hänseende, som handelshögskolans begränsade storlek medför.

Lärarkollegiet anser det därför vara ofrånkomligt, att handelshögskolan i Göteborg i överensstämmelse med utredningens förslag alltjämt består såsom ett självständigt lärosäte.

Kanslern anför följande:

Genom beslut den 28 juni 1963 har Kungl. Maj:t meddelat bestämmelser angående den provisoriska organisationen av högre utbildning och forskning i Umeå, benämnd universitetet i Umeå. Till universitetet hör medicinska högskolan och tandläkarhögskolan därstädes samt vissa enheter för matematisk-naturvetenskaplig och samhällsvetenskaplig utbildning och forskning, som tills vidare organisatoriskt ingår i medicinska högskolan. Såsom utredningen föreslagit bör högskolorna infogas i universitetet som en medicinsk fakultet och en odontologisk fakultet samt ytterligare fakultetsbildning inom universitet komma till stånd allteftersom utbildningen och forskningen bygges ut.

Jag tillstyrker utredningens förslag att tandläkarhögskolan i Stockholm anknytes till karolinska institutet, som därvid ombildas till en läroanstalt av universitetstyp, omfattande till en början en medicinsk fakultet och en odontologisk fakultet. Härvid förutsätter jag att lokalfrågorna kan ordnas på ett för denna universitetsbildning tillfredsställande sätt.

I likhet med utredningen anser jag också att tandläkarhögskolan i Malmö bör infogas i Lunds universitet såsom en odontologisk fakultet.

I samband med tandläkarhögskolornas ombildning till odontologiska fakulteter torde det bli nödvändigt att den patientvårdande delen av högskolornas verksamhet självständiggöres och lägges under särskild styrelse.

I likhet med utredningen förutsätter jag att den i princip beslutade organisationen för odontologisk forskning och utbildning i Göteborg i sinom tid kommer att ingå i Göteborgs universitet som en odontologisk fakultet.

Till utredningens förslag att farmaceutiska institutet skall som en farmaceutisk fakultet inordnas antingen i karolinska institutet eller Uppsala universitet torde ställning få tagas sedan farmaceututbildningskommittén avgivit sitt betänkande. Oavsett lokaliseringen bör institutets lärarkollegium, som utredningen förutsatt, ombildas till en farmaceutisk fakultet.

Ett inlemmande av handelshögskolan i Göteborg som fakultet i Göteborgs universitet förutsätter enligt utredningens bedömande en överenskommelse därom mellan de parter som varit engagerade i de förhandlingar som ledde till 1961 års avtal om handelshögskolans förstatisering. Med hänsyn härtill har utredningen avstått från att framlägga ett konkret förslag om handelshögskolans inlemmande i universitetet. Frågan härom torde enligt min mening böra upptagas till förnyat övervägande.

Lärarkollegiet vid farmaceutiska institutet, vars yttrande *institutets styrelse* åberopat såsom eget utlåtande, anför i huvudsak följande:

Lärarkollegiet ansluter sig i princip till utredningens förslag och avser att i samband med handläggningen av farmaceututbildningskommitténs kommande betänkande precisera sitt ställningstagande.

3. Departementschefen

Universitetsutredningens förslag om *tandläkarhögskolornas* inlemmande i respektive karolinska institutet, universitetet i Lund och universitetet i Umeå har fått ett mycket positivt mottagande i remissdiskussionen. Förslaget har icke avstyrkts från något håll. Till dem som uttryckligen tillstyrkt detsamma hör lärarkollegierna vid karolinska institutet och tandläkarhögskolan i Malmö samt kanslern. Lärarkollegiet vid tandläkarhögskolan i Stockholm förklarar sig även kunna biträda förslaget, men vill därvid betona, att det ombildade karolinska institutet om möjligt bör omfatta även farmaceutiska institutet och veterinärhögskolan.

Flera av de akademiska myndigheterna — bl. a. kanslern — önskar, att en översyn av den vid tandläkarhögskolorna bedrivna patientvårdande verksamhetens organisatoriska ställning kommer till stånd, i samband med att tandläkarhögskolorna upphör såsom självständiga läroanstalter.

För egen del ansluter jag mig till universitetsutredningens förslag. Jag förordar sålunda, att karolinska institutet och tandläkarhögskolan i Stockholm ombildas till en läroanstalt benämnd karolinska mediko-kirurgiska institutet och omfattande en medicinsk och en odontologisk fakultet. Vidare föreslår jag, att tandläkarhögskolan i Malmö infogas i universitetet i Lund, som därigenom kommer att omfatta jämväl en odontologisk fakultet, samt att universitetet i Umeå organiseras med fakulteter på samma sätt som övriga universitet. Medicinska högskolan och tandläkarhögskolan i Umeå bör sålunda upphöra såsom organisatoriska enheter och deras lärarkollegier ombildas till en medicinsk och en odontologisk fakultet.

Genom dessa av mig förordade åtgärder skapas — som också lärarkollegiet vid tandläkarhögskolan i Malmö framhåller — förutsättningar för ett ökat samgående i forskningshänseende och ett intensifierat samarbete i fråga om utnytt-

jande av tung apparatur, gemensamma verkstäder och forskningsservice. Jag räknar med att åtgärder vidtages i denna riktning.

Jag är icke beredd att förorda andra omläggningar i organisationen för den patientvårdande verksamheten vid de nuvarande tandläkarhögskolorna än sådana, som direkt följer av högskolornas infogande i större läroanstalter. De uppgifter av styrelsekaraktär, som nu åvilar lärarkollegierna bör enligt min mening överflyttas på de nya läroanstalternas konsistorier.

I fråga om *farmaceutiska institutet* har universitetsutredningen föreslagit, att institutet infogas i antingen universitetet i Uppsala eller karolinska institutet och att dess nuvarande lärarkollegium i samband därmed ombildas till en farmaceutisk fakultet. Frågan om institutets förläggning bör enligt utredningens mening avgöras först i samband med att ställning toges till farmaceututbildningskommitténs kommande betänkande.

Även detta förslag har rönt ett mycket positivt mottagande. Såväl farmaceututbildningskommittén som farmaceutiska institutets lärarkollegium och styrelse ansluter sig till detsamma.

Även jag ansluter mig till universitetsutredningens förslag. Ställning till frågan om institutets förläggning bör även enligt min mening tagas först då farmaceututbildningskommitténs betänkande föreligger. Däremot förordar jag, att principbeslut redan nu fattas om att farmaceutiska institutet skall infogas i antingen universitetet i Uppsala eller karolinska institutet. Redan i det föregående har jag förordat, att institutet, som nu har en särskild styrelse, underställes det nya universitetskanslersämbetet. Under tiden intill dess förläggningsfrågan avgjorts bör institutets organisatoriska ställning i övrigt vara analog med den, som jag förordar i fråga om handelshögskolan i Göteborg. Detta innebär bl. a. att institutets lärarkollegium redan nu ombildas till en farmaceutisk fakultet och att den nya universitetsstadgan skall tillämpas även på institutet.

Beträffande handelshögskolan i Göteborg finner jag för egen del, att starka skäl i och för sig talar för att den företagsekonomiska utbildnings- och forskningsorganisationen där får samma organisatoriska ställning som motsvarande organisation i Lund. Med hänsyn till att starka invändningar från vissa remissinstanser riktats mot en dylik omläggning samt framför allt med hänsyn till det till grund för förstatligandet liggande avtalet, är jag emellertid nu icke beredd att framlägga förslag om att handelshögskolan infogas i universitetet.

Universitetskanslersämbetet och de detta ämbete underställda läroanstalterna anges i en figur, vilken som bilaga 3 torde få fogas till statsrådsprotokollet.

V. DEN LOKALA UNIVERSITETS/HÖGSKOLESTYRELSEN OCH DET LOKALA PLANERINGSARBETET

1. Universitetsutredningen

A. De administrativa uppgifterna

a) Allmän tillsyn och vård

Utredningen har understrukt den stora betydelse, som utredningen tillmäter universitets/högskolemiljön. Härvidlag ligger det enligt utredningens övertygelse ett mycket stort allmänt värde i de kontakt- och samarbetsmöjligheter, som erbjuder sig inom ramen för i avseende på utbildningsuppgifter och forskningsprogram differentierade akademiska läroanstalter. Stora praktiska fördelar står därjämte enligt utredningens mening att vinna, om man i framtiden får organisatoriskt starka läroanstalter, vilkas personella, materiella och administrativa resurser kan brukas gemensamt för forskningen och den akademiska utbildningen inom flera fält.

Med detta är också sagt, att en betydande del av ansvaret för universitetens och högskolornas förvaltning och utveckling enligt utredningens mening bör ligga hos den lokala universitets/högskolestyrelsens organ. Den allmänna tillsyn och vård om läroanstalternas alla angelägenheter — de vetenskapliga, de ekonomiska och de administrativa — som gällande statuter och stadgar ålägger rektor och konsistorier (motsvarande), bör sålunda alltfört vara den första uppgiften för en akademisk läroanstalts ledning. Detta innebär bl. a., att ledningen för en akademisk läroanstalt bör ha rätt — självfallet inom ramen för av överordnad myndighet eller Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter och inom ramen för principen om universitetsforskarens frihet i val av forskningsobjekt och forskningsmetod — att utfärda erforderliga föreskrifter och instruktioner rörande allt som rör läroanstaltens verksamhet. Universitets/högskolestyrelsen bör vidare tillkomma full rätt och skyldighet att hos överordnad eller annan myndighet väcka de förslag och att taga de initiativ i övrigt, som den anser kunna gagna universitetet/högskolan och dess verksamhet. Å andra sidan bör givetvis universitets/högskolestyrelsens organ ha allmän tillsyn över all vid läroanstalten anställd personal och den bör vidare ha skyldighet tillse, att läroanstaltens utbildningsorganisation fungerar på ett tillfredsställande sätt och att för läroanstaltens verksamhet meddelade föreskrifter efterlevs.

b) Vetenskapliga bedömningar

De lokala universitetsstyrelsernas uppgifter är till övervägande del av administrativ natur, ehuru ärendenas handläggning i många fall även förutsätter ett visst mått av vetenskaplig bedömning. Som regel är emellertid gången för handläggningen den, att ett ärende passerar institutions- och fakultetsnivåernas organ, innan det kommer till konsistorium (motsvarande) för avgörande eller fortsatt beredning. Den för ärendets handläggning erforderliga vetenskapliga bedömningen torde därvid som regel anses ankomma på de förstnämnda organen, medan konsistoriets (motsvarande) handläggning kan begränsas till ett på en formell granskning grundat ställningstagande till fakultetens (motsvarande) bedömning.

Denna rollfördelning mellan å ena sidan bedömande och förslagsställande och å den andra granskande och beslutande akademiska myndigheter finner universitetsutredningen vara rationell och väl ägnad att tillgodose såväl de vetenskapliga som de juridiskt-administrativa synpunkter, som måste anläggas vid behandlingen av ett mycket stort antal ärenden inom universitetsorganisationen. Utredningens i detta betänkande framlagda förslag siktar också i betydande mån mot en systematisering av denna rollfördelning.

Utredningen föreslår, att *forskardocenttjänsterna vid universiteten göres fakultetsbundna* i den formen, att bestämmelser meddelas om det antal av ett universitets forskardocenttjänster som företrädesvis skall stå till förfogande för docenter inom envar av universitetets fakulteter. Den föreslagna företrädesrätten för viss fakultets docenter till vissa tjänster är avsedd innebära, att tjänst som ej kan besättas med fullt kompetent sökande tillhörande den fakultet, för vars docenter tjänsten företrädesvis är avsedd, skall, genom en förnyad tillsättningsprocedur, kunna besättas med docent tillhörande annan fakultet.

Vid genomförandet av den här föreslagna omläggningen måste emellertid de nuvarande tjänsteinnehavarnas intressen beaktas. Inskränkning bör sålunda enligt utredningens mening icke göras vare sig i redan meddelade förordnanden eller i tjänsteinnehavares möjlighet till förordnande för en andra treårsperiod. Omläggningen måste därför genomföras successivt.

I och med att forskardocenttjänsterna göres fakultetsbundna, bör fakulteterna självfallet bli förslagsställande myndigheter i ärenden rörande tillsättning av dylika tjänster. Tillsättningsordningen bör då även i övrigt göras analog med den för docenttjänster gällande. Utredningen föreslår därför, att beslutsmyndigheten i fråga om tillsättning av forskardocenttjänst överflyttas från kanslern till den lokala universitets/högskolestyrelsen.

Utredningens förslag rörande fakultetsbindning av forskardocenttjänsterna är begränsat till att gälla universiteten. I fråga om det ombildade karolinska institutet torde böra föreskrivas, att vid institutet nu befintliga forskardocenttjänster företrädesvis skall stå till förfogande för docenter inom det ombildade institutets medicinska fakultet. På motsvarande sätt bör förfaras i fråga om det nya universitetet i Umeå beträffande den nu till medicinska högskolan knutna forskar-

docenttjänsten. Då i framtiden dylika tjänster inrättas för främjande även av odontologisk forskning, bör detta ske i den formen, att tjänsterna inrättas med företrädesrätt för docent inom odontologisk fakultet.

Ej heller de tekniska högskolorna beröres av förslaget om fakultetsbindning av forskardocenttjänsterna, eftersom var och en av dessa högskolor enligt förslagen i tredje kapitlet kommer att omfatta en enda, teknisk fakultet. För närvarande tillsättes dessa högskolors forskardocenter av överstyrelsen för de tekniska högskolorna efter förslag av vederbörande lärarkollegium. I den nya organisationen bör enligt utredningens mening fakulteten, eller, efter delegation av fakulteten, konsistoriet vara tillsättande myndighet.

Skäl av samma slag som de, vilka talar för en fakultetsbindning av forskardocenttjänsterna, talar enligt utredningens mening till förmån för att den lokala universitets/högskolestyrelsen befrias från uppgiften att utse sakkunniga. Oavsett vilken sammansättning man ger dessa styrelseorgan, måste de nämligen bli mindre skickade än fakulteterna (sektionerna) att handlägga rent vetenskapliga bedömningsfrågor av det slag, varom här är fråga. Utredningen föreslår därför, att *uppgiften att utse sakkunniga överflyttas till fakultetsorganen*.

Detta förslag är begränsat till att gälla utseendet av sakkunniga i sådana befordringsärenden, som gäller professors- och laboratorstjänster.

c) Fördelningsärenden

Den av utredningen föreslagna omorganisationen av petitaärendenas behandling innebär, att petita på kanslersnivån kommer att bearbetas och sammanfattas fakultetsgruppsvis. Detta innebär i sin tur, att underlaget för statsmakternas ställningstaganden till de akademiska läroanstalternas anslagsbehov i framtiden kommer att vara uppdelat dels på fem fakultetsgrupper, dels på två särskilda avdelningar av för de enskilda läroanstalternas gemensamma behov gjorda äskanden, av vilka den ena avdelningen avser äskanden rörande inrednings- och utrustningsanslag för nya lokaler, medan den andra avdelningen avser övriga gemensamma ändamål. En konsekvens av den föreslagna omläggningen av petitagången blir den, att den centrala, administrativa universitets/högskolemyndigheten — universitetskanslersämbetet — icke kommer att på samma sätt som dess nuvarande motsvarigheter göra en samlad bedömning av skilda fakulteters verksamhet och behov. Därmed förfaller motiveringen för att hos denna myndighet lägga ett ansvar för prövningen av här ifrågakvarande fördelningsärenden. Utredningen föreslår därför, att ansvaret för dessa fördelningsavgöranden, i den mån fördelningsbesluten ej fattas av Kungl. Majt., lägges hos *lokala myndigheter*.

Med den föreslagna omläggningen av det centrala petita-arbetets organisation kan det vidare enligt utredningens mening vara naturligt att de enskilda läroanstalternas anslag av nu ifrågakvarande slag även i formellt hänseende — i statsverksproposition och regleringsbrev — av Kungl. Maj:t fördelas mellan fakul-

teterna i den mån de icke uppföres under särskilda delposter för de för varje enskild läroanstalt gemensamma behoven. Man skulle på så sätt under t. ex. anslaget Uppsala universitet, Materiel m. m. få särskilda delposter för var och en av universitetets fakulteter och sektioner samt därjämte en delpost för de för universitetet gemensamma materielbehoven. På motsvarande sätt skulle förfaras beträffande universitetets apparatanslag och de delar av avlöningsanslaget, vilka nu fördelas av konsistorium, liksom beträffande de mera speciella anslagen till biträdeshjälp åt docenter och handledararvoden vid de filosofiska fakulteterna. — Det här sagda har i första hand giltighet för de läroanstalter, som beröres av mer än en fakultetsberednings verksamhet.

Den nackdel utredningen kan se skulle kunna vara förknippad med en omläggning i nu skisserad riktning av den formella anslagstekniken är den, som sammanhänger med att besparingar inom en fakultets delpost icke utan vidare skulle kunna användas för tillgodoseende av en annan fakultets behov.

Enligt utredningens mening talar övervägande skäl till förmån för en omläggning av anslagstekniken på sätt som här angivits. Utredningen föreslår därför — i första hand beträffande läroanstalter som beröres av mer än en fakultetsberednings arbete — att anslagen till materiel m. m., till nyanskaffning av apparater, till biträdeshjälp åt docenter m. m. och till vissa handledararvoden samt därjämte de delar av avlöningsanslagen, som gäller annan icke-ordinarie personal än viss lärarpersonal, av Kungl. Maj:t fördelas så, att särskilda belopp anvisas för var och en av fakulteterna, varjämte särskilda belopp anges såsom avseende för läroanstalten gemensamma behov.

Häriigenom skulle universitets/högskolestyrelserna befrias från uppgiften att mellan fakulteterna fördela nu ifrågavarande tjänster och anslagsmedel. Fakulteternas uppgift att i förekommande fall avväga en fördelning mellan institutionerna kan vidare enligt utredningens mening lösas på ett effektivare sätt, om fakulteterna därvid har av statsmakterna fastställda anslagsramar att hålla sig inom. För att möjliggöra sistnämnda förfarande blir det nödvändigt att göra en något mera långtgående uppdelning än den som motsvarar de fem fakultetsberedningarna. Det blir sålunda nödvändigt att tillskapa särskilda delposter för de juridiska och teologiska samt de samhälls- och företagsvetenskapliga fakulteterna. På motsvarande sätt måste särskilda delposter anges för de sektionsgrupper i Lund och Göteborg, vilka får ansvaret för vad som i det föregående benämnts gemensamma institutioner. Utredningen föreslår, att nu angiven uppdelning av ifrågavarande tjänster och anslagsmedel kommer till stånd, men vill för sin del icke uttala någon mening om huruvida en motsvarande uppdelning på de humanistiska fakulteternas sektioner eller en ytterligare uppdelning på de matematisk-naturvetenskapliga och tekniska fakulteternas sektioner är motiverad.

Universitetsmyndigheternas fördelningsbeslut kommer, med här föreslagen ordning, att gälla fördelningen mellan institutionerna av de enskilda fakulteternas (sektionernas) delposter. *Förslag* till dessa fördelningar bör i fråga om de

större av de nu ifrågavarande anslagsposterna (anslag till vissa avlöningar samt materiel- och apparatanslagen) enligt utredningens mening upprättas av vederbörande fakulteter (sektioner), som därvid gör den erforderliga vetenskapliga bedömningen av de enskilda institutionernas behov. Själva *besluten* synes däremot böra fattas av universitets/högskolestyrelsen. Denna behandlingsordning anser utredningen vara motiverad främst därav, att styrelseorganen kommer att ha ansvaret för personalregistrering, löneutbetalningar och medelsredovisning liksom i betydande utsträckning för upphandlingen av materiel och apparater. Styrelseorganen skall därjämte enligt utredningens uppfattning ha som en av sina mest betydelsefulla arbetsuppgifter att genom självständigt utredningsarbete skaffa sig en överblick över forskningens och utbildningens behov av personella och materiella resurser samt över föreliggande möjligheter till sambruk och rationaliseringar i övrigt. Därtill kommer, att den apparativa utrustningen, vare sig den är inköpt med anlitande av medel inom den ena eller inom den andra fakultetens anslagsram, är läroanstaltens egendom, som skall av läroanstaltens myndigheter förtecknas och vårdas.

I fråga om de mindre omfattande anslagen till biträdeshjälp åt docenter synes dock även själva fördelningsbesluten kunna fattas av fakultetsorganen. Dessa fördelningsärenden kommer sålunda att handläggas på samma sätt som ärendena rörande fördelning av anslagen till främjande av ograduerade forskares vetenskapliga verksamhet. Det beslutande organet bör självfallet vara skyldigt att underrätta läroanstaltens styrelse om fattade beslut.

Utredningen har i detta förslag icke inbegripit de fördelningsärenden, som består i tilldelning av lärarkrafter enligt för ämnen inom de filosofiska fakulteterna fastställda organisationsplaner. Beslut i dessa ärenden fattas för närvarande av kanslern. I fråga om ämnen, för vilka organisationsplan ännu icke fastställts, fattas motsvarande beslut av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av kanslern. — Enligt utredningens mening bör i framtiden även dessa ärenden kunna avgöras av de lokala universitetsmyndigheterna. Detta förutsätter emellertid, att problemet om registrering och förutberäkning av antalet deltagare i undervisningen i de enskilda ämnena först fått en tillfredsställande lösning.

I detta sammanhang vill utredningen även beröra behandlingsordningen för ytterligare ett par slag av fördelningsärenden, nämligen dels ärendena rörande anslag från riksstatsanslaget till *Extra utgifter*, dels ärendena rörande anslag ur Uppsala och Lunds universitets *reservfonder* samt karolinska institutets *allmänna fond*. Beslut beträffande anslag av här ifrågavarande slag fattas för närvarande av kanslern utom då fråga är om användning av fondkapital för utomordentliga behov eller om försäljning, byte, inteckning eller köp av fast egendom, i vilka fall avgörandet ligger hos Kungl. Maj:t.

Utredningen föreslår, att även beslutsmyndigheten i fråga om sistnämnda anslag överflyttas från de centrala till de lokala universitetsmyndigheterna.

Nu gällande bestämmelser om att vissa, särskilt betydelsefulla ärenden rörande

dessa fonder skall hänskjutas till Kungl. Maj:t för avgörande, synes dock böra bibehållas oförändrade. Den centrala universitetsmyndighetens befattning med förvaltningen av fonderna kommer sålunda att begränsas till uppgiften att avgiva yttrande i sådana, fonderna berörande ärenden, vilka skall avgöras av Kungl. Maj:t.

d) Personaladministration

En av universitets/högskolestyrelsernas mest arbetskrävande uppgifter gäller ärenden, som i detta betänkande sammanfattas under benämningen personaladministration. Det är härvidlag främst fråga om dels förordnanden, dels beslut rörande entlediganden, tjänstledigheter och partiell tjänstebefrielse, dels slutligen yttranden eller förslag i dylika ärenden.

För universitetsutredningen framstår det såsom självklart, att de lokala universitets/högskolestyrelserna bör ges en sådan administrativ tyngd, att på dem kan läggas avgörandet av ett mycket stort antal personaladministrativa ärenden.

Som framgår av de i de föregående avsnitten av detta kapitel förda resonemangen anser utredningen principiellt, att man på de lokala universitets/högskolestyrelserna ensamma, oavsett hur de sammansättes, icke bör lägga vetenskapliga bedömningar.

En dubbel behandling av personaladministrativa ärenden blir enligt utredningens mening nödvändig i alla de fall, där ärendet fordrar en bedömning av både vetenskapligt och juridiskt-administrativt slag. Emellertid anser utredningen, liksom statskontoret, att man i förenklande syfte bör sträva efter att inskränka antalet instanser, som har att handlägga varje typ av ärenden, till högst två, av vilka den ena svarar för den vetenskapliga och den andra instansen svarar för den juridiskt-administrativa behandlingen av ärendet.

Beträffande tillsättningsförfarandet i avseende på de ordinarie högre forskar- och lärartjänsterna, professurer och laboraturer samt universitetslektorat, föreslår utredningen ingen ändring av nu gällande bestämmelser, som innebär att tjänsterna tillsättes av Kungl. Maj:t efter förslag — med visst undantag beträffande de tekniska högskolornas universitetslektorat — av vederbörande fakultet/sektion (motsvarande) och yttrande av den centrala universitetsmyndigheten.

I detta sammanhang vill utredningen tillägga, att bestämmelser rörande förfaringssättet vid tillsättning av ordinarie *universitetslektorat* enligt utredningens mening bör inarbetas i den nya universitetsstadgan. Därvid bör föreskrivas, att förslag till innehavare av sådana tjänster vid samtliga läroanstalter skall upprättas av vederbörande fakultet eller sektion.

Varje tillsättningsärende, som gäller tjänst för vilken någon grad av vetenskaplig kompetens erfordras, bör — som framgår av det ovan sagda — förberedelsevis behandlas av antingen fakultetsnivåns eller institutionsnivåns organ. Därvid synes det utredningen vara lämpligast, att — i den mån ej beträffande vissa tjänster annat särskilt föreskrives — förslag till innehavare av tjänster,

som är i någon mening institutionsbundna, upprättas inom vederbörande institution, medan förslag till innehavare av andra tjänster upprättas av vederbörande fakultet/sektion. Några formella föreskrifter härutinnan vill utredningen dock ej föreslå.

Även i fråga om sådana tjänster, vilka tillsättes av universitets/högskolestyrelsen och rörande vilka ingen vetenskaplig kompetensprövning erfordras, bör förslagen gå direkt från vederbörande institution (motsvarande) till den tillsättande myndigheten.

I fråga om utredningens konkreta förslag beträffande handläggningen av skilda slag av personaladministrativa ärenden torde få hänvisas till betänkandet (s. 175 ff.) samt till den i avsnittet III (s. 49) intagna översikten.

Till sist vill utredningen framhålla, att de lokala universitets/högskolestyrelsernas ansvar för och arbete med de personaladministrativa ärendena kommer att växa icke blott som en följd av utredningens i detta avsnitt framlagda förslag utan även — och med säkerhet i än högre grad — som en följd av de i avsnittet om institutionsorganisationen framlagda förslagen rörande förvaltningen av sådana utifrån givna anslag, som gäller finansiering av inom de högre läroanstalternas institutioner bedrivet forskningsarbete. Härvidlag föreslår utredningen, att alla dylika anslag skall förvaltas av läroanstalternas styrelser och att all med anlitande av medel ur dylika anslag anställd personal formellt skall anställas av läroanstalternas styrelser. Härav följer, att sistnämnda myndigheter beträffande personal av här avsett slag måste fatta beslut även rörande t. ex. tjänstledighet, förordnande av vikarier, semester och entledigande i samma ordning som i fråga om den personal, som tillhör vederbörande institutioners fasta personalorganisation.

e) Ekonomisk förvaltning

Den lokala universitets/högskolestyrelsens organ har i fråga om samtliga läroanstalter ett i huvudsak självständigt ansvar för läroanstalternas ekonomiska förvaltning.

Detta ansvar innefattar främst följande ting: (1) Ansvaret för att anslagna medel användes för därmed avsedda ändamål; (2) ansvaret för utbetalningar och uppbörd samt för bokföring och redovisning; (3) ansvaret för tillämpningen av allmänna avlöningsreglementets bestämmelser rörande bl. a. inplacering i lönegrad och löneklass, semesterrätt, löneavdrag, sjukvårdsförmåner och avgifter till den allmänna försäkringen; (4) ansvaret för vården av läroanstaltens lösa egendom; (5) ansvaret för förvaltningen av åt läroanstalten givna eller anförtrodda fondmedel; samt — endast beträffande universiteten i Uppsala och Lund — (6) ansvaret för vården av läroanstaltens fastigheter och byggnader.

Vid universitetsutredningens överväganden har det varit ställt utom diskussion, att ansvaret för den ekonomiska förvaltningen alltjämt skall åvila den lokala universitets/högskolestyrelsen såsom en av dennas huvuduppgifter.

Frågorna om organisationen för byggnadsplanering, bygghuset och fastighetsförvaltning inom de akademiska läroanstalternas verksamhetsområde har utretts respektive utredes av 1960 års byggnadsstyrelseutredning och utredningen om universitetens egendomsförvaltning. Med hänsyn härtill har universitetsutredningen avstått från att behandla dessa spörsmål. I fråga om egendomsförvaltningen har utredningen — i avvaktan på förslag från de särskilda sakkunniga — funnit sig böra utgå från nu gällande bestämmelser, innebärande att universiteten i Uppsala och Lund själva förvaltar delfonder av statens allmänna fastighetsfond, medan övriga läroanstalters fastigheter förvaltas genom byggnadsstyrelsens försorg, samt att för Uppsala universitets del en särskild organisation är erforderlig för förvaltningen av universitetets jordbruks- och skogsegendomar.

Vad beträffar universitets/högskolestyrelsernas befattning i övrigt med läroanstalternas ekonomiska förvaltning har utredningen kommit till den uppfattningen, att styrelseorganens ekonomiska ansvarsområde i vissa betydelsefulla hänseenden bör *vidgas*, att den ekonomiska förvaltningen i högre grad än nu är fallet bör *koncentreras* till varje läroanstalts centrala förvaltning samt att universitets/högskolestyrelserna bör ges resurser för en *aktivt* planerande verksamhet inom den ekonomiska förvaltningens ram.

Med vidgningen av de lokala universitets/högskolestyrelsernas ekonomiska ansvarsområde avses främst förslagen om överförande till läroanstalternas förvaltning av alla utifrån givna anslag — främst rådsanslagen — som är avsedda för finansiering av inom läroanstalternas institutioner bedrivit forskningsarbete.

Utredningen har vidare föreslagit ett system, innebärande att alla utbetalningar efter attest av vederbörande institutionsföreståndare eller anslagsmottagare göres av läroanstaltens kassa.

Utredningen har vidare föreslagit, att de enskilda läroanstalternas ekonomiförvaltningar ges vidgade resurser i syfte att sätta dem i stånd att vara institutionerna och forskarna behjälpliga vid upphandlingen av för forskningen och undervisningen erforderlig utrustning.

Emellertid står det klart, att den förordade utbyggnaden av inköpsverksamheten vid de enskilda läroanstalterna förutsätter en förstärkning av dess ekonomiska förvaltningsorganisation. Därtill kommer, att man enligt utredningens mening måste räkna med att framför allt den experimentella forskningens utveckling fordrar upprättande av för forskningen inom flera vetenskapsgrenar gemensamma serviceinstitutioner, i princip sålunda institutioner av det slag, som av ålder representeras av universitetsbiblioteken. Det kan härvid bli fråga om gemensamma verkstäder, gemensamma djurstallar, gemensamma skriv- och räknecentraler etc. Det kan sannolikt även komma att röra sig om gemensam apparatur för vetenskapliga ändamål, eventuellt sammanförd till en anläggning av institutionskaraktär med särskild personal och särskilda lokaler. I den mån icke, som i det sist skisserade fallet torde vara naturligt, en organisation av här ifrågakommande slag ställes under förvaltning av särskild föreståndare, torde den böra ingå som en serviceavdelning inom den för läroanstalten gemensamma förvaltningsorganisationen.

De växande kostnaderna för universitets- och högskoleväsendet och de allt större materiella värden, som detta har att förvalta, motiverar enligt utredningens mening, att universitetens och högskolornas ekonomiska förvaltningsorganisation får sina uppgifter vidgade även såtillvida, att däri inbegripes icke blott förvaltning i ordets mera begränsade mening utan även en *aktivt planerande* verksamhet. De lokala universitets/högskolestyrelserna bör sålunda enligt utredningens mening ha som en av sina huvuduppgifter att noggrant följa kostnadsutvecklingen för läroanstaltens skilda verksamhetsgrenar och att på grundval av gjorda erfarenheter vidtaga eller föreslå sådana organisatoriska förändringar, varigenom de till läroanstaltens förfogande stående personella och materiella hjälpresurserna kommer till effektivast möjliga användning. Universitets/högskolestyrelsen bör, med andra ord sagt, ha som en huvuduppgift att fortlöpande rationalisera den ekonomiska och administrativa verksamheten.

f) Utbildningsorganisationens administration

De betydande samhälleliga och privata investeringar, som göres i akademisk utbildning, liksom den akademiska utbildningsorganisationens betydelse för utvecklingen inom snart sagt alla grenar av näringsliv och samhällelig verksamhet motiverar enligt utredningens mening en hög grad av fasthet i den akademiska utbildningens *administration*.

Universitetsutredningen föreslår, att det lokala universitets/högskolestyrelsernas allmänna tillsynsuppgift i avseende på utbildningsorganisationen preciseras till att omfatta följande ting: (1) Skyldighet att verka för ett gott samarbete i alla frågor rörande utbildningens innehåll och organisation dels mellan universitetets/högskolans lärare och studenter, dels mellan fakulteterna/sektionerna och deras utbildningsnämnder å ena sidan och utbildningsråden å den andra; (2) skyldighet att med uppmärksamhet följa utvecklingen i avseende på studieresultat och studietidens längd såväl inom enskilda ämnen som för hela examina och rätt att, då så befinnes erforderligt, hos fakultet eller sektion påfordra förslag till erforderliga ändringar i kursfordringar och undervisningsorganisation; samt (3) skyldighet att vara fakulteterna/sektionerna behjälpliga vid planläggningen av utbildningsorganisationens utbyggnad.

Utredningen vill understryka, att detta förslag icke syftar till att minska fakulteternas/sektionernas ansvar. Initiativrätten härutinnan liksom överhuvudtaget ansvaret för den akademiska utbildningens innehåll och organisation bör enligt utredningens mening allttjämt ligga hos fakulteter och sektioner och därvid begränsas endast genom av Kungl. Maj:t i examensstadgorna (motsvarande) meddelade föreskrifter. Vad de lokala, liksom de centrala, universitets/högskolemyndigheterna enligt utredningens här framlagda förslag skall vara skyldiga göra, är att bistå fakulteterna med utredningsresurser, att främja samarbetet med studenter och avnämare, att följa utvecklingen och — i sista hand — att hos fakulteterna/sektionerna påfordra förslag till åtgärder för avhjälpande av konstaterade brister i utbildningsorganisationen.

g) Intagning av nya studerande m. m.

Vissa av de lokala högskolemyndigheterna har för närvarande uppgiften att med tillämpning av särskilda av överordnad myndighet eller av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter besluta om intagning av nya studerande till högskolorna. Detta gäller dels de tekniska högskolorna, dels farmaceutiska institutet och de tre högskolorna under jordbruksdepartementet.

I fråga om intagningen av studerande till medicinska och odontologiska studier gäller, att beslut härom fattas av universitetskanslern, som därvid också beslutar rörande till vilken av de medicinska respektive odontologiska läroanstalterna varje intagen studerande skall hänvisas. Beträffande intagningen till civil-ekonomutbildning fattas motsvarande beslut av en särskild antagningsnämnd.

Det beträffande medicinska och odontologiska studier sedan länge tillämpade systemet med central intagning har såvitt utredningen kunna utröna fungerat fullt tillfredsställande.

Universitetsutredningen förordar, att beslutsmyndigheten rörande intagning till de tekniska högskolorna helt överföres från de lokala till de centrala myndigheterna.

Beträffande övriga högskolor, som nu har att lokalt förrätta intagning av nya studerande, ligger saken annorlunda till, eftersom en enda högskola finns av vardera slaget. Å andra sidan torde det förekomma, att samma sökande anmäler sig för inträde vid t. ex. såväl farmaceutiska institutet som tandläkarhögskola. För sådana fall vore enligt utredningens mening en central och samtidig bearbetning av samtliga ansökningshandlingar värdefull. Utredningen föreslår därför, att även beslutsmyndigheten beträffande intagning av nya studerande för farmaceutisk utbildning överflyttas till central myndighet.

Här anförda skäl till förmån för central intagning har i och för sig giltighet även i fråga om intagningen av studerande för civilekonomutbildning. Gällande ordning, som innebär att intagningen förrättas av en särskild antagningsnämnd, är emellertid tillkommen genom ett helt nyligen träffat avtal mellan berörda parter. Med hänsyn härtill avstår utredningen från att framlägga ett konkret förslag rörande ändring av denna ordning.

Även vid de i princip ospärrade filosofiska fakulteterna förekommer en antalsmässig begränsning av intagningen till undervisningen i vissa ämnen, främst laborationsämnen. Beslut rörande vilka av de inträdessökande, som skall beredas undervisning, torde härvidlag fattas av vederbörande institutionsföreståndare.

Beslut av det slag det här rör sig om är otvivelaktigt av stor betydelse för den inträdessökande. Frågan om beslutsförfarandet saknar således ej rättsäkerhetsaspekter. Det är därför angeläget, att själva intagningsförfarandet ges en formell reglering. Därtill kommer, att intagningen av studerande vid vissa institutioner utgör en icke helt obetydlig administrativ arbetsbelastning för institutionernas vetenskapliga personal.

Med hänsyn till här anförda förhållanden föreslår utredningen, att intagningen av studerande till de filosofiska fakulteternas spärrade ämnen överflyttas till de

administrativa myndigheterna. I den mån det konstateras, att antalet utbildningsplatser i ett ämne vid ett universitet ej utnyttjas, medan på andra håll alla sökande till samma ämne ej kan beredas plats, synes den centrala myndigheten böra övertaga intagningen. Detsamma synes böra gälla, då sökande i någon större utsträckning samtidigt anmäler sig för inträde vid flera läroanstalters institutioner i ett och samma ämne. Eljest synes intagningen till de filosofiska fakulteternas spärrade institutioner böra göras av den lokala myndigheten. Det bör vidare enligt utredningens mening stå lokal universitetsmyndighet fritt att delegera beslutanderätten i nu ifrågavarande ärenden till, förslagsvis, utbildningsnämnd.

Huvudsakligen som en följd av det förhållandet att tidpunkten för höstterminens början är olika vid olika slag av läroanstalter, tillämpas för närvarande olika ansökningstider för olika slag av utbildningslinjer, varför även intagningsbesluten meddelas vid skilda tidpunkter. Detta medför olägenheter, som särskilt under senare år gjort sig starkt kännbara, i det att många studerande i avvaktan på besked om intagning vid t. ex. teknisk högskola skriver in sig vid t. ex. matematisk-naturvetenskaplig fakultet, för att sedan efter någon månads studier där flytta över till teknisk högskola, kanske på annan ort. Bl. a. i syfte att undanröja de här antydda olägenheterna för såväl läroanstalterna som de studerande vill utredningen föreslå ett *förenhetligande av tidpunkterna för termins början*. I utkastet till universitetsstadga har utredningen emellertid ej fixerat dessa tidpunkter, emedan ändringar härutinnan föranleder ändringar jämväl i gällande bestämmelser rörande årets fördelning på termins- och ferietid samt rörande rätt att inställa undervisningen för examination och i samband med vissa helger. Dessa bestämmelser har i gällande statuter och stadgar en något olika utformning, varför dessa förhållanden enligt utredningens mening bör regleras av Kungl. Maj:t i särskild ordning och efter erforderliga överläggningar med berörda myndigheter och andra.

B. De planerande uppgifterna

Redan inledningsvis har utredningen framhållit det starka behovet av en *slagkraftig framtidsplanering*. Universitets- och högskoleorganisationen måste vara så utformad, att den förmår att på ett rationellt sätt planera och genomföra en expansion av mycket stora dimensioner inom både utbildningens och forskningens områden.

Utredningen har den uppfattningen, att forskningens och utbildningens behov klarast kommer till uttryck på den administrativt sett lägsta nivån (institutionsnivån), och att den erforderliga detaljplaneringen för utbildningsorganisationen därför i mycket stor utsträckning måste utföras inom institutionerna. De inom de enskilda institutionerna beräknade behoven måste emellertid sedan på högre nivåer vägas mot andra ämnens och andra forsknings- och utbildningsområdens krav. Som redovisas i ett följande avsnitt förordar utredningen att det primära ansvaret för utbildningens innehåll och organisation åvilar fakultets-

organen. I och med detta är också fakultetsorganens uppgifter i fråga om *planeringsarbetet* motiverade. En omläggning eller differentiering av undervisningen inom ett ämne i syfte att möjliggöra en ny utbildningsväg eller en reform av utbildningen för viss examen bör helt naturligt föreslås av det organ, som har ansvaret för utbildningsorganisationen, d. v. s. av vederbörande fakultet (motsvarande). I fråga om planeringsarbetet för forskningsresursernas utbyggnad och förstärkning är läget i formellt hänseende ett annat; ansvaret för forskningen ligger uteslutande hos forskarna själva. Men även härvidlag är ett samarbete nödvändigt och en gemensam bedömning värdefull. Planeringsarbetet kan t. ex. gälla resurser avsedda att tillgodose för flera institutioner gemensamma behov (institutionsbyggnader, verkstäder, apparativ utrustning etc.) eller gälla tillskapandet av en fast organisation för ett nytt ämne, som kanske uppstått i gränsområdet mellan två äldre vetenskaper. Det är utredningens övertygelse, att planeringsarbetet för forskningsresursernas utbyggande i allt större utsträckning kommer att inriktas på sådana, för flera discipliner gemensamma projekt, som naturligen förutsätter ett samarbete inom organ motsvarande de nuvarande fakulteterna.

Under hänvisning till det här anförda vill utredningen förorda, att ett primärt ansvar för planeringsarbetet alltjämt skall åvila organ motsvarande de nuvarande fakulteterna. Enligt utredningens mening bör detta planeringsarbete vidare alltjämt gälla såväl utbildningsorganisationens som forskningsorganisationens utbyggnad. Organ av fakultetskaraktär är härvidlag de enda fullt sakkunniga kollegiala organen på den enskilda universitetsorten.

Beträffande den lokala universitets/högskolestyrelsens uppgifter i planeringsarbetet anför utredningen i huvudsak följande.

Självfallet måste universitets/högskolestyrelsen för att kunna utöva en allmän tillsyn och vård om läroanstaltens alla angelägenheter, ha en allmän överblick över såväl forskningens som utbildningens villkor och behov. En sådan överblick måste grundas på kännedom bl. a. om utbildningsmål och utbildningsresultat inom de skilda utbildningslinjerna, om riktpunkter och förutsättningar för utbildningskapacitetens utbyggnad, om forskningsaktivitet och forskarrekrutering inom skilda ämnen och om skilda forskningsmetoders krav i fråga om materiella och personella hjälpmedel. Därtill kommer, att det planeringsarbete för de gemensamma resursernas utbyggnad, som under alla förhållanden måste utföras inom den lokala universitets/högskolestyrelsen, självfallet måste vara beroende av planläggningsarbetet för den egentliga universitetsverksamhetens, forskningens och utbildningens, utveckling. Dessa skäl talar otvivelaktigt till förmån för ett bevarande av gällande ordning innebärande att den lokala universitets/högskolestyrelsen tar ställning till de enskilda fakulteternas (motsvarande) *petita* och av dessa jämte utbyggnadsbehoven för de för läroanstalten gemensamma resurserna sammanställer ett *petitum* för läroanstalten i dess helhet.

Å andra sidan måste konstateras, att en styrelse, i varje fall en styrelse för ett universitet med många fakulteter, i avseende på sakkunskap rörande forsk-

ningens och undervisningens villkor och behov inom de enskilda fakulteterna alltid måste vara underlägsen fakulteterna själva.

Härtill kommer, att mot fakultetsorganens planerande arbete på det lokala planet enligt förslaget skall svara ett fakultetsgruppvis genomfört planeringsarbete på riksplanet, utfört av fakultetsberedningarna.

Att i en behandlingsgång av här skisserat slag bevara skyldigheten för den lokala universitets/högskolestyrelsen att pröva de enskilda fakulteternas petita, vore enligt utredningens mening knappast fullt logiskt; det skulle nämligen innebära att man skulle skjuta in en administrativ bedömning mellan den lokala och den centrala sakkunnigprövningen av föreliggande utbyggnadsbehov för en fakultet. Utredningen finner med hänsyn härtill övervägande skäl tala för att de konsistoriala myndigheterna befrias från skyldigheten att till de centrala myndigheterna avlåta petita beträffande de enskilda fakulteternas resurser. Utredningen föreslår därför, att fakulteterna och sektionerna åläggas att direkt till fakultetsberedningarna inge sina årliga förslag till anslagsäskanden för nästkommande budgetår liksom sina övriga förslag rörande förstärkning av de personella och materiella resurserna för den inom fakulteten respektive sektionen bedrivna forskningen och utbildningen.

Utredningen förordar emellertid, att fakulteterna och sektionerna åläggas att fortlöpande hålla universitetets styrelse underrättad om alla de förslag och framställningar i nu ifrågavarande hänseenden, vilka av fakulteterna och sektionerna inges till fakultetsberedningarna. Det kommer sedan givetvis att stå styrelsen fritt att till fakultetsberedningarna avge yttrande över ifrågavarande framställningar och förslag, där så anses påkallat i följd av styrelsens åliggande att utöva en allmän tillsyn och vård om läroanstaltens alla angelägenheter.

Den här föreslagna organisationen för samordning av fakultetsorganens planeringsarbete berör dock inte den planering som avser utbyggnaden av de för de enskilda läroanstalterna gemensamma resurserna. Planeringsarbetet för dessa ändamål — t. ex. bibliotek, administration och, i samarbete med byggnadsstyrelsen, lokaler — måste nämligen självfallet ligga kvar hos universitetsstyrelserna. De framställningar, årliga och särskilda, som detta planeringsarbete utmynnar i, bör av universitetsstyrelserna inges till den centrala universitetsmyndigheten eller, i fråga om byggnadsplaneringen, till byggnadsstyrelsen eller särskild programkommitté.

Vad de tekniska högskolorna beträffar torde utredningens förslag i praktiken innebära endast vissa formella ändringar i avseende på behandlingsgången för petitaärendena. Detta sammanhänger med att dessa högskolors lärarkollegier föreslås få formell ställning av fakulteter och deras avdelningskollegier formell ställning av sektioner. Fakulteterna, d. v. s. motsvarigheten till de nuvarande lärarkollegierna, kommer enligt utredningens förslag icke att få ansvaret för planeringsarbetet. Denna uppgift skall i stället övertagas av sektionerna, vilka redan nu — under namnet avdelningskollegier — utför huvuddelen av det förberede-

dande planeringsarbetet. Med hänsyn till att vid en teknisk högskola den ena sektionens verksamhet i speciellt hög grad är beroende av den andra sektionens resurser, torde en teknisk högskolas styrelse, d. v. s. motsvarigheten till den nuvarande kollegienämnden, regelmässigt ha anledning att på sätt i det föregående föreslagits avgiva yttrande över sektionernas petita.

C. Universitets/högskolestyrelsens organisation

Den lokala universitets/högskolestyrelsens arbetsuppgifter enligt utredningens i föregående avsnitt av detta kapitel framlagda förslag kan sammanfattas sålunda.

Universitets/högskolestyrelsen skall — liksom hittills — ha allmän tillsyn och vård om läroanstaltens alla angelägenheter, de vetenskapliga lika väl som de ekonomiska och allmänt administrativa. Den skall vidare svara för läroanstaltens hela ekonomiska förvaltning. Denna förvaltning skall därvid innefatta såväl penningförvaltning som vården om all läroanstaltens lösa egendom; den skall vidare innefatta förvaltningen av såväl på riksstaten åt läroanstalten anvisade medel som anförtrödda donationer och alla för finansiering av forskningsarbete vid läroanstaltens institutioner av forskningsråd och andra särskilt anslagna medel. Den ekonomiska förvaltningen skall enligt utredningens mening vidare innefatta en aktiv planering med sikte på en fortlöpande effektivisering av utnyttjandet av forskningens och utbildningens hjälpresurser. Den skall därjämte omfatta den direkta ledningen av viss för läroanstalten gemensam serviceverksamhet.

På den lokala universitets/högskolestyrelsens organ skall vidare ankomma att träffa avgörandet eller framlägga förslag i alla administrativa ärenden — främst vissa fördelningsärenden samt de personaladministrativa ärendena — som icke är av rent vetenskaplig art.

Utredningen föreslår vidare, att på universitets/högskolestyrelsen skall ankomma ansvaret för utbildningsorganisationens administration. Slutligen skall enligt utredningens förslag universitets/högskolestyrelsen följa fakulteternas planeringsarbete för utbyggnaden av forskningens och utbildningsorganisationens resurser, och den skall i anslutning här till själv svara för planeringsarbetet för utbyggnaden av de för läroanstalten gemensamma anläggningarna och verksamhetsgrenarna.

Däremot skall enligt förslaget den lokala universitets/högskolestyrelsens organ befrias från alla rent vetenskapliga bedömningar; däribland från skyldigheten att själva taga ställning till och mot varandra väga de enskilda fakulteternas förslag till utbyggnad av forskningens och utbildningens resurser.

Den lokala universitets/högskolestyrelsens uppgifter blir sålunda vid genomförande av utredningens här framlagda förslag av avsevärt mera renodlat administrativ art än de är för närvarande.

Detta har varit utgångspunkten för utredningens överväganden beträffande universitets/högskolestyrelsens organisation.

Självfallet blir, med denna utgångspunkt för övervägandena, den närmast till hands liggande slutsatsen den, att den lokala styrelsen för de akademiska läroanstalterna bör anförtros rent administrativa organ med en sammansättning och en ställning i organisatoriskt hänseende av i princip samma slag, som eljest är vanlig inom den offentliga förvaltningen. Huvudalternativen skulle då bli antingen en av Kungl. Maj:t utsedd kollegial styrelse eller en av Kungl. Maj:t utsedd chef eller en kombination av dessa båda möjligheter.

Till förmån för en lösning av organisationsfrågan efter dessa riktlinjer talar främst det förhållandet, att universitets/högskolestyrelsernas liksom andra förvaltningsmyndigheters verksamhet i mycket stor utsträckning kommer att bestå i att tolka och tillämpa av Kungl. Maj:t givna författningar och i att förvalta och vårda av samhället för universitetens och högskolornas verksamhet anvisade resurser. Icke minst med hänsyn till storleksordningen av dessa resurser, den hastighet med vilken universitets/högskoleorganisationen måste expandera samt forskningens och den akademiska utbildningens betydelse för samhällets allmänna utveckling är det i och för sig naturligt, om man för den lokala administrationen av ett universitet eller en vetenskaplig högskola vill kunna lita till förvaltningsorgan av de slag, som man funnit vara de mest effektiva för administrationen av offentlig verksamhet överhuvudtaget.

Å andra sidan vill universitetsutredningen för sin del starkt stryka under, att den allmänna tillsyn och vård om en akademisk läroanstalts alla angelägenheter, som måste vara en av universitets/högskolestyrelsens huvuduppgifter, gäller en verksamhet med i vissa och väsentliga hänseenden mycket särpräglade arbetsbetingelser. I första kapitlet har utredningen utförligt redovisat de speciella krav, som enligt utredningens mening, främst med hänsyn till forskningen, måste ställas på universitetsorganisationens uppbyggnad och administration. Utredningen har därvid särskilt framhållit, att av principen om universitetsforskningens frihet i valet av forskningsobjekt och forskningsmetod följer, att universitetsorganisationen i mycket måste byggas på förutsättningen av ett ömsesidigt förtroendeförhållande mellan samhället och forskarna.

Den här skisserade situationen med å ena sidan kravet på administrativ effektivitet och å andra sidan nödvändigheten av ett förtroendeförhållande mellan förvaltningen och forskarna är otvivelaktigt en av de betydelsefullaste komponenterna i den problematik, som detta betänkande behandlar. Situationen torde vara ofrånkomlig, hur man än löser organisationsproblemet. Den bästa lösningen är därför den, genom vilken det väsentliga i båda intressena tillgodoses. Samma situation föreligger vidare på alla organisationsnivåerna inom universitets- och högskoleväsendet. Avvägningen på en nivå är därför endast ett av leden i en samlad avvägning och måste bedömas med hänsyn härtill.

I fråga om konsistorienivåns organisation har universitetsutredningen för sin del stannat för följande förslag: Styrelsen av varje akademisk läroanstalt anförtros ett *konsistorium* bestående av fakulteternas och sektionernas dekaner jämte läroanstaltens av de ordinarie akademiska lärarna valde rektor. Såsom ledamot

av detta konsistorium ingår därjämte en av Kungl. Maj:t utsedd chefstjänsteman, vid de stora förvaltningarna benämnd *universitetsråd*, vilken under konsistoriet fungerar som *chef* för den samlade universitets/högskoleförvaltningen. Universitets/högskoleförvaltningen föreslås innefatta all för universitetet/högskolan gemensam administrativ personal och sålunda närmast motsvara vad som nu vid universiteten benämnes kansli och drätselverk; däremot icke institutionerna och ej heller universitets/högskolebiblioteken, vilka föreslås lyda direkt under konsistoriet.

För att möjliggöra en smidig handläggning av löpande ärenden föreslås dels inrättande i formell mening av ett *rektorsämbete*, bestående av rektor och universitetsrådet, dels införande av rätt för konsistoriet att till rektorsämbetet eller till förvaltningschef delegera beslutanderätten i visst ärende eller viss grupp av ärenden.

Huvudsakligen i syfte att inom den lokala förvaltningsorganisationen få ett tillräckligt underlag för specialiserade funktioner föreslås Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola få en *gemensam förvaltningsorganisation*. Därutöver föreslås viss förvaltningsgemenskap även mellan dels Stockholms universitet, det ombildade karolinska institutet och tekniska högskolan i Stockholm, dels Lunds universitet och tekniska högskolan i Lund.

Efter denna sammanfattande redovisning av huvudpunkterna i utredningens förslag övergår utredningen till att var för sig behandla de tre huvudkomponenterna i den föreslagna styrelseorganisationen — konsistoriet, rektor och universitetsrådet.

a) **Konsistoriet**

I den nuvarande organisationen utövas varje universitets styrelse av tre i viss utsträckning parallellställda kollegiala organ — det större konsistoriet, det mindre konsistoriet och drätselnämnden. En motsvarande uppdelning på i viss mån parallella organ återfinnes vid karolinska institutet och tandläkarhögskolorna; däremot icke vid de tekniska högskolorna och ej heller vid handelshögskolan i Göteborg. Vid sidan av de kollegiala församlingarna har vid samtliga läroanstalter dessas rektorer självständig del i läroanstalternas styrelse.

Enligt utredningens mening talar övervägande både principiella och praktiska skäl för att styrelsen för ett universitet eller en högskola anförtros *ett enda* kollegialt organ. Genom att ledamöterna av en sådan församling får del i ansvaret för handläggningen av såväl de ekonomiska som de administrativa ärendena, bör enligt utredningens mening hela styrelseorganisationen vinna i styrka.

Under hänvisning till det här anförda föreslår universitetsutredningen, att styrelsen för varje enskild akademisk läroanstalt anförtros ett enda kollegialt organ, benämnt *konsistoriet*.

Därest ingen sektionsindelning kommer till stånd inom de medicinska fakulteterna, blir dessa alltför svagt företrädade i konsistorier, som eljest består av såväl fakultets- som sektionsdekaner. Med hänsyn härtill föreslår utredningen,

att odelad medicinsk fakultet skall genom val för tre år i sänder utse en av sina ledamöter att såsom ledamot ingå i läroanstaltens konsistorium.

Läroanstaltens rektor bör vara självskriven ledamot av konsistoriet och såsom självskriven ordförande leda dettas arbete.

Beträffande tjänstemannainslaget i den nya konsistorieorganisationen har utredningen som ovan nämnts framhållit att chefen för läroanstaltens centrala förvaltning, universitetsrådet (motsvarande), bör vara självskriven ledamot av konsistoriet. Därjämte bör överbibliotekarie ha säte och stämma i konsistoriet vid dettas handläggning av ärenden inom hans förvaltningsområde. Övriga tjänstemän inom läroanstalternas förvaltning är i tjänsten underställda universitetsrådet (motsvarande) och de bör av detta skäl icke ha ställning såsom ledamöter av konsistoriet. Däremot skall de såsom föredragande självfallet ha skyldighet att till protokollet anteckna sin mening, därest denna ej överensstämmer med konsistoriets beslut.

Den här föreslagna organisationen av ett konsistorium är icke utan vidare tillämpbar i fråga om handelshögskolan i Göteborg, som förutsättes bestå av en enda, odelad fakultet med högskolans rektor som ordförande. Enligt utredningens mening bör konsistoriet vid handelshögskolan i Göteborg bestå av, förutom högskolans rektor och chefen för högskoleförvaltningen, ytterligare en ledamot. Den sistnämnde bör utses för högst tre år i sänder genom val av högskolans företagsvetenskapliga fakultet bland dennas ledamöter.

Utredningens här framlagda förslag innebär, att den kommunala representation, som finns i Göteborgs universitets drätselnämnd, ej föreslås överförd till den nya organisationen.

Den nu för samtliga drätselnämnder gällande bestämmelsen om möjlighet för sådan nämnd att efter bemyndigande av kanslern utse högst två personer utanför universitetet att såsom rådgivande delta i handläggningen av vissa ärenden synes jämväl kunna slopas i den nya stadgan. Enligt utredningens mening bör nämligen konsistoriet ha full möjlighet, utan särskild föreskrift därom i stadgan, att i erforderlig utsträckning inhämta råd från och även till sina sammanträden kalla personer utanför ledamöternas och tjänstemännens krets.

Konsistoriet bör enligt utredningens mening ges ställning av läroanstaltens *styrelse*. Såsom sådan skall det utöva allmän tillsyn och vård i fråga om läroanstaltens vetenskapliga, administrativa och ekonomiska angelägenheter och handha alla de uppgifter av administrativ natur, som enligt utredningens i det föregående redovisade förslag skall ankomma på den lokala universitets/högskolestyrelsens organ. Därjämte bör konsistoriet ha en allmän skyldighet att så snart anledning därtill föreligger, vidtaga eller föreslå de åtgärder, som konsistoriet finner kunna gagna läroanstalten och dess verksamhet.

De arbetsuppgifter, som enligt utredningens förslag i princip skall ankomma på konsistoriet såsom läroanstaltens styrelse, är till både art och omfattning sådana, att beslut i alla ärenden varken kan eller bör fattas av konsistoriet i plenum. Löpande ärenden måste handläggas i annan ordning. Härvidlag anser

utredningen det vara riktigast, att man i anknytning till nu gällande bestämmelser och vid läroanstalterna tillämpad praxis överlåter åt styrelseorganet självt att genom *delegation* uppdraga åt andra organ att på styrelsens vägnar fatta beslut i vissa ärenden eller vissa grupper av ärenden.

Principen vid delegationsförfarandet bör självfallet vara den, att konsistoriet självt avgör alla ärenden av principiell eller eljest större betydelse, medan framför allt löpande ärenden och rutiner delegeras. I konsistoriernas delegationsrätt bör enligt utredningens mening allenast den inskränkningen stadgemässigt föreskrivas, att beslutanderätten i besvär- och disciplinärenden samt i anslagsärenden berörande mer än en fakultet och sådana fondärenden, som skall underställas central myndighet, icke må av konsistorium delegeras.

Beslut om delegation av beslutanderätt bör enligt utredningens mening fattas med kvalificerad majoritet. Utredningen föreslår, att bestämmelsen härom i den nya stadgan utformas så, att för delegationsbeslut erfordras, att minst två tredjedelar av konsistoriets ledamöter är ense därom.

Ärenden av löpande natur bör enligt utredningens mening delegeras till förvaltningschef ensam. Med förvaltningschef avser utredningen universitetsråd (motsvarande) och överbibliotekarie.

Ärendena bör i konsistoriet föredragas av vederbörande förvaltningschef — universitetsråd (motsvarande) respektive överbibliotekarie — eller av den tjänsteman rektorsämbetet respektive överbibliotekarien därtill förordnar.

b) Rektorsämbetet

Även vid en omfattande delegation av beslutanderätt till förvaltningscheferna torde återstå ett stort antal ärenden, som konsistoriet finner icke vara av natur att lämpligen kunna avgöras av en förvaltningschef ensam. En del av dessa ärenden fordrar å andra sidan snabb handläggning och är även i övrigt sådana, som ej fordrar plenarbehandling i konsistorium. För att öppna en möjlighet för konsistorierna att delegera beslutanderätten även i sådana ärenden föreslår utredningen upprättandet i formell mening av ett *rektorsämbete*, bestående av rektor och universitetsråd (motsvarande). Utredningen föreslår sålunda, att konsistorium ges möjlighet att till detta rektorsämbete delegera visst ärende eller viss grupp av ärenden att av rektor avgöras i närvaro av universitetsrådet (motsvarande). Sistnämnda befattningshavare skall därvid ha skyldighet att till protokoll anteckna sin mening, därest denna ej överensstämmer med rektors beslut. Sådant protokoll bör anmälas vid första inträffande konsistoriesammanträde.

Förutom sådana ärenden, rörande vilka konsistoriet genom delegation överlåter beslutmyndigheten till rektorsämbetet, synes på rektorsämbetet böra läggas ansvaret för vissa uppgifter av blandad akademisk och administrativ natur. Sålunda bör enligt utredningens mening stadgemässigt fastslås, att rektorsämbetet har att öva tillsyn över att institutionerna förvaltas enligt för institutionsförvaltningen gällande föreskrifter. Rektorsämbetet synes vidare böra utse

föreståndare för sådana för universitetet/högskolan gemensamma anläggningar och verksamheter, som ej har karaktär av ämnesinstitutioner, t. ex. en matematikmaskinanläggning. Slutligen synes på rektorsämbetet böra läggas vissa vetenskapligt-administrativa rutinuppgifter, t. ex. ledigförklarande av ordinarie tjänster och docenttjänster samt inhämtande av förslag till sakkunniga i befordringsärenden.

Redan av det föregående framgår, att enligt utredningens mening var och en av de akademiska läroanstalterna, liksom fallet är i dag beträffande de under kanslern och överstyrelsen för de tekniska högskolorna lydande läroanstalterna, bör stå under ledning av en *vald rektor*, som bl. a. skall vara konsistoriets, d. v. s. styrelsens, ordförande och jämte universitetsrådet (motsvarande) utgöra läroanstaltens rektorsämbete, till vilket konsistoriet skall kunna delegera sin beslutsmyndighet i så gott som alla på konsistoriet eljest ankommande ärenden.

I nu gällande organisation har såväl universitetens som de tekniska högskolornas rektorer vid sidan av sin ställning som konsistorieorganens ordförande och verkställande ledamöter en självständig del i sina läroanstalters styrelse.

Denna rektors särställning föreslår utredningen i oförändrad form överförd till den nya universitetsorganisationen. Utredningen föreslår sålunda, att i den nya stadgan rektor i egenskap av självskriven ordförande i konsistoriet karaktäriseras såsom universitetets/högskolans högste företrädare med skyldighet att öva inseende över läroanstaltens samtliga angelägenheter. Särskilt bör det därvid åligga honom att verka för goda forsknings- och studiebetingelser vid läroanstalten samt att vaka över att undervisningen och examinationen vederbörligen handhas.

Som en följd av förslaget om att det närmaste ansvaret för den ekonomiska och administrativa förvaltningen respektive för universitetsbiblioteket skall åläggas universitetsrådet respektive överbibliotekarien såsom förvaltningschefer, kommer rektors allmänna tillsynsskyldighet att få sin tyngdpunkt förlagd till de rent akademiska delarna av universitetets/högskolans verksamhet. Detta är enligt utredningens mening en logisk konsekvens av rektors ställning såsom vetenskapsmännens valde förtroendeman. Självfallet skall rektor likväl ha det högsta överinseendet även över förvaltningscheferna. Särskilt bör han därvid med dem och — i sista hand — i konsistoriet dryfta sådana administrativa förändringar, genom vilka han anser att forsknings- och studiebetingelserna vid läroanstalten skulle kunna förbättras. På så sätt blir rektor den medlande och förmedlande kraft i samspillet mellan vetenskap och förvaltning, som enligt utredningens övertygelse är nödvändig för de akademiska läroanstalternas verksamhet.

Som redan antytts skall enligt utredningens mening de här ifrågavarande akademiska läroanstalternas rektorer alltjämt vara *valda*. Val av rektor förrättas för närvarande vid universiteten av den akademiska församlingen; vid fackhögskolorna av vederbörande lärarkollegium. Enligt utredningens mening bör — som framgår av det föregående — rektor vara en universitetets/högskolans för-

troendeman och högste företrädare med överinseende över dess såväl forskande som utbildande verksamhet. Med hänsyn härtill framstår det för utredningen såsom självklart, att *rösträtt vid rektorsval* bör tillkomma läroanstaltens samtliga ordinarie lärare, såväl professorer som laboratorer (motsvarande) och universitetslektorer. Även överbibliotekarie synes, med hänsyn till för hans tjänst gällande vetenskapliga kompetensfordringar, böra äga rösträtt vid rektorsval. Eftersom en på detta sätt sammansatt valförsamling vid de tekniska högskolorna skulle bli praktiskt taget identisk med den tekniska fakulteten och eftersom rektorsval är det enda ärende, som skulle komma att handläggas av en sådan församling, synes det utredningen vara onödigt att för ändamålet tillskapa ett särskilt organ. I stället föreslår utredningen den bestämmelsen, att val av rektor skall förrättas av de vid universitetet/högskolan anställda ordinarie lärarna jämte överbibliotekarien vid ett gemensamt sammanträde, vilket ledes av läroanstaltens rektor eller, om rektor ej är närvarande, prorektor.

Enligt gällande universitetsstatuter fordras för *valbarhet* till rektor och prorektor att vederbörande under minst tre år innehaft professorstjänst vid det ifrågavarande universitetet. Kretsen av möjliga kandidater är sålunda begränsad dels till professorskretsen, dels till det egna lärosätets professorer. Ungefär motsvarande bestämmelser gäller för de övriga här ifrågavarande läroanstalterna.

Dessa bestämmelser rörande valbarhet till rektor är enligt utredningens mening onödigt rigorösa. En vid ett universitet nyutnämnd professor kan från tidigare tjänstgöring där vara minst lika förtrogen med universitetets förhållanden som den, som innehaft professur där i tre år efter att tidigare ha varit knuten till annat lärosäte. De akademiska läroanstalternas ändamål är vidare att på vetenskaplig grund bedriva forskning och utbildning, varför det enligt utredningens mening ej är fullt konsekvent att begränsa valbarheten för rektorat till professorskretsen. Det kan därjämte mycket väl tänkas, att i något fall en person med anställning utanför universitetsvärlden allmänt anses vara den för rektoratet bäst skickade.

Utredningen föreslår den bestämmelsen, att till ett universitets eller en högskolas rektor må utses den person, som med hänsyn till vetenskapliga och pedagogiska kvalifikationer bedömes vara för rektoratet bäst skickad.

Rektors mandattid är vid universiteten tre och vid de tekniska högskolorna fyra år. Med hänsyn till värdet av en viss kontinuitet i ledningen för en organisation av den omfattning det här rör sig om anser utredningen för sin del, att den längre mandattiden vid de tekniska högskolorna är att föredraga. Utredningen föreslår därför, att rektors mandatperiod sättes till fyra år.

Någon annan begränsning av *möjligheten till omval* än den som anges av pensioneringsperiodens övre gräns vill utredningen ej förorda. Val av rektor bör sålunda förrättas för en tid av högst fyra år i sänder.

För närvarande gäller i fråga om såväl universiteten som de tekniska högskolorna den bestämmelsen, att rektor behåller sin professur, men i den utsträckning han själv önskar är befriad från den därmed förenade undervisnings- och exami-

nationsskyldigheten, som då i stället bestrides av vikarie. Detta medför, att vid upprepat omval av rektor dennes professur under lång tid, kanske decennier, upprätthålles av vikarie. Härutinnan erfordras enligt utredningens mening, oavsett hur valbarhetsbestämmelserna för rektoraten utformas, en ändring av gällande ordning.

Under två på varandra följande fyraårsperioder synes rektors tjänst, därest denna är knuten till sådan akademisk läroanstalt, för vilka den nya universitetsstadgan föreslås gälla, utan stora olägenheter kunna bestridas med vikarie på sätt som nu sker. Blir rektor emellertid omvald för en tredje mandatperiod, bör enligt utredningens mening hans ordinarie lärartjänst föras över stat och den på stat uppförda tjänsten återbesättas. Uppkommer efter utgången av den tredje tjänstgöringsperioden den situationen, att avgången rektor skall inträda i utövning av den över stat uppförda tjänsten, bör denna föras på övergångsstat, d. v. s. göras till en personlig befattning.

Utredningens här framlagda förslag innebär, att en ordinarie lärartjänst vid ett universitet eller en högskola alltså kan under flera år i följd behöva bestridas av vikarie, därför att den ordinarie innehavaren fungerar som rektor. Därest sådan vikarie innehar kompetens för det slag av tjänst, varom fråga är, bör enligt utredningens mening till honom utgå lön enligt samma grunder, som gäller för den som med stöd av vikariatslöneförordnande bestrider tjänst av ifrågavarande slag.

För det fall att annan än professor vid universitet eller högskola, som här avses, väljes till rektor, synes böra föreskrivas, att Kungl. Maj:t efter förslag av vederbörande konsistorium och yttrande av universitetskanslersämbetet i varje särskilt fall fattar beslut angående avlönning och andra ersättningar åt den valde.

Såsom rektors ställföreträdare finns vid universiteten och de större fackhögskolorna en *prorektor*, vald på samma sätt och för samma tid som rektor.

I det föregående har utredningen föreslagit, att ett universitets eller en högskolas konsistorium skall bestå av rektor och universitetsråd (motsvarande) samt av såväl fakulteternas som sektionernas dekaner och därjämte en av odelad medicinsk fakultet vald ledamot. Utredningen föreslår vidare en längre gående fakultets- och sektionsuppdelning än den nuvarande. Detta får till följd, att konsistorierna vid de största läroanstalterna kommer att få minst tolv ledamöter. Med hänsyn till att konsistorierna sålunda blir relativt omfattande styrelseförsamlingar, anser utredningen det vara mindre välbetänkt att tillföra dem ytterligare en ledamot, vilkens uppgift i övrigt skulle inskränka sig till den att vara rektors ställföreträdare. Utredningen föreslår därför, att konsistoriet ges skyldighet att genom val utse antingen en av dekanerna eller den av medicinsk fakultet valde ledamoten av konsistoriet att tillika vara universitetets/högskolans prorektor och såsom sådan fungera som rektors ställföreträdare och konsistoriets vice ordförande. Sådant val bör förrättas för en tid av högst tre år i sänder.

För handelshögskolan i Göteborg är den här föreslagna ordningen för val av

prorektor icke lämplig. Utredningen föreslår, att vid denna högskola en särskild prorektor väljes för högst tre år i sänder och i övrigt på samma sätt som rektor. Hinder bör ej föreligga mot att uppdragen som prorektor och som tredje ledamot av högskolans konsistorium förenas hos samma person. Vid förfall för rektor vid sammanträde med konsistoriet bör då den särskilt valde suppleanten ingå som ledamot av detta.

Som framgått av vad utredningen i de närmast föregående avsnitten anført, föreslår utredningen att det omedelbara ansvaret för den administrativa och ekonomiska förvaltningen av en akademisk läroanstalt anförtröas en administrativ tjänsteman med ställning som ledamot av konsistoriet och under detta chef för läroanstaltens centrala förvaltning, d. v. s. motsvarigheten till vad som vid universiteten nu benämnas drätselverk och kansli. Den redan genomförda och den för den närmaste tiden erforderliga expansionen av hela universitets- och högskoleorganisationen, en expansion som till väsentlig del förutsättes ske genom successiv utbyggnad av de redan befintliga läroanstalterna, gör, redan den, enligt utredningens bestämda mening en kraftig förstärkning av de enskilda universitetens/högskolornas administrativa organisation till en ofrånkomlig nödvändighet. Därtill kommer, att den lokala universitets/högskoleadministrationen enligt utredningens i det föregående redovisade förslag får nya uppgifter och ansvarsområden. Utredningen har sålunda föreslagit, dels att de lokala akademiska myndigheterna ges ansvar — och resurser — för en fastare administration av utbildningsorganisationen, dels att de som en av sina huvuduppgifter får att handha en aktivt planerande verksamhet inom den ekonomiska förvaltningens område, dels slutligen att dessa myndigheter ges ansvaret för den kamerala förvaltningen av utifrån givna forskningsanslag och för den direkta ledningen av för läroanstalten gemensamma verksamheter av servicekaraktär.

Utredningens förslag innebär vidare, att på den lokala universitets/högskolestyrelsens organ lägges avgörandet av ett icke obetydligt antal ärenden, vilka nu avgöres av de centrala akademiska förvaltningsmyndigheterna (kanslern respektive överstyrelsen för de tekniska högskolorna).

För att universitets/högskoleadministrationen skall kunna på ett tillfredsställande sätt handha sin sålunda avsevärt utvidgade arbetsuppgift fordras enligt utredningens bestämda mening dels en differentierad personalstab inom läroanstalternas centrala förvaltning, dels en sammanhållande, administrativ ledning för denna förvaltning. För att tillgodose sistnämnda behov föreslår universitetsutredningen inrättandet vid de akademiska läroanstalterna av en ny typ av administrativa chefsbefattningar. För innehavarna av vissa av dessa tjänster föreslår utredningen tjänstebenenämningen *universitetsråd*.

Universitetsrådet (motsvarande) bör, som ovan nämnts, under konsistoriet vara chef för den för läroanstalten gemensamma administrationen med undantag för universitetsbiblioteket, som alltså bör lyda direkt under konsistoriet och förvaltas av överbibliotekarien såsom chef. Universitetsrådet (motsvarande) bör

vidare — som framgår av tidigare avsnitt av detta kapitel — vara självskriven ledamot av konsistoriet och vid dettas sammanträden antingen själv eller genom förvaltningens tjänstemän svara för föredragningen av alla ärenden utom rena biblioteksärenden, vilka föredrages av överbibliotekarien eller genom dennes försorg. Universitetsrådet (motsvarande) skall vidare jämte rektor utgöra rektorsämbetet och därvid närvara vid handläggningen av de ärenden, vilka enligt gällande bestämmelser ankommer på rektorsämbetet eller av konsistoriet hänvisats till detsamma för avgörande. Universitetsrådet (motsvarande) skall därjämte själv avgöra de ärenden eller grupper av ärenden, vilka genom delegationsbeslut av konsistoriet hänvisats till honom för avgörande.

I egenskap av förvaltningschef bör universitetsrådet (motsvarande) leda och fördela arbetet inom universitets/högskoleförvaltningen och öva tillsyn över där anställd personal.

Såsom föredragande i konsistoriet bör universitetsrådet (motsvarande) svara för beredningen av alla på universitets/högskolestyrelsen ankommande ärenden. Särskilt skall han därvid ha att svara för det förberedande planeringsarbetet för utbyggnaden av de för läroanstalten gemensamma resurserna och att därvid tillse, att detta planeringsarbete samordnas med motsvarande arbete inom fakulteterna.

Eftersom all högre administrativ personal enligt utredningens mening bör tillhöra läroanstaltens centrala förvaltning, bör det åligga universitetsrådet (motsvarande) att tillse, att fakulteter och sektioner får det bistånd med sekretariatsresurser och utredningar, som fordras framför allt för deras planerande verksamhet och för administrationen av utbildningsorganisationen. I särskilda fall bör universitetsrådet (motsvarande) själv kunna fungera som föredragande i fakultet eller sektion.

Allmänt bör det slutligen åligga universitetsrådet (motsvarande) att följa verksamheten vid universitetet/högskolan, att verka för goda forsknings- och studieförhållanden och att vidtaga eller föreslå alla åtgärder, som han finner kunna gagna läroanstalten och dess verksamhet.

Såsom framgår av det ovan sagda är universitetsrådsbefattningarna (motsvarande) avsedda som rent administrativa chefstjänster. På innehavarna av dessa tjänster skall enligt förslaget bl. a. ankomma att tolka och tillämpa de författningar och andra föreskrifter, som av överordnad myndighet eller av Kungl. Maj:t meddelats för den administrativa regleringen av de akademiska läroanstalternas verksamhet. Därav följer, att universitetsrådet (motsvarande) står i ett särskilt ansvarsförhållande gentemot i sista hand Kungl. Maj:t. Med hänsyn härill anser utredningen, att innehavare av universitetsrådstjänsterna (motsvarande) utan ansökningsförfarande bör förordnas av Kungl. Maj:t efter anmälan av universitetskanslersämbetet.

Med hänsyn till det ansvar, som följer med dessa tjänster, och till de kvalifikationer, som fordras för att väl fylla dem, måste universitetsrådsbefattningarna (motsvarande) enligt utredningens mening placeras på chefslöneplanen.

Själva lönegradsplaceringen måste bli beroende framför allt av omfattningen av den förvaltning, som de enskilda tjänsternas innehavare skall svara för.

Sammanfattningsvis anför utredningen följande beträffande förslaget om administrativa chefstjänster vid sidan av konsistorier och rektorer.

Det här framlagda förslaget om inrättande av universitetsrådstjänster (mot-svarande) bör enligt utredningens mening ses som ett förslag om en i dagens läge helt nödvändig förstärkning av den nuvarande rektorsinstitutionen. Genom förslaget att lägga det omedelbara ansvaret för själva administrationen på administrativa chefstjänstemän menar sig utredningen ge läroanstalternas rektorer möjlighet att helt ägna sig åt vården om den egentliga universitets/högskole-verksamheten — forskningen och den vetenskapliga utbildningen. Rektorerna är som konsistoriernas ordförande läroanstalternas högsta företrädare och har sålunda alltfört överinseendet över alla deras angelägenheter, däribland även de administrativa. Motiveringen härför är den, att administrationen även den är en serviceverksamhet åt forskningen och den vetenskapliga utbildningen.

c) Samarbetsnämnder

De hittills förda resonemangen rörande konsistoriernas uppgifter förutsätter, att ledningen av varje självständig läroanstalt utövas av ett enda konsistorium såsom läroanstaltens styrelse. Särskilda överväganden blir emellertid nödvändiga i ett par hänseenden, nämligen dels i fråga om styrelsen för de s. k. gemensamma institutionerna eller institutionsgrupperna i Lund och Göteborg, dels i fråga om styrelsen av för de tre läroanstalterna i Stockholm gemensamma verksamheter.

Vad beträffar frågan om *styrelseorganisationen för de gemensamma institutionerna* i Lund och Göteborg föreslår utredningen, att förslag till petita för dessa institutioner skall utarbetas av sektionsgrupper, omfattande de berörda sektionerna vid båda de berörda läroanstalterna på var och en av de nämnda universitetsorterna. Dessa förslag till petita skall behandlas gemensamt av de två berörda fakultetsberedningarna. Härav följer, att det ställer sig naturligt, att Kungl. Maj:t vid sin fördelning mellan fakulteter och sektioner av icke-ordinarie-posten samt materiel- och apparatanslagen i fråga om var och en av de berörda läroanstalterna anger särskilda delposter för de gemensamma institutionernas ämnen. Forskar- och högre lärartjänster förutsättes även i fortsättningen komma att av Kungl. Maj:t formellt fördelas på de skilda läroanstalterna, även om med innehav av dessa tjänster kommer att förknippas undervisnings- och examinationsskyldighet vid båda läroanstalterna. De för tilldelningen av lärarkrafter enligt fastställd organisationsplan gällande bestämmelserna förutsättes vidare komma att gälla även för tilldelning av lärarkrafter för den del av de gemensamma institutionernas undervisning, som avser filosofiska examina.

Här angivna förhållanden och förutsättningar har lett utredningen till den ståndpunkten, att styrelsen för de gemensamma institutionerna lämpligen utövas gemensamt för dessa institutioner men skilt från styrelsen för de ifrågavarande

läroanstalternas övriga institutioner. Utredningen föreslår därför, att de på konsistorierna eljest ankommande uppgifterna i avseende på de gemensamma institutionerna anförtros särskilda konsistorieorgan. Dessa organ bör enligt utredningens mening benämnas samarbetsnämnder (*samarbetsnämnden för universitetet i Göteborg och Chalmers tekniska högskola* respektive *samarbetsnämnden för universitetet och tekniska högskolan i Lund*). Varje sådan samarbetsnämnd synes böra bestå av lika antal, förslagsvis tre, ledamöter från vart och ett av de berörda läroanstalternas konsistorier samt därjämte vederbörande universitetsråd (motsvarande) såsom ledamot (Göteborg) respektive ledamöter (Lund). Av de förstnämnda sex ledamöterna synes läroanstalternas rektorer böra vara självskrivna, medan vartdera konsistoriet genom val bör utse två ledamöter jämte suppleanter för dem.

Samarbetsnämnds arbete synes böra ledas av de berörda läroanstalternas rektorer såsom ordförande respektive vice ordförande, varvid ordförandeskapet bör alternera så, att varje läroanstalts rektor är ordförande det ena läsåret och vice ordförande läsåret därpå. Under samarbetsnämnds första verksamhetsår bör vederbörande universitets rektor vara nämndens ordförande.

Utredningen vill avslutningsvis påpeka, att vad här sagts om rektors ställning och uppgifter får motsvarande giltighet i avseende på ordförandena i samarbetsnämnderna i Göteborg och Lund.

I fråga så om de tre läroanstalterna i *Stockholm* föreligger en annan situation än den i Göteborg och Lund. Några gemensamma ämnesinstitutioner förutsättes här icke finnas vid övergången till den nya organisationen. Däremot finns självfallet ett behov av samarbete och samverkande planering med sikte på ett för två eller alla tre läroanstalternas gemensamt nyttjande av anläggningar och verksamheter av olika slag. Därjämte förordar utredningen, att redan från början en viss *förvaltningsgemenskap* kommer till stånd avseende främst den ekonomiska förvaltningen och de administrativa utredningsresurserna.

Sina överväganden rörande dessa spörsmål redovisar utredningen utförligt i ett följande avsnitt. Här må endast konstateras, att även för Stockholms del ett organ av styrelsekaraktär bör upprättas på en nivå ovanför läroanstalternas konsistorier men med dessa som huvudkomponenter. Utredningen föreslår därför, att en samarbetsnämnd kommer till stånd med uppgift att handha de angelägenheter, som är eller i framtiden kan bli gemensamma för Stockholms universitet, det ombildade karolinska institutet och tekniska högskolan i Stockholm.

Då det gäller organisationen av denna samarbetsnämnd, som utredningen föreslår skall ges benämningen akademiska *samarbetsnämnden i Stockholm*, måste beaktas, dels att intressenterna här är tre (mot två i vartdera Göteborg och Lund), dels att samarbetsnämnden i Stockholm avses få, förutom vissa rent administrativa styrelse-uppgifter, allmänt utredande uppgifter med sikte på en fastare organisatorisk samverkan på områden, där en sådan befinnes kunna lända forskningen och utbildningen till fördel. Med hänsyn härtill har utredningen

funnit, att den akademiska samarbetsnämnden i Stockholm bör ges en något annorlunda organisation än samarbetsnämnderna i Göteborg och Lund.

Utredningen föreslår, att såsom ledamöter av den akademiska samarbetsnämnden i Stockholm skall ingå dels de tre berörda läroanstalternas rektorer, dels chefen för samarbetsnämndens kansli samt därjämte, att samarbetsnämndens arbete skall ledas av en av Kungl. Maj:t förordnad ordförande. Ordföranden bör enligt utredningens mening förordnas för en tid av högst sex år i sänder.

Samarbetsnämnden bör sammanträda så ofta ordföranden finner sammanträde erforderligt samt då någon av ledamöterna påkallar sammanträde. Föredragande vid sammanträdena bör vara chefen för nämndens kansli eller den tjänsteman inom kansliet, som chefen bestämmer. Samarbetsnämnden bör liksom ett konsistorium ha möjlighet att delegera sin beslutsmyndighet i visst ärende eller viss grupp av ärenden. Härutinnan bör dock gälla, dels att beslutsmyndighet må kunna delegeras endast till chefen för nämndens kansli, dels att förutsättningen för delegationsbeslut skall vara, att nämndens samtliga ledamöter är ense därom.

Utredningen vill här tillägga, att den utgår från att det akademiska rektorskonventet i Stockholm som en följd av inrättandet av den här föreslagna samarbetsnämnden kommer att få delvis andra arbetsuppgifter, än det för närvarande har.

I fråga om *samtliga* de här föreslagna samarbetsnämnderna bör i den nya universitetsstadgan föreskrivas, att de skall vara skyldiga att allmänt verka för ett förstärkt samarbete mellan berörda läroanstalter och att de skall ha att för vederbörliga myndigheter framlägga de förslag, som de i detta syfte finner påkallade.

Utredningen förordar, att det skall ankomma på Kungl. Maj:t att för varje enskild samarbetsnämnd besluta rörande fördelningen av åligganden mellan nämnden å ena sidan och berörda konsistorier å den andra.

D. Förvaltningens uppbyggnad

a) Gemensam förvaltning inom en läroanstalt

Inom den nuvarande universitets/högskoleorganisationen är, bortsett från de mindre fackhögskolorna, administrationen uppdelad på två avdelningar, en ekonomisk och en allmänt-administrativ.

Av förslaget om inrättande av universitetsrådstjänster (motsvarande) följer, att den nuvarande uppdelningen på två sinsemellan helt eller så gott som helt självständiga avdelningar måste ersättas med en under universitetsrådets (motsvarande) chefskap ställd gemensam förvaltningsorganisation, som på lämpligt sätt uppdelas på underavdelningar. Däremot förordar utredningen ett bibehållande av den huvudprincip för uppbyggnaden av den nuvarande förvaltningsorganisationen, som innebär att förvaltningen är gemensam för såväl de administrativa styrelseorganen (konsistorier och motsvarande) som för fakulteter och

sektioner. Trots att fakulteterna (sektionerna) enligt utredningens förslag — framför allt i fråga om planeringsarbetet — får en starkare och mera ansvarsfull ställning i universitetsorganisationen, än de för närvarande har, vill utredningen sålunda icke föreslå en formell fakultetsuppdelning av t. ex. sekretariats- och utredningsresurserna, utan föreslår, att alla för såväl fakultetsorganens som styrelseorganens arbete erforderliga administrativa resurser sammanhålls i en gemensam universitets/högskoleförvaltning, underställd universitetsrådet (motsvarande) och — i sista hand — konsistoriet.

En motsvarande ståndpunkt intager utredningen i avseende på institutionernas förvaltning. Utredningen vill sålunda icke förorda, att högt kvalificerad kamerall och annan administrativ personal ingår i institutionernas fasta organisation. Den lättnad i den forskande personalens, främst prefekternas, administrativa arbetsbörda, som enligt utredningens mening är synnerligen angelägen, vill utredningen i stället uppnå på den vägen, att administrativa uppgifter berörande verksamheten vid institutionerna såvitt möjligt flyttas över till universitets/högskolans centrala förvaltning. De väsentliga förslagen härutinnan gäller dels överflyttning till den sistnämnda av den kamerala och personaladministrativa förvaltning, som följer med forskningsrådsanslagen (motsvarande) till institutionernas forskare, dels resurser inom den centrala förvaltningen till hjälp för institutionernas upphandlingsverksamhet, dels förstärkning av den centrala förvaltningens resurser för de administrativa uppgifter, som följer med undervisningen. Därtill har utredningen pekat på möjligheten att ur ämnesinstitutionsorganisationen bryta ut vissa anläggningar och verksamheter av service-karaktär och sammanföra dem under den centrala förvaltningens ledning. För de administrativa uppgifter, som trots allt detta måste komma att åvila institutionerna, fordras självfallet även i fortsättningen att administrativ biträdespersonal står till dessas förfogande.

En av universitets/högskoleadministrationens mest betydelsefulla uppgifter blir emellertid — som framgår av det sagda — att tillhandagå fakulteterna (sektionerna) med dels sekretariatsresurser av allmänt-administrativt slag, dels utredningsresurser för planeringsarbetet och för utbildningsadministrationen. Utredningens förslag innebär härvidlag icke någon förändring i principerna för gällande ordning, men fakultetsorganens här föreslagna större ansvar både för planeringsarbetet och för utbildningsorganisationen innebär, att det blir ännu mera betydelsefullt än för närvarande, att universitetets/högskolans centrala förvaltning kan fullgöra sin service-uppgift gentemot fakulteter och sektioner.

b) Gemensam förvaltning för två eller flera läroanstalter

Utredningens förslag om att förvaltningsorganisationen inom en läroanstalt alltfört skall vara gemensam för konsistorium och fakulteter (sektioner) grundar sig huvudsakligen på den allmänna uppfattningen, att en stor förvaltningsorganisation ger rum för specialisering, innebärande att de skilda administrativa specialfunktionerna fördelas mellan grupper av tjänstemän, som var och en genom

utbildning, intresseinriktning och rutin är särskilt ägnad för ett visst slag av uppgifter.

Detta resonemang kan föras ett steg vidare och leder då till *frågan om en för två eller flera läroanstalter gemensam förvaltningsorganisation*.

I denna fråga har utredningen fört ingående överläggningar, under vilka skäl framkommit, som talar både för och emot en förvaltningsorganisatorisk gemenskap mellan läroanstalterna på en och samma universitetsort. Några entydiga *principer* att lägga till grund för konkreta förslag härutinnan har utredningen emellertid ej kunnat finna.

Utredningen har i denna situation funnit det vara riktigast att framlägga konkreta organisationsförslag för varje universitetsort för sig och att därvid beakta de särskilda förhållanden — institutionella, lokalmässiga och andra —, som föreligger på var och en av dessa. Dessa förslag redovisas i det följande.

Utredningen är klar över att en förvaltningsorganisation, som är uppbyggd på angivet sätt, kan behöva justeras allteftersom de förhållanden förändras, som utgjort förutsättningar för organisationens konstruktion. Utredningen hänvisar här till sitt i annat avsnitt närmare redovisade förslag om att inom universitetskanslersämbetet skall upprättas en särskild byrå med uppgift, bl. a., att förlöpande följa erfarenheterna av den nya organisationen och framlägga de förslag till omläggningar och reformer, som befinner påkallade.

De universitetsorter, där det enligt utredningens förslag kommer att finnas mer än en läroanstalt underställd det ombildade universitetskanslersämbetet och där följaktligen frågan om en helt eller delvis gemensam förvaltningsorganisation för dem bör övervägas, är Lund, Göteborg och Stockholm. Förutsättningarna är härvidlag i skilda hänseenden så olika på dessa tre orter, att särskilda överväganden blir nödvändiga för var och en av dem.

Göteborg

I avseende på frågan om en, mer eller mindre fullständig, förvaltningsorganisatorisk gemenskap mellan ett universitet och en teknisk högskola vill utredningen strax uttala, att enligt dess mening inga principiella hinder föreligger mot en dylik gemenskap, därest — som i detta betänkande föreslås — de två slagen av högre läroanstalter underställes en och samma centrala myndighet och får sin verksamhet reglerad i en gemensam stadga. Avgörande blir i stället rent praktiska överväganden, varvid ställningstagandena bl. a. blir beroende av lokala förutsättningar i skilda hänseenden.

Det måste nämligen konstateras, att uppgifter och verksamhet för de två slagen av läroanstalter i många hänseenden är ensartade. De skilda typerna av akademiska lärartjänster är i stort sett gemensamma och reglerna rörande tillsättningsförfarande, tjänstgöringsskyldighet m. m. är också väsentligen lika. Detsamma gäller i fråga om reglerna för den kamerala förvaltningen. Dessa likheter i fråga om administrationens uppgifter och villkor kommer att förstärkas

ytterligare vid genomförande av förslagen om gemensam stadga och om en för båda läroanstalterna gemensam övermyndighet.

De största olikheterna torde vara att finna inom utbildningsorganisationen. Men icke heller dessa olikheter utgör enligt utredningens mening något avgörande hinder för en gemenskap i förvaltningsorganisatoriskt hänseende. Såvitt utredningen kunnat finna, är nämligen skillnaderna i fråga om utbildningens utformning och organisation mellan teknisk och filosofisk utbildning visserligen stora men knappast större än motsvarande skillnader mellan medicinsk och filosofisk utbildning.

För Göteborgs del föreligger den situationen, att ett mycket nära samarbete mellan Chalmers tekniska högskola och Göteborgs universitet under alla förhållanden är nödvändigt som en följd av besluten om att lokaler och vetenskaplig utrustning samt i viss utsträckning även personella resurser för de centrala matematisk-naturvetenskapliga ämnena matematik, fysik, kemi och teoretisk fysik skall vara gemensamma för de båda läroanstalterna. Styrelsefunktionerna för dessa gemensamma institutioners angelägenheter kommer enligt utredningens i det föregående framlagda förslag att utövas av en särskild samarbetsnämnd, bestående av företrädare för de två läroanstalternas konsistorier. För universitetsutredningen framstår det som självklart, att detta samarbete om gemensamma resurser och i viss mån även gemensamma arbetsuppgifter avsevärt skulle underlättas genom en förvaltningsorganisatorisk gemenskap mellan läroanstalterna.

Härtill kommer, att det vid 1960 års riksdag antagna programmet för de högre läroanstalternas utbyggnad under 1960-talet för Göteborgs del innebär en relativt sett avsevärt starkare expansion än den som beslutats för de övriga tre äldre universitetsorterna. Utbyggnaden gäller såväl universitetet som Chalmers tekniska högskola. Utöver detta program kan tillkomma utbyggnadsuppgifter av betydande omfattning inom dels det medicinska, dels det odontologiska området.

Under sådana omständigheter måste det vara särskilt angeläget, att förvaltningsorganisationen utformas på ett sådant sätt, att ansvaret för förvaltningens ledning liksom förvaltningen av de skilda specialuppgifterna inom densamma kan anförtros en högt kompetent personal. Det torde härvidlag i och för sig vara obestridligt, att dessa synpunkter lättare kan tillgodoses inom ramen för en stor förvaltningsorganisation än inom två mindre förvaltningsenheter.

Efter övervägande av skilda på frågans bedömande inverkanse faktorer föreslår utredningen, att *en för Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola gemensam förvaltningsorganisation* upprättas. Denna förvaltningsorganisation bör enligt utredningens mening ledas av ett universitetsråd som chef, medan styrelsefunktionerna utövas av de två läroanstalternas konsistorier samt av den för dem gemensamma samarbetsnämnden.

Konkret avser utredningen med förslaget om förvaltningsorganisatorisk gemenskap mellan Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola, att alla förvaltningsgöromål för dessa två läroanstalter skall handhas gemensamt av en enda förvaltningsorganisation under ledning av en gemensam förvaltningschef

(universitetsrådet), men att styrelsefunktionerna för universitetets förvaltningsangelägenheter utövas av universitetets konsistorium och rektorsämbete (universitetets rektor jämte universitetsrådet), medan styrelsefunktionerna för Chalmers tekniska högskolas förvaltningsangelägenheter på motsvarande sätt utövas av högskolans konsistorium och rektorsämbete (högskolans rektor jämte universitetsrådet). Styrelsen för de med de s. k. gemensamma institutionerna (i framtiden eventuellt även institutionsgrupperna) sammanhörande angelägenheterna kommer slutligen att utövas av samarbetsnämnden, i vilken såväl de berörda läroanstalternas rektorer som universitetsrådet ingår bland ledamöterna. Universitetsrådet blir sålunda chef för en gemensam förvaltningsorganisation men ansvarar för föredragningen i två konsistorier och inom två rektorsämbeten samt därjämte i samarbetsnämnden.

Lund

Uppbyggnaden av den *tekniska högskolan i Lund* har nyligen igångsatts. Även här kommer vissa institutioner att utnyttjas gemensamt av universitetet och högskolan. I detta hänseende kommer sålunda på något längre sikt förutsättningarna i fråga om förvaltningsorganisationens uppbyggnad att bli ungefär desamma i Lund som de för närvarande är i Göteborg.

Enligt utredningens uppfattning finns det emellertid i dagens läge ej anledning att fatta definitiva beslut rörande förvaltningsorganisationens utformning för den tekniska högskolan i Lund. Detta synes böra ske först i samband med att uppbyggnadsarbetet slutföres och det bör rimligen ankomma på den särskilda organisationskommittén att härutinnan framlägga förslag.

Allteftersom högskolan bygges upp och verksamheten där kommer i gång, ökar emellertid förvaltningsgöromålen för den nya läroanstalten. De av dessa göromål, som direkt sammanhänger med själva uppbyggnaden och med organiserandet av civilingenjörsutbildningen inom de skilda avdelningarna bör självfallet handhas av organisationskommittén och dess sekretariat med hjälp av till högskoleorganisationen knuten biträdande personal. De mera rutinmässiga förvaltningsgöromålen däremot kommer inom kort att få en sådan omfattning, att de bör handläggas inom en fastare organisation. Att för dessa uppgifter, som i allt väsentligt är desamma som motsvarande göromål inom universitetets förvaltning, redan nu bygga upp en särskild organisation, fristående från universitetsförvaltningen, vore enligt utredningens mening å andra sidan knappast välbetänkt. Dessa uppgifter synes i stället tills vidare böra omhändertas av universitetets förvaltning (som enligt utredningens förslag skall omfatta jämväl den nuvarande tandläkarhögskolan i Malmö). Utredningen föreslår sålunda, att åt den nya förvaltningsorganisationen vid Lunds universitet uppdrages att för den tekniska högskolans räkning och under organisationskommitténs ledning tills vidare handha följande förvaltningsuppgifter, nämligen (1) den kamerala förvaltningen; (2) de personaladministrativa uppgifterna; (3) uppgiften att vara högskoleinstitutionerna och deras forskare till hjälp vid sådan upphandling, som icke handhas av den nu-

varande utrustningsnämndens motsvarighet inom universitetskanslersämbetet; samt (4) de uppgifter, som i det föregående sammanfattats med benämningen informations- och kontaktuppgifterna.

Förslaget att de uppräknade uppgifterna tills vidare skall handhas av universitetsförvaltningen i Lund är avsett innebära, att ansvaret för verksamheten skall åvila universitetsförvaltningens chef, universitetsrådet, medan styrelsefunktionerna, d. v. s. beslutsmyndigheten i här ifrågavarande ärenden, alltjämt utövas av organisationskommittén eller av dem eller den kommittén bestämmer. Som en konsekvens härav synes universitetsrådet i Lund böra göras delaktig i denna beslutsmyndighet i avseende på ärenden hänförliga till området för universitetsförvaltningens uppdrag för tekniska högskolans räkning. Det bör också stå organisationskommittén fritt att till universitetsrådet delegera beslutsmyndighet i ärenden eller grupper av ärenden inom ramen för sagda uppdrag.

I övrigt bör, som framgår av det föregående, förvaltningsgöromålen för den nya högskolan tills vidare alltjämt handhas av organisationskommittén och dess sekretariat, intill dess en definitiv organisation för högskolan upprättas. I avvaktn härpå synes emellertid bestämmelserna för organisationskommitténs verksamhet böra överses i syfte att så mycket som möjligt anpassa dem till den nya universitetsstadgan.

Stockholm

Vad så beträffar de tre under det omorganiserade universitetskanslersämbetet stående läroanstalterna i Stockholm, Stockholms universitet, det ombildade karolinska institutet (innefattande jämväl den nuvarande tandläkarhögskolan, eventuellt även det nuvarande farmaceutiska institutet) och tekniska högskolan i Stockholm, måste till en början konstateras, att situationen beträffande dem i många hänseenden skiljer sig från dem i Göteborg och Lund. Några för två eller tre av dessa läroanstalter gemensamma ämnesinstitutioner förutsättes icke förefinnas vid övergången till den nya organisationen. Å andra sidan är det självfallet, att behov redan nu föreligger och i framtiden blir allt starkare av en samverkan i relativt fasta former mellan dessa läroanstalter, en samverkan som bl. a. torde böra taga sikte på gemensamma anläggningar och verksamheter av skilda slag, avsedda att brukas gemensamt för forskningen och den akademiska utbildningen i Stockholms-området.

Det måste emellertid strax konstateras, att en gemensam förvaltningsorganisation för de tre till Stockholm förlagda läroanstalterna skulle bli avsevärt större än t. ex. den i det föregående föreslagna förvaltningsorganisationen i Göteborg. Det kan därför icke uteslutas, att de i det föregående angivna allmänna fördelarna hos en gemensam förvaltning i detta fall skulle mer än uppvägas av nackdelar i form av tungroddhet och friktioner, som i varje fall till en början kan uppstå som en följd av olikheterna i traditioner och i verksamhetens inriktning. En särskild svårighet ligger också i det förhållandet, att de akademiska läroanstalterna i Stockholm geografiskt sett är spridda inom ett relativt stort område.

Med utgångspunkt i här angivna förutsättningar har utredningen prövat olika alternativ för organisationen av universitetsväsendet i Stockholm.

Utredningen har övervägt möjligheten att sammanslå endast vissa akademiska enheter inom Stockholms-området till större enheter. Ett steg i denna riktning är dess förslag att infoga tandläkarhögskolan, eventuellt även farmaceutiska institutet, som fakulteter i karolinska institutet. Den har också övervägt möjligheten att i enlighet med traditionell universitetsorganisation sammanslå nuvarande Stockholms universitet och karolinska institutet till ett universitet. Mycket talar för en sådan sammanslagning. Men lika starka skäl talar för en samordning av verksamheten vid tekniska högskolan med verksamheten vid övriga läroanstalter. Utredningen har icke velat föreslå en organisationsform, som skulle lösa vissa samordningsfrågor men som vore oförmögen att lösa andra. Den har därför stannat för att framlägga ett förslag, som möjliggör, att samarbetsbehovet kan tillgodoses över hela det akademiska fältet.

Utredningen har även övervägt möjligheten att — på samma sätt som ovan föreslagits beträffande Göteborg — föreslå att hela administrationen vid två eller alla tre läroanstalterna i Stockholm skall ledas av en chefstjänsteman (universitetsråd), vilken skulle vara underställd de skilda läroanstalternas konsistorier. Utredningen har emellertid därvid konstaterat, att den redan etablerade intressegemenskap, som de s. k. gemensamma institutionerna konstituerar i Göteborgsfallet, saknas i fråga om Stockholm, och att behovet av en fullständig förvaltningsorganisatorisk samordning i varje fall på kort sikt därför är mindre starkt beträffande den sistnämnda universitetsorten.

Med hänsyn härtill anser sig utredningen icke böra förorda en helt gemensam förvaltningsorganisation för de tre läroanstalterna i Stockholm. Det finns enligt utredningens mening full anledning att, innan ett sådant steg tages, avvakta erfarenheterna av den här föreslagna förvaltningsorganisatoriska gemenskapen mellan Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola.

Den organisationsform som utredningen valt att föreslå innebär, att särskilda konsistorier finns vid var och en av de tre enheterna och att de administrativa uppgifter, som intimt sammanhänger med den enskilda läroanstaltens speciella akademiska verksamhet, ledes av en varje enhets konsistorium underställd chefstjänsteman. Vid sidan därav finns emellertid administrativa uppgifter av mera teknisk natur, som å ena sidan icke intimt sammanhänger med varje enhets speciella akademiska verksamhet och som å andra sidan antingen med fördel centraliseras eller med fördel får en enhetlig utformning vid de skilda läroanstalterna. Därtill kommer, som ovan framhållits, behovet av en samordning av planeringsarbetet för de akademiska läroanstalterna i Stockholm och behovet av en samverkan dem emellan i syfte att få till stånd och förvalta för gemensamt bruk dimensionerade service-anläggningar och -verksamheter, kanske även institutioner. För detta fordras ett sammanhållande organ med en fast organisation. Utredningen föreslår, att dessa dels förvaltande, dels utredande uppgifter anförtros en gemensam styrelse och en till denna knuten chefstjänsteman. För denna sty-

relse för gemensamma angelägenheter föreslår utredningen benämningen den akademiska *samarbetsnämnden i Stockholm*.

Samarbetsnämndens uppgift blir sålunda tvåfaldig. Den ena av dessa blir att planera för och sedermera utgöra styrelse för *service-anläggningar och andra institutioner och inrättningar*, som är gemensamma för mer än en av de skilda läroanstalterna. Nämnden bör allmänt verka för ett lokalt *samarbete mellan läroanstalterna i såväl forskning som utbildning*.

Samarbetsnämndens andra huvuduppgift föreslås bli att i de tre konsistoriernas ställe handha *vissa* av de rent administrativa uppgifter, som enligt utredningens i fjärde kapitlet redovisade förslag skall åvila den lokala universitets/högskolestyrelsens organ. Vad utredningen härvidlag föreslår är sålunda en *uppdelning* av dessa uppgifter på dels gemensamma, dels sådana som skall handhas separat av de enskilda universitets/högskoleförvaltningarna.

Beträffande nu frågan hur denna uppdelning konkret skall genomföras vill utredningen omedelbart uttala, att denna uppdelnings enskildheter självfallet förutsätter mera ingående detaljundersökningar än utredningen haft möjlighet att företaga. Det måste härvidlag också vara riktigt, att man prövar sig fram steg för steg. Vad som från utredningens synpunkt bedömts som det väsentliga, har varit att skapa en organisation, som kan bevaka dessa samordningsfrågor och genomföra en samordning, i den mån och i den takt det klarlägges, att fördelar därigenom står att vinna. Utredningen har utgått från att frågan om en samordning bör bedömas utifrån sådana praktiska överväganden. Den bör sålunda icke bli ett självändamål, enbart motiverad av en allmän universitetssidé.

För egen del har utredningen kommit till den uppfattningen, att de administrativa uppgifter, som redan från början med fördel bör kunna handhas av den akademiska samarbetsnämnden och den till denna knutna gemensamma förvaltningsorganisationen, är följande, nämligen (1) den kamerala förvaltningen; (2) uppgiften att vara institutionerna och deras forskare till hjälp i arbetet med inköpsplanering och upphandling; (3) uppgiften att bedriva ett fortlöpande utredningsarbete av företagsekonomisk karaktär och med sikte bl. a. på gemensamma service-anläggningar och andra gemensamma institutioner och inrättningar; (4) uppgiften att fungera som styrelse för gemensamma anläggningar, institutioner och inrättningar, som under (3) avses; samt (5) de uppgifter, som i det föregående sammanfattats med benämningen informations- och kontaktuppgifterna.

Utredningen vill tillägga, att uppgiften under (3) kan komma att innefatta även deltagande i utarbetandet av lokalprogram för nybyggnader.

Utredningen föreslår, att ovan uppräknade uppgifter från början anförtros den akademiska samarbetsnämnden i Stockholm och handhas av den till nämnden knutna förvaltningsorganisationen.

Utredningen vill i detta sammanhang framhålla, att universitetsverksamhetens egen snabba utveckling liksom utvecklingen inom den rent administrativa teknikens område mycket snart kan förändra förutsättningarna för de förvaltningsorganisatoriska förslag, som utredningen framlägger i detta betänkande.

Utvecklingen kan relativt snart på vissa områden aktualisera en mera långtgående förvaltningsorganisatorisk samverkan på det lokala planet. Överhuvudtaget är det enligt utredningens mening angeläget, att erfarenheterna av den här föreslagna organisationen redan från början ingående studeras och möjligheterna till ytterligare reformer därvid prövas.

Sedan samarbetet utvecklats och stabiliserats, så att mera väsentliga områden av den akademiska verksamheten lagts under en gemensam styrelse kan måhända samarbetsnämnden ersättas av ett för Stockholmsorten gemensamt akademiskt konsistorium och rektorsämbete. En sådan styrelse för gemensamma frågor skulle kunna förenas med en viss grad av självstyrelse under särskilda konsistorier och rektorsämbeten vid de större lokala enheterna. Stockholmsortens akademiska verksamhet är så omfattande, att man — i likhet med förhållandet i utländska storstäder — troligen på detta sätt bör söka finna en medelväg mellan centralisering och decentralisering. Till den definitiva utformningen av Stockholmsorganisationen får man emellertid taga ställning, när erfarenhet vunnits rörande formerna och omfattningen av det lokala samarbetet.

Sammanfattningsvis innebär utredningens förslag i avseende på Stockholm, att fyra särskilda förvaltningsorganisationer föreslås upprättade, nämligen en för envar av de tre läroanstalterna och därjämte en förvaltning — benämnd samarbetsnämndens kansli — för handhavandet av de för de tre läroanstalterna gemensamma förvaltningsangelägenheterna. Med hänsyn till att uppgifterna för var och en av dessa fyra förvaltningsorganisationer otvivelaktigt blir av mindre omfattning än motsvarande uppgifter för den föreslagna, helt gemensamma förvaltningsorganisationen i Göteborg liksom för förvaltningsorganisationerna vid vart och ett av universiteten i Uppsala och Lund, anser utredningen, att cheferna för de fyra förvaltningarna i Stockholm bör vara byråchefer med placering i någon av lönegraderna B 1—3.

c) Principerna för den lokala förvaltningens organisation

Utredningens i det föregående redovisade förslag innebär, att de lokala universitets/högskoleförvaltningarna föreslås bli följande, nämligen

- (1) förvaltningsorganisationen vid Uppsala universitet;
- (2) förvaltningsorganisationen vid Lunds universitet, åt vilken tills vidare jämväl vissa förvaltningsuppgifter för tekniska högskolan i Lund föreslås uppdragna;
- (3) den gemensamma förvaltningsorganisationen för Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola;
- (4) förvaltningsorganisationen vid Stockholms universitet;
- (5) förvaltningsorganisationen vid karolinska institutet;
- (6) förvaltningsorganisationen vid tekniska högskolan i Stockholm;

(7) akademiska samarbetsnämndens i Stockholm kansli (för handhavandet av för Stockholms universitet, karolinska institutet och tekniska högskolan i Stockholm gemensamma angelägenheter);

(8) förvaltningsorganisationen vid Umeå universitet; samt

(9) förvaltningsorganisationen vid tekniska högskolan i Lund (se dock punkt 2 ovan).

Vid sidan om dessa nio förvaltningsorganisationer ligger dels förvaltningarna vid lantbrukshögskolan, skogshögskolan och veterinärhögskolan, vilka icke beröres av utredningens förslag, dels förvaltningen vid handelshögskolan i Göteborg. Rörande den sistnämnda förvaltningen framlägger utredningen inga förslag till förändringar. Av vad som anförts följer emellertid, att den nya universitetsstadgans bestämmelser rörande universitetsråd (motsvarande) i fråga om handelshögskolan i Göteborg skall avse förste byråsekreteraren vid högskolan.

Var och en av de ovan uppräknade nio förvaltningsorganisationerna skall enligt utredningens förslag utgöra en sammanhållen organisatorisk enhet under ledning av en administrativ chef. De under punkterna 1—3 uppräknade förvaltningarna blir de största. För deras ledning föreslår utredningen inrättandet av tre tjänster som *universitetsråd* med placering i lönegrad B 4. För ledningen av de under punkterna 4—8 angivna förvaltningsorganisationerna föreslår utredningen inrättandet av fem tjänster som *byråchefer* med placering i någon av lönegraderna B 1—3. Rörande organisationen av förvaltningen för tekniska högskolan i Lund anser utredningen, att förslag bör framläggas av organisationskommittén, men utredningen räknar med att efter uppbyggnadsperiodens slut en byråchefsbefattning bör inrättas även här.

För universitetsråden och övriga här angivna byråchefer användes i betänkandet den gemensamma benämningen universitetsråd (motsvarande). Rörande universitetsrådets (motsvarande) ställning och uppgifter m. m. har utredningens förslag redovisats i ett föregående avsnitt.

Varje universitets/högskoleförvaltning bör rimligen uppdelas på *avdelningar*. Principen för denna uppdelning bör, som redan framhållits, enligt utredningens mening vara densamma som den som redan tillämpas vid universiteten och högskolorna, nämligen en *fördelning efter funktioner*. En uppdelning efter fakulteter eller, i fråga om den gemensamma förvaltningsorganisationen i Göteborg, efter läroanstalter bör sålunda icke tillämpas. Endast genom en uppdelning efter funktioner tillgodoser man nämligen, som utredningen ser saken, effektivitetskravet inom en förvaltningsorganisation med så många och sinsemellan så olikartade arbetsuppgifter som universitets/högskoleförvaltningens.

Då utredningen i det följande talar om »avdelningar» inom de skilda förvaltningsorganisationerna, har utredningen därmed icke velat föreslå, att samtliga dessa avdelningar på alla håll skall arbeta fristående från varandra och vara direkt underställda universitetsrådet (motsvarande). Utredningen kan — som ovan framhållits — tänka sig, att det i undantagsfall kan vara lämpligt att vissa av »avdelningarna» göres till sektioner inom en större enhet. Frågan härom synes emellertid på förevarande stadium böra hållas öppen.

Inom varje förvaltning måste finnas ett *sekretariat*. Detta bör vara gemensamt för konsistorium (konsistorier) och rektorsämbete(n) samt för fakulteter och sektioner. Härmed avser utredningen att på sekretariatet bör ankomma att i fråga om dessa myndigheter svara för (1) diarium, (2) kallelser och föredragningslistor, (3) protokoll (motsvarande), (4) expediering av beslut samt (5) arkivering.

Vad här sagts om sekretariatets uppgifter, innebär att sekretariatet får ansvaret för expedieringen bl. a. av fakulteternas/sektionernas petitaframställningar. Dock bör redan här understrykas, att det utredningsarbete, som bildar underlaget för dessa framställningar, enligt utredningens mening icke bör åvila sekretariatet utan andra avdelningar inom förvaltningen. Däremot torde på sekretariatet få ankomma ansvaret för beredningen av remissärenden av mera allmänt innehåll.

Universitets/högskolesekretariatet bör enligt utredningens mening förutom sina ovan angivna mera formella sekretariatsuppgifter ha att fungera som förvaltningens *juridiska* specialavdelning. På dess handläggning bör sålunda ankomma alla ärenden av rent juridisk natur och sekretariatet bör överhuvudtaget tillhandagå läroanstaltens beslutande myndigheter och förvaltningens övriga avdelningar med råd i juridiska spörsmål. För kompetens till de högre tjänsterna inom sekretariatet bör därför fordras, att vederbörande avlagt juridisk eller juridisk-samhällsvetenskaplig examen.

Universitets/högskolesekretariatet föreslås sålunda få den dubbla uppgiften att dels utgöra läroanstaltens gemensamma kansli, dels fungera som förvaltningens specialavdelning för juridiska angelägenheter. Förslaget innebär i jämförelse med gällande ordning en förändring väsentligen såtillvida, att de uppgifter, som vid universiteten nu handhas av fakultetssekreterarna, föreslås uppdelade på flera avdelningars befattningshavare. De formella uppgifterna avseende kallelser, protokoll, expediering av beslut m. m. för fakulteters och sektioners räkning avses alltfört ligga hos sekretariatet, men utredningen räknar med att det skall vara möjligt att överföra en betydande del av dessa arbetsuppgifter till kanslister och andra tjänstemän utan akademisk examen. Endast i undantagsfall torde nämligen själva protokollföringen vid fakultetssammanträden fordra juridisk skolning. Uppgifterna att bereda och inför fakultet och sektion föredraga ärendena föreslås däremot fördelade mellan specialister tillhörande skilda avdelningar inom förvaltningen, varvid endast uppgifter av rent juridisk natur avses ankomma på de högre tjänstemännen inom sekretariatet.

Vid den praktiska utformningen av en efter denna princip uppbyggd förvaltningsorganisation för de högre läroanstalterna måste emellertid beaktas det stora värde den nuvarande fakultetssekreterarfunktionen har för sammanhållningen av själva fakultetsarbetet. Denna uppgift kan enligt utredningens mening icke läggas på dekanerna ensamma. Det torde därför vara lämpligt, att även i den nya organisationen någon av tjänstemännen inom sekretariatet får som uppgift att särskilt följa varje enskild fakultets och sektions ärenden. På denne tjänste-

man bör då även ankomma att vara den inom sekretariatet, som i första hand svarar för den på sekretariatets handläggning ankommande delen av ifrågasvarande fakultets eller sektionens ärenden.

Vid sidan av sekretariatet bör, som framhållits i det föregående, finnas avdelningar för de skilda huvudgrupperna av universitetsadministrativa arbetsuppgifter. En av dessa avdelningar blir helt naturligt *den kamerala avdelningen*. Denna uppgift bör omfatta all läroanstaltens kassarörelse, bokföring och annan redovisning av penningmedel. Denna kamerala förvaltning bör, som i flera sammanhang redan framhållits, omfatta icke blott de till läroanstalterna direkt på rikstaten anvisade medlen utan även andra för finansiering av vid läroanstalterna bedriven verksamhet anvisade medel liksom även fondmedel och motsvarande.

Enligt utredningens mening bör vidare inom en universitets/högskoleförvaltning finnas en särskild *personalavdelning*. Till denna bör hänföras all på läroanstalten ankommande avlöningsuträkning samt uträkning av skatteavdrag och avgifter till den allmänna försäkringen i fråga om all personal, inklusive sådan som avlönas med medel ur särskilda forskningsanslag. Det blir under sådana förhållanden naturligt att till personalavdelningen även koncentrera all förekommande personalredovisning. Detta förutsätter i sin tur, att alla personaladministrativa beslut (rörande utnämningar, förordnanden, löneklassplacering, tjänstledigheter, semestrar etc.) delges personalavdelningen och att denna också mottar och vidarebefordrar alla sjukanmälningar från vid läroanstalten verksam personal.

Personalavdelningen bör vidare bereda eller deltaga i beredningen av alla personaladministrativa ärenden, för vilkas bedömning erforderliga uppgifter eller erforderlig sakkunskap finnes inom avdelningen. Ett självklart undantag utgör härvid beredningen av ärenden rörande tillsättning av vetenskapliga tjänster.

På personalavdelningen bör också ankomma att tillhandahålla material för tjänstgöringsbetyg och motsvarande handlingar.

Slutligen må framhållas, att utredningens här framlagda förslag innebär, att på de skilda universitets/högskoleförvaltningarnas kameral- och personalavdelningar överföres en betydande del av de rent administrativa uppgifter, som nu handlägges inom enskilda institutioner.

I det föregående har framhållits, att de akademiska läroanstalternas förvaltningsorganisationer bör ges resurser även för en intensifierad informations- och kontaktverksamhet, icke minst med sikte på kontakterna med utlandet. Även för denna typ av verksamhet fordras personal med speciell utbildning och intresseinriktning och utredningen föreställer sig, att det är lämpligast att inom varje förvaltning organiseras en särskild *informationsavdelning*.

De informationsuppgifter, som kan sammanfattas i beteckningen studieråd-

givning, bör dock enligt utredningens mening icke tillhöra informationsavdelningens utan i stället den utbildningsadministrativa avdelningens arbetsuppgifter.

På informationsavdelningen bör närmast ankomma att svara för allmän informationsverksamhet rörande universiteten/högskolorna och deras verksamhet, att besvara förfrågningar från myndigheter och enskilda, från in- och utlandet rörande studievillkor och studieförhållanden.

Det torde vidare enligt utredningens mening vara lämpligt att på informationsavdelningen lägga ansvaret för åtminstone vissa delar av universitetens/högskolornas publiceringsverksamhet.

De tre sist behandlade avdelningarna av universitets/högskoleadministrationen — kameral-, personal- och informationsavdelningarna — blir väsentligen avdelningar för administrativa rutingöromål. För *de utredande uppgifterna* förordar utredningen, att särskilda avdelningar upprättas. Bortsett från de rent juridiska utredningsuppgifterna, vilka enligt i det föregående redovisat förslag skulle åvila sekretariatet, är det härvidlag fråga om utredningsuppgifter av väsentligen två skilda slag, nämligen dels ekonomiskt-administrativt utredningsarbete, dels sådant arbete sammanhängande med utbildningens innehåll och organisation. Var och en av dessa huvuduppgifter fordrar särskilda kvalifikationer hos dem, som skall handha dem. Utredningen föreslår därför, att för dessa uppgifter två särskilda avdelningar upprättas, en utbildningsadministrativ och en ekonomiskt-administrativ avdelning.

Inom den *utbildningsadministrativa avdelningen* bör enligt utredningens mening alla sådana ärenden beredas, som gäller utbildningens innehåll och organisation. Det innebär, att tjänstemän inom denna avdelning bör fungera som föredragande i utbildningsnämnderna och såsom föredragande i alla utbildningen berörande frågor vid sammanträden med fakulteter och sektioner.

Den utbildningsadministrativa avdelningen bör vidare ha till uppgift att fortlöpande bedriva ett aktivt utredningsarbete i syfte dels att innehållsmässigt anpassa de skilda slagen av akademisk yrkesutbildning till arbetslivets behov, dels att följa utbildningsorganisationens effektivitet bl. a. i avseende på examensfrekvens och studietidens längd. Utredningen förutsätter, att detta utredningsarbete, som utredningen anser höra till universitets/högskoleförvaltningens allra mest betydelsefulla uppgifter, bedrivs dels efter lokala initiativ, dels i enlighet med centralt, främst inom universitetskanslersämbetets utbildningsbyrå, uppdragna riktlinjer. Fortlöpande kontakter bör självfallet även upprätthållas mellan de utbildningsadministrativa avdelningarna å ena sidan och utbildningsråden och fakultetsberedningarna å den andra.

Som underlag för utredningsarbete av de slag, varom här är fråga, fordras bl. a. statistiska data rörande studieresultat och studietider. Av detta skäl förordar utredningen, att den uppgift att insamla data av dessa slag, som redan nu åvilar de akademiska läroanstalterna inom ramen för den av statistiska centralbyrån omhändertagna statistiken över högre studier, skall utföras inom läroanstalternas

utbildningsadministrativa avdelningar. Det blir då också naturligt att på dessa avdelningar lägga uppgiften att föra de lokala register över de studerande och deras studieresultat m. m., som erfordras dels för det ovannämnda utredningsarbetet rörande utbildningsorganisationens effektivitet, dels som underlag för tilldelningen av lärarkrafter för undervisningen i de filosofiska fakulteternas ämnen.

Såsom universitets/högskoleförvaltningens specialavdelning för utbildningsfrågor kommer den utbildningsadministrativa avdelningen givetvis att få betydelsefulla och arbetskrävande uppgifter som serviceorgan åt fakulteterna (sektionerna) i dessas *petita*-arbete.

På den utbildningsadministrativa avdelningen bör slutligen ankomma att svara för en i jämförelse med nuvarande förhållanden avsevärt förstärkt studierådgivning. Denna verksamhet, som bör innefatta kollektiv och individuell information och rådgivning rörande studiernas uppläggning inom de skilda akademiska utbildningslinjerna, måste bygga på den utbildningsprognostiska och yrkesvägledande verksamhet, för vilken arbetsmarknadsstyrelsen har att svara. Det bör därför åligga tjänstemännen inom universitets/högskoleförvaltningarnas utbildningsadministrativa avdelningar att hålla sig underrättade om yrkesvägledningens arbetsmaterial och fortlöpande hålla kontakt med den genom arbetsmarknadsstyrelsens försorg bedrivna yrkesvägledningen för gymnasister och studenter.

Även den *ekonomiskt-administrativa avdelningen* kommer att som en av sina huvuduppgifter ha att deltaga i planeringsarbetet för forsknings- och utbildningsresurserna fortsatta utbyggnad. Denna avdelning bör enligt utredningens mening handha den centrala universitets/högskoleadministrationens uppgifter i avseende på värden om läroanstaltens egendom, inklusive fastighetsförvaltning i den utsträckning sådan förekommer. Dessa universitets/högskoleförvaltningens uppgifter består, som framgått av det föregående, dels i att utarbeta förslag till föreskrifter för institutionsförvaltningen, dels i att direkt handha förvaltningen av sådana för universitetet/högskolan gemensamt avsedda anläggningar och verksamheter, vilka icke ingår i ämnesinstitutionsorganisationen och för vilka särskilda föreståndare icke utsetts. Vidare bör till den ekonomiskt-administrativa avdelningen förläggas den i det föregående föreslagna service-organisation, som är avsedd att vara institutionerna och deras forskare behjälplig vid upphandling av för verksamheten erforderlig utrustning m. m.

Den ekonomiskt-administrativa avdelningen bör utarbeta förslag till konsistoriets *petita* samt förslag till regleringsbrev och till fakulteternas/sektionernas förslag och konsistoriets beslut rörande fördelningen mellan institutionerna av icke-ordinarie biträdespersonal samt materiel- och apparatanslag. På avdelningen bör vidare ankomma att bereda alla ärenden rörande disposition av lokaler, förhyrningar och byggnadsprogram. En fortlöpande kontakt torde därvid böra hållas med byggnadsstyrelsen och med särskilt tillkallade programkommittéer.

På denna avdelning bör vidare — och detta blir en av avdelningens mest betydelsefulla uppgifter — ankomma att biträda fakulteter och sektioner i deras planerings(petita-)arbete. Inom den ekonomiskt-administrativa avdelningen bör sålunda huvuddelen av det så att säga tekniska petita-arbetet försiggå. Här bör sålunda — delvis på grundval av material, som lämnas av personalavdelningen — beräknas belastningen på avlöningsanslaget till följd av löneregleringar och löneklassuppflyttningar samt vid genomförande av i fakulteternas/sektionernas petita framförda förslag om personalförstärkningar. Här bör vidare motsvarande beräkningar göras rörande medelsbehovet under t. ex. omkostnads-, materiel- och apparatanslagen. Dessa beräkningar bör grundas dels på fakulteters och sektioners förslag, dels även på den inom den ekonomiskt-administrativa avdelningen samlade erfarenheten beträffande medelsbehov och medelsförbrukning för skilda ändamål.

Avdelningen bör överhuvudtaget uppmärksamt följa belastningen på läroanstaltens anslag och resurser, utreda möjligheterna till organisatoriska omläggningar i rationaliserande syfte och framlägga härav föranledda förslag. Liksom i fråga om den utbildningsadministrativa avdelningen förutsätter utredningen, att utredningsarbetet bedrivs dels efter lokala initiativ, dels enligt centralt inom vederbörande byrå inom universitetskanslersämbetet uppdragna riktlinjer. En fortlöpande kontakt måste överhuvudtaget hållas mellan de ekonomiskt-administrativa avdelningarna inom de lokala förvaltningarna å ena sidan och universitetskanslersämbetet å den andra.

För de olika typerna av tjänster inom de högre läroanstalternas förvaltningar fordras — som redan flera gånger understrukits — flera skilda slag av sakkunskap och intresseinriktning. Med ett i det föregående redan angivet undantag — det gäller de högre tjänsterna inom sekretariaten — vill utredningen emellertid icke föreslå några särskilda formella kompetensfordringar för någon av de här föreslagna tjänsterna. Utredningen vill endast allmänt framhålla, att samhällsvetenskaplig eller företagsvetenskaplig utbildning i många fall torde vara lämplig.

Vad så beträffar tillsättningsförfarandet har utredningen föreslagit, att universitetsrådstjänsterna och de byråchefstjänster, som motsvarar universitetsrådstjänster och vilkas innehavare sålunda avses fungera som förvaltningschefer, skall utan ansökningsförfarande tillsättas av Kungl. Maj:t efter anmälan av universitetskanslersämbetet. I fråga om övriga till de skilda förvaltningarna knutna tjänster på löneplan B föreslår utredningen att de — likaledes utan ansökningsförfarande — tillsättes av Kungl. Maj:t efter anmälan av vederbörande rektorsämbete(n). Tjänster i lönegraderna 24—27 på löneplan A bör, liksom de flesta övriga tjänster i dessa lönegrader vid universiteten/högskolorna, tillsättas av Kungl. Maj:t efter förslag av vederbörande konsistorium respektive samarbetsnämnd. Beträffande slutligen de administrativa tjänsterna med placering i lönegradsintervallet A 19—23 har utredningen föreslagit, att dessa skall tillsättas av universitetskanslersämbetet.

d) De enskilda förvaltningarnas organisation

Universitetsutredningen föreslår, att vid de enskilda förvaltningarna inrättas tjänster i lönegrad A 19 och högre till ett antal av

- a) vid Uppsala universitet 21¹, varav 5¹ på löneplan B, mot för närvarande 16,^{1, 2} varav 3¹ på löneplan B,
 - b) vid Lunds universitet 16, varav 3 på löneplan B, mot för närvarande (inkl. tandläkarhögskolan i Malmö) 10², varav ingen på löneplan B,
 - c) vid Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola 15, varav 3 på löneplan B, mot för närvarande 9², varav ingen på löneplan B,
 - d) vid Stockholms universitet 6, varav en på löneplan B, mot för närvarande 6², varav ingen på löneplan B (jfr punkt g nedan),
 - e) vid karolinska institutet 5, varav en på löneplan B, mot för närvarande (inkl. tandläkarhögskolan och farmaceutiska institutet) 5, varav ingen på löneplan B (jfr punkt g nedan),
 - f) vid tekniska högskolan i Stockholm 5, varav en på löneplan B, mot för närvarande 3, varav ingen på löneplan B (jfr punkt g nedan),
 - g) inom samarbetsnämndens i Stockholm kansli 7, varav en på löneplan B,
 - h) vid Umeå universitet 3, varav en på löneplan B, mot för närvarande en (på löneplan A), samt
 - i) vid tekniska högskolan i Lund tills vidare och i avvaktan på förslag av organisationskommittén en extra tjänst på löneplan A,
- sammanlagt sålunda 79 tjänster, varav 16 på löneplan B, mot för närvarande 50 tjänster, varav 3 på löneplan B.

I fråga om den närmare motiveringen till dessa förslag torde få hänvisas till betänkandet, s. 316—326.

2. Yttranden

A. De administrativa uppgifterna

Vad universitetsutredningen föreslagit beträffande den lokala universitets/högskolestyrelsens administrativa uppgifter har till övervägande del antingen tillstyrkts eller lämnats utan erinran av de myndigheter och organisationer, som yttrat sig över betänkandet.

I fråga om de mera specifikt akademiska ärendena möts förslaget om fakultetsbindning av universitetens forskardocenttjänster nästan uteslutande av tillstyrkanden, medan däremot förslaget om överflyttande till fakultetsorganen av uppgiften att utse sakkunniga i vissa befordringsärenden kritiserats i flera yttranden, bl. a. statskontorets och kanslerns.

¹ Inklusive ett oförändrat antal tjänster för jordbruks- och skogsförvaltningen.

² Schablonmässigt har en arvodesanställd undervisningsnämndssekreterare räknats som innehavare av tjänst i lönegrad A 19 eller högre.

Beträffande förslagen rörande de administrativa uppgifternas handhavande i övrigt understrykes i många yttranden värdet av den av utredningen eftersträ- vade decentraliseringen och förkortningen av ärendevägarna.

SFS anför:

I sitt förslag rörande den lokala universitets/högskolestyrelsens arbetsuppgif- ter har de sakkunniga eftersträvat att renodla de administrativa funktionerna, så att styrelseorganen befrias från vetenskapliga ärenden. Sålunda skall de veten- skapliga bedömningsfrågornas behandling på styrelsenivån endast avse en juri- disk-administrativ prövning, och detsamma är fallet beträffande fördelnings- ärenden, personaladministration, ekonomisk förvaltning och intagningsärenden. *SFS* tillstyrker de av utredningen förordade riktlinjerna på dessa punkter.

SFS tar vidare upp frågan om studierådgivningen såsom en del av universitets/ högskolestyrelsens utbildningsadministrativa uppgifter och anför:

SFS har i flera sammanhang understrukt betydelsen av en effektiv och ända- målsenligt organiserad studierådgivning. En särskild tjänst inom den utbildnings- administrativa avdelningen bör därför reserveras för detta ändamål. Med hänsyn till det ansvar som åvilar studierådgivarna, vilkas arbete i vissa fall måste bygga på ett samråd med andra inom läroanstaltens ram verksamma personer med bl. a. kurativa uppgifter, synes det angeläget att tjänsterna besättes med personer med hög kompetens och dokumenterad erfarenhet av sådan eller liknande verksamhet.

Speciellt vill *SFS* kraftigt understryka behovet av studierådgivning vid de tek- niska fakulteterna. I studentkårernas regi har sedan ett antal år tillbaka studie- rådgivning lämnats av vad som med en något missvisande term benämnts kura- torer. De har visat sig väl motsvara ett existerande behov. Statsbidrag bör där- för utgå till studentkårerna för denna verksamhet.

Därutöver skall styrelsen svara för en allmän tillsyn och vård, inklusive över- inseedet över utbildningsorganisationen. *SFS* anser, att uppgiften huvudsakligen bör innebära en kontroll av läroanstaltens förvaltning, att meddela erforderliga instruktioner och föreskrifter samt att tillse att dessa följes. De sakkunniga för- ordar även att den lokala styrelsen skall utöva en aktiv kontroll av utbildningens innehåll och organisation. *SFS* finner mera naturligt att den uppgiften koncen- treras till utbildningsnämnderna samt på den centrala nivån.

Arbetsmarknadsstyrelsen anför:

Med den sakkunskap i utbildningsfrågor som finns representerad i utbildnings- nämnderna är det naturligt att studierådgivningen ålägges denna organisation.

Otvivelaktigt uppkommer ofta i samband med studierådgivningen frågor om yrkesval och arbetsmarknad, vilka förutsätter kännedom om utbildningsförhål- landen och arbetsmarknadsprognoser inom vitt skilda områden. För att möta dessa situationer bör ett nära samarbete bestå mellan studierådgivningen och den under utbyggnad varande yrkesvägledningen. Ett sådant samarbete mellan arbetsmarknadsverkets yrkesvägledare och utbildningsnämndernas studieråd- givare torde kunna etableras utan att särskilda kontaktorgar inrättas.

Statistiska centralbyrån anför beträffande de lokala myndigheternas utbild- ningsstatistiska uppgifter följande:

Centralbyrån vill framhålla att det krävs att de bearbetningar som avser för- hållanden som innebär jämförelser mellan olika ämnen och lärosäten, framför allt

studietiden i olika ämnen, göres enligt entydiga principer. För att säkra en sådan jämförbarhet bör en central bearbetning komma till stånd. Centralbyrån är dock medveten om att i särskilda fall lokala bearbetningar kan vara nödvändiga. Samma beräkningskonventioner bör då tillämpas som vid de centralt genomförda beräkningarna. Det är därför önskvärt att dessa konventioner utarbetas i samråd mellan centralbyrån och övriga intresserade institutioner och läggas till grund för alla beräkningar inom området.

Språkvetenskapliga sektionen i Uppsala anför:

Sektionen vill uttrycka sina betänkligheter i anledning av utredningens yttrande: »Likaså måste krävas . . . att undervisningsorganisation och kursfordringar anpassas med hänsyn till av statsmakterna angivna riktpunkter i avseende på examensfrekvens och studietidens längd.» Med den ökning av studentantalet, som uppenbarligen är att emotse, torde, som framhållits från statistikerhåll, den genomsnittliga studietiden komma att förlängas och studieavbrotten bli allt fler. Det förefaller även finnas skäl att befara att det gymnasium, som nu planeras, kommer att ge ett sämre kunskapsunderlag för universitetsstudier i åtskilliga ämnen än det nuvarande gymnasiet. Att under sådana förhållanden anpassa kursfordringarna efter studieresultatet beräknat efter examensfrekvens och studietidens längd skulle utan tvivel medföra en betänklig sänkning av utbildningens och forskningens standard. På det nya gymnasiets konstruktion och förmåga att bibringa alumnerna nödvändiga förberedande kunskaper för universitetsstudier kommer frågan om spärr eller icke-spärr vid de humanistiska fakulteterna att bero. Det är sålunda nu för tidigt att börja tala om en anpassning av kursfordringarna efter av statsmakterna angivna riktpunkter. Om, som tydligen är utredningens mening liksom sektionens, universitetsundervisningen skall vara vetenskaplig och intimt förbunden med forskningen, ges därmed även normer för kunskapsfordringarna, som icke låta sig rubba av arbetsmarknadsprognoser och tentamensstatistik.

Större konsistoriet i Göteborg anför i anledning av vad universitetsutredningen uttalat rörande en eventuell uppdelning mellan fakulteterna av vissa anslagsmedel redan i statsverksproposition och regleringsbrev:

Konsistoriet frågar sig om man inte kan bespara Kungl. Maj:ts kansli dessa detaljfördelningar. I Göteborg har de i realiteten hittills skötts av mindre konsistoriet, vars förslag utan ändring fastställts av Kanslern. Fakulteterna har själva lämnat förslag till fördelning av de dem tilldelade beloppen, vilka förslag — efter passage genom konsistoriet — fastställts av Kanslern. Vad särskilt gäller anslagsposten avlöningar till annan icke-ordinarie personal skulle en uppdelning i ett antal delposter på de skilda fakulteterna m. fl. medföra ett betydande merarbete i redovisningshänseende.

Den föreslagna decentraliseringen av dessa ärenden till de lokala universitetsmyndigheterna tillstyrker konsistoriet, dock inte på grund av den tilltänkta omorganisationen av kanslersämbetet utan därför att erfarenheten visat, att den lokala myndigheten väl bemästrar handläggningen av ifrågavarande ärenden. — Av samma skäl tillstyrkes förslaget att till den lokala universitetsmyndigheten överflytta rätten att besluta rörande dispositionen av läroanstaltens delpost av anslaget till Extra utgifter.

Konsistoriet delar utredningens synpunkter och tillstyrker dess förslag under rubriken Personaladministration (s. 175—180 i betänkandet).

Konsistoriet ansluter sig också i allt väsentligt till vad utredningen anfört under rubriken Ekonomisk förvaltning (s. 180—182 i betänkandet).

Utredningen har fastslagit, att i universitetsorganisationen varje läroanstalts högsta ledning har en allmän tillsyn över undervisningen, studieförhållanden och den undervisande personalen. På sid. 183 tredje stycket har denna allmänna tillsynsuppgift närmare preciserats. Konsistoriet har icke något att invända mot denna beskrivning. Bland de uppgifter som utbildningsorganisationen inom en läroanstalt skall omhänderha må dock icke förglömmas studierådgivningen, vilken blivit en alltmer arbetskrävande uppgift för det sekretariat, som numera står till undervisningsnämndernas förfogande. Detta gäller för Göteborgs universitets del i alldeles övervägande grad de filosofiska fakulteterna.

Konsistoriet instämmer i utredningens uttalande, att en »hög grad av fasthet» krävs i den akademiska utbildningens administration och att utbildningen måste följsamt anpassas till både forskningens och arbetsmarknadens behov.

Juridiska fakulteten i Stockholm anför:

Utredningen föreslår att konsistoriets tillsynsuppgift bl. a. skall omfatta rätt att, då så befinnes erforderligt, hos fakultet eller sektion påfordra förslag till erforderliga ändringar i kursfordringar och undervisningsorganisation. Fakulteten finner nämnda befogenhet möjliggöra en alltför långtgående inblandning i fakulteternas och ämnesrepresentanternas verksamhet. Förslaget harmonierar icke heller med utredningens fortsatta framhållande av att ansvaret för den akademiska utbildningens innehåll och organisation alltjämt bör ligga hos fakulteter och sektioner och därvid begränsas endast genom av Kungl. Maj:t i examensstadgorna meddelade föreskrifter.

Fakulteten instämmer i utredningens förslag att anslagen till materiel m. m., till nyanskaffning av apparater, till biträdeshjälp åt docenter m. m. och till vissa handledararvoden samt därjämte de delar av avlöningsanslagen, som gälla annan icke-ordinarie personal än viss lärarpersonal, av Kungl. Maj:t fördelas så, att särskilda belopp anvisas för var och en av fakulteterna, varjämte särskilda belopp angivas såsom avseende för läroanstalten gemensamma behov.

Humanistiska fakulteten i Stockholm vill understryka universitetsutredningens principuttalande till förmån för en överflyttning till de lokala myndigheterna av beslutsmyndigheten beträffande tilldelning av lärarkrafter på grundval av fastställd organisationsplan.

Större konsistoriet i Stockholm anför:

Ärenden angående fördelning av anslag och tillsättning av tjänster har de senare åren i stor utsträckning decentraliserats till mindre konsistoriet och rektor. Det skulle vara ett tillbakasteg om Kungl. Maj:t ånyo skulle fördela anslagen och därtill mera i detalj än vad som var fallet före decentraliseringen. Den nödvändiga detaljfördelningen av beviljade statsanslag bör äga rum inom universitetet, där det finns vida bättre möjligheter att vetenskapligt och administrativt bedöma de aktuella behoven än i högre instanser. Den nackdel som universitetsutredningen finner förknippad med sitt förslag angående omläggning av anslagstekniken — att besparingar inom en fakultets delpost icke utan vidare skulle kunna användas för tillgodoseende av en annan fakultets behov — är högst allvarlig. Den skulle i själva verket medföra att de av statsmakterna anvisade resurserna icke alltid komme att utnyttjas fullt ut eller på lämpligaste sätt. De rör-

liga och hastigt växlande förhållandena inom ett universitet gör det tvärt emot vad universitetsutredningen åsyftar nödvändigt att universitetsstyrelsen, i vilken samtliga fakulteter är representerade och som har den bästa överblicken över hela universitetet, anförtros beslutanderätten rörande anvisade anslag och har möjlighet att utan omgång överflytta exempelvis en inom en fakultet icke utnyttjad docenttjänst till en annan fakultet.

Kanslern förklarar sig icke ha någon erinran mot utredningens förslag till precisering av den lokala universitets/högskolestyrelsens tillsynsuppgift i avseende på utbildningsverksamheten. I fråga om fördelningsärendenas handläggning anför kanslern:

Jag vill ifrågasätta nödvändigheten av att Kungl. Maj:t så detaljerat som föreslagits befattar sig med dessa ärenden. Däremot har jag ingen erinran mot förslaget i vad det innebär decentralisering av beslutanderätten från kanslersämbetet till lokal universitetsmyndighet (detta gäller materiel- och apparatanslagen). Jag tillstyrker också av utredningen i detta sammanhang framförda förslag om överflyttning till den lokala styrelsen av kanslerns nuvarande beslutanderätt i fråga om anvisande av medel ur universitetens och högskolornas anslagsposter till extra utgifter samt ur Uppsala och Lunds universitets reservfonder och karolinska institutets allmänna fond.

Överstyrelsen för de tekniska högskolorna anför i huvudsak följande:

Överstyrelsen kan för sin del godtaga utredningens förslag i avseende på tillsättning av lärartjänster, dock att beträffande universitetslektorat — om en ändring skall vidtagas — förslag torde böra avgivas av en på lämpligt sätt kompletterad avdelning (sektion).

I fråga om fördelningsärendenas handläggning synes universitetsutredningen hava avsett att beslutsmyndigheten i ärenden rörande fördelning av anslag, i den utsträckning den för närvarande utövades av överstyrelsen, skulle överflyttas på de lokala instanserna. Överstyrelsen har intet att erinra mot att dessa fördelningsbeslut överflyttas på de lokala högskolestyrelserna.

Universitetsutredningens förslag om *förenhetligande av tidpunkten för termins början* diskuteras i flera av yttrandena.

Universitetslärarförbundet tillstyrker förslaget.

Sveriges Konservativa Studentförbund anför:

Som särskilt beaktansvärt finner förbundet förslaget att såväl tidsmässigt som organisatoriskt samordna och i vissa fall centralisera ansökningsförfarandet till spärade linjer och institutioner. Det bör emellertid understrykas att detta ej får medföra att de studerande i onödan dirigeras till vissa orter mot sina önskemål.

Sveriges Kristliga Studentrörelse, *Sveriges Fria Kristliga Studentförening* och *Sveriges Evangeliska Student- och Gymnasiströrelse* anför i härutinnan likalydande yttranden följande:

Rörelsen noterar med tillfredsställelse det sätt på vilket utredningen till behandling upptagit den skrivelse av den 2 april 1962 vår rörelse tillsammans med ett antal andra studentföreningar ingav till utredningen beträffande samordningen av tidpunkterna för termins början vid olika läroanstalter. Det synes oss vara av största vikt att utredningens synpunkt härvid blir beaktad av stats-

makterna med tanke på den roll studentföreningarnas arbete spelar inom universitetsmiljön och den uppgift de där har att bidra till studenternas orientering i allmänna och samhälleliga frågor. Nuvarande förhållanden försvårar i hög grad studentföreningarnas arbete, då lämpliga tidpunkter för konferenser och överläggningar med studenter från olika läroanstalter ofta ej går att finna. För en sådan samordning talar givetvis även andra skäl, som rörelserna ej har anledning att här gå in på.

Överbefälhavaren anför:

Vid planeringen av den militära utbildningen har man sökt ta skäligen hänsyn till de värnpliktiga studenterna. Sålunda har inryckningen anpassats till tiden för avläggande av studentexamen. Under senare år har en tendens kunnat iakttagas till tidigareläggning av bl. a. vissa akademiska propedeutiska kurser. Detta har i flera fall skapat stora svårigheter, när detta lett till ett stort antal framställningar om ledighet för de värnpliktiga under just slutskedet för den militära utbildningen. Skall utbildningstiden kunna genomföras på beslutat sätt, är det icke möjligt att i förekommande fall medge ledighet i slutskedet av utbildningen. Än mera försvåras möjligheterna till rättvisa och enhetlighet, om tidpunkten för terminens början icke sammanfaller vid olika universitet och högskolor. Detta skapar en speciellt ogynnsam situation för de värnpliktiga manliga studenterna vid jämförelse med deras kvinnliga kamrater. Hänsyn till de manliga studenterna bör därför tagas såväl vid bestämmande av terminens början som vid prövningen av möjligheterna att ge anstånd med studiernas påbörjande från de akademiska myndigheternas sida. I första hand gäller detta de befälsuttagna studenterna, som fullgör mera kvalificerad militär utbildning. Överbefälhavaren, som bl. a. i särskild framställning till Statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet (Skr Fst/PV 8/12 1962 nr 141) påtalat dessa svårigheter för såväl de militära utbildningsmyndigheterna som för berörda studenter, vill även framhålla att av berörda skäl studietidens början icke bör läggas tidigare än den 1 september för höstterminen. Denna fråga torde emellertid även påverkas av de förslag, som kan väntas från 1960 års värnpliktsutredning.

Farmaceututbildningskommittén anför:

Enligt vad farmaceututbildningskommittén inhämtat är erfarenheterna från nuvarande anordning med lokal intagning av nya studerande goda. Den farmaceutiska utbildningen torde även i framtiden bli förlagd enbart till en läroanstalt. Detta skulle kunna synas vara skäl för bibehållande av nuvarande intagningsförfarande. Kommittén är emellertid medveten om de fördelar — bl. a. ur rationaliseringssynpunkt samt med hänsyn till möjligheten att övervaka dubbelansökningar — som en central intagning av studerande till skilda utbildningslinjer kan erbjuda. Kommittén vill därför icke motsätta sig universitetsutredningens förslag i nu aktuella avseende.

Gymnasieutredningen anför:

Ytterligare en fråga som gäller gymnasiet och universitetets/högskolans anpassning till varandra vill gymnasieutredningen beröra, nämligen spörsmålet om intagningsbestämmelser m. m. Som utredningen i sitt huvudbetänkande (SOU 1963: 42, särskilt avsnittet 13.5.5) framhållit är utformningen av behörighetsbestämmelserna för inskrivning och grunderna för meritvärdering vid de akademiska läroanstalterna av stor betydelse för gymnasiet sätt att fungera. Den grundsyn universitetsutredningen har i dessa hänseenden synes i allt väsentligt

överensstämma med gymnasieutredningens. Utredningen kan därför beträffande mer detaljerade synpunkter på den praktiska utformningen av bestämmelser och handläggningen av ärendena hänvisa till sitt huvudbetänkande.

Kanslern anser sig i huvudsak kunna biträda utredningens förslag i här ifrågasatt varande hänseenden.

Överstyrelsen för de tekniska högskolorna anför:

Utredningen har förordat ett förenhetligande av tidpunkterna för termins början vid skilda slag av lärdomssäten samt uttalat, att därav berörda förhållanden enligt utredningens mening borde regleras av Kungl. Maj:t i särskild ordning. Till denna tanke vill överstyrelsen ansluta sig, därvid överstyrelsen samtidigt vill framhålla fördelen — såväl ur de studerandes synpunkt med hänsyn till på hösten förekommande militärtjänstgöring som ur lärarnas synpunkt med hänsyn till i september månad ofta förlagda kongresser — av att läroåret vid de tekniska högskolorna tager sin början den 22 september.

B. De planerande uppgifterna

Remissdiskussionen under denna punkt har väsentligen kommit att röra sig om utredningens förslag, att fakulteters/sektioners petita skall inges direkt till vederbörande fakultetsberedning, medan en läroanstalts konsistorium endast skulle underrättas om petitas innehåll med möjlighet för konsistoriet att i anslutning därtill avge yttrande till fakultetsberedningen.

SFS anför:

SFS tillstyrker förslaget, men önskar påtala behovet av en samlad lokal utbyggnadsplanering, framför allt avseende lokalresurserna. Denna synpunkt bör beaktas då ställning tas till frågan om styrelseorganens sammansättning.

TCO anför i huvudsak följande:

Den lokala styrelsen blir inte någon mellaninstans för fakulteternas/sektionernas äskanden, och därmed torde ärendevägen förkortas. I princip har TCO ställt sig positiv till den föreslagna ordningen, och detta då främst av den anledningen, att den ger garantier för att de akademiska lärarna och forskarna ska få tillbörligt inflytande.

Riksmuseiutredningen anför:

Den uppspaltning av universitetsorganisationen, som universitetsutredningens förslag innebär, strider helt mot den aktuella allmänna utvecklingen mot integration mellan olika vetenskapsområden, exempelvis naturvetenskap—medicin och naturvetenskap—teknik. På grund härav finner riksmuseiutredningen förslaget i denna del högst betänkligt. En dylik förändring måste dessutom reducera möjligheterna för en inom en matematisk-naturvetenskaplig fakultet befintlig museiorganisation att hävda sig i konkurrensen med exempelvis experimentella ämnen.

Juridiska fakulteten i Uppsala vill ifrågasätta, om ej konsistoriet alltjämt borde ha såsom en av sina uppgifter att göra en samlad bedömning av petita från lärosätets olika avdelningar.

Medicinska fakulteten i Uppsala anför:

Fakulteten anser, i likhet med utredningen, att fakultetens petitaframställning, när det gäller ärenden som enbart berör fakultetens arbete, bör direkt överlämnas till respektive beredning. När det gäller ärenden som även berör universitetets övriga fakulteter, t. ex. biblioteksärenden, synes det däremot lämpligt att denna del av petitaframställningen överlämnas till konsistoriet för bedömning.

Teologiska fakulteten och historisk-filosofiska sektionen i Uppsala anser däremot, att konsistoriet bör behandla lärosätets petita, innan dessa går vidare till vederbörande fakultetsberedning.

Även *språkvetenskapliga sektionen i Uppsala*, som anser att det större konsistoriet bör bibehållas, förordar att detta såsom hittills får sig anförtrödd uppgiften att samordna fakulteternas och sektionernas petita.

Större konsistoriet i Uppsala anser, att det nya konsistoriet bör övertaga det nuvarande större konsistoriets funktioner vid bl. a. petitabehandlingen.

Medicinska fakulteten i Göteborg anför:

Det synes ändamålsenligt, att fakulteternas petita centralt handlägges av de av universitetsutredningen föreslagna fakultetsberedningarna. Ur universitetets synpunkt är det emellertid av betydelse, att även konsistoriet får tillfälle att till vederbörande beredning framföra sina synpunkter på nyssnämnda petita. Det bör därför övervägas, om det ej vore lämpligt att dessa inlämnades till konsistoriet, vilket med eget yttrande hade att vidarebefordra dem till vederbörande fakultetsberedning. Motsvarande torde även gälla av fakulteten gjorda utredningar och planeringar. Härigenom skulle samarbetet inom lärosätet samt ett rationellt utnyttjande av dess resurser befräjas.

Humanistiska fakulteten i Göteborg anför i huvudsak:

Humanistiska fakulteten vill för sin del tillstyrka den föreslagna omläggningen av petitagången, även om den finner lämpligt att äskanden regelmässigt inges genom konsistoriet. Fakulteten är medveten om att den ikläder sig ett större ansvar för planerings- och avvägningsfrågor än som tidigare varit fallet.

Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i Göteborg hälsar med stor tillfredsställelse universitetsutredningens förslag om att petita skall av fakulteterna/sektionerna inges direkt till vederbörande fakultetsberedning. Fakulteten understryker vidare, liksom humanistiska fakulteten, behovet av förstärkta utredningsresurser för fakultetsorganens planeringsarbete.

Större konsistoriet i Göteborg anför i huvudsak följande:

Utredningens förslag innebär en väsentlig ändring i jämförelse med nuvarande ordning, i varje fall i formellt hänseende. Fakulteterna blir beslutande och därmed också ansvariga myndigheter på det lokala planet i alla petitafrågor, som berör undervisnings- och forskningsverksamheten. Konsistoriet inträder endast som remissinstans, om och i den mån det utnyttjar sin fakultativa möjlighet att yttra sig. Administrativt innebär förslaget på denna punkt en avsevärd minsk-

ning av den lokala universitetsstyrelsens arbete och en avlastning av dess ansvar för denna viktiga grupp av ärenden.

Konsistoriet vill inte bestrida att vissa skäl talar för den av utredningen förordade omläggningen av petitaarbetet på det lokala planet, varvid konsistoriet främst fäster avseende vid den förenkling och den tidsvinst som därigenom skulle ernås. På grund härav finner sig konsistoriet — ehuru dess principiella betänkligheter kvarstår — kunna biträda den föreslagna anordningen. I likhet med utredningen förutsätter konsistoriet, att fakulteterna skall vara skyldiga att fortlöpande delge universitetsstyrelsen alla förslag i petitafrågor liksom att konsistoriet skall äga rätt att till fakultetsberedningarna yttra sig över dessa förslag.

Juridiska fakulteten i Stockholm tillstyrker utredningens förslag.

Större konsistoriet i Stockholm anför i huvudsak följande:

Vad gäller planeringsfrågorna är petitaarbetet otvivelaktigt det viktigaste instrumentet för planeringen. Detta lärosätes myndigheter har sedan åtskilliga år tillbaka betraktat och utformat sina årliga anslagsäskanden såsom en rullande planering. Utarbetandet av petita sker under nära kontakt mellan ämnesrepresentanter och rektorsämbete. Initiativ tages ofta till äskanden, särskilt för ämnen som icke företräds av professor i fakulteten. Sluligen sker i mindre konsistoriet en samlad bedömning av hela universitetets behov i fråga om tjänster och saksanslag. Konsistoriet kan icke finna att det skulle bli en förbättring om detta arbete fördelades på flera organ så att fakulteterna skulle uppgöra en del av petita, konsistoriet en annan del utan någon samordning av dessa och utan någon samlad bedömning av universitetets behov. Att till fakulteternas färdigställda petita i efterhand foga ett uttalande från konsistoriet synes vara en bakvänd och olämplig anordning. Det borde vara till fördel såväl för ämnesrepresentanter och fakulteter som för överordnade myndigheter, att de petita, som lämnar universitetet, är grundade på ett intimt samarbete mellan institutioner, fakulteter och konsistorium. Endast därigenom har man någon garanti för att en väl balanserad planering, en nödvändig gallring och gradering, ett genomförande av den enhetlighet, som erfordras, skett på ett för den fortsatta petitabehandlingen lämpligt och vägledande sätt.

Lärarkollegiet vid karolinska institutet anför:

Den ärendekrets, som enligt betänkandet skulle falla på konsistoriet, synes kunna sammanfattningsvis beskrivas som administrativ. Endast i begränsad utsträckning skulle konsistoriet komma att taga befattning med ärenden som röra undervisningen och forskningen och då väsentligen den formella sidan av dessa aktiviteter. Lärarkollegiet hyser full förståelse för de sakliga fördelar som stå att vinna med en dylik ärendefördelning och kan vad beträffar förfarandet i petitafrågor förutse både tidsvinst och annan administrativ lättnad i det nu mycket betungande petitaarbetet vid lärosätena om förslaget genomföres. Lärarkollegiet vill därför ej motsätta sig detta. I enlighet med universitetsutredningens förslag måste dock konsistoriet såsom universitetets styrelse hållas underrättat om fakulteternas och sektionernas petita samt i erforderlig omfattning från de synpunkter, konsistoriet har att företräda, nämligen de organisatoriska och administrativa, yttra sig över dem.

Lärarkollegiet vid medicinska högskolan i Umeå, till vars yttrande organisationskommittén anslutit sig, anför:

Till konsistoriets uppgifter vill lärarkollegiet lägga skyldigheten att yttra sig över fakulteterna/sektionernas petita. Konsistoriet skulle härigenom få ökade möjligheter att samordna och leda universitetets utbyggnad, vilket torde vara särskilt viktigt när det gäller frågor, som rör mer än en fakultet.

Lärarkollegiet vid tandläkarhögskolan i Malmö anför:

Kollegiet finner att utredningen syftar till en viss upplösning av universitetets centrala roll för fakulteter och institutioner speciellt för förhållandet gentemot kanslersämbete och departement. Viktiga uppgifter, t. ex. petita-arbete, vilka förut ansetts tillhöra universitetets gemensamma angelägenheter, överförs exklusivt till fakulteterna. Med hänsyn till de intressen kollegiet har att bevaka, väcker emellertid denna tendens till decentralisering av universitetsfunktioner och självständiggörande av fakulteterna ingen gensaga från kollegiet.

Kanslern anför följande:

Den föreslagna ordningen, som sammanhänger med utredningens uppfattning om petitaärendenas handläggning på kanslersnivån, ansluter sig också till utredningens grundtanke att vetenskapliga bedömningar på det lokala planet skall äga rum uteslutande på fakultetsnivå. Ett genomförande av förslaget torde komma att medföra en avsevärd minskning i konsistoriets arbete samt möjliggöra en snabbare handläggning av petitaärendena på det lokala planet. Oavsett hur frågan om petitaärendenas handläggning på det centrala planet löses, anser jag mig därför kunna — ehuru icke utan tvekan — tillstyrka den föreslagna omläggningen på det lokala planet. Jag anser dock att konsistoriet obligatoriskt bör yttra sig över fakulteternas förslag.

Lärarkollegiet vid farmaceutiska institutet, vars yttrande institutets styrelse åberopat såsom eget utlåtande, anför:

Lärarkollegiet förordar, att av fakulteterna till vederbörande fakultetsberedning ställda petitaframställningar och övriga planeringsförslag överlämnas till konsistoriet för yttrande, huvudsakligen ur organisatorisk och administrativ synpunkt. Härigenom kan fakultetsberedningen taga del av fakulteternas förslag i oförändrad form, samtidigt som fakultetsberedningen genom konsistoriet med sin kännedom om lokala förhållanden får en samlad bedömning av universitetets totala behov.

Avdelningskollegiet för teknisk fysik vid tekniska högskolan i Stockholm anför:

Avdelningskollegiet vill även till behandling upptaga de kommande avdelningarnas (sektionernas) handläggande av petitafrågor. Avdelningskollegiet ansluter sig till utredningen i vad avser dessa frågor. Sektionerna bör sålunda själva till vederbörande fakultetsberedning ingiva petitaförslag. Avdelningskollegiet är medvetet om att detta innebär ett betydande ökat ansvar men finner anordningen ofrånkomlig för att nå paritet med motsvarande universitetsfakulteter, som framför sina äskanden direkt. Detta är särskilt viktigt vid en teknisk högskola, eftersom sektionerna (avdelningarna) F och K där har att vända sig såväl till fakultetsberedningen för matematik och naturvetenskap som till fakultetsberedningen för de tekniska vetenskaperna. Avdelningskollegiet finner liksom utredningen, att konsistoriet (kollegienämnden) skall yttra sig över sektionernas förslag. Som även antydes i utredningens skrivning, bör detta konsistoriets yttrande innehålla högskolans egna synpunkter på sektionernas resurser i förhål-

lande till varandra, lokalfrågor m. m., under det att planeringen av institutionernas utveckling och resurser samt relationerna till landets samlade forsknings- och utbildningskapacitet ankommer på sagda fakultetsberedningar.

Lärarkollegiet vid tekniska högskolan i Stockholm anser att konsistoriets uppgifter — utöver vad universitetsutredningen föreslagit — bör omfatta jämväl åliggande att avge yttrande över sektionernas förslag till anslagsäskanden. Lärarkollegiet fortsätter:

Anslagsäskanden skall enligt lärarkollegiets mening utarbetas av varje institutionsföreståndare eller i vissa fall i samråd med andra berörda institutionsföreståndare. Dessa anslagsäskanden skall inges till berörd sektion vilken har att utarbeta sektionens äskande varvid i vissa fall samråd förutsättes ske mellan av samma ärende eller fråga berörda sektioner. Sektionens äskande ställes sedan till fakultetsberedningen men ingives till konsistoriet varefter konsistoriet med eget yttrande har att vidarebefordra sektionernas äskanden till fakultetsberedningen.

Lärarkollegiet vid Chalmers tekniska högskola yttrar:

Även om det kan förutsättas att den centrala beredningen genom besök vid lärosätena håller sig väl underrättade om sektionernas behov av personella resurser m. m., synes det motiverat, att konsistoriet såsom lärosätets styrelse yttrar sig över petitaförslagen.

Konsistoriets yttrande torde innefatta en översiktsbild av de ingivna äskandena — samt där så bedöms nödvändigt — en angelägenhetsgradering av dessa.

Överstyrelsen för de tekniska högskolorna anför i huvudsak följande:

Rent principiellt sett framstår uppgiften att framlägga petita som ett väsentligt led i det organs verksamhet, som skall utöva en allmän vård och tillsyn över en läroanstalts verksamhet och det planeringsarbete för de gemensamma resursernas utbyggnad, som även enligt utredningens tanke under alla förhållanden skulle utföras inom den lokala universitets/högskolestyrelsen, måste självfallet vara beroende av planläggningsarbetet för lärosätet i övrigt.

Möjligt är att för universitetens del den av utredningen föreslagna ordningen kan vara lämplig. Beträffande de tekniska högskolorna gäller emellertid, att verksamhetsområdena för olika avdelningar i flertalet fall gripa in i varandra i en utsträckning som icke torde ha sin motsvarighet vid övriga lärosäten. Överstyrelsen vill erinra om att exempelvis vid flera avdelningar teknologerna under första och andra läroåret åtnjuta undervisning i huvudsak i grundläggande ämnen och sålunda av lärare knutna till avdelningen för teknisk fysik, dvs. en annan avdelning än elevens egen fackavdelning. Vidare bör erinras om att flera avdelningar inom en teknisk högskola till inriktning och innehåll stå varandra betydligt närmare än sektionerna vid ett universitet.

Detta gör för de tekniska högskolornas del, att planläggningen av utbildningen och utvecklingen inom de olika avdelningarna bör hållas samman på ett särskilt sätt. Enligt överstyrelsens mening kräver detta i sin tur att anslagsframställningarna utformas i ett sammanhang. Ett i efterhand avgivet yttrande över centrala delar av petita kan enligt överstyrelsens åsikt ej tillgodose samordningsbehovet härutinnan. Överstyrelsen vill därför bestämt förorda, att — såvitt gäller de tekniska högskolorna — uppgiften att framlägga petita bibehålles hos det lokala styrelseorganet (kollegienämnden). Vid sitt ställningstagande till förevarande spörsmål har överstyrelsen ej förbisett angelägenheten av att vederbörande fakul-

tetsberedning beredes erforderlig tid för behandling av högskolornas petita. Det är emellertid överstyrelsens övertygelse, att den tidsförlust med avseende å påbörjandet av behandlingen av från lärosätena inkommande petitaframställningar, som uppstår för fakultetsberedningen genom att sektionernas (avdelningarnas) förslag ej ingivas direkt till beredningen, mer än väl kommer att uppvägas av tidsvinsten i beredningens arbete av att erhålla ett av det lokala styrelseorganet (kollegienämnden) genomarbetat förslag till anslagsäskanden. Härtill kommer att den förutsatta förstärkningen av den lokala förvaltningsorganisationen bör — vill det synas överstyrelsen — vara ägnad att möjliggöra en förkortning av den tid, som för närvarande åtgår för petitaarbetet vid högskolorna.

C. Universitets/högskolestyrelsens organisation

Remissdiskussionen rörande universitetsutredningens förslag till utformning av den lokala universitets/högskolestyrelsen samt förslagen rörande de skilda styrelseorganens sammansättning och ställning har varit mycket omfattande. Jag redovisar i detta avsnitt diskussionen i vad avser den enskilda styrelsen, varefter jag i ett följande avsnitt redovisar yttrandena över förslaget om samarbetsnämnder i Lund, Göteborg och Stockholm.

Svenska Arbetsgivareföreningen och *Sveriges Industriförbund* anför i sitt gemensamma yttrande följande:

I fråga om den lokala universitets/högskolestyrelsen vill organisationerna som sin uppfattning uttala, att det är utomordentligt värdefullt att bevara ett betydande mått av akademisk självstyrelse på denna nivå av organisationen. Något lekmannainflytande i den lokala universitetsstyrelsen kan med hänsyn till de på styrelsen ankommande arbetsuppgifterna icke anses behövt. Organisationerna tillstyrker sålunda utredningens förslag i denna del. Vid detta sitt ställningstagande har organisationerna utgått från att näringslivets inflytande på lokal universitetsnivå bör komma till uttryck genom de utbildningsråd som utredningen föreslår och att detta inflytande enligt förslaget kommer att förstärkas. De biträder vidare förslaget att rektor skall väljas av de ordinarie akademiska lärarna för viss tid i sänder. Organisationerna är medvetna om att en sådan valprocedur kan tänkas leda till att den utsedde rektorn icke besitter sådan administrativ förmåga, som kräves i en mera omfattande universitetsförvaltning. De är emellertid av den uppfattningen, att detta knappast utgör någon nämnvärd olägenhet, förutsatt att de administrativa göromålen vid universiteten, såsom utredningen förordat, kommer att handhavas av en väsentligt förstärkt organisation.

En förstärkning av den administrativa apparaten vid universiteten med en högt kvalificerad befattningshavare såsom chef är även enligt organisationernas mening ofrånkomlig. Å andra sidan har inom industrin förhågor uttalats att utredningens förslag — särskilt att universitetsrådet skall ingå i rektorsämbetet — kan vara ägnat att skapa en dualism mellan rektor och den administrative chefen som kunde få icke önskvärda konsekvenser. För samarbetet mellan universiteten och näringslivet — ett samarbete som särskilt i fråga om de tekniska högskolorna är värdefullt — vore det utan tvivel väsentligt att näringslivets män kan vända sig till en rektor, som verkligen är universitetets chef. Det har också ansetts tveksamt om ett »dubbelkommando» av detta slag blir funktionsdugligt.

Organisationerna har emellertid utgått från att det också varit utredningens avsikt att universitetsrådet trots sin i mycket självständiga ställning skall vara underställd rektor och att fördenskull några komplikationer inte skall behöva uppkomma. För att emellertid full klarhet härutinnan skall skapas vill organisationerna förorda att universitetsrådet icke skall ingå i rektorsämbetet.

Sveriges Hantverks- och Industriorganisation (SHIO) anför väsentligen följande:

SHIO förordar, att rektor fungerar som högsta förvaltningschef. Det är av väsentlig betydelse att rektor, som utredningen föreslår, väljes med hänsyn till vetenskapliga och pedagogiska kvalifikationer. Endast en person med de gedigna kunskaper om och insikter i respektive lärosätes speciella problem och arbetsförhållanden, som en sålunda meriterad rektor äger, kan utöva den ledning och utföra de representativa uppgifter, som åvilar chefen för ett universitet eller en högskola. Rektor bör vid sin sida få en hög administrativ tjänsteman, enligt utredningens förslag betitlad universitetsråd.

Universitetets lokala administrativa ledning bör i enlighet med utredningens förslag åvila ett konsistorium, i vilket rektor ingår som ordförande och universitetsrådet som föredragande inom sitt verksamhetsfält. Ansvar för det direkta vetenskapliga och pedagogiska arbetet bör åvila fakulteter och sektioner.

Skånska Ingenjörsklubben anför:

Ingenjörsklubben delar helt utredningens åsikt att rektor bör väljas av universiteten själva. Prarektor bör utses av samma församling, men icke utväljas bland dekanerna.

Universitet och tekniska högskolor är mycket stora förvaltningsenheter med årsomsättning på flera tiotal miljoner kronor. Ingenjörsklubben delar därför utredningens åsikt att förvaltningen bör förstärkas med förvaltningschef. Förvaltningschefen skall vara en högt kompetent person i minst professors löneklass, men det måste dock göras helt klart, att rektor är läroanstaltens chef och högsta företrädare — något dubbelkommando kan ej tolereras.

Styrelsen för Kooperativa Förbundet accepterar universitetsutredningens förslag rörande organisationen av den lokala universitets/högskolestyrelsen. Gentemot vad som anföres i det särskilda yttrandet av en av utredningens experter anför styrelsen:

Styrelsen anser att den väsentliga frågan i dessa avseenden blir om den föreslagna organisationen får den administrativa slagkraft som utredningen förutsätter. Styrelsen kan icke finna, att de akademiska intressegruppernas strävanden i de avseenden det här är fråga om, kan vara annat än positiva inslag i det organisatoriska arbetet.

Svenska Teknologföreningen anför i huvudsak följande:

Universitetsutredningen föreslår att det omedelbara ansvaret för själva administrationen skall läggas på administrativa cheftjänstemän (universitetsråd). Därigenom skulle rektorerna helt kunna ägna sig åt forskningen och den vetenskapliga utbildningen. Svenska Teknologföreningen anser att stora problem kan komma att uppstå i denna form av dubbelkommando, eftersom högskolornas verksamhet är av den karaktären att en fortlöpande kontakt mellan den admi-

nistrativa och den utbildande sektorn kräves. Detta samarbete anser föreningen bli bäst realiserat om rektor i alla frågor är högskolans chef och att han under sig har den nödvändiga förvaltningspersonalen.

Tekniska Samfundet i Göteborg yttrar väsentligen följande:

Tekniska Samfundet avstyrker att befattningar som universitetsråd inrättas att under konsistoriet och vid rektors sida vara chef för läroanstaltens förvaltning. Det torde vara att vänta att en sådan uppdelning av läroanstaltens ledning kommer att medföra åtskilliga kompetenstvister och svårigheter.

Läroanstaltens administrations- och förvaltningsorgan bör enligt Tekniska Samfundets åsikt sortera under rektor »såsom universitetets högste företrädare». För att den av utredningen föreslagna decentraliseringen av besluten skall bli möjlig förefaller det Tekniska Samfundet rimligt att rektor bör vara Kungl. Maj:ts förtroendeman och inte vetenskapsmännens valda representant. Vid förordnande av rektor skulle därvid hänsyn tas även till administrativa meriter. Tekniska Samfundet föreslår därför att det utredes om rektor i denna sin egenskap bör förordnas, efter lärarkollegiets hörande, av Kungl. Maj:t.

Smålands och Blekinge handelskammare anför väsentligen följande:

Beträffande den lokala styrelseorganisationen menar handelskammaren att denna bör såsom hittills vila på ett betydande mått av självstyrelse för universiteten och högskolorna. Någon anledning att rubba den nuvarande maktbalansen mellan de politiska makthavandena å ena sidan och universiteten och högskolorna å den andra, föreligger icke. Handelskammaren vill därför förorda universitetsutredningens förslag att det av den akademiska församlingen utsedda konsistoriet skall fungera som högsta styrande organ med en av samma församling utsedd rektor i spetsen.

Förslaget att rektorsämbetet skall ombildas och bestå av två högsta chefs-tjänstemän, nämligen rektor som har hand om de akademiska angelägenheterna och en särskild befattningshavare i samma ställning, universitetsrådet, med uppgift att leda administrationen i övrigt måste handelskammaren bestämt avstyrka såsom utgörande en högst olycklig konstruktion. En dylik dubblering av ledningen måste här som eljest ge upphov till ständiga kompetenskonflikter. Förvaltningens effektivitet måste bli lidande härpå. I än högre grad skulle olägenheterna av ett dylikt system med dubbelkommando framträda, därest statskontorets tanke på en generaldirektör i spetsen för förvaltningen skulle vinna gehör. Angeläget är att ledningen blir enhetlig.

Skånes handelskammare anför i huvudsak följande:

Den nuvarande lokala styrelseorganisationen vilar på självförvaltningens princip. Om denna principiella självstyrelse för universiteten och högskolorna bör man enligt handelskammarens mening på allt sätt slå vakt. Den har, såvitt handelskammaren kunnat finna, i allmänhet fungerat väl. Att i universitetsutredningens förslag denna självstyrelse i väsentliga stycken bibehålles med konsistoriet såsom högsta styrande organ och med en rektor som högste styresman, utsedd av den akademiska församlingen på sätt nu sker, kan handelskammaren icke annat än hälsa med tillfredsställelse.

Någon anledning att särskilja de akademiska och administrativa funktionerna synes icke föreligga. Att som statskontoret föreslår anförtro den administrativa ledningen på lokal nivå åt en av Kungl. Maj:t utsedd ämbetsman med generaldirektörs ställning, skulle införa en dualism i organisationen, som sannolikt

komme att få ytterst olyckliga konsekvenser för hela förvaltningen. Här som inom näringslivet torde en enhetlig ledning bäst främja effektiviteten. Även universitetsutredningen synes med sitt förslag, att vid rektors sida skulle placeras ett universitetsråd som chef för administrationen, skatta åt liknande dualistiska tankegångar. En sådan ordning synes mindre välbetänkt, då den torde inrymma rika möjligheter till kompetenskonflikter under förutsättning att icke denne ämbetsman underställes rektor och hans befogenheter klart begränsas.

Handelskammaren i Göteborg anför bl. a.:

Trots de försök till gränsdragning, som gjorts av utredningen, synes det svårt att få någon konkret bild av kompetensfördelningen mellan rektor och universitetsråd. Såvitt handelskammaren kan finna måste en organisatorisk anordning av denna art i praktiken få olyckliga konsekvenser. Handelskammaren har den uppfattningen, att den högsta ledningen av universiteten och högskolorna alltjämt bör ligga hos en rektor, vald av lärosätets egna professorer, eventuellt utökade på lämpligt sätt med vissa andra kategorier av lärare och ämbetsmän.

Handelskammaren i Gefle anför:

Handelskammaren finner det vara värdefullt, om de akademiska läroanstalterna får behålla sin lokalt kollegiala självstyrelse, även då det gäller ekonomin. Det måste nämligen anses viktigt, att vetenskapen garanteras möjlighet att fritt välja forskningsobjekt och metod. Kravet på universitetens och högskolornas självständighet får därför icke tillbakasättas. En avvägning av detta krav på självstyrelse och rörelsefrihet mot det offentliga krav och intressen kan enligt kammarens mening mycket väl ske på det sätt universitetsutredningen föreslagit. Handelskammaren, som finner universitetsutredningens förslag vara väl ägnat att ge den lokala universitetsorganisationen smidighet och effektivitet i sitt arbete, förordar således en lösning enligt dess riktlinjer framför statskontorets förslag.

Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare anför:

Handelskammaren ansluter sig till statskontorets förslag, vilket innebär, att den differentierade organisationen får slå igenom i de högsta lokala styrelseorganen. Handelskammaren anser nämligen, att den av universitetsutredningen förordade organisatoriska lösningen med styrelseorgan av både administrativ och akademisk karaktär utgör ett avsteg från de grundläggande organisationsprinciper, som utredningen i övrigt har tillämpat.

Handelskammaren förordar även statskontorets förslag vad avser den högsta administrativa styrelsen med en ämbetsman med generaldirektörs ställning som högsta beslutande instans. Likaså anser handelskammaren, att den lokala administrativa ledningen och den tillhörande administrationen göres gemensam för samtliga läroanstalter på en ort.

Svenska Stadsförbundet och Svenska Landskommunernas Förbund anför i likalydande yttranden i huvudsak följande:

Ett universitet betyder självfallet mycket för den stad och den region där det är beläget. Detta gäller inte bara de redan bestående lärdomssätena utan säkerligen i än högre grad de städer till vilka nyupprättade universitet eller andra högre läroanstalter lokaliseras. För både stadens och universitetets utveckling är det nödvändigt med en samverkan mellan de båda myndigheternas olika organ

i frågor av gemensamt intresse. Som exempel på dylika ämnen kan nämnas frågor och synpunkter beträffande stadsplanens utformande, tillgodoseendet av universitetets eller högskolans behov av mark för byggnader och anläggningar av olika slag, en för studenterna särskilt anpassad bostadsproduktion, fritids- och gemensamhetsanläggningar samt studentsociala åtgärder etc. Styrelsen anser sig böra framhålla dels vikten av att administrativa förutsättningar skapas för smidiga kontakt- och förhandlingsformer mellan å ena sidan universitet och högskolor och å andra sidan vederbörande kommun, dels önskvärldheten av att det organ som skall företräda universitetet i dylika sammanhang verkligen blir förhandlingsdugligt och får kompetens att förhandla å universitetets eller högskolans vägnar i alla de frågor, som kan komma upp till överläggning. Inte minst viktigt i dylika sammanhang är att besked i god tid kan lämnas beträffande olika ställningstaganden och planerade åtgärder från universitetets sida. Det synes styrelsen som om dessa frågor måhända inte tillräckligt beaktats av de sakkunniga och det kan ifrågasättas om inte utredningen borde kompletteras med särskilda överväganden just med hänsyn till ovan relaterade förhållanden.

SFS anför i huvudsak följande:

SFS vill hänvisa till de allmänna synpunkter, som anföres i utredningens inledande kapitel rörande den centrala problematiken kring avvägningen mellan å ena sidan behovet av en effektiv förvaltning, å andra sidan de aktiva forskarnas legitima önskemål att få ett betryggande inflytande över vetenskapliga bedömningsärenden.

Frågan om styrelseorganens sammansättning är vidare, som utredningen likaledes anför, nära beroende av den grad av decentralisering man önskar för de administrativa uppgifterna. Vill man ge de akademiska intressegrupperna ett avgörande inflytande i de lokala styrelseorganen, kan man knappast föreslå en ökad decentralisering inom universitets- och högskoleförvaltningen.

Utredningen har föreslagit dels att styrelsen skall befrias från alla moment som innebär en vetenskaplig bedömning, dels en icke obetydlig decentralisering av administrativa funktioner. Likväl har utredningen i strid mot det här redovisade resonemanget stannat för en lösning som innebär, att styrelsen lägges i händerna på forskarnas förtroendemän genom ett konsistorium bestående av rektor samt fakulteternas och sektionernas dekaner. Den motivering som anföres härför är »nödvändigheten av ett förtroendeförhållande mellan förvaltningen och forskarna». *SFS* kan inte finna att detta leder till slutsatsen, att forskarna själva bör bära ansvaret för administrationen. Organisationen vill också än en gång betona det önskvärda i att de i görligaste mån friställes för sina egentliga uppgifter: forskning och undervisning. *SFS* har i stället övervägt ett förslag, innebärande att konsistoriet ersättes med en av Kungl. Maj:t utsedd kollegial styrelse. I denna borde lämpligen ingå bland annat rektor och prorektor som vetenskapsmännens företrädare, chefen för den lokala förvaltningen samt en representant för läroanstaltens studentkår. Därutöver skulle styrelsen sammansättas av företrädare för allmänna intressen, inklusive för näringslivet och kommunala myndigheter. En på så sätt sammansatt styrelse skulle kunna spela en framträdande roll för planeringen på sikt av läroanstaltens utveckling och utbyggnad, särskilt i frågor rörande fastighets- och markförvärv. Det bör särskilt understrykas att denna planering även bör omfatta studentbostadsbyggandet. En direkt anknytning till näringslivet kan innebära en klar fördel för planeringsarbetet, exempelvis för att främja ett utnyttjande av industrins resurser inom forskningen samt anskaffande av lärarkrafter i bristämnen.

En lösning av det här antydda slaget förutsätter en långtgående delegering från styrelsen till förvaltningschefen. Denne bör direkt underställas universitets/högskolestyrelsen.

SFS ställer sig tvekande till förslaget om ett särskilt rektorsämbete bestående av rektor och universitetsrådet. I betänkandet nämns, att vissa delegationsärenden ej bör handläggas av förvaltningschefen ensam. Några exempel på sådana ärenden har dock ej givits, och organisationen ifrågasätter om behov av en sådan delegationsmöjlighet reellt föreligger. Vidare skulle rektorsämbetet direkt åläggas vissa uppgifter. SFS kan inte tillstyrka att föreståndare för gemensamma anläggningar skall utses av rektorsämbetet; den uppgiften bör i stället åvila styrelsen. Det är tveksamt om de återstående, i betänkandet omnämnda uppgifterna — tillsynen över att institutionerna förvaltas i enlighet med gällande föreskrifter samt vissa rutinärenden, exempelvis ledigförklarande av vissa tjänster — är av den betydelsen och omfattningen att de kräver inrättandet av ett rektorsämbete.

SUHAF anför:

SUHAF anser principiellt, att vetenskapsmännen skall frikopplas från de administrativa avgörandena inom universitetsväsendet. Som en följd härav ansluter sig förbundet till statskontorets förslag, att den lokala administrativa ledningen skall läggas hos en av Kungl. Maj:t utsedd generaldirektör.

SUHAF ansluter sig också till statskontorets förslag om inrättande av ett universitetets råd vid varje läroanstalt.

Beträffande de akademiska styrelseorganen i statskontorets förslag (rektor, prorektor, konsistorium) yrkar *SUHAF* bestämt ett helt annat valsystem än det föreslagna. Rektor, prorektor och ledamöterna av konsistoriet bör utses av ett valkollegium med företrädare för samtliga lärarkategorier samt studenter. Detta krav gäller självklart också, om den av utredningen föreslagna styrelsen skulle genomföras.

En annan uppfattning redovisas av *Universitetslärarförbundet (ULF)*, som anför i huvudsak följande:

Konsistorierna och rektorerna måste ges en betydligt starkare ställning än som universitetsutredningen förordat och de nuvarande större konsistorierna bör på visst sätt bibehållas. Enligt utredningens förslag får man icke en enhetlig ledning för universiteten och ansvarsfördelningen i toppen är mycket oklar. *ULF*, som anser detta vara en väsentlig brist i förslaget, förordar för sin del att konsistorierna icke blott till namnet utan även till gagnet blir universitetens styrelse. Rektor skall närmast under konsistoriet vara chef för hela universitetet.

Enligt förbundets mening talar många skäl för ett bibehållande av en motsvarighet till nuvarande större akademiska konsistoriet för behandling av de viktigaste principfrågorna. För att få bättre garantier för en tillfredställande belysning av ärendena måste varje fakultet få minst tre ledamöter i konsistoriet.

Rektor, ordförande, prorektor, vice ordförande, och dekanerna (ej prodekanerna) bildar tillsammans *dekankollegiet*, på vilket huvuddelen av de icke rutinmässiga avgörandena förutsätts skola läggas.

Som inledningsvis anförts måste särskilda visstidstjänster (6 år) som rektor inrättas. Rektorerna skall närmast under konsistorierna och dekanerkollegierna vara chefer för hela universiteten inklusive universitetsförvaltningen och måste därför förutsättas vara heltidsengagerade för denna uppgift och sålunda helt frikopplade från forskning och undervisning.

Rektor bör väljas av de av läroanstaltens lärare, som äger säte och stämma i någon av läroanstaltens fakulteter/sektioner jämte överbibliotekarien och valet fastställas av Kungl. Maj:t.

Förbundet anser, att *prorektor* bör väljas av samma församling som rektor och ej av konsistoriet.

Enligt förbundet synes det icke vara nödvändigt att lägga det närmaste ansvaret för denna förvaltning på en chefsadministratör, universitetsrådet. De 3 avdelningscheferna kan och bör i stället vara direkt underställda den heltidsanställda rektorn.

SACO anför följande:

SACO tillstyrker inrättandet av en administrativ chefsbefattning vid universiteten. I utredningens förslag ter sig emellertid kompetensfördelningen mellan rektor och den administrative chefstjänstemannen något oklar. Fastän *SACO* har uppfattat utredningens avsikt så, att universitetsrådet trots sin relativt självständiga ställning skall vara underställd rektor, finns det enligt *SACO*:s uppfattning anledning att antaga att risk för ett »dubbelkommando» kan uppkomma. En lösning av detta problem vore, att rektor formellt gjordes till chef för förvaltningen. En sådan ordning skulle emellertid icke vara förenlig med den inställningen, att de befattningshavare som »producerar» vid universiteten — forskare och universitetslärare — ostört skall ägna sig åt dessa uppgifter. Den närmast liggande lösningen av problemet är att så långt som möjligt stadgeenligt skapa klara gränser, varvid den administrative chefstjänstemannen svarar för de rent administrativa arbetsuppgifterna. Han blir därvid direkt underställd universitetets styrelse, konsistoriet, vars ordförande är rektor.

För att ge ökad belysning åt ärendena bör konsistorierna förstärkas med ytterligare en representant för varje fakultet. *SACO* anser, att de den administrative chefen närmast underställda cheferna även bör ingå i konsistoriet.

Utredningen föreslår, att rektor som nu skall utses genom val. Ehuru en sådan procedur måste anses föråldrad, kan *SACO* tillstyrka förslaget med hänsyn till att rektor utåt skall representera universitetet och därmed dess lärare.

För chefen för universitetsadministrationen har utredningen föreslagit benämningen universitetsråd. *SACO* finner denna titulatur olämplig. Rådstiteln motsvarar enligt *SACO*:s mening — i jämförelse med svensk statsförvaltning i övrigt — icke den ställning som chefstjänstemannen har. Även med hänsyn till att det inom den föreslagna organisationen förekommer ett organ på universitetskanslersnivå — utbildningsråd — med vilka universitetsrådet kan förväxlas, bör titeln ändras. *SACO* föreslår, att chefstjänstemannens titel blir akademidirektör.

TCO yttrar väsentligen följande:

Det mest omvälvande i utredningens förslag avser den lokala universitetsstyrelsen. Man kan här urskilja två grundtankar, som varit vägledande för utredningens ställningstagande: dels strävan till ökad decentralisering, dels den inledningsvis berörda målsättningen att dra gränser mellan å ena sidan ärenden som kräver enbart vetenskaplig bedömning och å andra sidan ärenden av mera renodlat administrativ art. Denna gränsdragningsfråga bedömer också *TCO* som kärnpunkten i problematiken. Utredningens diskussion härav är synnerligen intressant. Den utmynnar emellertid i förslag, som har utpräglad kompromisskaraktär med därav betingade svagheter.

Det synes *TCO*, som om den ställning universitetsrådet (motsvarande) skulle komma att få i flera hänseenden måste bli oklar. Sålunda kan beträffande rela-

tionerna till rektor noteras, att utredningens beskrivning av rektors och universitetsråds allmänna uppgifter föga skiljer sig från varandra. Det kan alltså konstateras, att man skulle få två personer i chefsställning med till en del sammanfallande funktioner och ansvar. Dylika konstruktioner torde i allmänhet inte förbättra en förvaltningsapparats funktionsduglighet. Visserligen skulle inom rektorsämbetet universitetsrådet vara underordnad rektor (dock med självständig reservationsrätt). Men å andra sidan förutsätts delegation av ärenden från konsistorium kunna ske till universitetsrådet som förvaltningschef — men *inte* till rektor.

Enligt TCO:s mening är det tveksamt, om utredningens förslag i här nämnda avseenden skulle fylla erforderliga krav på administrativ effektivitet hos universitetsförvaltningen. Det är väl inte heller ovedersägligt, att »förtroendeförhållandet mellan förvaltningen och forskarna» skulle bli det allra bästa.

TCO har vidare en principiellt viktig invändning mot sammansättningen av den lokala styrelsen, konsistoriet. Denna skulle — med undantag av universitetsrådet — enbart bestå av akademiker, som utsetts av akademikerna själva. Den lokala styrelsen skulle med andra ord vara en helt intern akademisk angelägenhet. TCO finner inte detta rimligt med tanke på att den lokala universitetsstyrelsen måste uppbära ansvaret för en verksamhet, som har den största betydelse för samhället som helhet och som dessutom bekostas med allmänna medel. I en styrelse av detta slag bör samhällsintresset tillgodoses genom representanter också för det allmänna.

Enligt TCO:s mening torde statskontorets modell för den lokala styrelsen ge den effektivaste administrationen. Mot den modellen kan emellertid invändas, att den ger alltför stor makt åt den administrative chefen. Vidare kan mot statskontorets förslag sägas, att det visserligen ger utrymme åt allmänintresset men att detta inte sker på det ansvarsplan som är önskvärt.

TCO förordar en lokal universitetsstyrelse efter ungefär följande modell:

På varje universitetsort inrättas en *lokal universitetsstyrelse* med högsta ansvaret på den lokala nivån för de akademiska läroanstalterna på orten. I denna ingår av de akademiska lärarna vald rektor som självskriven ordförande, på samma sätt utsedd prorektor, ytterligare två av den akademiska församlingen valda representanter, den av Kungl. Maj:t tillsatta högste förvaltningschefen (universitetsrådet) samt fem andra ledamöter, vilka utses av Kungl. Maj:t som företrädare för allmänna intressen.

Under den lokala universitetsstyrelsen fungerar universitetsrådet som *högste lokale förvaltningschef*, och till denne delegerar styrelsen alla ärenden av förvaltningsmässig art.

Under universitetsrådet ordnas *den gemensamma lokala förvaltningen* med avdelningar allt efter funktioner.

De akademiska organen — fakulteterna/sektionerna samt den akademiska församlingen och konsistorium med rektor som ordförande — behålls för akademiska angelägenheter i enlighet med statskontorets förslag.

Med här föreslagen modell borde man kunna vinna fördelarna i statskontorets förslag och skapa en effektiv förvaltning med långtgående samordning av läroanstalter på samma ort men utan de med statskontorets förslag förenade riskerna för administrativt övervälde och alltför långt driven byråkratisering. Man skulle vidare ha säkerställt allmänintressets inflytande och därmed även gett reella möjligheter för en decentralisering till lokal nivå i enlighet med intentionerna från både utredningen och statskontoret. En decentralisering av viktiga ärenden kan rimligen inte ske utan att allmänintresset blir företrätt i den lokala styrelsen.

Sveriges Konservativa Studentförbund anför:

Förbundet ställer sig i huvudsak positivt till utredningens förslag till lokal styrelse. Möjligen kan man ifrågasätta om det inte hade varit rationellt att knyta samman närbelägna lärosäten än fastare än som föreslagits i utredningen.

Utredningens förslag till uppdelning i administration och akademisk förvaltning förefaller att bättre än statskontorets tillvarata de mest värdefulla elementen i universitetens självstyrelse. Med hänsyn till den mycket starka ställning som universitetsråden kommer att få bör tjänsterna ledigförklaras i vanlig ordning och konsistoriet därefter ges tillfälle till yttrande över inkomna ansökningar.

Utredningen föreslår att rektor som omväljes för en tredje period skall få personlig professur vid återinträdandet i vetenskaplig tjänst, medan den ordinarie professuren ledigförklaras. Detta förslag finner förbundet i princip tillfredsställande men anser att så bör ske senast då rektor omväljes för sin andra period. Om så befinnes önskvärt bör emellertid tjänsten utlysas redan tidigare.

Den snabba expansionen av universiteten skapar på den lokala nivån behovet av en förstärkt administration. Det förefaller oss naturligt att den erforderliga personalen utgöres av fackmän, såsom fallet är inom en växande del av samhället i övrigt, även dess privata sektor.

Chefsbefattningen i denna administration måste på grund av sin betydelse göras konkurrenskraftig gentemot andra statliga och privata topptjänster av motsvarande slag, vilket vinnes genom att innehavaren placeras på B-löneplan.

Universitetets rektor, vald av de ordinarie lärarna, komme icke att leda den administrativa apparaten, men skulle entydigt vara forskningens och undervisningens talesman. Såsom ordförande i läroanstaltens råd är han dess representant i alla icke specifikt administrativa sammanhang.

Förbundets uppfattning, vad gäller lämpligheten att dela de akademiska och administrativa funktionerna inom styrelsen, sammanfaller således delvis med statskontorets förslag till organisation. Detta är emellertid icke fallet vad gäller administrationens befogenheter.

Stor frihet är i de demokratiska länderna av tradition tillerkänd universiteten i deras arbete, icke blott forskning. Detta fria arbete utföres av institutionerna och vi ser i en klar boskillnad mellan deras och administrationens kompetensområden en säkrare garanti för dess bibehållande än i ett akademiskt inflytande över administrationen via en rektor med dubbla uppdragsgivare. Att en sådan boskillnad kan upprätthållas är en central och helt avgörande förutsättning för att statskontorets förslag på denna punkt skall kunna accepteras. Vi finner således till skillnad från statskontoret att tillsättning av institutionsprefekt är en självklart akademisk angelägenhet och bör åvila konsistorium liksom nu är fallet.

Centerns Studentförbund anför:

Studentförbundet kan inte dela statskontorets uppfattning om nödvändigheten av en uppdelning på två organ, ett för administrativa ärenden och ett för akademiska ärenden. Studentförbundet kan emellertid inte heller dela utredningens uppfattning om nödvändigheten av ett organ bestående enbart av representanter för de ordinarie akademiska lärarna (jämte lärosätets administrative chef). Studentförbundet anser liksom utredningen, att många av de frågor som den lokala styrelsen kommer att handlägga »fordrar ett inslag av akademisk bedömning». Detta tillgodoses emellertid genom beredningen i fakulteter eller för tillfället bildade kommittéer av »akademisk karaktär». Beslutet bör däremot fattas av ett allsidigt sammansatt organ representerande jämte akademisk och administrativ

sakkunskap jämväl samhällsintresset, studenternas intressen och de lokala (kommunala) intressena.

Vi vill därför föreslå, att universitetets ledning ges åt en styrelse på förslagsvis 11 personer med universitetets rektor som ordförande. I styrelsen bör därjämte ingå förvaltningschefen, prorektor, ytterligare någon representant för de akademiska lärarna, studentkårens ordförande samt sex personer utsedda av Kungl. Maj:t. De sistnämnda bör representera kommunala myndigheter, näringsliv och det allmänna samhällslivet samt i övrigt äga intresse för universitetens och högskolornas angelägenheter.

Sveriges Socialdemokratiska Studentförbund anför:

Förbundet anser att vetenskapsmännen skall frikopplas från det administrativa arbetet inom universitetsorganisationen. Som en följd härav ansluter sig förbundet till statskontorets förslag att den lokala administrativa ledningen bör utövas av en av Kungl. Maj:t efter förslag av universitetets råd utsedd generaldirektör. Förbundet ansluter sig alltså även till förslaget om ett universitetets råd.

När det gäller de riktlinjer efter vilka organisationen skall uppbyggas, kan man förenklat säga att det finns två tänkbara synsätt. Det ena ser i administrationens chef främst en företrädare för de högre vetenskapsmännen, dvs. en förtroendemän för lärarna. De andra vill i organisationens chef främst se en företrädare för den centrala förvaltningen, dvs. en generaldirektör utsedd av Kungl. Maj:t. Förbundet föredrar liksom statskontoret detta senare synsätt, medan det anser att utredningens kompromiss är ohållbar och utan egna fördelar.

Beträffande det akademiska konsistoriet vill förbundet framhålla att det, som en konsekvens av förbundets krav på en organisation där institutionerna är de centrala enheterna, främst kommer att bli ett organ för information och samråd ovanför fakulteterna men utan beslutanderätt i viktigare frågor. De vetenskapliga bedömningsfrågorna skall, som förbundet ovan framhållit, i största möjliga utsträckning avgöras inom institutionerna och i fakultetsberedningarna samt i någon mån i fakulteterna.

Kommerskollegium anför:

Kollegium anser det icke tillfredsställande därest de akademiska och administrativa funktionerna på lokal nivå skulle särskiljas. Den administrativa förvaltningen bör vara underordnad universitetets rektor, som sålunda bör vara den främste företrädaren för universitetet såväl i akademiska som administrativa spörsmål.

Kollegium vill även ifrågasätta om det icke är behövt att en representation för näringslivsintressena även kommer till stånd såväl inom den lokala universitetsorganisationen som i kanslerskollegiet.

Riksrevisionsverket anser, att statskontorets förslag från effektivitetssynpunkt klart är att föredraga framför universitetsutredningens. Verket framhåller att den administrativa chefstjänstemannens tjänstebestämmelse bör vara en annan än generaldirektör, förslagsvis akademidirektör.

Emot riksrevisionsverkets yttrande har inom verkets styrelse *reservation* avgivits av styrelsens ledamot, generaldirektören I. Löfqvist, vilken hänvisar till sin reservation i statskontorets styrelse.

Forsvarets forskningsanstalt anför:

Beträffande den lokala läroanstaltsstyrelsen må anmärkas, att utredningens förslag väsentligt skiljer sig från statskontorets. I valet mellan dessa två synes utredningens förslag vara att föredraga, av den anledningen att en så klar gränsdragning mellan akademiska och administrativa ärenden, som statskontorets förslag förutsätter, inte i praktiken torde kunna genomföras.

Forskningsanstalten anser, att ansvaret för läroanstaltens ledning såväl i vad avser frågor rörande administration och ekonomi som forskning och utbildning bör ligga hos en och samma person. Därför biträder forskningsanstalten i princip universitetsutredningens förslag om rektorsämbetets uppgifter och rektors ställning såsom läroanstaltens högste företrädare. Det bör dock av universitetsstadgan klarare än vad utredningen angivit framgå, att rektor har skyldighet att öva överinseende över läroanstaltens samtliga angelägenheter. Detta torde bland annat böra komma till uttryck i stadgan på så sätt, att den avsedda chefen för den centrala förvaltningen (universitetsråd) har att fullgöra sina uppgifter såsom befattningshavare underställd läroanstaltens rektor.

Utredningen synes i denna och därmed sammanhängande frågor ha tagit betydande hänsyn till den tradition av akademisk demokrati, som råder i landets universitets- och högskoleliv. I en del hänseenden torde ett längre steg från hittills gängse procedurer vara sakligt sett befogad. Sålunda kan arrangemanget med en av lärarkåren vald rektor och ett av Kungl. Maj:t utsett universitetsråd befaras leda till vissa motsatsförhållanden i läroanstaltens administrativa ledning, vilka skulle kunna undvikas, om rektor utsåges av Kungl. Maj:t efter förslag av respektive lärarkår.

Länsstyrelsen i Uppsala län, som förordar att den lokala organisationen utformas på sätt universitetsutredningen föreslagit, anför följande:

Såsom länsstyrelsen tidigare framhållit måste man vid ett särskiljande av universitetens och högskolornas vetenskapliga och administrativa arbetsuppgifter göra en avvägning mellan två inte alltid helt förenliga intressen. Rent principiellt sett är det naturligtvis riktigt, att lärarna undervisar, forskarna forskar och att andra står för organisationen av verksamheten. Det skulle emellertid enligt länsstyrelsens mening vara olyckligt om man ansåge sig böra ställa de lärare och forskare, med vilka hela det högre undervisningsväsendet och forskningen står och faller, praktiskt taget utan avgörande inflytande i vad det gäller de ekonomiska och organisatoriska förutsättningarna för själva verksamhetens bedrivande. Universitetsledningen, såsom den nu är utformad och såsom den enligt länsstyrelsens mening till sina huvudlinjer även i framtiden bör vara utformad, behöver otvivelaktigt vid sin sida en betydligt utbyggd och mer effektiv administration med en chef med säte och stämma i universitetets styrelse, men länsstyrelsen kan däremot inte finna det nödvändigt och lyckligt att man — såsom statskontoret föreslår — bryter ut det administrativa organet ur verksamheten i övrigt, ger det vidgade ekonomiska och organisatoriska uppgifter och gör det till ett i vissa avseenden överordnat organ.

Länsstyrelsen i Östergötlands län anför:

Vad angår den lokala organisationen vill länsstyrelsen endast framhålla, att statskontorets förslag, att genom anordnandet av ett specialistbetonat administrativt instrument söka särskilja de akademiska och de administrativa funktionerna inom läroanstalternas styrelse, torde medföra fördelar framför utredningens lösning. Det bör bland annat ligga i samhällsintresset att söka frigöra

forskare och lärare från rent administrativa uppgifter så långt det är möjligt. Vidare synes detta förslag skapa betingelser för ett bättre utnyttjande av tillgängliga resurser genom specialisering av uppgifter. Utformningen av lokala administrativa ledningen på anförd sätt skulle vidare innebära, att den givits en fristående ställning i förhållande till de akademiska intressegrupperna vilket synes länsstyrelsen enbart fördelaktigt.

Länsstyrelsen i Malmöhus län anför:

Det torde helt allmänt kunna ifrågasättas, huruvida icke risk föreligger för att den av utredningen föreslagna utformningen av den lokala administrativa ledningen i vissa fall kan komma att innebära en lägre effektivitet hos administrationsapparaten därigenom att de organ, vilka skall avgöra ofta mycket svår-
bemästrade och ömtåliga administrativa frågor, inte givits en tillräckligt fristående och obunden ställning i förhållande till de akademiska intressegrupperna. Den organisationsform för läroanstalternas administrativa ledning, som statskontoret föreslagit och vilken innebär att ledningen göres självständig gentemot nyssnämnda grupper, synes i och för sig bättre ägnad att tillgodose effektiviteten. Emellertid måste det rationella i en viss lösning bedömas under hänsynstagande till alla givna faktorer i sammanhanget. Den organisationsform statskontoret föreslagit skulle måhända, särskilt med beaktande av vikten av att viss hänsyn tages till tradition och historiska förutsättningar, betyda en alltför kraftig omedelbar omvälvning. Länsstyrelsen vill därför ehuru med tvekan ansluta sig till det av utredningen framlagda förslaget till utformning av den lokala organisationen.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län yttrar:

För ett i utveckling statt industri- och handelsområde är tillgång till en aktiv forskningsmiljö och högre utbildningsanstalter av stor betydelse. Verksamheten vid handelshögskolor, tekniska högskolor, medicinska fakulteter, sociologiska institutioner osv. är å andra sidan nära beroende av områdets näringsliv, samhällsplanering, sjukvård etc.

Dessa förhållanden leder länsstyrelsen till att ta upp frågan om de lokala intressenas inflytande på universitets- och högskoleväsendet. Då länsstyrelsen föreslår, att företrädare för allmänna lokala intressen skall ingå i de lokala universitetsstyrelserna, får detta inte betraktas som uttryck för misstro mot den konsistoriala formen, sådan den utbildats i vårt land. Självfallet är i flera frågor vetenskapens företrädare mest skickade att vara beslutande. Men det finns frågor, där en smidig och snabb lösning gagnas av intim samverkan med företrädare för lokala instanser såsom universitetsstadens och vederbörande landstings styrelse.

För att kommunen skall bli representerad i styrelsen talar onekligen den nära samverkan mellan universitetet och kommunen, som är nödvändig, då det gäller klinisk undervisning och forskning, mark- och planfrågor, bostadsfrågor osv. Ur andra synpunkter skulle det säkert vara till gagn, om t. ex. näringslivet inom universitetets huvudsakliga upptagningsområde vore representerat i universitetsstyrelsen. Under återopande härav och av vad som tidigare anförts i denna fråga föreslår länsstyrelsen, att universitetsstyrelsen utökas med förslagsvis tre av Kungl. Maj:t utsedda företrädare för allmänna lokala intressen.

Länsstyrelsen i Örebro län förklarar sig icke ha något att erinra mot universitetsutredningens förslag. Länsstyrelsen överlämnar vidare yttrande av *drätselkammaren i Örebro*, som bl. a. yttrar:

Läroanstaltens och kommunens/regionens planeringsarbete måste med nödvändighet komma att intimt beröra och gripa in i varandra. Ett samarbete, som siktar till ömsesidiga fortlöpande informationer samt synkroniserad aktivitet måste skapa de bästa förutsättningarna för en lycklig utveckling både för läroanstalterna och för de orter resp. regioner, till vilka dessa äro förlagda. Samarbetet bör ske i organiserad form. Då huvudmannaskapet för dessa högre läroanstalter helt åvilar staten synes systemet med en helt statlig lokalstyrelse principiellt riktig. På grundval av vad ovan anförts om behovet av samarbete med de lokala kommunala myndigheterna vill drätselkammaren förorda inrättandet av ett lokalt samarbetsorgan, sammansatt av representanter för läroanstaltens lokalstyrelse, kommunen och landstinget.

Veterinärhögskoleutredningen yttrar i huvudsak följande:

Det som för närvarande brister i den nuvarande organisationen gäller framför allt ledningen av den lokala verksamheten vid universiteten och högskolorna. Veterinärhögskoleutredningen finner universitetsutredningens förslag i förevarande hänseende icke lämpligt.

Enligt universitetsutredningens förslag kommer nämligen många viktiga frågor däribland petita behandlingen beträffande de vetenskapliga institutionerna, att avgivas vid sidan om såväl rektor som lokalstyrelse (konsistorium).

Enligt veterinärhögskoleutredningens mening skulle man söka en utformning av den lokala ledningsfunktionen efter följande linjer.

I ledningen för läroanstalter med flera fakulteter bör stå ett konsistorium (styrelse), bestående av rektor, prorektor samt dekanerna (eller motsvarande). Ordförande i styrelsen bör vara rektor.

Uppgifterna att leda och samordna verksamheten vid läroanstalten bör när det gäller frågor av principiell natur eller som eljest är av större vikt, åvila konsistoriet i dess helhet men i övrigt anförtras åt rektor. Rektor bör för en period av högst sex år utses av Kungl. Maj:t på förslag av läroanstaltens konsistorium, som i ärendet bör höra professorskollegium eller motsvarande.

Rektor bör helt ägna sig åt samordnande och administrativa uppgifter.

Rektorstillsättningen bör ske utifrån bakgrunden att vederbörande skall ha ådagalagt framstående egenskaper såväl som vetenskapsman som administratör.

Med hänsyn till de sålunda uppställda fordringarna torde rektor i allmänhet komma att utses bland läroanstaltens professorer. Emellertid synes hinder ej böra möta att välja annan person, som har motsvarande meriter och i övrigt är särskilt lämplig till befattningen.

Det måste anses lämpligt att rektor har en sådan fristående ställning, att han kan vara obunden vid ställningstaganden och opartisk i kontroversiella frågor mellan exempelvis olika institutioner eller fakulteter. På grund härav bör den som utsetts till rektor i förekommande fall lämna sin professur. Detta medför då också den fördelen att befattningen kan besättas med annan ordinarie innehavare. En särskild rektorsbefattning bör under sådana förhållanden inrättas vid läroanstalten.

Statskontoret anför:

De båda förslagen överensstämmer i uppfattningen att en omfattande decentralisering från kanslers- (överstyrelse-)nivån bör genomföras och att sålunda de lokala styrelseorganen skall utrustas med ett avsevärt större självständigt ansvar för olika avgöranden än de hittills haft. Utredningen utgår från, att den

lokala universitets/högskolestyrelsens uppgifter bör vara av avsevärt mera renodlat administrativ art än de f.n. är. Detsamma gäller rapporten, vilket sammanhänger med den organisation och de arbetsuppgifter som föreslås för kanslers/överstyrelsenivån.

Utredningens förslag kan i jämförelse med rapportens med stark förenkling karakteriseras så, att hos utredningen generaldirektörsbefattningen motsvaras av två, nämligen rektors- och universitetsrådsbefattningarna. Inom ett universitetscentrum skulle alltså kunna komma att finnas ett flertal administrativa chefstjänstemän. Konsistoriet, som i rapporten betraktas som ett kollegialt organ för vetenskapliga bedömningsfrågor, blir enligt utredningens förslag universitetets styrelse med ansvar för alla dess angelägenheter, akademiska såväl som administrativa, vari också inbegripes frågor rörande den ekonomiska förvaltningen. Den avsedda delgeringen väntas dock medföra, att flertalet av de ärenden som i rapporten förutsatts bli avgjorda genom enrådighetsbeslut av generaldirektören, enligt utredningens förslag skall avgöras av rektorsämbetet, dvs. rektor jämte universitetsrådet (resp. byråchef) eller av den senare ensam. Enligt utredningens uppfattning, ådagalagd genom dess förslag till förvaltningsorganisation i Göteborg, skall dock hinder icke föreligga för att de olika läroanstalternas förvaltningsapparat under ledning av en gemensam chefstjänsteman (universitetsrådet) integreras på nivån under rektorernas.

Den i rapporten föreslagna organisationsutformningen innebär enligt statskontorets mening alltför en i fråga om förvaltningseffektivitet överlägsen lösning, som tillika möjliggör den avsedda decentraliseringen av åtskilliga administrativa beslut från överstyrelsenivå till den lokala administrativa ledningen. Organisationslösningen anvisar former för en radikal förkortning av ärendevägarna. I princip erfordras endast en beredning och ett beslut vid ett ärendes handläggning. Organisationsutformningen säkerställer vidare en kontinuerligt likformig ärendehandläggning vid de skilda universiteten/högskolorna. Statskontoret förordar alltså bestämt en organisation enligt dessa riktlinjer.

Om man emellertid i likhet med utredningen vill låta alla ärendetyper höra hemma under konsistorium och rektorsämbete fordras enligt statskontorets uppfattning att man drar konsekvenserna härav genom att klarare markera rektors ställning såsom motsvarighet även till den i rapporten föreslagne generaldirektören. I synnerhet gäller detta om man vill behålla de nyss berörda decentraliseringsmöjligheterna. Det kan då knappast ifrågakomma att rektor tillsättes genom val av, huvudsakligen, universitetets ordinarie lärare; Kungl. Maj:t bör tillsätta rektor utan särskild kandidatnominering. Statskontoret delar utredningens uppfattning att rektor med av utredningen avsedda uppgifter bör kunna utses även bland personer utanför professorskretsen och överhuvudtaget utanför universitetsvärlden.

Beträffande konsistoriets sammansättning gäller enligt statskontorets mening, att vid en organisation, som innebär att rektor är läroanstaltens administrativa chef, ett inslag av företrädare för allmänna intressen är motiverat. Dessa bör utses av Kungl. Maj:t och det på detta sätt sammansatta konsistoriet, vari rektor är ordförande, skall fungera såsom universitetets styrelse.

Vid den nyss angivna konstruktionen av rektorsämbetet ifrågasätter statskontoret, huruvida behov föreligger av ytterligare en chefstjänsteman — universitetsrådet — vid rektors sida i de fall, då universitetsförvaltningen har att betjäna endast en läroanstalt. En mellanliggande instans mellan rektor och sektionscheferna kan visserligen friställa rektor för arbetsuppgifter av central

betydelse. Denna effekt torde emellertid i lika hög grad kunna uppnås genom en beslutsdelegation till de enligt både utredningens och rapportens förslag kvalitativt starka administrativa sektionerna och genom att det föreslagna prorektoratet inrättas.

Beträffande utredningens förslag att en av dekanerna skall fungera som prorektor anför statskontoret i huvudsak följande:

Denna koncentration av två uppgifter hos samma person — uppenbarligen föreslagen endast i syfte att begränsa konsistoriets numerär — synes olämplig. En särskild prorektorsbefattning bör enligt statskontorets mening bibehållas; prorektor bör utses på samma sätt som rektor.

I fråga om det föreslagna rektorsämbetet anför statskontoret väsentligen följande:

Om rektor skulle uppfattas i första hand som administrativt överhuvud för universitetet och tillsattes under däremot svarande former, skulle det te sig naturligt att rektor äger fatta enrådighetsbeslut på samma sätt som verkschefer i allmänhet. Den av utredningen förordade dualistiska principen synes i så fall onödigt komplicerad. Då rektors beslut givetvis fattas efter föredragning och med reservationsrätt för föredraganden, skulle den här angivna ändringen icke medföra större reell skillnad; den innebure emellertid en anpassning till sedvanlig förvaltningspraxis.

Sammanfattningsvis finner statskontoret att utredningens förslag beträffande den lokala styrelsen icke är lämpat att ligga till grund för en reform.

Statskontorets här redovisade yttrande rörande organisationen av den lokala universitets/högskolestyrelsen är icke enhälligt. *Tre reservanter*¹, till vilka den särskilt förordnade föredraganden anslutit sig, anför:

Ledningen för en läroanstalt bör i fråga om såväl administrativa som rent akademiska frågor vara koncentrerad hos en person. Den i utlåtandet angivna alternativa organisationsutformningen bör därför väljas i stället för den i rapporten föreslagna.

En av reservanterna² förordar bibehållande av universitetens rätt att välja rektor. Motiveringen sammanfaller med motiveringen för samme reservants förord för bibehållande av kanslersvalet. Denna motivering har redovisats ovan under avsnittet III. Universitets/högskoleväsendets centrala ledning (s. 120).

Föredraganden i statskontorets styrelse anför följande särskilda mening:

Den alternativt förordade organisationsutformningen har som bestämd förutsättning, att rektor utses av Kungl. Maj:t. Med denna princip bör dock kunna förenas ett system enligt vilket rektor utses efter förslag, i vars tillkomst de ordinarie akademiska lärarna medverkat, dvs. ett system motsvarande det som för närvarande tillämpas vid farmaceutiska institutet och vid de under jordbruksdepartementet hörande högskolorna.

¹ Generaldirektören I. Löfqvist, direktören G. Luthman och ledamoten av riksdagens andra kammare, redaktören M. Ståhl.

² Redaktören M. Ståhl.

Teologiska fakulteten i Uppsala anför i huvudsak följande:

Fakulteten har svårt att inse att några olägenheter skulle vara förenade med den nuvarande utformningen av konsistorierna i ett större och ett mindre. Fördelen med denna anordning är en mera demokratisk representation, varigenom opinionen bland universitetets professorer får komma till uttryck. För den händelse att det större konsistoriet avskaffas, bör det mindre konsistoriet i varje fall göras fylligare, så att personer intresserade och skolade i ekonomiska ärenden ingår däri.

Statskontorets förslag förutsätter att det under alla omständigheter skulle vara möjligt att draga en skarp gräns mellan vetenskapliga och administrativa ärenden, ett betraktelsesätt som enligt fakultetens mening icke vittnar om djupare erfarenhet av universitetens sätt att fungera. Fakulteten anser det vara ett betydande framsteg, icke minst ur kostnadssynpunkt, att universitetsutredningen så klart avvisat tanken på att förvandla universitetsförvaltningarna till ämbetsverk med generaldirektörer som chefer. Även mot det av utredningen framlagda förslaget kan emellertid vissa invändningar riktas. Det har således icke heller i detta fall av utredningen uppvisats vilka olägenheter, som kan anses vara förenade med nuvarande organisation. Framförallt har emellertid förhållandet mellan rektors och det föreslagna universitetsrådets befogenheter och åligganden icke på ett tillfredsställande sätt fixerats. Fakulteten anser för sin del att rektor alltjämt bör vara chef för den centrala förvaltningen vid universitetet. Därest den föreslagna befattningen dock skulle tillskapas, är fakulteten av den åsikten, att det i stadgan klart skall utsägas att universitetsrådet är underställt rektorsämbete och konsistorium. Fakulteten kan icke finna att det av utredningen uppvisats att innehavaren av en sådan (enligt fakultetens mening onödig och kostnadsökande) befattning skulle stå i något slags speciellt ansvarsförhållande till Kungl. Maj:t och finner därför att därest befattningen inrättas intet skäl föreligger att vid tillsättningen avvika från normalt tillsättningsförfarande.

Fakulteten anser att rektor alltjämt såsom universitetets förtroendemän och *primus inter pares* bör väljas av den akademiska församlingen. Detsamma bör gälla för prorektor. Fakulteten kan heller icke finna att någon sådan förändring i rektors arbetsuppgifter kan komma att inträda att det motiverar särskilda önskemål om hans kvalifikationer. Under sådana omständigheter är det svårt att inse lämpligheten i den föreslagna stadgans § 29: »Valbar till rektor är den som med hänsyn till vetenskapliga och pedagogiska kvalifikationer finnes därtill skickad.» Det är icke lätt att se vilken nytta rektor kan ha av dessa eventuella kvalifikationer under utövandet av sitt mandat. Han skall ju icke längre uppehålla sin professur och förutsättes således tagas i anspråk av andra uppgifter än forskning och undervisning.

Juridiska fakulteten i Uppsala anför:

För Uppsala universitets del bör drätselnämnden bibehållas. Skall framdeles endast ett konsistorium finnas, bör detta enligt fakultetens mening göras något större än som föreslagits. Skulle drätselnämnden avskaffas, borde den nyss förordade utvidgningen av konsistoriet göras på sådant sätt, att konsistoriet förstärktes med förslagsvis tre av den akademiska församlingen valda ledamöter med särskild erfarenhet av ekonomiska frågor. I konsistoriet bör också ingå en särskilt vald prorektor.

Rektor bör enligt fakultetens mening få en ställning, genom vilken hans chefskap för den lokala administrationen klart markeras, och erhålla en däremot

svarande avlöning. I fråga om det föreslagna systemet med universitetsråd känner sig fakulteten tveksam. Om en tjänst som universitetsråd införes, bör innehavaren klart vara underordnad rektor, och bestämmelserna om hans funktioner böra förtydligas. Det förefaller t. ex. oklart, hur man skall tolka orden 'i närvaro av universitetsrådet' i den föreslagna stadgans 24 §. Förhållandet bör vara analogt med en landssekreterares ställning i förhållande till landshövdingen. Även regeln om föredragning i 27 § förefaller oklar. Universitetsrådstjänsten bör icke, såsom utredningen föreslår, besättas genom förordnande efter anmälan utan tillätsättas på vanligt sätt efter ansökningsförfarande.

Enligt fakultetens mening bör det emellertid övervägas, om icke det hävdvunna systemet med två likställda avdelningar av den lokala förvaltningen — kansliet och räktekammaren — och följaktligen två sidoordnade, rektor underställda administrativa chefer är att föredraga framför utredningens förslag.

Medicinska fakulteten i Uppsala ansluter sig till universitetsutredningens förslag rörande organisationen av den lokala universitetsledningen. Dock anser fakulteten, att rektors professorstjänst redan efter första omvalet bör föras över stat.

Historisk-filosofiska sektionen i Uppsala anför väsentligen följande:

Beträffande konsistoriernas framtida utformning och kompetens vill sektionen biträda förslaget, att i fortsättningen endast *ett konsistorium* skall fungera som universitetets styrelse.

Det förefaller som om gränsdragningen mellan rektors och det föreslagna universitetsrådets befogenheter och åligganden ej är tillräckligt klart definierad. Därest det anses riktigt — något som sektionen för sin del icke blivit övertygad om — att ett universitetsråd skall fungera som chef för den för universitetet gemensamma administrationen, bör han enligt sektionens åsikt vara klart underställd rektor och konsistorium.

Språkvetenskapliga sektionen i Uppsala anför i huvudsak följande:

I sitt ställningstagande till de olika instanserna i den lokala universitetsstyrelsen synes utredningen enligt sektionens mening ha underskattat den bestående organisationens värde. Den nuvarande relationen mellan de *större* och de *mindre konsistorierna* och *drättselnämnden* är enligt sektionens mening väl avvägd. Utredningen har icke förebragt någon övertygande motivering, varför det större akademiska konsistoriet och drättselnämnden skulle avskaffas. Det är visserligen sant, att det större akademiska konsistoriet efter den senaste universitetsreformen icke längre har samma stora värde för sammanhållningen och relationerna mellan de olika fakulteterna. Det vore emellertid synnerligen olyckligt om den gemenskap, den *universitas*, som de större konsistorierna representera, skulle försvinna. Sektionen föreslår för sin del, att de nuvarande konsistorierna och den nuvarande drättselnämnden bibehålles oförändrade, alternativt att det föreslagna ensamma konsistoriet utökas till att omfatta förutom dekaner och prodekaner minst en vald representant för varje sektion eller odelad fakultet och att i så fall ett sådant påbyggt konsistorium utser ett *förvaltningsutskott*, som har att fullgöra den nuvarande drättselnämndens uppgifter.

Enligt sektionens uppfattning är en förstärkning av rektors ställning önskvärd. Utredningens förslag innebär emellertid jämfört med gällande statuter och stadgar en försvagning icke blott formellt sett utan även i realiteten. Beträffande

utredningens förslag om en administrativ tjänst, benämnd universitetsråd, som under konsistoriet skulle vara chef för universitetets gemensamma administration, anser sektionen, att därest en sådan tjänst trots allt skulle beslutas, tjänstens innehavare bör vara direkt underställd rektor och tillsättas efter vanligt ansökningsförfarande och efter förslag till Kungl. Maj:t av universitetet.

Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i Uppsala anför:

Vad beträffar konsistoriets framtida sammansättning vill fakulteten föreslå att möjlighet gives att komplettera detta med förslagvis två ledamöter med särskild erfarenhet i exempelvis ekonomiska frågor. Dessa ledamöter bör väljas på samma sätt, som föreskrives rörande val av rektor.

Särskilt prorektor bör utses.

Beträffande det föreslagna överstatförändret av rektors professorstjänst föreslår fakulteten, att detta måtte ske redan efter det första omvalet.

Drätselnämnden vid universitetet i Uppsala anför väsentligen följande:

Drätselnämnden ansluter sig helt till utredningens förslag, att universitetets högsta ledning skall utgöras av endast ett organ — konsistorium — med de uppgifter och befogenheter utredningen föreslår. Därigenom erhålles enligt drätselnsammansättningen en önskvärd enhetlighet i universitetets ledning och en tillräckligt fast sammansatt och effektiv styrelse. Drätselnämnden avstyrker bestämt en organisation av universitetets högsta ledning enligt de riktlinjer som framlagts i statskontorets förslag.

Det är ofrånkomligt och önskvärt att konsistoriet på styrelseplanet har tillgång till personer med sakkunskap, erfarenhet och intresse för de frågor som rör fondförvaltningen. Särskilt skötseln av universitetets fastighetsinnehav medför ett stort antal ärenden, som icke lämpligen kunna handläggas på konsistoriesammanträden utan böra delegeras till ett särskilt organ, i huvudsak motsvarande den nuvarande drätselnsammansättningen.

Ett väsentligt värde ligger i att vid förvaltningen kunna ta i anspråk den expertis, som finnes inom universitetets egen krets och att taga till vara det stora intresse och vilja till personligt engagemang som är tillgängligt. Detta kan åstadkommas endera genom att det föreslagna konsistoriet utökas med vissa valda ledamöter samt att konsistoriet tillsätter ett särskilt utskott, till vilket vissa ekonomiska ärenden delegeras, eller ock att konsistoriet till ett sådant utskott väljer personer, som ej äro konsistorieledamöter.

Ur de synpunkter på administrationen och förvaltningen som drätselnsammansättningen har att företräda synes frågan om vilket av de ovannämnda alternativen man väljer icke vara av väsentlig betydelse.

Större konsistoriet i Uppsala anför i huvudsak följande:

Huruvida såsom utredningen föreslår det i fortsättningen bör finnas endast ett konsistorium eller den nuvarande ordningen bör bevaras, är en fråga som icke är så alldeles lätt för konsistoriet att taga ställning till. Vissa skäl tala förvisso för ett bevarande av den nuvarande organisationen, tack vare vilken en rationell arbetsfördelning genomförts. Om större konsistoriet avskaffas, innebär detta i själva verket ett avsteg från de demokratiska principer, som hittills tillämpats i universitetens självstyrelse. Konsistoriet kan för sin del icke finna att några mera påfallande fördelar uppnås genom denna reform, för vilken utredningen icke förebragt verkligt bärande skäl. Genom bibehållande av större akademiska konsistoriet är det möjligt att låta opinionen inom lärarkåren

komma till ett mera representativt uttryck än som kan bli fallet i en så liten grupp som det av utredningen föreslagna nya konsistoriet. Hittillsvarande erfarenheter av konsistoriernas roll som samordnande organ i sakkunnigärenden, vid petitabehandling och som remissinstans i besvärssärenden ha varit övervägande positiva. Konsistoriet ifrågasätter därför om icke den nuvarande ordningen kan bibehållas, eventuellt med någon omorganisation av formerna för ledamotskap i konsistorium och drätselnämnd.

Om man däremot väljer en organisationsform som den av utredningen föreslagna, med endast ett konsistorium och ingen drätselnämnd, anser konsistoriet att detta reducerade konsistorium i varje fall vid Uppsala universitet ovillkorligen måste innesluta personer med särskild kompetens i ekonomiska och förvaltningsmässiga frågor. Det föreslagna konsistoriet bör därför utökas med prorektor och med tre av akademiska församlingen valda ledamöter förtrogna med ekonomiska och administrativa spörsmål.

Konsistoriet anser att rektor och prorektor liksom hittills bör väljas av den akademiska församlingen. Utredningen föreslår att rektors professur föres över stat vid val för en tredje mandatperiod, ett förslag som konsistoriet dock vill ändra därhän att hans professur föres över stat vid början av andra mandatperioden. Med hänsyn till den omständigheten att ingående kännedom om universitetets verksamhet och förvaltning i varje fall för Uppsala universitets del måste anses vara ett oundgängligt villkor för att rektors åligganden på ett tillfredsställande sätt skola kunna fullgöras, avstyrker konsistoriet på det bestämdaste utredningens förslag att till rektor må kunna utses person utanför kretsen av universitetets professorer.

Utredningens förslag innebär i allmänhet både formellt och reellt en försvagning av rektors ställning. Vidare blir hans position gentemot det föreslagna konsistoriet rätt obestämd. Det bör vara klart utsagt att rektor är underordnad konsistoriet såsom universitetsstyrelse, utom i de fall, där annorlunda är särskilt stadgat. Oklarhet råder också i fråga om rektors ställning i förhållande till det föreslagna universitetsrådet. Formuleringen i § 2 finner sålunda konsistoriet anmärkningsvärd. Där utsäges nämligen att det »vid rektors sida finnes ett universitetsråd», en ordalydelse som antyder att universitetsrådet i förhållande till rektor intager en sidoordnad ställning. Likaså heter det i § 23 att »rektorsämbetet skall öva inseeende över allt, som rör universitetet» etc., men då har väl att märka under rubriken »Rektorsämbetet» upptagits även universitetsrådet, men anmärkningsvärt nog icke prorektor.

Konsistoriet, som finner de här anförda formuleringarna icke blott otydliga och därför olyckliga utan jämväl allvarligt befarar att dylika bestämmelser äro ägnade att avsevärt försvaga rektorsämbetets arbetsduglighet och auktoritet, anser att det i stadgan bör klart utsägas att universitetsrådet, för det fall att en sådan post inrättas, är underställd rektor.

Med den principiellt förenklade organisation som konsistoriet för sin del helst skulle se tillämpad även i framtiden bortfaller också behovet av ett särskilt universitetsråd, en befattning, vars inrättande enligt konsistoriets åsikt är ägnat att i universitetsförvaltningen skapa en olycklig dualism i chefsförhållandena, alldeles fränsett den omständigheten att det torde möta hart när oöverstigliga svårigheter att finna en person, besittande både den administrativa förmåga och den ekonomiska insikt som erfordras för den tänkta befattningen. Gränserna mellan rektors och det föreslagna universitetsrådets befogenheter bli i realiteten synnerligen svåra att draga med därav följande risker för kompetenskonflikter.

Konsistoriet har redan uttryckt sin bestämda åsikt att det, därest befattning som universitetsråd inrättas, klart skall stadgas att han är rektor underställd, men anser den föreslagna befattningen vara onödig och endast ägnad att komplicera och fördyra förvaltningen. Chef för universitetsförvaltningen skall rektor vara.

Juridiska fakulteten i Lund anför huvudsakligen följande:

Beträffande universitetsstyrelsens organisation vill fakulteten föreslå en viss utvidgning av konsistoriet för tillvaratagande av den sakkunskap, som för närvarande finnes representerad i drätselnämnden. Utöver de av utredningen föreslagna ledamöterna bör konsistoriet tillföras ytterligare tre valda ledamöter, av vilka en lämpligen bör vara jurist.

Rektors ämbetslid bör såsom hittills, och i likhet med vad som föreslås för dekanerna, vara tre år. Fakulteten hälsar med tillfredsställelse förslaget, att av rektor innehavd tjänst vid universitetet skall föras över stat och den på stat uppförda tjänsten återbesättas, om rektor omväljes efter två tjänstgöringsperioder. Fakulteten anser emellertid, att denna åtgärd bör vidtagas redan vid första omvalet.

Prorektor bör utses enligt samma principer som hittills. I kontinuitetens intresse bör prorektor äga närvara vid avgörande av ärenden, som ankomma på rektorsämbetets prövning.

Det av utredningen föreslagna universitetsrådets ställning förefaller fakulteten synnerligen oklar. Arbetsfördelningen inom rektorsämbetet, i vilket universitetsrådet skall ingå utan att äga någon beslutanderätt, torde i praktiken kunna komma att medföra svårigheter. Vidare kan oklarhet befaras i fråga om kompetensfördelningen mellan rektorsämbetet samt universitetsrådet i dennes egenkap av förvaltningschef.

Humanistiska fakulteten i Lund yttrar väsentligen följande:

Den föreslagna ordningen skulle enligt fakultetens uppfattning komma att innebära en dualism, som kan leda till allvarliga konsekvenser. Den administrativa ledningen bör vara helt underställd universitetets rektor.

Fakulteten är av den bestämda meningen, att rektor bör väljas bland universitetets ordinarie lärare. Endast dessa kan förutsättas vara insatta i alla de frågor, som det ankommer på rektor att avgöra. Däremot hälsar fakulteten med tillfredsställelse förslaget, att om rektor blir omvald för en tredje mandatperiod, hans ordinarie lärartjänst förs över stat och den på stat uppförda tjänsten återbesättes. Fakulteten finner emellertid olägenheterna med att rektors professur uppehålls av vikarie vara så stora, att den vill förorda, att den av utredningen föreslagna anordningen inträder redan när rektor väljes för en andra mandatperiod.

Större konsistoriet i Lund anför — i nära anslutning till den *ekonomiska fakultetens* yttrande — i huvudsak följande:

Universitetsutredningens förslag, att de nuvarande konsistorierna och drätsel-nämnden sammanslås till ett enda kollegialt styrelseorgan, benämnt konsistoriet, synes vara lämpligt. Emellertid torde sammansättningen av det nya konsistoriet icke vara till alla delar ändamålsenlig. Det kan för det första anmärkas, att den med all sannolikhet kommer att lida brist på kontinuitet. Erfarenheten hittills talar för att flertalet dekaner på grund av den stora arbetsbördan inte kommer

att vilja fungera längre tid än den obligatoriska treårsperioden. Detta skulle föra med sig att konsistoriet vart tredje år mer eller mindre fullständigt förnyades. Det har hittills varit en styrka, att den kvalificerade juridiska och ekonomiskt-administrativa sakkunskap, som ett universitet alltid förfogar över bland sina forskare/lärare, kunnat på ett kontinuerligt sätt bli representerad i drätsel-nämnden, vars ledamöter, fastän valda för treårsperioder, brukat fungera under lång tid. Om det nya konsistoriet skall övertaga även de ekonomiskt-administrativa ärendena synes det därför nödvändigt att det kompletteras och får större inslag av kontinuitet. Detta kan lämpligen ske på så sätt, att konsistoriet utökas med prorektor samt med tre av den akademiska församlingen valda ledamöter, vilka bör utses med hänsyn tagen till intresse och erfarenhet av ekonomiskt-administrativa angelägenheter och vilka bör förutsättas fungera period efter period. Att härigenom konsistoriets ledamotsantal kommer att ökas från ungefär 12 till 16 kan icke menligt inverka på konsistoriets funktionsduglighet. En lämplig anordning synes vara, att rektor, prorektor och de tre av akademiska församlingen valda ledamöterna bildar ett konsistoriets arbetsutskott för ekonomiskt-administrativa ärenden, som ej är av större principiell betydelse.

Genom förslaget om universitetsråd skapas ett egendomligt dubbelkommando över förvaltningen. Å ena sidan säger universitetsutredningen, att universitetsrådet under konsistoriet skall fungera som chef för den samlade universitetsförvaltningen. Å andra sidan uttalar den, att rektor skall ha det högsta överinseendet även över förvaltningscheferna. Uppdelningen av befogenheter mellan rektor och universitetsråd blir därmed oklar.

Det är ett misstag att tro, att två toppchefer skall kunna åstadkomma bättre samordning och effektivitet i förvaltningen. Resultatet kan snarare väntas bli det motsatta. Universitetsförvaltningen måste ledas av en enda person. Denna måste, för att tala med universitetsutredningen, vara en medlande och förmedlande kraft, som kan garantera det samspel mellan vetenskap — och kan man tillägga utbildning — samt förvaltning som är nödvändigt för universitetsverksamheten. *Då de vetenskapliga och utbildningsmässiga frågorna är så sammanvävda med förvaltningsaspekterna, att de vid beslutfattandet i allmänhet ej kan skiljas åt, är endast en universitetslärare tänkbar på denna post.*

Att en universitetsrådsbefattning inskjutits mellan rektor och förvaltningen kan ha berott på att man ej ansett sig ha tillräckliga garantier för att rektor — som ju måste väljas av forskarna/lärarna för att den ytterst viktiga principen om forskningens frihet skall bli understruken på ett effektivt sätt — alltid har tillräcklig administrativ förmåga. En sådan misstro är dock oberättigad. För forskarna/lärarna är det under nutida förhållanden av yttersta vikt att deras valda representant besitter administrativ förmåga, förhandlingsskicklighet o. d. och sådana egenskaper kommer därför nödvändigtvis att spela en avgörande roll vid valet.

Systemet med en chef, utsedd på grund av sin allmänna erfarenhet och duglighet, och ett antal honom direkt underställda avdelningar eller byråer förekommer allmänt inom statsförvaltningen t. ex. vid de centrala verken och vid länsstyrelserna. Det finns ingen anledning att antaga, att ett sådant system skulle vara mindre lämpat för universitetsorganisationen. Tvärtom har det där fungerat utomordentligt väl under den för alla oväntat stora expansion, som universiteten genomgått under det senaste decenniet. Det torde därför kunna sägas, att intet annat system är överlägset när det gäller att klara upp de ännu större påfrestningar som det kommande decenniet kan väntas föra med sig.

Av det sagda följer, att enligt konsistoriets mening rektor bör vara universite-

tets högste styresman och tillsättas enligt samma principer som för närvarande av den akademiska församlingen. Valet bör avse en tid av tre år, icke fyra.

Prorektor bör väljas enligt samma principer som hittills.

Det måste bli svårt för en enda person att behärska så olikartade frågor som kansli- och informationsärenden, ekonomisk-administrativa ärenden, däribland en för universiteten egenartad omfattande egendomsförvaltning, samt pedagogiska och andra utbildningsfrågor. Det är uteslutet, att ett universitetsråd skulle på ett effektivt sätt kunna utöva en verklig driftsledning på alla dessa disparata områden.

Rektors professur måste upprätthållas av vikarie såsom också regelmässigt skett hittills. En docent bör emellertid ej tvingas att åtaga sig ett sådant vikariat för längre tid än tre år, eftersom i annat fall hans framtidsutsikter på den akademiska banan kan äventyras. Även för institutionen och för eleverna på högstadiet kan det medföra synnerligen allvarliga olägenheter att rektors professur upprätthålles av vikarie under så lång tid som mer än tre år. Konsistoriet vill av dessa skäl livligt tillstyrka universitetsutredningens förslag, att rektors tjänst föres över stat och den på stat uppförda tjänsten återbesättes, men anser att dessa åtgärder bör vidtagas redan då rektor omväljes efter en första treårsperiod.

Medicinska fakulteten i Göteborg anför:

Fakulteten vill bestämt reservera sig mot universitetsutredningens förslag att en administrativ befattning inrättas, vars innehavare realiter blir sidoordnad rektor. Den senare bör i varje sammanhang vara läroanstaltens högste företrädare.

Fakulteten anser det vara av värde, att ett universitet resp. en högskola styres av en församling med så stor vidsyn och sakkunskap som möjligt. Fakulteten anser därför, att man kan överväga, om ej konsistoriet borde förstöras med förslagsvis ytterligare en representant för varje mindre och två för stor, ej sektionsindelad fakultet. Handläggningen av enklare frågor kunde delegeras till ett arbetsutskott inom konsistoriet samt rutinärenden av skilda slag till rektor resp. de olika förvaltningsavdelningarnas chefer.

Fakulteten anser alltså, att liksom hittills varje universitet bör ha såväl rektor som prorektor, vilka valts av den akademiska församlingen utanför dekanernas krets.

Drätselnämnden vid universitetet i Göteborg anför i huvudsak följande:

Drätselnämnden delar utredningens uppfattning, att både principiella och praktiska skäl tala för en koncentration av styrelsefunktionerna till ett enda organ, vilket lämpligen bör benämnas konsistoriet.

Enligt nu gällande avtal mellan staten och Göteborgs stad skall Göteborgs stad lämna ett årligt bidrag till verksamheten vid universitetets filosofiska fakultet. Göteborgs stadsfullmäktige skall välja två ledamöter av universitetets drätselnämnd, vilka skola äga deltaga i drätselnämndens överläggningar och beslut.

Ifrågavarande avtal gäller t. o. m. den 30 juni 1964. Enligt vad drätselnämnden inhämtat, har avtalet uppsagts från stadens sida per sistnämnda dag. Därest kommande förhandlingar i frågan skulle leda till att Göteborgs stad alltjämt skall lämna bidrag till filosofiska fakulteterna, synes det naturligt, att Göteborgs stadsfullmäktige får rätt att utse två ledamöter av det nya styrelseorganet, vilka

skola äga rätt att delaga i behandlingen av frågor rörande den ekonomiska förvaltningen.

Oavsett om nyssnämnda bidrag utgår eller ej, kommer verksamheten vid universitetet i framtiden att i betydande grad vara baserad på ekonomiska engagemang från stadens sida. Detta gäller i främsta rummet den medicinska undervisningen och forskningen. Även i fråga om de filosofiska fakulteterna utgör merendels markupplåtelser från stadens sida en av förutsättningarna för tillskapandet av institutionsbyggnader. Vissa av stadens egna anläggningar såsom museerna och botaniska trädgården stå därjämte till förfogande för verksamheten inom de filosofiska fakulteterna.

I detta sammanhang vill drätselnämnden också erinra om att det kommunala inflytandet i universitetets administration bygger på en historisk tradition.

Drätselnämnden finner det också angeläget att framhålla, att de hittillsvarande erfarenheterna av nämndens sammansättning varit goda. De kommunala representanternas synpunkter och förslag i olika inom drätselämnden behandlade frågor ha ofta varit till stort gagn för universitetet. På grund härav och med hänsyn till vad ovan anförts vill drätselnämnden förorda, att ett lekmannainslag motsvarande det i drätselnämnden bibehålles även i det av universitetsutredningen föreslagna styrelseorganet vid behandlingen av frågor rörande den ekonomiska förvaltningen. Beträffande formen för utseendet av lekmanrepresentanterna anser sig drätselnämnden icke här böra framlägga något förslag. Vissa skäl synes emellertid tala för att det bör ankomma på Kungl. Maj:t att utse dessa representanter efter hörande av stadsfullmäktige i Göteborg.

Större konsistoriet i Göteborg anför huvudsakligen följande:

Konsistoriet instämmer i utredningens förslag, att styrelsen för universitetet anförtros åt ett enda kollegialt organ, benämnt konsistoriet.

I fråga om dess sammansättning föreslår konsistoriet dock vissa ändringar, vilka delvis motiveras av ändringsförslag, som i detta yttrande framföres i andra sammanhang.

Sålunda bör i konsistoriet såsom ledamöter med säte och stämma ingå rektor, prorektor, samtliga dekaner, en vald ledamot för medicinska fakulteten, en vald ledamot för matematisk-naturvetenskapliga fakulteten, därest sektionsindelning av denna fakultet ej sker, kansliavdelningens och ekonomiavdelningens chefer samt i ekonomiska frågor två av Kungl. Maj:t efter förslag av Göteborgs stadsfullmäktige utsedda ledamöter. Därjämte skall överbibliotekarien ha säte och stämma i konsistoriet i alla frågor, som rör universitetsbiblioteket.

Vad angår förslaget att till konsistoriet knyta två av Kungl. Maj:t efter förslag av stadens styrelse utsedda ledamöter må hänvisas till de i drätselnämndens yttrande anförda synpunkterna.

Ehuru det nuvarande större konsistoriet under senare tid kommit att träda något i bakgrunden genom att rena förvaltningsärenden i växande grad övertagits av det mindre konsistoriet, fyller dock det större konsistoriet en betydelsefull uppgift inom universitetsorganisationen. Denna församling ger på grund av sin storlek och sammansättning bättre möjligheter till en allsidig belysning av sådana ärenden, där en samlad universitetsopinion bör komma till uttryck, än som erbjüdes i en mindre styrelse.

På grund av vad nu anförts vill konsistoriet framföra förslaget att till nya styrelsen knyta ett organ med endast rådgivande funktioner och sammansatt av valda representanter för samtliga fakulteter och sektioner. Ledamöterna i rådet bör väljas för en tid av tre år och bestå av två ledamöter från varje sek-

tion samt, för Göteborgs universitets vidkommande, tre ledamöter från fakultet, som ej är uppdelad i sektioner. Beslut att sammankalla rådet kan ske av konsistoriet eller rektorsämbetet. Dess sammankomster skall alltid äga rum inför konsistoriet under rektors ordförandeskap. Konsistoriet, som är ensamt beslutande, skall vara obundet av rådsmajoritetens mening.

Rektorsämbetets uppgifter torde i den föreslagna nya universitetsorganisationen bli mer maktpåliggande och omfattande än för närvarande, bl. a. med hänsyn till att konsistoriet såsom enda styrelseorgan kan förutsättas komma att till rektorsämbetet delegera beslutanderätten i många frågor. Med tanke på att rektor är ensam beslutande i ett ämbete, där ärenden behandlas, som spänner över hela universitetsförvaltningens område, förefaller de i 29 § av stadgan angivna valbarhetsrekvisiten för rektor inadekvata. Konsistoriet föreslår att denna bestämmelse utgår. Den väljande församlingen bör själv kunna bedöma vilka krav som bör uppställas på dess förtroendeman på rektorsposten.

Prorektor bör enligt konsistoriets mening utses i samma ordning som för närvarande.

Det föreslagna universitetsrådet måste behärska hela det område som motsvarar det nuvarande administrativa kansliets och rättekammararens verksamhet jämte de nya uppgifter som enligt utredningens förslag skall påläggas den lokala universitetsförvaltningen. Konsistoriet kan för sin del inte finna att en sådan koncentration av det »omedelbara ansvaret» till en enda chefstjänsteman är ägnad att effektivisera förvaltningen. Den lokala universitetsförvaltningens arbetsuppgifter sönderfaller naturligt i två huvudgrupper av ärenden, nämligen ekonomiskt-kamerala och allmänt administrativa ärenden. De arbetsuppgifter som utredningen betecknar »tillkommande» rubbar inte denna huvudgruppering. Ett bibehållande i huvudsak av det nuvarande systemet med en under konsistoriet och rektor ansvarig chef för var och en av dessa sinsemellan till sin art klart åtskilda typer av förvaltningsuppgifter är enligt konsistoriets mening överlägset »enchefssystemet».

Två chefspersoner med till en del sammanfallande funktioner och ansvar är en olämplig konstruktion inom varje förvaltning och kan leda till friktioner, som försämrar förvaltningsapparatus funktionsduglighet. Erfarenheter från vissa utländska universitet, vid vilka ett liknande system tillämpas, manar knappast till efterföljd.

Juridiska fakulteten i Stockholm anser, att konsistoriet i universitetsutredningens förslag föreslagits få en alltför vidsträckt delegationsmöjlighet. Fakulteten anför vidare:

Enligt fakultetens mening skapas genom det föreslagna arrangemanget ett mycket svåröverskådligt förhållande mellan rektor och universitetsråd.

Fakulteten anser i fråga om valbarhetsbestämmelserna för rektor den nuvarande regeln att rektor är en av universitetets professorer bättre ägnad att skapa det nödvändiga förtroendet mellan rektor och lärarkåren.

Utredningens förslag beträffande prorektor innebär enligt fakultetens mening en olämplig försvagning av det vetenskapliga inslaget i universitetsstyrelsen jämfört med nuvarande förhållanden.

Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i Stockholm:

I motsats till statskontoret föreslår universitetsutredningen inga generaldirektörer men däremot vid varje lärosäte en av Kungl. Maj:t utan ansökan utsedd chefstjänsteman, som skall vara ledamot av konsistorium och jämte rektor ut-

göra lärosätets rektorsämbete. Vidare framföres tanken att rektor skulle kunna väljas utanför universitetslärarnas krets. Fakulteten finner båda förslagen verklighetsfrämmande med betydande risker för kompetensvister och därav föranledda slitningar och vill därför kategoriskt avstyrka desamma. Universitetsrådets ställning enligt utredningens förslag är i själva verket synnerligen oklar och främmande för svensk statsförvaltning; på denna punkt är till och med statskontorets förslag bättre, under förutsättning att den administrativa chefens befogenheter klart avgränsas och definieras.

Större konsistoriet i Stockholm betecknar förslaget om ett enda konsistorium som rationellt. I fråga om rektorsämbetet anför konsistoriet bl. a. följande:

I varje fall vid de större lärosätena torde det icke erbjuda några svårigheter att finna väl kvalificerade kandidater för rektorsposten. Rektor bör klart framstå såsom universitetets högste företrädare. Han bör därför väljas, vilket är garantin för att han åtnjuter förtroende hos åtminstone majoriteten av universitetets ordinarie lärare.

Universitetsutredningen föreslår en ändring av den nu gällande otillfredsställande ordningen att rektors professur uppehålls av vikarie hur länge rektorsperioden än varar. Mot universitetsutredningens förslag kan dock riktas den invändningen att det försvårar en återgång för rektor till hans ordinarie professur, särskilt om den är förenad med klinik eller stor institution. Konsistoriet föreslår därför i stället den ordningen att vid val av ny rektor dennes professur ledigförklaras såsom vikariatslöneförordnande och vikarie utses efter sakkunnigförfarande i den ordning som eljest gäller för tillsättning av professur. Blir rektor omvald efter två perioder och därefter återgår till sin professur, bör den person som under åtta år innehaft professuren erhålla en personlig tjänst på övergångsstat. Om rektor därefter avgår med pension, blir vikarien automatiskt innehavare av professuren.

Enligt konsistoriets mening bör särskild prorektor som hittills väljas.

Arbetsuppgifterna för universitetsrådet och rektor beskrivs i betänkandet med ungefär samma ordalag. Dessa och författningstexten uppvisar ett oklart förhållande mellan de båda befattningshavarna. Den föreslagna anordningen inbjuder, därest icke personkonstellationen är ovanligt gynnsam, till intresse- och kompetenskonflikter, som i värsta fall skulle kunna förlama universitetets ledning. Under alla förhållanden bör av författningen klart framgå att universitetsrådet är underställd rektor. Emellertid föreslår konsistoriet av skäl som framgår av det följande att universitetsförvaltningen skall ha två chefstjänstemän och icke en. Dessa båda chefstjänstemän bör i likhet med vad som föreslagits beträffande universitetsrådet vara ledamöter av konsistoriet. Ledamotskapet bör avse alla ärenden. Konsistoriet anser det vara av stor betydelse att lokalstyrelsens administrativa tjänstemän som tillsammans med professorerna representerar hela universitetets administration, såsom ledamöter i konsistoriet tillför detta sin administrativa sakkunskap. Härigenom uppnås den i det föregående berörda dubbla bedömningen av ärendena, dvs. bedömning ur såväl vetenskaplig som administrativ synvinkel.

Lärarkollegiet vid karolinska institutet anför i huvudsak följande:

Även om lärarkollegiet efter en på kollegiets initiativ 1953—1954 genomförd organisationsundersökning fann sig i petita böra föreslå en administrativ organisation vid institutet med en byråchef som sammanhållande kraft anser lärarkolle-

giet det därmed icke klarlagt att en sådan organisatorisk modell är lämpligare för en universitetsenhets administration än den beprövade ordningen.

Den svenska universitetsorganisationen skulle enligt lärarkollegiets mening utan eftersättande av effektivitetskravet bäst tillgodoses om inom administrationen den ekonomiskt-administrativa funktionen renodlades under en chef, som vore ledamot och föredragande i hithörande ärenden i konsistoriet, medan de akademiskt-administrativa ärendena ävenledes lades enhetligt under en chef, vilken vore huvudföredragande i sådana ärenden hos de akademiska organen men icke i sådan egenskap toge säte och stämma i konsistoriet. En sådan organisation synes även bäst tillgodose de offentliga intressena beträffande universitetens skötsel.

Vad lärarkollegiet sagt rörande svårigheterna för en generaldirektör att sammanhålla hela det mångfasetterade förvaltningsfältet inom ett universitet, gäller uppenbarligen icke i tillnärmelsevis lika grad ett universitetsråd, som tillsammans med rektor bildar ett rektorsämbete av den konstruktion universitetsutredningen framfört. Naturligt vore att inom ett på sådan sätt komponerat rektorsämbete rektor utövade det närmaste chefskapet över den »fria» akademiska sidan, »självstyrelsen», medan universitetsrådet såsom förvaltningschef särskilt vinnlade sig om »självförvaltningssidan», dvs. de ekonomiskt-administrativa och utbildnings-administrativa ärendena. Även om den av universitetsutredningen föreslagna konstruktionen av rektorsämbetet innefattar ensambeslutanderätt för rektor, anser lärarkollegiet emellertid att ett sidoordnande av universitetsrådet med rektor, på sätt universitetsutredningen föreslagit, innebär ett större avsteg från grundprincipen om akademisk självbestämmanderätt, än vad som är motiverat av de offentliga intressenas styrka, och lärarkollegiet anser därför att en annan konstruktion av rektorsämbetet bör eftersträvas. För att betona det chefskap över administrationen, som lärarkollegiet anser att rektor bör utöva, och med särskild hänsyn till vad lärarkollegiet ovan konstaterat beträffande den klara uppdelningen på två huvudfunktioner inom universitetsadministrationen, vill lärarkollegiet förorda, att omedelbart under rektor två administrativa tjänstegrenar öppnas vid universiteten, en under ledning av akademisekreteraren och en under ledning av akademiräntmästaren, samt att således ingen särskild chefsbefattning över den samlade administrationen kommer till stånd.

Bortsett från att de sålunda föreslagna begränsningarna av rektors befogenheter synas principiellt otillräckligt underbyggda, synas de lärarkollegiet betänkliga även av andra skäl. Lärarkollegiet betvivlar sålunda, att rektorsposten under de auspicier, som ett förverkligande av universitetsutredningens förslag skulle erbjuda, över huvud kommer att te sig lockande för de önskvärda krafterna, i all synnerhet som kompetenskraven för rektorat i förslaget till universitetsstadga begränsats på ett olyckligt sätt.

Lärarkollegiet finner det ytterst beklagligt att rektorsposten på sätt som skett föreslagits nedskruvad till relativ obetydlighet. Ett universitet är starkt beroende av att i rektor ha en auktoritativ och allmänt aktad representant utåt, ej minst internationellt, och härför kräves att rektor beklädes med sådana befogenheter, att rektorsposten blir lockande nog att kunna besättas med en såväl vetenskapligt och pedagogiskt som administrativt och allmänt personligt kvalificerad person.

Statskontorets såväl som universitetsutredningens förslag beträffande rektorsämbetet synas vara uttryck för en för lärarkollegiet svärförståelig misströstan om de akademiska lärarnas förmåga att i dagens samhälle bemästra universitetens organisatoriska problem. Genom åren har vårt land dock uppvisat en lång rad driftiga och skickliga universitets- och högskolerektorer, varjämte akade-

miska lärare kommit att bestrida åtskilliga viktiga chefsposter inom enskilt och offentligt liv.

För att stärka rektoraten synas effektiva åtgärder böra vidtagas till åstadkommande av lättnad i rektorernas arbetsbörda till den del den sammanhänger med deras professurer. Sålunda bör rektor beredas tillfälle att omedelbart efter det han blivit utsedd helt frånträda sin professur och därvid ekonomiskt täckas icke blott för ökat ansvar och representationsutgifter i form av rektorsarvode och representationsbidrag utan även för samtliga till följd av frånträdandet av professuren mistade avlöningsförmåner; förutom professorslönen exempelvis i förekommande fall arvode i sådan överläkarbefattning, som kan vara förenad med professuren. Väl medvetet om svårigheterna att mot varandra avväga rektors och hans professorsvikaries intressen nödgas lärarkollegiet uttala, att en anordning som den föreslagna med hänsyn till bristen på garantier för tillfredsställande institutionella resurser för den från rektorat återvändande icke är lämplig. Lärarkollegiet vill i stället föreslå att professuren redan första gången rektor tillträder rektorsämbetet ledigförklaras och tillsättes efter sakkunnigförfarande i vanlig ordning men såsom vikariatslöneförordnande i ordinarie professors lönegrad. Därefter skall vikarien äga *att*, om rektor utan att återinträda i sin professur avgår med pension, bli utnämnd till professor utan ansökan, *samt att*, om rektor återinträder efter utgången av förslagsvis två mandatperioder, själv erhålla personlig professur. För vikarien, som befinner sig i karriären och alltid har möjligheter att under tiden för vikariatslöneförordnandet söka förekommande professurer, kan en sådan anordning icke medföra nackdelar. För rektor själv innebär den fördelen att, liksom nu, när som helst under hela rektorstiden kunna återgå till sin gamla arbetsmiljö.

Lärarkollegiet anser det vara av vital betydelse att en universitetsrektor besitter de erfarenheter av såväl forskning och utbildning som lärosätets lokala förhållanden, som innehav av professur någon tid vid detsamma skänker, och anser därför nuvarande valbarhetsrekvisit böra bibehållas.

I de fall, då beslut ankommer på rektorsämbetet, synes det böra fattas av rektor med kontrasignation av den föredragande, vilken bör ha skyldighet att anmäla avvikande mening till protokollet. Någon anmälan av meningsskiljaktighet till konsistoriet synes icke erforderlig, och än mindre synes någon av de föredragande böra betraktas som ledamot av ett särskilt »rektorsämbete» i den form universitetsutredningen tänkt sig detta.

Mot förslaget rörande konsistoriets sammansättning har lärarkollegiet intet att erinra såvitt avser rektor, dekanerna och den valde ledamoten av den medicinska fakulteten.

Lärarkollegiet förordar att utöver de av universitetsutredningen föreslagna ledamöterna av konsistoriet den av akademiska församlingen valde prorektor inträder i detsamma.

Ett konsistorium om fem personer synes utgöra en till huvudtalet alltför liten universitetsstyrelse. Vidkommande det föreslagna ombildade karolinska institutet måste dessutom konstateras, att dess konsistorium troligen skulle komma att bestå av tre ledamöter av medicinska fakulteten men blott en ledamot av odontologiska fakulteten och en ledamot av farmaceutiska fakulteten, om en sådan fakultet kommer till stånd vid institutet. En prorektor från annan fakultet än den medicinska skulle här bidraga till balans; likaså ledamotskap för ytterligare en förvaltningstjänsteman. Det borde emellertid övervägas att härutöver låta konsistoriet innefatta ytterligare, av fakulteterna valda ledamöter så att styrelseorganet vid universitetet alltid komme att innehålla ett visst minimiantal ledamöter, förslagsvis nio.

Lärarkollegiet vid medicinska högskolan i Umeå, till vars yttrande *organisationskommittén* anslutit sig, anför:

Lärarkollegiet vill föreslå, att från odelad medicinsk fakultet förutom dekanus ytterligare två ledamöter skall ingå i konsistoriet och väljas av fakulteten.

Lärarkollegiet anser att en lekmanrepresentation i universitetets lokala styrelse skulle vara av stort värde och föreslår därför att Kungl. Maj:t utser två ledamöter av konsistoriet representerande t. ex. näringsliv och förvaltning inom universitetets lokala region.

Lärarkollegiet anser att rektor skall vara lärosätets verkliga chef. Vid utseendet av rektor skall hänsyn tagas inte endast till vederbörandes meriter inom forskning och undervisning utan även till administrativ erfarenhet och skicklighet. Vid tillsättning av rektor vill lärarkollegiet föreslå, att lärosätets ordinarie lärare uppsätter tre professorer — icke nödvändigtvis från det egna lärosätet — på förslag, av vilka Kungl. Maj:t utser en att för en tid av 6 år vara rektor. Enligt lärarkollegiets åsikt bör den lärartjänst rektor innehaft direkt föras över stat. Rektor bör efter fullbordad mandatperiod ha rätt att återgå till en personlig professur och, efter 2 mandatperioder, även ha rätt att avgå med pension.

Under rektor bör universitetets administrativa ledning utövas av en akademisekreterare och en akademiräntmästare. Dessa befattningar bör ges en hög tjänsteställning, som till fullo motsvarar det stora administrativa ansvar, som tjänsterna innebär. Däremot anser lärarkollegiet ej, att de föreslagna befattningarna som universitetsråd skall inrättas.

Lärarkollegiet föreslår att prorektor väljes av de ordinarie lärarna för en tid av 3 år bland lärosätets ordinarie professorer.

Lärarkollegiet vid tandläkarhögskolan i Stockholm anför:

Om det befinnes riktigast, att tandläkarhögskolan såsom fakultet ingår i ett medicinskt universitet, vill kollegiet anföra följande synpunkter på konsistoriets sammansättning.

Konsistoriets sammansättning enligt universitetsutredningens förslag skulle i ett universitet, bildat av allenast karolinska institutet och tandläkarhögskolan, vara tre medicinare, en odontolog och en administrativ tjänsteman. Om en dylik universitetsbildning skulle komma till stånd, anser lärarkollegiet att den justeringen i konsistoriets sammansättning är väsentlig, att en prorektor, vald på samma sätt som rektor och obligatoriskt tillhörig den fakultet, som rektor icke tillhör, inträder i konsistoriet. En konsekvens av lärarkollegiets nedan angivna förslag beträffande chefsförhållandena inom förvaltningen blir dessutom att två förvaltningschefer finnas, vilka enligt lärarkollegiets mening båda böra äga säte och stämma i konsistoriet. Slutligen bör från vardera fakulteten ytterligare en vald ledamot inträda. I ett tre- eller fyrafakultetsuniversitet utjämnas proportionerna mellan fakulteterna; även i ett sådant konsistorium anser lärarkollegiet dock att en prorektor från annan fakultet än rektor bör inträda.

Rektor bör väljas bland universitetets professorer. De i förslaget till universitetsstadga angivna särskilda valbarhetsgrunderna för rektorat anser lärarkollegiet härvid böra utgå, då dessa kvalifikationer alltid måste i erforderlig grad vara tillfinnandes hos en professor och dessutom tyngdpunkten i rektoratet är administrativ. Förvaltningscheferna böra, såsom berörts ovan, icke vara sidoordnade utan underordnade rektor.

Lärarkollegiet vid tandläkarhögskolan i Malmö anför:

Kollegiet finner ej anledning föreligga att det vid rektors sida placeras ett universitetsråd som chef för förvaltningen. Enligt kollegiets mening har tillräckliga skäl ej heller framförts att ändra den hävdvunna uppdelningen i kansli och drättselverk, var för sig ledda av en chefstjänsteman. Kollegiet står dock ej främmande för tanken, att det ökade omfånget av universitetsväsendet och den stora medelsförvaltningen kan göra det motiverat att universitetets högsta företrädare, rektor, tillsättes av Kungl. Maj:t efter förslag av universitetet.

Lärarkollegiet vid handelshögskolan i Göteborg anför väsentligen följande:

Den lokala styrelsen skall vid handelshögskolan i Göteborg enligt utredningens förslag bestå av rektor som ordförande, chefen för högskoleförvaltningen samt ytterligare en ledamot. Förslaget sägs innebära, att högskolans konsistorium får väsentligen samma organisation som den nuvarande förvaltningsnämnden. Konsistoriet får dock en mängd uppgifter, som den nuvarande förvaltningsnämnden icke har. Detta ligger helt i linje med utredningens strävanden att avlyfta de administrativa uppgifterna från fakultetsnivån. Lärarkollegiet biträder här utredningens förslag.

Rektorsämbetet skall utöva tillsyn över institutionerna och handlägga vissa vetenskapligt-administrativa rutinuppgifter, exempelvis ledigförklarande av ordinarie tjänster. Förslaget sammanfaller i väsentliga punkter med den praxis, som har utbildats vid handelshögskolan och som har visat sig vara ändamålsenlig.

Beträffande rektors uppgifter, sägs att hans allmänna tillsynsplikt skall ha sin tyngdpunkt förlagd till de rent akademiska delarna av högskolans verksamhet. Likväl sägs det beträffande rektor i annat sammanhang, att han alltjämt skall ha det högsta överinseendet även över förvaltningschefen. Dessa uttalanden torde i viss mån strida mot varandra. Det synes lärarkollegiet vara ofrånkomligt, att hela det administrativa ansvaret i sista hand sammanflyter i en enda tjänst, och denna kan inom akademierna inte rimligen vara någon annan än rektoratet. Under rektor och konsistorium lyder f. n. vid de större lärosätena en akademisekreterare och en räntmästare. På motsvarande sätt bör vid handelshögskolan chefen för högskoleförvaltningen sortera direkt under rektor och konsistorium.

Valbar som rektor bör endast vara professor vid det egna lärosätet.

Beträffande kretsen av röstberättigade kan ifrågasättas, om icke chefen för högskoleförvaltningen, vilken dagligen skall samarbeta med den valde rektorn, liksom nu bör ha rösträtt vid rektorsval. Detsamma gäller högskolans bibliotekarie.

Kanslern anför i huvudsak följande:

Den av utredningen föreslagna sammanslagningen av konsistorierna och drättselnämnden till ett organ, *konsistoriet*, tillstyrker jag. Om befattningen som prorektor utformas enligt mitt förslag nedan, bör även prorektor ingå som ledamot. Därest i anslutning till nuvarande ordning den lokala universitetsförvaltningens uppdelning på två huvudavdelningar bibehålles, vilket jag i det följande kommer att förorda, bör envar av dessa avdelningars chefer vara ledamot av konsistoriet.

För att möjliggöra att drättselnämnden, med eller utan kommunal representation, i någon mån bevaras vid de lärosäten där detta anses nödvändigt, har jag, som i övrigt ansluter mig till utredningens förslag, ansett mig böra föreslå att konsistoriet bibehålles vid sin rätt att i lämplig utsträckning uppdraga åt särskild nämnd att fatta beslut å konsistoriets vägnar. Ledamöterna i dylik nämnd bör enligt min uppfattning inte nödvändigtvis vara konsistorieledamöter utan även

andra lärare och tjänstemän vid universitetet liksom även i särskilda fall personer utanför universitetet bör kunna ingå i nämnden.

Utredningen har föreslagit att mandattiden för rektor ökas från tre till fyra år med hänsyn till värdet av en viss kontinuitet i ledningen för en organisation av den omfattning det här rör sig om. Jag ansluter mig till utredningens ifrågasvarande förslag. Däremot anser jag mig i likhet med de hörda akademiska myndigheterna icke kunna tillstyrka de av utredningen föreslagna valbarhetsrekvisiten. Rektor bör alltså alltså väljas inom kretsen av akademiska lärare. I så måtto kan jag emellertid biträda utredningens förslag att valbarheten inte nödvändigtvis bör vara knuten till det egna universitetet (högskolan). I likhet med utredningen anser jag vidare, att rektors grundtjänst vid omval bör kunna föras över stat och den på stat uppförda tjänsten återbesättas. Detta bör dock enligt min mening kunna ske redan vid ingången av den andra tjänstgöringsperioden.

Jag har för min del funnit övervägande skäl tala för att prorektoratet bibehålls skilt från dekanusfunktionen och prorektor tillsättes på samma sätt som rektor. Utredningens motivering för sitt ändringsförslag beträffande prorektoratet — att konsistoriet därigenom skulle bli för stort — förefaller mig föga övertygande. Prorektor synes lämpligen böra tillhöra annan fakultet än rektor.

Den samlade opinionen från de i ärendet hörda akademiska myndigheternas sida går ut på ett avstyrkande av utredningens förslag om inrättande vid rektors sida av universitetsrådsbefattningar. Även jag har för min del funnit att detta förslag giver anledning till starka betänkligheter, och jag har icke blivit övertygad om att ifrågasvarande förslag för universitetens del kan innebära en godtagbar anordning. Särskilt finner jag mig icke kunna biträda ett förslag, som i den form det framlagts, starkt kommer att försvaga den ställning universitetets rektor enligt min mening bör intaga såsom chef för universitetet (högskolan).

Under återopande av vad jag sålunda anfört avstyrker jag utredningens förslag om inrättande av universitetsrådsbefattningar och förordar att de nuvarande två huvudavdelningarna bibehålls under var sin chef: en akademisekreterare (motsvarande) och en akademiräntmästare (motsvarande).

Rektorsämbetet bör bestå av rektor jämte i förekommande fall prorektor med de två avdelningscheferna eller underavdelningschefer såsom föredragande.

Lärarkollegiet vid farmaceutiska institutet, vars yttrande institutets styrelse återopar såsom eget utlåtande, anför:

Till rektor bör utses den av universitets professorer, som bedömes vara för rektoratet bäst skickad. Härvid bör beaktas icke endast vetenskapliga och pedagogiska kvalifikationer, som utredningen föreslår, utan dessutom administrativa. Prorektor bör liksom rektor väljas bland universitets professorer och bör ej tillhöra samma fakultet som rektor. Universitetsrådets ställning synes oklar och behovet av denne befattningshavare icke tillräckligt övertygande.

Lärarkollegiet vid tekniska högskolan i Stockholm anför huvudsakligen följande:

Konsistoriet bör bestå av rektor och prorektor, dekanerna samt — vid handläggning av biblioteksärenden — överbibliotekarien. De i det följande föreslagna två byråcheferna eller motsvarande vid ekonomi- och personalavdelningen resp. kansliavdelningen skall vara föredragande inom konsistoriet samt ha rätt och skyldighet att till konsistoriets protokoll i förekommande fall anteckna avvikande mening.

Universitetsutredningens förslag med inrättandet av universitetsråd innebär att man i stället för de av statskontoret föreslagna generaldirektörerna inrättar motsvarande chefstjänster vid varje universitet eller högskola och ger vederbörande en lägre lönegradsplacering. Rektor skulle om förslaget realiserades komma att få sådan ställning att han närmast bleve en galjonsfigur med huvudsakligen representativa uppgifter — en ställning som utredningen att döma av vissa formuleringar synes eftersträva. Med de erfarenheter lärarkollegiet kan återropa under KTH mångåriga existens vill lärarkollegiet på det bestämdaste avråda från den föreslagna lösningen. I stället bör rektor dels vara ordförande i konsistoriet, dels i sitt handlande ha att följa konsistoriets beslut i fråga om delegation av ärenden. Under rektor bör liksom nu sortera dels en kansliavdelning och dels en ekonomi- och personalavdelning — dock benämnda byråer — var och en företrädd av en chef i byråchefs ställning. Liksom nu bör vissa ärenden kunna handläggas av rektorsämbetet — dvs. av rektor i förening med endera av sagda tjänstemän.

Lärarkollegiet uttalar sig vidare för en mandattid av fyra år icke blott för rektor utan även för prorektor och övriga ledamöter av konsistoriet. Lärarkollegiet anför vidare bl. a. följande:

Rektor skall enligt universitetsutredningen visserligen kunna väljas utanför professorernas krets men torde i varje fall vid en högskola av KTH storlek säkerligen komma att väljas bland professorerna. Då endast medlemmarna av denna grupp kan ha någorlunda kännedom om varandra bör det enligt lärarkollegiets mening ankomma på de ordinarie professorerna samt de självständiga laboratorerna och möjligen laboratorerna att välja rektor. Att däremot den stora — och helt för undervisningsuppgifter avsedda — gruppen universitetslektorer skulle delta i och kunna utöva väsentligt inflytande vid rektorsval finner lärarkollegiet i högsta grad olämpligt och föga ägnat att tjäna högskolans intressen. Lärarkollegiet föreslår att prorektor väljes av samma församling som rektor och att valet skall kunna ske bland högskolans samtliga professorer. — Mot förslaget att rektorstjänsten efter det att rektor tjänstgjort viss tid skall föras över stat och den på stat uppförda tjänsten återbesättas har lärarkollegiet intet att erinra. Dock vill lärarkollegiet i detta sammanhang understryka vikten av att sådan ställning och sådana arbetsmöjligheter skapas för rektor — både under och eventuellt efter rektorsperioden — att rektorstjänsten blir attraktiv.

Lärarkollegiet vid Chalmers tekniska högskola anför huvudsakligen följande:

Lärarkollegiet anser att direkt under rektor som chef bör placeras en *kanslibyrå* för utbildnings-, planerings-, sekretariats- och informationsärenden samt en *ekonomibyrå* för personal-, avlönings- kamerala- och inköpsärenden. Dessa funktioner motsvara de som nu ankomma på respektive avdelningar.

Lärarkollegiet delar utredningens åsikt, att valbarhet till rektorat bör kunna utsträckas utanför professorskretsen vid den egna högskolan. Speciellt vid mindre lärosäten kan det vara svårt att inom professorskåren finna lämplig kandidat. Lärarkollegiet vill betona, att icke endast vetenskapliga och pedagogiska kvalifikationer bör ligga till grund för bedömningen. Eftersom rektor skall vara högskolans högste administrativa chef, bör de administrativa kvalifikationerna väga tungt vid rektorsval, och det torde vara lämpligt att låta detta komma till uttryck även i statuten.

Lärarkollegiet anser vidare, att prorektor bör väljas på samma sätt som rektor.

Lärarkollegiet förordar att rösträtt vid rektors- och prorektorsval tillkommer lärosätets professorer, laboratorer samt överbibliotekarien. Lärarkollegiet vill alltså icke utsträcka rösträtten till andra ordinarie lärare. Denna begränsning motiveras av att endast professorer, laboratorer och överbibliotekarie kan tänkas ha den nödvändiga överblicken över högskolans *båda* viktiga funktioner: forskning och undervisning.

Överstyrelsen för de tekniska högskolorna anför i huvudsak följande:

Det är angeläget, att förvaltningsorganisationen vid våra lärdomssäten i skilda hänseenden förstärkes. Uppenbarligen måste med universitetens och högskolornas snabba tillväxt, även om därvid kretsen av professorer samtidigt vidgas, svårigheter möta att inom denna finna personer, som äro på en gång skickade och förutom allmänna insikter i fråga om forskningen och utbildningen vid lärosätet och allmänna ledaregenskaper — i växande grad också kräva administrativ begåvning. Tanken att överlåta ledningen av den rent administrativa verksamheten på en särskild förvaltningschef kan under sådana förhållanden te sig bestickande. Överstyrelsen har emellertid icke blivit övertygad om ändamålsenligheten av universitetsutredningens förslag härom, enär detta innebär och — vill det synas — alltid måste innebära en dualism i ledningen, som genom oklarheten i fråga om kompetensgränser är ägnad att skapa konflikter och därmed äventyra den eftersträfvade effektiviteten av organisationen. Överstyrelsen kan därför ej tillstyrka en sådan lösning — i allt fall ej såvitt gäller de tekniska högskolorna. Enligt överstyrelsens mening bör rektor vid dessa lärosäten allttjämt hava »den närmaste vården och tillsynen över allt vad högskolan rör» och därmed även vara chef för dess förvaltning. Överstyrelsen vill emellertid förorda den ändringen av nuvarande konstruktion av rektoraten, att dessa — såsom redan nu förekommer vid vissa högskolor — tillsättas av Kungl. Maj:t. Därvid synes rektor böra utses efter förslag av lärosätet. Även person utanför det egna lärosätet bör kunna utses. Såvitt gäller de tekniska högskolorna torde förslaget böra avgivas av lärarkollegiet, varvid dess sammansättning bör begränsas till att avse lärosätets professorer och självständiga laboratorer. Enligt överstyrelsens mening bör vid denna ordning för utseende av rektor särskilda rektorstjänster inrättas och tillsättas av Kungl. Maj:t på förordnande för en tid av sex år. Om förordnandet därefter förlänges, och rektor är innehavare av ordinarie lärartjänst, bör denna föras över stat och den på stat uppförda tjänsten återbesättas.

I likhet med högskolornas lärarkollegier är överstyrelsen av den uppfattningen att dekan icke tillika bör vara prorektor. Överstyrelsen vill förorda, att denne väljes av lärarkollegiet bland professorerna och att detta därvid gives samma sammansättning som förut förordats såvitt gäller upprättande av förslag till rektorat.

Överstyrelsens ställningstagande i fråga om rektoraten innebär tillika att överstyrelsen avstyrker förslaget om inrättande av tjänster som universitetsråd (mot-svarande). I stället förordar överstyrelsen, att den administrativa och kamerala arbetskraften vid de tekniska högskolorna förstärkes genom inrättande av tjänster som byråchef *under* rektor.

Vad överstyrelsen här förordat föranleder vissa jämkningar i fråga om konsistoriets sammansättning i förhållande till utredningens förslag. I vad förslaget avser att i stället för »kollegienämnd» införa benämningen »konsistorium» kan överstyrelsen biträda detsamma, även om överstyrelsen ej blivit övertygad om angelägenheten av en sålunda ändrad benämning för de tekniska högskolornas del.

I anslutning härtill vill överstyrelsen med anledning av att universitetsutred-

ningen avsett att den nuvarande lokalstyrelsen för Chalmers tekniska högskola icke skulle överföras till den nya organisationen framhålla, att en anledning till att densamma bibehölls vid 1947 års omorganisation var att den Chalmerska donationen förutsatte, att frimurare barnhus direktionen i Göteborg, som nu äger utse två ledamöter av lokalstyrelsen, skulle tillförsäkras visst inflytande över läroanstaltens ledning. Därest hinder ur denna synpunkt ej numera anses möta mot en indragning av lokalstyrelsen biträder överstyrelsen förslaget härom.

D. Samarbetsnämnder. Frågan om gemensam förvaltning för två eller flera läroanstalter

Universitetsutredningens förslag om en helt eller delvis gemensam förvaltningsorganisation för flera läroanstalter på en och samma universitetsort och om inrättande av samarbetsnämnder med styrelsefunktioner har väckt en synnerligen livlig diskussion vid betänkandets remissbehandling.

I sitt gemensamma yttrande anför *Svenska Arbetsgivareföreningen* och *Sveriges Industriförbund* i dessa frågor följande:

Vi kan inte för närvarande ta ställning till dessa delvis vittutseende förslag om lokalt samgående men vill framföra följande allmänna synpunkter. Det är enligt organisationernas mening synnerligen angeläget att man på olika sätt främjar interdisciplinär forskning och utbildning. Vi anser det vidare önskvärt att man söker uppnå de kostnadsbesparingar och effektivitetsvinster i övrigt, som möjligen kan uppnås genom upprättande av för flera läroanstalter gemensamma administrationsorgan, serviceorgan och institutioner. De redan genomförda undersökningarna bör därför föras vidare för att det mera i detalj skall klargöras vilka konsekvenser ett mer omfattande lokalt samgående kan medföra. Den fortsatta undersökningen synes åtminstone i vissa delar böra anförtros en särskild organisationsberedning.

Kooperativa Förbundets styrelse anför:

Det förefaller styrelsen rimligt och riktigt att samarbetsnämnder upprättas för förvaltningen av för flera läroanstalter gemensamma institutioner i Göteborg, Lund och Stockholm, liksom att Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola får en för båda läroanstalterna gemensam förvaltningsorganisation. Övriga förslag för att säkra det lokala samarbetet t. ex. att samarbetsnämnden i Stockholm får ett kansli, för att sköta vissa av förvaltningsgöromålen och gemensamt utredningsarbete för alla tre läroanstalterna, förefaller styrelsen vara praktiska och riktiga lösningar av dessa institutioners samarbetsuppgifter.

SFS anför:

För Uppsalas del är läget förhållandevis klart. Trots sin principiella inställning för en samordning av forskning och utbildning inom de respektive högskolorna, inser dock organisationen att en förvaltningsmässig samordning mellan universitetet och lantbrukshögskolan kan vara svår att åstadkomma, såvida inte högskolan inordnas under samma departement som övriga universitet och högskolor.

SFS har ovan föreslagit, att den tekniska högskolan i Lund skall ingå som en fakultet vid universitetet. Även om så inte blir fallet vill SFS avstyrka en lösning som innebär, att en fristående förvaltning skapas vid den tekniska högskolan i Lund.

För Göteborg förordar de sakkunniga en förvaltning som skall betjäna Chalmers tekniska högskola och universitetet. SFS finner i likhet med utredningen att överensstämmelsen mellan verksamheten vid de båda läroanstalterna och det redan beslutade sambruket av lokaler, utrustning och personal samt därutöver den förestående kraftiga expansionen på denna ort talar för en sådan lösning. Om handelshögskolan ej ingår i universitetets samhällsvetenskapliga fakultet, bör den inordnas under den gemensamma förvaltningen.

Mest tvekande ställer sig SFS till den lokala organisation i Stockholm, som föreslagits av utredningen. De tre fristående förvaltningarna och vid sidan av dessa ett kansli knutet till den akademiska samarbetsnämnden kan lätt leda till oklara kompetensförhållanden, en bristfällig planering samt en oekonomisk dubbelning av förvaltningen för närallgiggande utbildningslinjer. Organisationen föreslår, att frågan om en gemensam förvaltning i Stockholm göres till föremål för förnyade överväganden inom ecklesiastikdepartementet.

SACO anför följande:

Enligt utredningens förslag bör den föreslagna administrationen som sammanhållen enhet inrättas i Lund, Uppsala och Göteborg, medan administrationen i Stockholm uppdelas på en samarbetsnämnd och de i Stockholm belägna lärosätena. För Stockholms universitets del finner *SACO*, att dess storlek motiverar att man bygger ut administrationen i full skala.

TCO anför väsentligen följande:

Visserligen sägs att även övriga läroanstalter på respektive universitetsorter på längre sikt troligen bör samordnas till ett enda universitet. Men de former för samordningen som nu förordas behåller det mesta av nuvarande splittring.

TCO ansluter sig därför till den uppfattning som framförts av statskontoret och som också hävdas av reservanten hr Rydén. *TCO* anser sålunda, att man redan nu måste inrikta sig på att skapa gemensamma lokala förvaltningar för samtliga akademiska läroanstalter på samma universitetsort. Dessa bör alltså underställas den i det föregående föreslagna lokala universitetsstyrelsen och förvaltningschefen. Däremot kan varje läroanstalt få utse egen rektor samt ha sina egna rent akademiska organ. På de orter, där man med denna ordning får mer än en universitetsrektor (motsvarande), kan rektorerna lämpligen för ett år i taget alternera som ordförande i universitetsstyrelsen.

I fråga om den lokala förvaltningsapparatusens organisation hävdar utredningen, att arbetsuppgifterna blir lösta på ett effektivare sätt, om de differentieras efter funktioner och fördelas mellan specialister. Detta understryker ytterligare det rationella i att skapa gemensamma lokala förvaltningar för samtliga akademiska läroanstalter på samma ort och att redan nu ta sikte på inrättande av storuniversitet.

Byggnadsstyrelsen anför:

Ur de speciella synpunkter, som styrelsen har att företräda, skulle en starkare koncentration av administrationen på det lokala planet vara att föredraga. En lokal administration, huvudsakligen uppbyggd i enlighet med de av statskontoret uppdragna riktlinjerna, förmodas sålunda komma att decimera styrelsens kon-

taktpunkter och förkorta ärendevägarna, något som givetvis är väsentligt i nuvarande hektiska utbyggnadsskede. En gemensam administration för samtliga lärosäten på en ort skulle också enligt styrelsens mening väsentligt underlätta ett ur ekonomisk synpunkt värdefullt sambruk av lokaler exempelvis på det sätt, som enligt framlagt byggnadsprogram kommer att ske vid universitetet i Umeå vad beträffar undervisningen i kemi för naturvetare, medicinare och odontologer.

Riksrevisionsverket yttrar:

Statskontorets förslag innebär beträffande universitetens lokala ledning, att den administrativa och ekonomiska förvaltningen skall vara gemensam för flera läroanstalter på samma ort. Detta förslag anser riksrevisionsverket vara den rationellaste lösningen. Skulle en så stark integration icke anses praktikabel, bör man dock eftersträva att organisera läroanstalterna inom viss region så att enheter av sådan storleksordning ernås, att möjligheterna till rationaliseringsvinster kan effektivt tillvaratagas. Universitetsutredningens förslag att tandläkarhögskolorna och farmaceutiska institutet inordnas som fakulteter i andra läroanstalter kan därvidlag betraktas som ett steg i en sådan riktning. I den mån gemensam administration på de olika universitetsorterna icke kommer till stånd förordar riksrevisionsverket, att serviceorgan inrättas för handläggning av vissa gemensamma ärenden av i huvudsak den typ som universitetsutredningen tänkt sig för läroanstalterna i Stockholm.

Överståthållarämbetet anför:

Överståthållarämbetet finner den av utredningen föreslagna organisationen bättre än den nuvarande svara mot de krav, som den snabba utvecklingen inom vetenskap och teknik samt behovet av ökad utbildningskapacitet ställer. De föreslagna reformerna inom universitets- och högskoleorganisationen synas i huvudsak väl motiverade.

Ämbetet ställer sig emellertid tveksamt till huruvida den för de tre läroanstalterna i Stockholm föreslagna administrativa organisationen kan väntas bli effektiv. Den tänkta uppdelningen av de administrativa funktionerna för läroanstalterna på dels gemensamma organ och dels till de enskilda anstalterna knutna organ synes innebära risker för dubbelarbete, kompetenskonflikter och en i övrigt tungrodd förvaltning. Denna del av organisationsförslaget synes överståthållarämbetet böra överses.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län yttrar:

Även om utredningens förslag om institutioner gemensamma för universitetet och Chalmers faller, torde det komma att bildas institutionsgrupper som omfattar institutioner vid båda lärosätena. För denna och annan gemensam verksamhet bör, på sätt utredningen föreslår, ett gemensamt konsistorieorgan, samarbetsnämnd, inrättas.

Även i samarbetsnämnden bör — på skäl som ovan redovisats då det gäller konsistorierna — ingå av Kungl. Maj:t utsedda företrädare för allmänna lokala intressen. Beträffande samarbetsnämnden i Göteborg bör denna omfatta inte endast universitetet och Chalmers utan även handelshögskolan.

Universitetsutredningens förslag om en för Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola gemensam förvaltningsorganisation under ledning av ett universitetsråd har rönt bestämt motstånd från de båda lärosätenas sida. Dessas argumentering i frågan väger enligt länsstyrelsens uppfattning tungt.

Man har utom annat all anledning att räkna med att universitetsrådets ställning såsom på en gång chef för en stor förvaltning och föredragande i två konsistorier och ledamot i två rektorsämbeten samt med åliggande att betjäna 17 fakulteter och sektioner skulle bli högst problematisk. Vinsterna av en stor förvaltning i form av ökade möjligheter till specialisering för vissa funktioner bör inte överskattas. Länsstyrelsen anser, att universitetet och Chalmers även i fortsättningen bör ha särskilda förvaltningar.

Garantilånenämnden anför:

Beträffande universitetens centrala administration vill nämnden starkt understryka vikten av att denna göres mera effektiv och får tillräckliga personella resurser. Det är vidare enligt nämndens uppfattning en fördel — inte minst för den studiesociala verksamheten — att den lokala förvaltningen vid olika lärosäten så långt möjligt samordnas. Utredningens förslag rörande organisationen av läroanstalterna i Stockholm med en samarbetsnämnd utan preciserad kompetens synes från denna utgångspunkt mindre välbetänkt. Nämnden vill understryka behovet av samarbete även i Stockholm och förordar därför en starkare central administrationsapparat, lämpligen av samma modell som föreslås för övriga universitetsorter. Detaljförslaget beträffande Göteborg synes härvid vara den naturligaste förebilden.

Studiesociala utredningen anför:

Studiesociala utredningen vill framhålla, att en gemensam förvaltningsorganisation för samtliga högre läroanstalter på var och en av universitetsorterna enligt utredningens mening i hög grad skulle underlätta samarbetet mellan universitetsmyndigheterna å ena sidan och de studiesociala förvaltningsorganen å den andra.

Gymnasieutredningen tillstyrker de av universitetsutredningen föreslagna byråchefstjänsterna för ledningen av de utbildningsadministrativa avdelningarna inom förvaltningarna i Uppsala, Lund och Göteborg. Utredningen anför vidare:

Gymnasieutredningen finner det otillfredsställande att detta förslag ej gäller för Stockholm. Sistnämnda förhållande sammanhänger med att universitetsutredningen ej föreslagit gemensam förvaltning för de akademiska läroanstalterna i Stockholm. Denna fråga faller knappast inom ramen för vad gymnasieutredningen har direkt anledning att beröra men utredningen vill dock framhålla att den har svårt att finna något vägande skäl för detta avsteg från integrationsprincipen.

Statskontoret anför:

En riktpunkt vid utformningen av såväl rapportens som betänkandets förslag rörande förvaltningens uppbyggnad har varit att söka skapa så stora administrativa enheter att en avsevärd differentiering av personalstaben och specialisering på skilda arbetsområden kan åstadkommas; i fråga om vilka administrativa uppgifter som universitetsförvaltningen har att lösa råder likaså stor samstämmighet. Utredningen synes på det hela taget ha väglets av rapportens grundlinjer för uppbyggnaden av de enskilda förvaltningarnas organisation, dock med det väsentliga undantaget, att den icke godtagit rapportens förslag beträffande läroanstalternas administrativa ledning. Detta undantag medför i realiteten stora skillnader mellan de båda förslagen, eftersom det föranlett utred-

ningen till olika lösningar av de samarbetsproblem som uppkommer på universitetssorter med mer än en läroanstalt.

På detta område är utredningens förslag enligt statskontorets mening behäftat med svagheter. För Göteborgs del förordar utredningen en förvaltningsorganisatorisk gemenskap mellan Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola. De administrativa styrelsefunktionernas fördelning på två konsistorier och två rektorsämbeten jämte en för de båda läroanstalterna gemensam samarbetsnämnd skapar givetvis svårigheter, som icke synes ha motsvarigheter i rapportens förslag. Konstruktionen medger dock att de tekniska förvaltningsfunktionerna kan hållas samman under universitetsrådet såsom gemensam förvaltningschef och ter sig rimlig utifrån de förutsättningar som utredningen skapat genom sitt ställningstagande i fråga om den administrativa ledningen.

I Lund, där den tekniska högskolan ännu befinner sig i ett tidigt skede av sin uppbyggnad, synes en motsvarande förvaltningsorganisatorisk gemenskap lättare realiserbar än i Göteborg. Statskontoret finner det beklagligt, att utredningen icke nu velat förorda ett definitivt beslut härom utan nöjt sig med att föreslå en partiell samordning i avvaktan på »att uppbyggnadsarbetet slutföres», en tidpunkt som kan bli svår att fixera och som i varje fall kan ligga långt fram i tiden.

Den administrativa uppbyggnad som utredningen föreslagit för läroanstalterna i Stockholm har enligt statskontorets mening icke förutsättningar att fungera på ett tillfredsställande sätt. Förslaget upptar fyra separata förvaltningsorganisationer, knutna till de tre stora läroanstalterna och till den för dem gemensamma samarbetsnämnden. Ledaren för varje förvaltningsorganisation kommer till följd av dennas mindre omfattning att få en lägre tjänsteställning än universitetsråden i Uppsala, Lund och Göteborg. Visserligen bortfaller svårigheter som kan vara förknippade med att en förvaltningschef, såsom i Göteborg, skall vara underordnad flera styrelser; i stället skapas andra svårigheter beroende på att av nära besläktade förvaltningsuppgifter somliga skall handläggas vid läroanstalten, andra hos samarbetsnämnden. Så skall exempelvis den sistnämnda handha den ärendegrupp som utredningen sammanfattat såsom informations- och kontaktuppgifter, medan därmed nära samhöriga utbildningsorganisatoriska frågor och därtill knutet utredningsarbete kvarligger hos läroanstalternas förvaltning. Statskontoret finner det icke sannolikt att man med en sådan kompetensfördelning kan få förvaltningen att löpa effektivt och någorlunda friktionsfritt. Statskontoret avstyrker därför universitetsutredningens förslag beträffande förvaltningsorganisationen i Stockholm. Om universitetsutredningens förslag i fråga om den administrativa ledningen skulle godtas bör man likväl genomgående söka realisera en förvaltningsorganisatorisk gemenskap mellan läroanstalterna på en och samma ort. Statskontoret förordar att man närmare utreder huruvida den konstruktion, som utredningen föreslår för läroanstalterna i Göteborg, bör tillämpas för läroanstalterna i Stockholm.

Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i Lund anför:

Enligt fakultetens förslag avses inga gemensamma institutioner f. n. komma till stånd, varför samarbetsnämnd i enlighet med utredningen icke synes erforderlig.

Fakulteten måste avstyrka en organisation, som kommer att innebära en dualism såväl inom de enskilda institutionerna som i dessas förhållande till universitetet i övrigt.

Fakulteten föreslår därför att Lunds tekniska högskolas och universitetets institutioner organiseras som självständiga enheter samt att de därefter på lämpligt sätt sammanföras i institutionsgrupper under ledning av en institutionsgruppsprefekt och ett institutionsgruppskollegium bestående av de enskilda institutionernas prefekter. Kollegiet skall ha till uppgift att tillvarata institutionernas gemensamma intressen och tillse att deras resurser utnyttjas gemensamt, där detta är möjligt samt fatta beslut härom. Kan ej enighet uppnås i en viss fråga, bör den hänskjutas till Kanslern, som har att avgöra ärendet sedan berörda fakulteter och konsistorier yttrat sig.

Medicinska fakulteten i Göteborg anför:

Fakulteten anser, att universitetsutredningen starkt överskattat förmågan hos en så stor förvaltning att arbeta snabbt och smidigt samt med erforderlig sakkunskap och lokalkännedom. Fakulteten föreslår dels att universitetet och Chalmers tekniska högskola bildar skilda administrativa enheter, dels att förvaltningen organiseras på högst tre avdelningar, nämligen ett kansli, en ekonomisk avdelning och en utbildningsavdelning.

Större konsistoriet i Göteborg yttrar i huvudsak följande:

Att de administrativa och kamerala arbetsuppgifterna inom universitetet och CTH till sin art företer stora likheter kan inte bestridas. Någon närmare analys som skulle visa vilka praktiska fördelar eller vinster i form av personalbesparing som kunde ernås genom sammanslagning av de administrativa och kamerala arbetsuppgifterna till *en* förvaltningsenhet har emellertid inte verkställts av utredningen.

Konsistoriet har inte heller någon möjlighet att under den korta remisstid som står till buds närmare analysera dessa problem. Konsistoriet hyser dock den uppfattningen, att några rationaliseringsvinster och kostnadsbesparingar knappast står att vinna genom en sammanslagning av de administrativa och kamerala arbetsuppgifterna inom de två lärosätena, utan anser fastmer att en sådan anordning skulle medföra betydande olägenheter. I detta sammanhang finner sig konsistoriet böra upptaga frågan om möjligheterna att anskaffa lämpliga administrationslokaler, som kan inrymma en förvaltningsorganisation av denna storlek. CTH har nyligen tagit i bruk en nyuppförd administrationsbyggnad, som är dimensionerad med hänsyn endast till högskolans behov. Universitetets centrala förvaltning är förlagd till huvudbyggnaden i Vasaparken. När den enda kvarvarande institutionen i byggnaden flyttar till nya lokaler, får universitetsadministrationen ett lokaltillskott, som torde kunna täcka dess ökade lokalbehov även vid den expansion av verksamheten som beräknas i föreliggande prognoser. Om en för universitetet och CTH gemensam förvaltning skulle komma till stånd, synes lokalproblemet inte kunna lösas på annat sätt än genom uppförandet av en ny förvaltningsbyggnad på ett område, som är centralt beläget i förhållande till både universitetets och CTH:s institutioner.

När utredningen som motiv för gemensam förvaltning åberopar nödvändigheten av ett nära samarbete mellan de två lärosätena på grund av sambruket i vissa ämnen av lokaler, utrustning och personal, bör inte förglömmas att detta dock berör en förhållandevis liten sektor av verksamheten inom både universitetet och CTH. Det samarbete som måste äga rum inom detta begränsade fält kan därför enligt konsistoriets mening icke utgöra ett skäl för en sådan genomgripande organisatorisk förändring som utredningens förslag innebär. Det bör även framhållas att samordningsproblemen på utbildningssidan blir betydligt

mindre i och med tillkomsten av nya professurer och andra lärartjänster på både universitetets och CTH:s stat i berörda ämnen än de varit under de senaste årens provisoriska förhållanden.

På grund av skillnaderna i fråga om utbildningens innehåll och utformning vid universitetet och CTH i angivna ämnen är gemensam undervisning i de grundläggande ämnena för universitetsstuderande och teknologer olämplig för att inte säga omöjlig. I fråga om undervisningen på högre stadium söker sig universitetsstudenten eller teknologen till den lärare, vars forskningsområde bäst svarar mot hans intresseinriktning, oavsett om läraren står på universitetets eller CTH:s stat. Detta förekommer redan nu och har inte förorsakat några administrativa problem.

Vad nu sagts innebär att utbildningsverksamheten vid universitetet och CTH i sådana ämnen som studeras vid båda lärosätena inte kräver någon gemensam förvaltningsapparat för att fungera på ett tillfredsställande sätt. Eventuellt uppkommande samordningsfrågor på detta område torde, om de inte löses på institutionsnivå, med tillförsikt kunna hänskjutas till behandling av samarbetsnämnden. Ärenden, som kräver gemensam behandling, t.ex. rörande utnyttjandet av för universitetet och CTH gemensamma lokaler och utrustning, bör också handläggas av samarbetsnämnden.

Konsistoriet kan inte biträda utredningens uppfattning att handläggningen av uppkommande samarbetsfrågor »skulle avsevärt underlättas» om, utöver samarbetsnämnden, tillskapades en gemensam förvaltningsorganisatorisk apparat på tjänstemannanivå.

Helt oförstående ställer sig konsistoriet till utredningens resonemang, när den söker motivera behovet av en gemensam förvaltningsorganisation med att både universitetet och CTH väntas komma att expandera relativt snabbare än andra lärosäten. Tvärt emot utredningen anser konsistoriet, att denna utvecklingsprocess utgör ett ytterligare och mycket starkt skäl för att de båda läroanstalterna även i fortsättningen blir i administrativt avseende åtskilda.

Utredningens förslag om den förvaltningsorganisatoriska gemenskapen mellan universitetet och CTH innebär att ett universitetsråd med honom underställd förvaltningsapparat skulle betjäna två lärosäten, vart och ett med egna styrelsefunktioner (konsistorium och rektorsämbete). Tar man i beaktande lärosätenas storlek och den kraftiga expansion som kännetecknar dem båda samt de sinsemellan stora olikheterna särskilt i fråga om utbildningens innehåll och organisation, ter sig den av utredningen föreslagna konstruktionen alldeles ohållbar.

Konsistoriet avstyrker sålunda bestämt, att en för universitetet och CTH gemensam förvaltning kommer till stånd utöver den som är avsedd att utövas av den tilltänkta samarbetsnämnden.

Vad samarbetsnämnden angår tillstyrker konsistoriet, att bestämmelser därom utformas i huvudsaklig överensstämmelse med utredningens utkast till ny universitetsstadga.

Större konsistoriet i Stockholm anför:

I Stockholm skulle sålunda inrättas en samarbetsnämnd, som skulle handha två av de sex avdelningar som universitetsutredningen tänkt sig att den lokala universitetsförvaltningen skall omfatta. Konsistoriet har svårt att inse att en tredjedel av en organisatorisk enhet utan vidare kan flyttas bort och läggas under en annan chefsmyndighet. I varje fall torde den få svårt att arbeta effektivt, och risken för intressekonflikter och motsättningar är uppenbar.

Konsistoriet finner sålunda den för samarbetet mellan de akademiska läroanstalterna i Stockholm föreslagna organisationen klart olämplig.

Lärarkollegiet vid karolinska institutet anför väsentligen följande:

I Göteborg föreslås under konsistoriet vid universitetet och under konsistoriet vid Chalmers tekniska högskola lyda en gemensam förvaltningsapparat. Vid institutet finns i blygsam skala erfarenheten av en liknande anordning såtillvida som sedan 1957 institutet och tandläkarhögskolan i Stockholm haft såväl sekreterare som biträdande sekreterare gemensamma. Erfarenheterna från denna anordning ge vid handen, att en klar tendens till splittring uppkommer i sekreterarnas arbetssituation och att anordnande av två skilda sekretariat skulle vara fördelaktigare.

Även om det tekniskt är möjligt att anordna gemensam förvaltning för dessa lärosäten, är det knappast att förvänta att ekonomiska rationaliseringsvinster skulle uppstå härigenom. Invägas sedan de olägenheter som skulle uppstå genom att en central förvaltning måste vända sin service åt två håll, tala starkt övervägande skäl för att vart och ett av nu ifrågavarande båda lärosäten bibehåller sin egen administrativa enhet.

Att för Stockholms akademiska lärosäten gemensamma intressen finnas och indicera förekomsten av ett eller flera samsamarbetsorgan är ställt utom allt tvivel. Samarbetets omfattning och former måste emellertid diskuteras.

Även om det tekniskt är möjligt att förenhetliga kameralförvaltningen, är det knappast att förvänta att rationaliseringsvinster skulle uppstå jämfört med en på tre förvaltningsenheter fördelad kameralförvaltning. Härtill komma de olägenheter som skulle uppstå genom de mellan tre lokala förvaltningsenheter och en central sådan ömsesidiga krav på snabb, fullständig och noggrann rapportering. Det måste också förväntas komma att brista i kännedom hos kameralförvaltningen om de lokala förhållandena i övrigt, särskilt vad gäller de mångskiftande forskningsanslagen och enskilda fondmedlen. Med hänsyn till dessa omständigheter avstyrker lärarkollegiet med största bestämdhet och skärpa att kameralförvaltningen vid det ombildade karolinska institutet samordnas med universitetet och tekniska högskolan.

Härigenom skulle den föreslagna samsamarbetsnämndens uppgifter bli begränsade till att utgöra styrelse för de ännu så länge fåtaliga gemensamma inrättningarna inom Stockholms universitetsvärld, att handhava den likaledes ännu blygsamma gemensamma informations- och kontaktverksamheten samt att handhava vissa former av inköpservice åt Stockholmslärosätena och verka för ytterligare rationalisering genom samsamarbete dessa emellan. I sådan gestalt synes nämnden i och för sig ha berättigande. Då de gemensamma intressena otvivelaktigt äro under utbredning och fördjupning i samma mån som både forskning och utbildning går ut över fakultets- och lärosätesgränser måste det vara en viktig uppgift för en akademisk samsamarbetsnämnd i Stockholm att följa upp de utvecklingslinjer, som leda hän emot ökat samsamarbete och upprättande av gemensamma anläggningar av olika slag.

Lärarkollegiets principiella uppfattning om behovet av att tillvarataga gemensamma intressen och rationaliseringsmöjligheter inom det akademiska Stockholm genom en samsamarbetsnämnd avviker således i själva verket icke från universitetsutredningens. Vidkommande samsamarbetsnämndens sammansättning anser lärarkollegiet nämnden böra bestå av de tre rektorerna och de tre prorektorerna med cirkulation på ordförandeposten mellan rektorerna årsvis. Då det synes lärarkollegiet naturligt att samsamarbetsnämnden tillika kan fullgöra det nu-

varande akademiska rektorskonventets i Stockholm funktioner, böra i nämnden även ingå rektorerna vid veterinärhögskolan, skogshögskolan och handelshögskolan i Stockholm.

Kanslern anför beträffande förslaget i avseende på Göteborg följande:

Konsistoriet vid universitetet har riktat en ingående kritik mot förslaget och bestämt avstyrkt detsamma. Vad konsistoriet anför har jag funnit bärande och kan för min del icke biträda ett förslag, som framförallt skulle innebära betydande administrativa olägenheter.

Liksom konsistoriet tillstyrker jag emellertid att en för universitetet och Chalmers tekniska högskola gemensam samarbetsnämnd inrättas i huvudsak enligt utredningens förslag.

I avseende på organisationen i Lund anför kanslern:

Jag vill erinra om att organisationskommittén ännu icke framlagt något förslag rörande den definitiva utformningen av högskolans förvaltning. Något överförande till universitetet av vissa på organisationskommittén nu ankommande förvaltningsuppgifter synes därför icke för närvarande böra äga rum.

En för universitetet och tekniska högskolan gemensam samarbetsnämnd synes däremot böra inrättas i huvudsak enligt utredningens förslag.

Beträffande slutligen organisationen i Stockholm anför kanslern följande:

Utredningens ifrågavarande förslag är jag icke beredd att tillstyrka. Föreliggande spörsmål innefattar nämligen en mångfald problem, som uppenbarligen kräva ytterligare överväganden, varför särskild utredning i ärendet synes mig påkallad innan definitiv ställning kan tagas till detsamma.

Lärarkollegiet vid tekniska högskolan i Stockholm anför väsentligen följande:

I experten J Rydén's särskilda yttrande uttalas att de två förslagen är helt oförenliga och att »den nu påtalade skillnaden leder till att de båda förslagen i sin helhet kommer att stå mot varandra». Lärarkollegiet instämmer helt i detta uttalande och vill därutöver framhålla att en och samma person i generaldirektörs ställning näppeligen på det lokala planet torde kunna handha så väsensskilda områden som skulle kunna ifrågakomma. Lärarkollegiet anser sig därför — ävensom av psykologiska och andra skäl — bestämt böra avstyrka inrättandet av lokala generaldirektörstjänster och därmed även avstyrka statskontorets förslag i dess helhet.

Den i och för sig goda tanken att samarbete skall äga rum i organiserad form inom orter där två eller flera universitet eller högskolor finnes är enligt lärarkollegiets mening riktig. Den av universitetsutredningen föreslagna utformningen av samarbetsnämnd finner lärarkollegiet icke rationell. Samarbetsnämnder har givetvis stora uppgifter att fylla men de bör från fall till fall ges den storlek och den sammansättning som svarar mot de uppgifter som skall handhas. Gränsdragningen ifråga om arbetsuppgifter mellan nämnden och universitetets resp. högskolornas förvaltning är synnerligen oklar — särskilt mot bakgrunden av formuleringarna i § 21 enligt vilken det bl. a. skulle åligga kanslichefen att följa verksamheten vid de under nämndens styrelse ställda institutionerna och inrättningarna, uppmärksamma utvecklingen samt framlägga de förslag han kan finna påkallade i syfte att förstärka samarbetet. Universitetsutredningens uttalande att »Den har därför stannat för att framlägga förslag, som möjliggör, att samarbetsbehovet kan tillgodoses över hela det akademiska fältet», synes ej heller kunna realiseras i den föreslagna formen — särskilt som överraskande nog varken handelshögskolan eller skogshögskolan och veterinärhögskolan förutsät-

tes ingå i den nya organisationen. Lärarkollegiet delar helt experten Rydén uppfattning om utformningen av stockholmsorganisationen att det kan »starkt ifrågasättas om utredningens förslag överhuvudtaget kommer att ge en tillfredsställande effektiv organisation». Lärarkollegiet avvisar sålunda helt samarbetsnämnden för Stockholm i den nu föreslagna formen men utgår ifrån att genom fortsatt utredningsarbete skall studeras hur och i vad mån viss förvaltning, statistik etc. bör centraliseras eller icke samt hur samarbetsorgan bör utformas. Universitetsutredningens förhoppning att nämnden senare måhända kan ersättas av »ett för Stockholmsorten gemensamt akademiskt konsistorium och rektorsämbete» delas icke av lärarkollegiet som mot bakgrunden av den snabba expansion i vilken det akademiska området befinner sig bestämt vill varna för strävanden att skapa för stora enheter sammansatta av mer eller mindre heterogena element.

Lärarkollegiet vid Chalmers tekniska högskola yttrar i huvudsak följande:

Vid besök i Göteborg i oktober 1955 frågade universitetsutredningen om undervisning i fysik och kemi kunde anordnas vid CTH för studenter vid GU. Efter utredning av ärendet tillstyrktes de förslag som kollegienämnden framlade i ärendet. Undervisningen i fysik och teoretisk fysik började hösten 1956. (Kemi började ett år senare.)

Ur kollegienämndens skrivelse till överstyrelsen den 20 april 1956 angående hithörande frågor må här följande citeras:

»För genomförandet av förevarande projekt synes sålunda ofrånkomligt, att högskolan blir administrativ huvudman för den planerade undervisningen för universitetsstudenterna och att de medel, som komma att härför anvisas, ställas till kollegienämndens förfogande.»

Dessa krav från CTH:s sida accepterades. Något administrativt samarbete mellan GU och CTH — utöver samråd i frågan om tillsättning av vissa lärartjänster — har på det hela taget icke förekommit i anledning av denna undervisning, som enbart betraktats som provisorier i avvaktan på att GU skulle erhålla egen undervisningsorganisation i sagda ämnen. De försök till samundervisning för teknologer och filosofie studerande som till en början gjordes, visade sig medföra så påtagliga nackdelar att särskild undervisning för universitetsstudenterna måste införas redan efter något år.

Den snabba expansionen av såväl GU som CTH har emellertid framtvingat en successiv avveckling av dessa provisorier. Tillkomsten av en matematisk-naturvetenskaplig fakultet vid GU har givetvis påskyndat denna avveckling. Professur i teoretisk fysik samt professurer i de tre grundläggande kemiämnen har nu tillkommit vid GU. Från och med den 1 juli 1964 beräknas den vid CTH, huvudsakligen för universitetsundervisningen, inrättade professuren i fysik III (med tillhörande tjänster) bli överförd till GU:s stat.

I fråga om *forskning och högre undervisning* är det däremot naturligt och motiverat att det samarbete, som redan förekommer mellan de båda lärosätena, utvecklas och fördjupas. Sådant samarbete bör rimligtvis icke utgöra skäl för förvaltningsgemenskap mellan lärosätena. Problem av organisatorisk eller förvaltningsmässig art, som kan uppkomma i samband med detta samarbete — eller till följd av att kemi- och fysikinstitutionerna är inrymda inom samma byggnader med gemensamma verkstadsfunktioner — bör lämpligen kunna lösas av den föreslagna samarbetsnämnden, i den mån de icke kan lösas på institutionsplanet.

Nu angivna förhållanden samt förekomsten av viss för lärosätena gemensam

utrustning — t. ex. en blivande datamaskinanläggning — som enligt utredningen synes motivera gemensam förvaltningsorganisation, anser lärarkollegiet vara motiv för en samarbetsnämnd.

Mot bakgrund av den expansion, som högskolan undergått, finner lärarkollegiet förvånande, att utredningen — och statskontoret, som varit expertorgan åt utredningen — icke tagit upp till närmare överväganden de positiva sidor, som förvisso torde inrymmas i den administrativa organisation, som under dessa år fungerat praktiskt taget oförändrad. Såvitt gäller den centrala administrationen kan tilläggas, att denna sedan 1950-talets början har kvarhållits inom en ram, som i förhållande till arbetsuppgifternas tillväxt får betecknas som rudimentär. Att högskolans expansion trots detta kunnat genomföras vill lärarkollegiet främst tillskriva den nuvarande organisationens anpassbarhet och slagkraft, vilka egenskaper kunnat utvecklas i en atmosfär, som i största möjliga utsträckning varit fri från byråkrati.

Högskolans expansion synes med hänsyn till det nu anförda, mer vara ett motiv för att bibehålla och förstärka dess nuvarande organisation än att radikalt omstöpa densamma.

Lärarkollegiet finner helt verklighetsfrämmande att *en* förvaltningschef skall kunna sammanhålla och effektivt betjäna GU:s tre fakulteter och CTH:s sju sektioner omspannande så vitt skilda verksamheter. Förslaget om rådets ställning såsom föredragande i två konsistorier och inom två rektorsämbeten samt i samarbetsnämnden framstår såsom en konstruktion utan förankring i de arbetsuppgifter och arbetsmiljöer, som i verkligheten råder. Lärarkollegiet är för sin del helt övertygat om att detta skulle leda till betydande nackdelar för båda lärosätena. Däremot talar den hittillsvarande utvecklingen starkt för, att GU och CTH har goda förutsättningar att var för sig — även förvaltningsmässigt — fullfölja sina uppgifter med bibehållande av nuvarande förvaltningsprinciper.

Lärarkollegiet avstyrker sålunda bestämt den föreslagna förvaltningsgemenskapen mellan GU och CTH. Av motiven för lärarkollegiets avstyrkande torde framgå, att lärarkollegiet jämväl avstyrker statskontorets förslag i nu berörda hänseenden.

Lärarkollegiet tillstyrker utredningens förslag om en för lärosätena gemensam samarbetsnämnd. En central uppgift för samarbetsnämnden blir, att som högsta lokala instans pröva och avgöra sådana av lärosätenas samarbete betingade frågor, som icke kunnat lösas på institutions- eller fakultets/sektionsplan. Därjämte förutsättes, att samarbetsnämnden skall positivt verka för tillvaratagande av möjligheterna till ökat sambruk av personella och materiella resurser. Mot förslaget till samarbetsnämndens sammansättning är intet att erinra.

Organisationskommittén för teknisk högskola i Lund anför:

Vad beträffar förvaltningen av den tekniska högskolan i Lund anser kommittén att någon självständig förvaltning ej bör inrättas förrän högskolan varit i verksamhet ytterligare minst två läsår. Först då torde det uppbyggnadsarbete som kommittén leder ha kommit så långt att det blir möjligt att utan men för högskoleverksamheten föreslå vilken förvaltningsorganisation högskoleenheten definitivt bör få. Kommittén anser sig därför för närvarande ej böra framlägga förslag till definitiv lösning av denna fråga.

En samarbetsnämnd bör under övergångstiden skapas mellan universitetet och tekniska högskolan i Lund avseende de ämnen, som har gemensamma intressen, gemensamma lokalfrågor, fördelningsfrågor och dylikt.

Överstyrelsen för de tekniska högskolorna anför i huvudsak följande:

Överstyrelsen har icke blivit övertygad om angelägenheten av en gemensam förvaltningsorganisation för Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola, för vilken universitetsrådet skulle vara chef. Såväl högskolan som universitetet äro enligt överstyrelsens mening redan nu tillräckligt stora förvaltningsenheter för att »högt kompetent personal» skall kunna anförtros skilda specialuppgifter. Några rationaliseringsvinster skulle därför knappast stå att vinna genom en gemensam förvaltning, som enligt överstyrelsens åsikt tvärtom kan befaras komma att bli en tungrodd och onödigt komplicerad organisation. Sambruket mellan högskolan och universitetet inom vissa ämnesområden berör en relativt liten sektor av lärosätenas verksamhet och det därav betingade samarbetsbehovet synes väl kunna tillgodoses med tillkomsten av den av utredningen föreslagna samarbetsnämnden. Överstyrelsen avstyrker alltså förslaget om en gemensam förvaltningsorganisation för Chalmers tekniska högskola och Göteborgs universitet.

Däremot kan överstyrelsen tillstyrka inrättandet av en samarbetsnämnd för de båda lärosätena i Göteborg i huvudsaklig överensstämmelse med universitetsutredningens förslag, därvid överstyrelsen emellertid med hänsyn till sitt ställningstagande med avseende å universitetsrådstjänsten och förvaltningsgemenskapen i likhet med lärarkollegiet vid Chalmers tekniska högskola finner vederbörande administrativa eller kamerala chefstjänstemän vid lärosätena alltefter arten av i nämnden förekommande ärenden böra adjungeras såsom ledamöter av densamma.

I princip har överstyrelsen ej heller någon erinran mot att en samarbetsnämnd för Lunds universitet och tekniska högskolan i Lund tillskapas i huvudsaklig överensstämmelse med vad överstyrelsen i det föregående förordat beträffande samarbetsnämnden i Göteborg.

Om överstyrelsen ställer sig avvisande till förslaget om en gemensam förvaltningsorganisation för Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola gäller det än mera tanken på en likartad organisation för Stockholms universitet, det ombildade karolinska institutet och tekniska högskolan i Stockholm. Utredningen har också själv framhållit nackdelarna i form av tungroddhet och friktioner, som kunde uppstå. Icke desto mindre har utredningen förutsatt, att samarbetsnämnden skulle i de tre konsistoriernas ställe handhava vissa administrativa uppgifter. Detta förslag kan överstyrelsen ej biträda. Utredningen har emellertid också uttalat, att vad som från utredningens synpunkt bedömts som det väsentliga varit att skapa en organisation, som kunde bevaka och genomföra en samordning i den mån och i den takt det klarlades att fördelar därigenom stode att vinna. Till denna tanke kan överstyrelsen ansluta sig och vill därför förorda, att samarbetsnämndens i Stockholm uppgifter begränsas till att verka och planera för lokal samverkan, där och efterhand som sådan befinnes ändamålsenlig. Därvid synes emellertid för närvarande ej tillräckliga motiv föreligga för inrättandet av en särskild tjänst som kanslichef hos nämnden. Härutöver vill överstyrelsen förorda, att jämväl rektorerna för veterinärhögskolan, skogshögskolan och handelshögskolan skola ingå som ledamöter av nämnden med hänsyn till önskvärdheten av samverkan också för dessa lärosätens vidkommande. Samarbetsnämnden bör sålunda enligt överstyrelsens mening bestå av de sex ovan berörda lärosätenas rektorer samt en av Kungl. Maj:t utsedd ordförande.

E. Förvaltningens uppbyggnad

a) Principerna för den lokala förvaltningens organisation

Jag övergår nu till att redovisa de inkomna yttrandena i vad avser den lokala universitets/högskoleförvaltningens organisation. Därvid börjar jag med de principiella synpunkter, som därutinnan framförts.

Svenska Arbetsgivareföreningen och *Sveriges Industriförbund* anför i sitt gemensamma yttrande:

I fråga om universitetens administration vill organisationerna ytterligare framhålla att den betydande förstärkning av utbildningsorganisationens administration som utredningen föreslagit är att hälsa med tillfredsställelse. Det är även enligt deras mening angeläget att såväl de centrala som de lokala universitetsmyndigheterna ges ett mer aktivt ansvar för utbildningsorganisationen än fallet är för närvarande. Organisationerna utgår härvid från, liksom utredningen, att de utbildningsadministrativa frågorna skall handläggas av tjänstemän med intresse för och sakkunskap i utbildningsfrågor och icke av personer med i huvudsak andra meriter.

SFS anför:

Enligt betänkandet kommer de lokala universitets- och högskolestyrelsernas arbetsuppgifter att utökas. Organisationen har icke ansett sig kunna gå in på en granskning av förslagets enskildheter, men vill understryka betydelsen av en fortlöpande utredningsverksamhet avseende utbildningens innehåll och organisation samt en aktiv ekonomisk kontroll och kostnadsplanering.

Universitet och högskolor mottar i växande utsträckning förfrågningar från myndigheter och enskilda i utlandet om studievillkor och studieförhållanden. Den service som innefattar information om inskrivningskrav, dispensmöjligheter, studiernas uppläggning osv. har hittills till betydande del ombesörjts av studentkårerna. *SFS* noterar därför med tillfredsställelse, att dessa uppgifter i fortsättningen är avsedda att läggas på universitetens och högskolornas informationsavdelningar.

I och med att de lokala förvaltningarna får utvidgade och samtidigt mera varierande uppgifter ter det sig särskilt angeläget, att man genomför den av utredningen föreslagna specialiseringen inom personalstaben och en motsvarande organisation av förvaltningen efter funktioner, och att således inte någon fakultetsuppdelning av de administrativa resurserna behålles. Detta kräver i sin tur tillräckligt stora administrativa enheter, för att fördelarna med en sådan organisationsform skall kunna utnyttjas, något som bör beaktas då ställning tas till de enskilda förvaltningarnas storlek samt frågan om en eller flera förvaltningar på samma högskoleort.

SACO anför:

Under akademidirektören bör förvaltningen organiseras på tre avdelningar för att en enligt *SACO*:s mening ändamålsenlig administrativ pyramid med ett väl avvägt antal kontaktpunkter för akademidirektören skall erhållas. *SACO* anser, att den indelning som universitetslärarförbundet föreslår bäst kan tillgodose de anspråk på service, som utbildningsorganisationen kan ställa på de administrativa organen. De uppgifter som enligt utredningens förslag skall ligga på

sekretariat, personalavdelning och informationsavdelning kan härvid lämpligen överföras på kansliavdelningen inom vilken sektioner för dessa uppgifter inrättas. Kamerala avdelningens uppgifter bör på samma sätt överföras på den av SACO föreslagna ekonomisk-administrativa avdelningen.

TCO anför i huvudsak följande:

Företagsnämnder finns sedan 1961 vid varje universitet och högskola. TCO delar utredningens uppfattning, att erfarenheten av företagsnämndsverksamheten varit relativt god. Denna verksamhet är emellertid av ganska nytt datum. Fler-talet nämnder inrättades först under år 1961. Endast Uppsala- och Stockholms-universiteten har haft sådan verksamhet sedan år 1955. TCO vill understryka vikten av att företagsnämndsverksamheten intensifieras och ansluter sig till förslaget, att liksom för närvarande en nämnd skall finnas vid varje universitet/högskola. Det är likaså angeläget, att det inrättas en central företagsnämnd för hela området. En sådan bör kunna ge impulser till de lokala nämnderna och dra upp riktlinjer för aktiviteter, som är gemensamma för personalen inom hela området, t. ex. beträffande utbildningsfrågor och andra gemensamma angelägenheter.

Behovet av personalkonsulenter inom universitet/högskolor är av vital betydelse. TCO yrkar därför, att personalkonsulenttjänster inrättas i samband med fastställandet av den nya personalorganisationen.

Byggnadsstyrelsen framhåller, att åtgärder för att tillgodose behovet av administrationslokaler bör vidtagas, så snart förvaltningsorganisationernas totala storlek klarlagts.

Nämnden för internationellt bistånd anför:

Nämnden har med största tillfredsställelse hälsat universitetsutredningens förslag i vad avser skapandet av resurser för en utvidgad informations- och kontaktverksamhet inom såväl den lokala universitetsadministrationen som vid universitetskanslersämbetet. Uppgiften att inventera tillgången på studieplatser av angivet slag för stipendiater från de underutvecklade länderna och att bistå vid uppgörandet av studieprogram för dessa faller enligt nämndens mening helt inom ramen för de funktioner som av utredningen föreslagits bli anförtrodda respektive informationsavdelningar. De med stipendiatverksamheten förenade kurativa och sociala uppgifterna bör däremot liksom hittills kunna skötas av nämnden i samarbete bland annat med den lokala studentkårsorganisationen. Från sina utgångspunkter vill nämnden sålunda livligt tillstyrka utredningens förslag i nu nämnda avseenden.

Studiesociala utredningen anför:

Utifrån de synpunkter studiesociala utredningen har att bevaka är det naturligt att särskilt fästa uppmärksamheten på behovet av en effektiv utbildningsadministration. Särskilt vad beträffar den filosofiska fakulteten är den nuvarande administrationen, sedan länge, föråldrad och fungerar icke på ett tillfredsställande sätt.

Universitetsutredningen föreslår, att det primära ansvaret för utbildningens innehåll och organisation alltjämt skall åvila fakulteter/sektioner. Det innebär bl. a. att initiativ i sådana frågor normalt beräknas komma från dessa organ, medan de överordnade myndigheterna förutsättes alltjämt fullgöra en mera gran-

skande uppgift. Universitetsutredningen föreslår vidare, att den lokala tillsynen över utbildningsorganisationen alltså skall utövas av en vald rektor och av ett konsistorium, som till sin helt övervägande del består av valda förtroendemän inom professorernas krets.

Å andra sidan föreslår universitetsutredningen på den lokala nivån en precisering av såväl konsistoriets som fakulteters/sektioners ansvar för utbildningsorganisationens effektivitet samt en förstärkning av de nuvarande undervisningsnämndernas ställning och ansvar. Vidare, och framför allt, föreslår universitetsutredningen, att förstärkta sekretariatsresurser för fakulteter/sektioner och utbildningsnämnder skall tillhandahållas inom en för utbildningsfrågor särskilt organiserad avdelning av universitetets centrala förvaltning, att denna avdelning ställes under ledning av en kvalificerad chefstjänsteman och att hela ett universitets centrala förvaltning skall hållas samman under en chef, som är utsedd av Kungl. Maj:t och sålunda icke är en de ordinarie lärarnas förtroendeman. Även inom universitetsväsendets centrala ledning föreslår universitetsutredningen upprättandet av en särskild utbildningsadministrativ byrå under en kvalificerad chef såsom en av avdelningarna i ett fast organiserat universitetskanslersämbete.

Enligt studiesociala utredningens uppfattning är förslagen i dessa delar mycket starkt motiverade och deras genomförande en förutsättning för att man överhuvudtaget skall kunna räkna med att få till stånd en tillfredsställande administration av den expanderande utbildningsorganisationen inom universitetsväsendet.

Gymnasieutredningen yttrar:

Utbildningsnämndernas liksom givetvis övriga nämnders (och fakultetens/sektionens som helhet) effektivitet beror emellertid inte enbart på dess sammanfattning utan i minst lika hög grad på sekretariatsresurserna. Universitetsutredningen föreslår att alla sekretariatsuppgifter skall samlas och sammanhållas inom universitetets centrala förvaltning. Härvid har man valt att organisera förvaltningen efter funktioner. Båda dessa förslag — den centrala förvaltningen såsom sammanhållande serviceorgan till de många beslutande församlingarna och dess uppdelning efter funktioner — synes vara av fundamental betydelse och i själva verket en förutsättning för att hela systemet skall bli funktionsdugligt. Genom den föreslagna organisationen blir det möjligt att effektivt och sakkunnigt täcka de olika uppgiftsområdena. Av särskild betydelse blir den utbildningsadministrativa avdelningen, där ärenden rörande utbildningens innehåll och organisation skall beredas och där »ett aktivt utredningsarbete i syfte dels att innehållsmässigt anpassa de skilda slagen av akademisk yrkesutbildning till arbetslivets behov, dels att följa utbildningsorganisationens effektivitet bl. a. i avseende på examensfrekvens och studietidens längd» fortlöpande skall bedrivas. Denna avdelning får sålunda uppgifter som — enligt gymnasieutredningens ovan deklarerade uppfattning — det är avgörande att de fullgöres på ett effektivt sätt i framtiden. Skall detta bli möjligt krävs emellertid mycket kvalificerad personal. Av chefen för dylik avdelning torde man böra kräva både erfarenhet från kvalificerat utbildningsarbete och administrativ talang. Med hänsyn till avdelningens utomordentliga betydelse vill utredningen bestämt tillstyrka att byråchefstjänster inrättas för ledningen av utbildningsavdelningarna i enlighet med universitetsutredningens förslag beträffande de större förvaltningarna.

Statskontoret anför:

Med hänsyn till ovan konstaterade överensstämmelse mellan rapportens och betänkandets förslag beträffande de särskilda förvaltningsorganisationernas interna uppbyggnad har statskontoret icke anledning att här närmare behandla dithörande frågor.

Större konsistoriet i Uppsala anför huvudsakligen följande:

Konsistoriet finner utredningens förslag om avskaffande av fakultetssekreterarbefattningarna och förläggandet av fakultets och sektioners kansliarbete till ett centralt sekretariat omöjligt att acceptera. Tanken att protokollföringen vid sammanträden endast i undantagsfall skulle kräva juridisk skolning anser konsistoriet vara föga realistisk. Konsistoriet förordar att samma indelning som hittills bibehålles, nämligen en kansliavdelning med akademisekreteraren som chef och en ekonomisk-administrativ avdelning med räntmästaren som chef. Någon ombenämning av dessa två chefstjänstemän finner konsistoriet icke av behovet påkallad, men det ökade ansvaret som följer av universitetets och därmed även dess administrativa avdelningars snabba tillväxt torde en högre löneplacering vara väl motiverad, för att universitetet skall kunna få resp. kunna behålla tillräckligt kvalificerade chefer. De båda befattningarna böra tillsättas av Kungl. Maj:t efter ansökan och på förslag av konsistoriet. Konsistoriet är väl medvetet om att det nuvarande administrativa läget beträffande utbildningsfrågor och den därmed sammanhängande planeringen icke är tillfredsställande men anser det icke därför självklart att dessa administrativa problem bäst lösas genom upprättande av en självständig avdelning för utbildningsfrågor. För att fakulteterna och sektionerna, på vilka ansvaret för utbildningsfrågornas rikiga handhavande vilar, skola kunna ytterligare effektivisera sin organisering och planering av utbildningen erfordras i första hand en förstärkning av utbildningsnämndernas sekretariat, en konkret åtgärd som utredningen i detta sammanhang icke särskilt omnämnt. En nödvändig förutsättning för att på längre sikt och för längre tid kunna förvärva verkligt kompetent personal är inrättandet av åtminstone någon eller några högre tjänster, särskilt vid de största fakulteterna, och möjligt är att organisations- och utredningsarbetet kan bedrivas mera energiskt och effektivt under ledning av en erfaren administrator i chefsställning.

Större konsistoriet i Lund yttrar:

Den nödvändiga utvecklingsplaneringen saknar administrativa resurser. Alldeles särskilt har denna brist gjort sig kännbar beträffande utbildningsfrågorna. De sekreterartjänster, som inrättats vid undervisningsnämnderna, har ej varit avsedda för eller räckt till för att biträda vid någon utvecklingsplanering. I avsaknad av ett samlat stöd för universitetets ansträngningar för utvecklingen av undervisningen har universitetet icke kunnat få fram det material som erfordras för en planmässig politik på detta område. Utbyggnaden av utbildningslinjer, arbetet på en ökad differentiering av utbildningsprogrammen och utnyttjandet av moderna pedagogiska erfarenheter har därför måst ske på grundval av en viss improvisation och intuition, som väl fallet oftast är i starkt expanderande organisationer. I längden är emellertid ett sådant arbetssätt icke försvarligt med hänsyn till det stora ansvar för studenternas utbildning som universitetet bär.

Under rektor som universitetsförvaltningens högste chef skall enligt konsistoriets förslag förvaltningsorganisationen indelas i tre huvudavdelningar: en

kansliavdelning, en ekonomisk-administrativ avdelning och en utbildningsadministrativ avdelning. Var och en av dessa ledes av en kvalificerad chef som också skall vara föredragande i konsistoriet och inför rektor.

Den föreslagna utbildningsavdelningen skall bland annat omhändertaga *dels* det utredningsarbete, som erfordras för att innehållsmässigt anpassa de skilda slagen av akademisk utbildning till samhällslivets behov och för att följa utbildningens effektivitet, *dels* den samordning, som i utbildningsfrågor kräves mellan olika fakulteter, *dels* registrering och bearbetning av studieresultat, intagning av studerande till spärrade ämnen i filosofisk fakultet, tilldelning av lärarkrafter i ämnen med organisationsplan m. m., *dels* de nuvarande undervisningsnämndssekreterarnas uppgifter, alltså organisering av den löpande undervisningen och studierådgivningen, och *dels* slutligen den pedagogiska rådgivningen till lärarna. Om i framtiden olika former av akademisk undervisning på orter utanför universitetsstaden kommer att uppdragas åt universiteten, kommer utbildningsavdelningen att få ytterligare betydelsefulla uppgifter. Det bör till slut understrykas, att utbildningsavdelningen måste se som sin uppgift *dels* att självständigt taga initiativ till förbättringar av utbildningens innehåll och organisation samt *dels* att fungera som service-organ åt fakulteter och institutioner och således så långt som möjligt avlasta dessa från administrativt arbete utan att förfalla till förkvävande kontroll och självtillräcklighet. Den skall vara ett hjälpande men ej ett kontrollerande organ. Vad här sagts innebär i själva verket inte några avvikelser från universitetsutredningens uttalanden utan har endast varit avsett att framhäva utbildningsavdelningens stora betydelse.

Konsistoriet anser det vara nödvändigt, att fakultetssekreterartjänster fortfarande är knutna till de olika fakulteterna. I annat fall skulle det inte finnas någon funktionär som har kontakt med samtliga de mångskiftande ärenden som tillhör en fakultets handläggning. Dekanus skulle då få sig pålagd en orimlig administrativ arbetsbelastning. Han ensam skulle svara för sammanhållningen av fakultetsarbetet, för att fakultetsarbetet sker med konsekvens och kännedom om sammanhangen mellan de olika ärendetyperna. Det skulle falla på honom att samordna en rad olika tjänstemäns medverkan i form av föredragning inför dekanus eller vid fakultetssammanträdena.

Konsistoriet yrkar därför, att vid universitetets sekretariat inrättas ett antal fakultetssekreterartjänster, som fördelas på de olika fakulteterna. En sådan tjänsteman skall *dels* svara för fakultetens sekretariatsgöromål och förestå fakultetens expedition, ansvara för protokoll, bereda och föredraga alla ärenden som ej uppdragits åt annan, expediera fakultetens beslut och redigera remissyttranden, *dels* avlasta dekanus med utredningar och utarbetandet av skrivelser och i övrigt biträda honom ej minst vid planerings- och petitaarbetet, *dels* efter delegation fatta beslut i rutinärenden.

Större konsistoriet i Göteborg anför i huvudsak följande:

Den föreslagna decentraliseringen från Kanslern till universiteten av vissa fördelnings- och personalärenden påverkar icke nämnvärt vare sig arbetets omfattning eller dess art på universitetsnivån.

Att undervisningsnämndernas sekretariat måste förstärkas är sedan länge uppenbart för konsistoriet. Konsistoriet är också medvetet om behovet av en förstärkt utredningsapparat till tjänst för utbildningsorganisationen och om de ökade krav som ställs på studierådgivningen. En fastare organiserad och avsevärt förstärkt förvaltningsenhet för dessa uppgifter är därför erforderlig. En sådan enhet låter sig väl infogas i den nuvarande universitetsorganisationen.

De uppgifter som tillkommer genom att förvaltning av forskningsanslag i växande omfattning lägges på universitetsförvaltningen medför självfallet ökat arbete både för den personaladministrativa och den kamerala sidan. Dessa ärenden är emellertid till sin art inte främmande för universitetsförvaltningen. Det är arbetets omfång som ökat, vilket ytterligare skärper kraven på en förstärkning av både den personaladministrativa och den kamerala arbetskraften. Tillskapandet av en särskild personaladministrativ avdelning har på grund av den starka ansvällningen av personalärenden sedan länge varit ett önskemål för universitetet. Utredningens förslag att bilda en sådan avdelning är därför tillfredsställande. Även denna enhet kan mycket väl — lämpligen som en avdelning under kansliet — infogas i den nuvarande organisationen.

De utredningsuppgifter »av företagsekonomisk natur» varom här är fråga kan inte betecknas som nytillkommande uppgifter. Vid Göteborgs universitet ledes dessa utredningar av räntekammararens chef, som är civilekonom.

Serviceverksamheten för upphandling och för driften av gemensamma anläggningar innebär en nytillkommande arbetsuppgift, som kräver specialutbildad personal. När det gäller upphandlingsfrågor bör emellertid påpekas, att den lokala universitetsadministrationen endast i begränsad omfattning kommer att få befattning med dessa ärenden, eftersom upphandlingen av dyrbarare apparatur är avsedd att ombesörjas av en central nämnd.

Det är av stor vikt att resurser skapas för att utvidga och effektivisera informations- och kontaktverksamheten.

Av vad ovan anförts torde framgå, att de arbetsuppgifter som utredningen betecknar som »tillkommande» väl kan inordnas inom ramen för den nuvarande lokala universitetsorganisationen.

Erfarenheten från arbetet inom det akademiska kansliet har visat, att detta för att fylla sin uppgift har större behov av tjänstemän med kunskaper om och överblick över ett vidsträckt område av universitetsförvaltningen än av »specialister» inom begränsade fack. Detta gäller i lika mån fullgörandet av utredande och allmänt-administrativa funktioner.

Tvärt emot utredningens intentioner vill konsistoriet bestämt rekommendera, att det nuvarande systemet med fasta fakultetssekreteriat bibehålles. Om de arbetsuppgifter som nu handhas av fakultetssekreterarna skulle fördelas på befattningshavare inom skilda specialavdelningar, skulle fakultetsarbetet försvåras och kompliceras till skada för effektiviteten. Möjligheterna att fullgöra de nuvarande fakultetssekreteriatens viktiga uppgift att ge råd och upplysningar åt lärare och studenter i universitetsadministrativa angelägenheter skulle starkt försämrast. Slopandet av fasta sekretariat skulle vidare medföra, att fakulteternas dekaner i än högre grad än för närvarande måste befatta sig med administrativa göromål. Med hänsyn till att universitetsutredningen föreslår en förstärkt fakultetsfunktion, är det förvånande att man — samtidigt som värdet av den nuvarande fakultetssekreterarefunktionen erkännes — vill avskaffa denna för sammanhållningen av fakultetsarbetet omistliga institution. Utredningen bjuder som ersättning olika föredragande från den enligt specialitprincipen uppsplittrade förvaltningen samt någon tjänsteman från sekretariatet med särskild uppgift att följa fakultetsärendena. Konsistoriet anser sig bestämt kunna hävda att en sådan anordning skulle försämma universitetsförvaltningens funktionsduglighet.

De uppgifter som enligt utredningen skulle omhändertas av den kamerala avdelningen bör självfallet inordnas under ekonomiavdelningen, eventuellt såsom ett särskilt kamrerarkontor. Den av utredningen föreslagna uppdelningen av löneärenden på så sätt, att den kamerala avdelningen skulle verkställa alla löne-

utbetalningar samt inbetalningar av skatt och försäkringsavgifter, medan själva avlöningsuträkningen samt uträkningar till ledning för erläggande av skatt och vissa avgifter skulle åvila en annan förvaltningsenhet förefaller icke ändamålsenlig. Nämda uppgifter förutsätter ett kontinuerligt och nära samarbete mellan de tjänstemän som handhar dem och bör därför inordnas under samma avdelning.

Konsistoriet anser i motsats till utredningen, att personalavdelningen icke skall befatta sig med avlöningsuträkning samt uträkning av skatteavdrag och avgifter till den allmänna försäkringen, vilka uppgifter enligt konsistoriets mening faller inom ekonomiavdelningens verksamhetsfält. För undvikande av dubbelarbete bör emellertid *personalredovisningen* i görlig mån koncentreras till ett enda, för den lokala förvaltningen gemensamt register utöver den tjänstematrikel som varje förvaltning är skyldig att föra. En sådan koncentration låter sig mycket väl genomföras, även om personalavdelningen befrias från det rent tekniska avlöningsarbetet.

Konsistoriet har tidigare i detta yttrande, med instämmande i utredningens synpunkter, framhållit behovet av ökade resurser för universitetens *informations- och kontaktverksamhet*. Uppgifterna faller naturligt inom det akademiska kansliets arbetsområde.

Den *utbildningsadministrativa avdelningen* skall enligt utredningen ombesörja beredning av alla sådana ärenden som gäller utbildningens innehåll och organisation. Den skall vidare följa utbildningsorganisationens effektivitet i avseende på examensfrekvens och studietidens längd. Så långt delar konsistoriet utredningens uppfattning. Utredningen tilldelar emellertid avdelningen även uppgiften att »fortlöpande bedriva ett aktivt utredningsarbete» i syfte »att innehållsmässigt anpassa de skilda lagen av akademisk yrkesutbildning till arbetslivets behov». Utredningar av detta slag anser emellertid konsistoriet uteslutande böra bedrivas centralt, närmast inom den till universitetskanslersämbetet knutna utbildningsbyrån och till fakultetsberedningarna.

De lokala utbildningsadministrativa avdelningarnas uppgifter i detta sammanhang bör begränsas till att tillhandahålla vederbörande centrala utredningsorgan erforderligt statistiskt eller annat material. Uttalandet att den utbildningsadministrativa avdelningen skall överta »en betydande del av det utrednings- och beredningsarbete i fråga om utbildningsinnehåll och utbildningens reformering som nu belastar lärarna och, framför allt, institutions- och avdelningsföreståndarna» väcker också betänkligheter. Frågor, som rör utbildningens innehåll, är exklusiva fakultetsärenden, i vilka vederbörande ämnesföreträdare av naturliga skäl blir starkt engagerade. Den utbildningsadministrativa avdelningen bör i dessa liksom i andra frågor fullgöra en service-funktion på samma sätt som de nuvarande undervisningsnämndernas sekretariat. Som tidigare nämnts är det för konsistoriet uppenbart, att detta organ behöver förstärkas och ges en fastare form än för närvarande. Det förefaller emellertid som om utredningen något övervärderat den utbildningsadministrativa avdelningens betydelse i jämförelse med andra administrativa organs funktioner inom den lokala universitetsförvaltningen.

En av den *ekonomiskt-administrativa avdelningens* huvuduppgifter anges vara att »deltaga i planeringsarbetet för forsknings- och utbildningsresursernas fortsatta utbyggnad». Innebörden av denna allmänt hållna beskrivning ter sig något dunkel. Om emellertid utredningen därmed endast avser att avdelningen skall betjäna fakulteter och sektioner i det »tekniska petita-arbetet», dvs. beräkna medelsbehovet under skilda anslag vid ett genomförande av fakulteternas eller

sektionernas i petita framförda förslag samt lämna råd och upplysningar i anslagstekniska frågor, så har konsistoriet inte något att invända.

Utredningens redogörelse för de arbetsuppgifter av ekonomisk-administrativ art som i övrigt bör ankomma på den lokala universitetsförvaltningen biträder konsistoriet. Om — såsom konsistoriet föreslagit — den lokala förvaltningens nuvarande uppdelning på två huvudavdelningar bibehålles, bör samtliga här ifrågakvarande uppgifter handhas av den ekonomiska avdelningen.

Större konsistoriet i Stockholm anför:

Enligt konsistoriets mening har utredningen överdrivit specialiseringen och den olika karaktären hos arbetsuppgifterna. Den nuvarande uppdelningen på kansli och räktekammare torde i själva verket motsvara en i stort sett naturlig fördelning av ärendena. I varje fall har icke inom kansliet framträtt en så stark skillnad i ärendenas karaktär att en fördelning av ärendena på mer eller mindre självständiga avdelningar är påkallad. Däremot sker helt naturligt av arbetstekniska skäl en viss differentiering av ärendena. Vid Stockholms universitets kansli har sålunda redan sedan några år tillbaka personalärendena föredragits av en särskild tjänsteman som fått specialisera sig på författningarna rörande hithörande frågor. Vissa spörsmål rörande utbildningens och undervisningens organisation kräver personal med härför särskilt lämpad utbildning, bland annat statistisk. Ej heller inom räktekammaren är en uppdelning på självständiga avdelningar befogad, även om där en viss differentiering gör sig gällande exempelvis av ärenden som är av i huvudsak kameral natur, ärenden som hänföra sig till lokalernas förvaltning eller ärenden som gäller inköp och service.

Kansliets och räktekammarens ärenden kan sägas i stort sett skilja sig så tillvida att de förra är juridiskt-administrativa och de senare ekonomiskt-administrativa. Härav följer att kansliets chef lämpligen bör äga juridisk utbildning och räktekammarens chef ekonomisk utbildning och erfarenhet. Mera sällan torde dessa kvalifikationer förenas hos en och samma person i sådan grad att han är skickad att med sakkunskap leda arbetet inom båda förvaltningsgrenarna. Vad nu anförts talar starkt emot universitetsutredningens förslag om en ensam förvaltningschef, universitetsråd (motsvarande). Konsistoriet vill därför, såsom redan framhållits i det föregående, förorda att det nuvarande systemet med två chefer inom den lokala förvaltningen, direkt underordnade rektor och konsistoriet bibehålles.

Utredningen har uppenbarligen heller icke själv varit helt övertygad om riktigheten av den starka specialiseringen när den föreslår att den nuvarande fakultetssekreterarfunktionen, vars stora värde för sammanhållningen av fakultetsarbetet utredningen erkänner, på något sätt bör bibehållas. Den metod utredningen föreslår torde vara helt orealistisk. Planeringen av fakultetsarbetet från administrativ synpunkt, bevakningen av ärendenas korrekta och likformiga behandling och kontaktförmedlingen åt olika håll är uppgifter som nödvändigtvis måste handhas av en tjänsteman med eget ansvar, omfattande även kontinuiteten av besluten i de annars till sammansättning och ledning ofta växlande fakultetsorganen. Den sakliga beredningen av flertalet ärenden fordrar även att vederbörande tjänsteman har förvärvat lämpligt inriktad akademisk utbildning, äger ett betydande mått av allmänbildning och har bred orientering i aktuella samhällsfrågor. Utan stöd av en sådan fakultetssekreterare kommer dekanis arbetsuppgifter att bli orimligt betungande och svårigheter sannolikt uppstå att för dekanatet förvärva lämpliga fakultetsledamöter.

Lärarkollegiet vid karolinska institutet anför i huvudsak följande:

Fakultetsärendena äro till alldeles övervägande del av den typ, som universitetsutredningen liksom statskontoret hänför till gruppen sekretariatsärenden, dvs. sådana som ej tarva föredragande med specialinriktning på utbildning, planering eller dylikt. Även då det gäller sistnämnda typ av ärenden är dessutom sekretariatssidan av desamma av icke obetydlig omfattning. Som exempel må nämnas petita, vilka om de från fakulteterna och sektionerna skola gå direkt till överstyrelseplanet måste ägnas betydligt större formell omsorg på fakultetsnivån än hittills. Även om olika specialavdelningar inom universitetsadministrationen skola utarbeta var sin del av fakulteternas och sektionernas petita, måste det mödosamma sammanställandet av de olika delarna, skrivandet av de sammanfattande synpunkterna, konstruktionen av de erforderliga tabellerna och allt rent expeditionellt arbete ankomma på sekretariatet. Konklusionen av det anförda måste enligt lärarkollegiets uppfattning bli, att fakultetssekreterarorganisationen måste *dels* förstärkas, *dels* ock kompletteras, på sätt utredningen föreslagit, med specialavdelningar.

Ser man på det föreliggande förslaget, förefaller det lärarkollegiet uppenbart, att volymen och kvaliteten av de sekretariatsuppgifter, som lärarkollegiet vill karakterisera som kvalificerat administrativt skriftställeri och allmän administrativ konsultation, underskattats av utredningen liksom av statskontoret. Man föreställer sig, att exempelvis i Uppsala, där det antal fakulteter och sektioner som skall betjänas av universitetsadministrationen är nio, en byrådirektör och en byråsekreterare jämte ett obestämt antal amanuenser skola kunna medhinna samtliga fakulteters och sektioners sekreterargöromål vid sidan av allmän juridisk och administrativ konsultation ävensom sekreterargöromålen hos konsistoriet. Inemot hälften av månadens arbetsdagar komma för dessa tjänstemän att vara sammanträdesdagar. På övrig tid skola icke blott ärendena till sammanträdena läsas in och expedieras utan även 160 ordinarie akademiska lärare förses med effektiv administrativ rådgivning och annan service. Sammanfattningsvis vill lärarkollegiet uttala den bestämda uppfattningen, att det administrativa arbetet inom fakulteter och sektioner icke befrämjas av djupgående specialisering hos tjänstemännen. En dylik har sin rätta plats på överstyrelseplanet.

Universitetsutredningens och statskontorets samstämmiga förslag innebär enligt lärarkollegiets uppfattning en påtaglig rationalisering såtillvida som det medgiver att personalärendena sammanhållas inom en och samma förvaltningsenhet fram till löneutbetalningen.

Enligt universitetsutredningens och statskontorets förslag skulle den ekonomiskt-administrativa avdelningen, vilken i övrigt skulle handhava rent ekonomiska förvaltningsuppgifter, inom sig i en särskild utrednings- och planeringssektion handlägga praktiskt taget all den beredning och föredragning av petita, som icke komme att falla på den utbildningsadministrativa avdelningen. Enligt lärarkollegiets uppfattning innebär det en icke obetydlig risk för splittring av petitaarbetet om utbildningssidan och övriga sidor av detsamma på sätt sålunda föreslås bli samordnade först på förvaltningschefsnivån. Lärarkollegiet tror sig finna en mera rationell anordning i en hopknytning av de utbildningsadministrativa funktionerna och planeringsfunktionerna direkt under en chef.

Med denna i form obetydliga men i sak viktiga justering av funktionsfördelningen inom administrationen kan administrationen formellt lika lätt inordnas under två chefer som under en, nämligen enligt följande:

Kanslifunktioner

Sekretariats- och informationsärenden
Utbildnings- och planeringsärenden.

Drätselverksfunktioner

Inköps- och service-ärenden
Personal- och avlöningsärenden
Kamerala ärenden.

Akademiräntmästaren synes böra besitta företagsekonomisk utbildning och grundlig erfarenhet av ekonomisk förvaltning inklusive rationaliseringsverksamhet. Av sektionscheferna inom drätselverket synes juridisk utbildning böra krävas ej blott av sådan tjänsteman, som skall handhava ombudsmannaärendena, utan även av föreståndaren för personal- och avlöningsavdelningen. Ekonomisk utbildning erfordras beträffande föreståndarna för inköps- och service-avdelningen ävensom kameraltavdelningen.

Akademisekreteraren kommer att vara universitetets juridiskt-administrative expert, varför han bör vara jurist. I utbildnings- och planeringsavdelningen måste för där förekommande kvalificerat utredningsarbete finnas både personer med pedagogisk utbildning och befattningshavare med samhällsvetenskapliga, särskilt statistiska studier bakom sig. Inom sekretariatets informationssektion bör finnas journalistutbildad personal.

I universitetens intresse synas de administrativa tjänsterna vid lärosätena alltid böra tillsättas efter ansökningsförfarande och icke efter anmälan.

Lärarkollegiet vid medicinska högskolan i Umeå, till vars yttrande *organisationskommittén* anslutit sig, anför:

Då arbetet i fakulteten är mycket stort och tenderar att ständigt öka, vill lärarkollegiet understryka betydelsen av att fakultetssekreteraren bibehållas. För bibehållande av kontinuiteten i fakultetens arbete, och för att fakultetssekreteraren mer än hittills skall kunna delta i utredningen och föredragningen av det stora antal frågor, som skall handläggas av fakulteten är det väsentligt, att fakultetssekreteraren erhåller en tillräckligt hög tjänsteställning. Lärarkollegiet vill därför föreslå att byrådirektörstjänster inrättas för fakultetssekreterarna och lärarkollegiet anser det även betydelsefullt att tillräckligt kvalificerad kontorspersonal ställs till sekreterarens förfogande.

Lärarkollegiet vid tandläkarhögskolan i Stockholm yttrar i huvudsak följande:

I fråga om chefskapet över förvaltningen anser lärarkollegiet de ekonomiska och sekreterarmässiga förvaltningsuppgifterna alltför skilda för att förenas under en chef. Liksom hittills bör rektor vid fullgörandet av det administrativa föreståndarskapet biträdas av en tjänsteman för de ekonomiska uppgifterna och en sekreterare.

Förutom tillgång till sådan ekonomisk service, som sålunda berörts, kräver emellertid en effektiv avlastning av forskarna beträffande förvaltningsgöromål även att de lokalt ha tillgänglig en *fakultetssekreterare med juridisk utbildning*. Lärarkollegiet befarar, att det sålunda föreliggande personalbehovet ej täckes i den specialiserade och delvis centraliserade administrativa organisation, som föreslås. En partiell lokalisering av administrationen till annat ställe än tand-

läkarhögskolans lokaler måste innebära en dubbelorganisation i flera av funktionerna. Det måste också leda till en väsentligt försämrad service åt avdelningschefer och övrig personal.

Kanslern anför:

Den nuvarande universitetsförvaltningen är uppdelad på två avdelningar, nämligen en i egentlig mening administrativ avdelning (kansliet under akademisekreteraren eller motsvarande) och en ekonomisk avdelning (räntekammaren under akademiräntmästaren eller motsvarande). Emot denna uppdelning, som i stort sett fungerat tillfredsställande, har jag icke funnit att vägande invändningar kunnat riktas. I likhet med universitets- (högskole-) myndigheterna anser jag mig böra förorda att denna anordning även i fortsättningen bibehålles. Dessa två avdelningar bör däremot för bemästrandet av universitetens mångfacetterade verksamhet förstärkas med underavdelningar i huvudsaklig enlighet med utredningens förslag (ett sekretariat, en kameralavdelning, en personaladministrativ avdelning, en informationsavdelning, en utbildningsadministrativ avdelning och en ekonomiskt-administrativ avdelning). En gruppering av dessa underavdelningar under de två huvudavdelningarna låter sig utan svårigheter göra.

Vidkommande först det akademiska kansliet hör naturligen till detta sekretariatet, informationsavdelningen och den utbildnings-administrativa avdelningen. Mitt ställningstagande att lokalförvaltningen bör vara uppdelad på två huvudavdelningar innefattar avstyrkande av det från större konsistoriet i Lund avlätna förslaget att de utbildnings-administrativa uppgifterna skall vara anförtrödda en särskild, tredje huvudavdelning inom den samlade administrationen.

Räntekammaren är en benämning, som i Uppsala traditionellt begagnas för den avdelning inom universitetets drätselverk som handhar fondförvaltningen. Till undvikande av en flertydig terminologi anser jag det därför lämpligt att universitetens och högskolornas avdelningar för den ekonomiska förvaltningen genomgående benämnas drätselverket. Till detta hör utan vidare den underavdelning, som ovan betecknats som kameralavdelningen. I överensstämmelse med förslag av större konsistoriet i Uppsala vill jag såsom benämning på denna avdelning förorda redovisningsavdelning.

Den organisatoriska uppbyggnaden och placeringen av de underavdelningar, som jag ovan kallat personal-administrativ avdelning och ekonomiskt-administrativ avdelning, har visat sig vara föremål för skilda meningar, vilket även kommit till synes i lärosätenas till mig ingivna förslag.

Den personal-administrativa avdelningen skall handha beslutsfunktionerna inom personaltjänsten men principiellt även de exekutiva momenten inom densamma, dvs. avlöningsväsendet med vad detta innefattar av samräde med skattemyndigheter, försäkringskassor m. fl. Otvivelaktigt är avlöningsväsendet väsentligen en verksamhet av kameral natur. Samtidigt hör beslutsfunktionerna inom tjänstegrenen klart samman med sekretariatets och den utbildnings-administrativa avdelningens arbete, ej minst gäller detta de filosofiska fakulteternas personal. Vid de flesta lärosäten under mitt överinseende torde personalärendena nu handläggas inom kanslierna i vad avser beslutsfunktionerna och inom drätselverken (motsvarande) i vad avser de exekutiva funktionerna. En oförändrad dylik organisation föreslås av större konsistorierna vid universiteten i Lund, Göteborg och Stockholm, medan större konsistoriet i Uppsala, lärarkollegierna vid karolinska institutet och tandläkarhögskolan i Stockholm ävensom interimstyrelsen för universitetet i Umeå förordar enhetliga personal-administrativa

avdelningar. Härvid inplaceras ifrågavarande avdelning av större konsistoriet i Uppsala under kansliet, medan övriga nämnda lärosäten föreslår placering under drätselverket.

För egen del har jag kommit till uppfattningen, att en samlad personal-administrativ avdelning bör kunna på ett mera enhetligt och effektivt sätt än en uppdelad handha personaltjänsten vid sitt lärosäte. Vad som härvid — bortsett från allmänna överväganden — övertygat mig är den redogörelse för personaltjänstens gång och personalchefens uppgifter, som större konsistoriet i Uppsala lämnat i sin förslagsskrivelse. Jag är dock medveten om att för de flesta lärosäten en organisation av personaltjänsten på dylikt sätt skulle framtvinga en omläggning av tjänsterutiner, som måhända under en övergångstid skulle tynga arbetet. Jag är därför icke beredd att i denna fråga lämna ett bestämt förslag. Enligt universitetsutredningens betänkande bör en översyn av den kontorstekniska organisationen föregå den anpassning av den administrativa amanuens- och biträdespersonalens omfattning och den kontorstekniska utrustningen till ådagslagda behov, som utredningen föreslår. Jag förutsätter att vid denna översyn uppmärksamhet ägnas åt personaltjänstens organisation och att klarhet härigenom skall vinnas angående den lämpliga anordningen härav.

Vad beträffar utrednings- och planeringsärendena inom universitets- och högskoleförvaltningarna kan dessa sägas sönderfalla i tre kategorier: forsknings-administrativ planering, utbildningsadministrativ planering samt allmän ekonomisk planering, inkluderande lokal- och utrustningsplanering. Hittills torde samtliga dessa verksamhetsgrenar inom planeringsarbetet i regel ha tillhört kansliet. Dit hör ofrånkomligen den forskningsadministrativa planeringen (till sekretariatet) och den utbildningsadministrativa planeringen (till den utbildnings-administrativa avdelningen). Att för en utvidgad och förbättrad ekonomisk planering en särskild organisation uppbygges, finner jag starkt önskvärt, och denna organisation hör naturligt hemma inom drätselverket, vilket för ändamålet bör hysa en underavdelning för utrednings- och planeringsverksamhet.

Även upphandlingsuppgifterna lyder lämpligen under drätselverket och bör handläggas inom en särskild underavdelning för intendenturärenden, innefattande även den personal som erfordras för service-uppgifter, såsom expeditions-vakter, telefonister, maskinpersonal, städningspersonal, trädgårdspersonal m. fl.

Slutligen bör till drätselverket höra en underavdelning för fond- och fastighetsförvaltning, i Uppsala bestående av räntekammaren, byggnadskontoret, jordbruksförvaltningen och skogsförvaltningen, i Lund lämpligen av räntekammare och byggnadskontor men vid övriga lärosäten icke för närvarande sektionsindelas.

Vid universitetet i Lund och det föreslagna ombildade karolinska institutet bör de med tandsjukvården sammanhängande förvaltningsärendena sammanföras till en tandsjukvårdsadministrativ avdelning med underavdelningar för sekretariat, intendenturavdelning, personalavdelning och redovisningsavdelning, i sin helhet lydande under den av mig förordade särskilda tandsjukvårdsstyrelsen. I överensstämmelse med vad interimsstyrelsen för universitetet i Umeå föreslagit torde däremot förvaltningen av tandsjukvårdscentralen i Umeå intill dess universitetet nått större omfattning än för närvarande kunna handhas gemensamt med förvaltningen av universitetet i övrigt, dock med en särskild underavdelning för de med tandsjukvården sammanhängande intendenturgöromålen.

Sammanfattningsvis föreslår jag följande organisationsschema för universitetsförvaltningen.

Kansli

Sekretariat

Utbildnings-administrativ avdelning

Informationsavdelning

Eventuellt personal-administrativ avdelning eller personalsektion

Drätselverk

Utrednings- och planeringsavdelning

Intendenturavdelning

Fond- och fastighetsförvaltning (i förekommande fall med underavdelningarna räntekammare, byggnadskontor, jordbruksförvaltning och skogsförvaltning)

Redovisningsavdelning

Eventuellt personal-administrativ avdelning eller avlöningssektion

I Umeå dessutom tandsjukvårdscentralens intendenturavdelning

I Lund och vid karolinska institutet härförutom

Tandsjukvårdscentralens administration

Sekretariat

Intendenturavdelning

Personalavdelning

Redovisningsavdelning

Lärarkollegiet vid farmaceutiska institutet, vars yttrande institutets styrelse
åberopar såsom eget utlåtande, anför:

Fakultetssekreterarnas arbete bör enligt lärarkollegiets uppfattning icke uppdelas på ett flertal befattningshavare utan centraliseras till en kvalificerad fakultetssekreterare, förslagsvis i byrådirektörs ställning. För farmaceutiska fakultetens del kommer sekretariatsgöromålen att bli omfattande. Genom centraliseringen av sekretariatarbetet på detta sätt erhålles bättre möjlighet att avlasta dekanus med utredningar och utarbetandet av skrivelser och i övrigt biträda honom bl. a. med planerings- och petitaarbetet. Fakultetssekreteraren torde även kunna fungera som sekreterare i utbildningsnämnden.

I sak samma synpunkter anlägges av *farmaceututbildningskommittén*.

Lärarkollegiet vid tekniska högskolan i Stockholm anför:

Enligt lärarkollegiets mening är det nödvändigt att man har två skilda byråer. Chefen för den ena byrån skulle i sådant fall kunna vara speciellt inriktad på de för en akademisk läroanstalt specifika ärendena medan chefen för den andra byrån skulle kunna vara inriktad på ärenden vilkas handläggning kräver kunskap och erfarenhet i frågor som är generella för statsförvaltningen.

På kanslibyrån skulle ankomma alla ärenden angående utbildningens innehåll och organisation och därmed sammanhängande frågor. Hit hör utredningar för förbättring av utbildningens kvalitet och för effektivisering av utbildningsorganisationen. Dessutom bör byrån handha planläggningsärenden för utbildnings- och forskningsorganisationens fortsatta utbyggnad, då dessa ärenden är nära anknutna till nyss berörda frågor om utbildningsorganisationen. Härutöver bör på byrån ankomma sekretariatgöromål, såsom besvarande av remisser, ärenden av juridisk natur, protokollföring, expediering, diarieföring, arkivering m. m. Informations- och kontaktverksamheten synes även böra handhas av kansli-

byrån, då denna verksamhet i väsentlig grad avser frågor som sammanhänger med utbildningen och forskningen.

Ärenden angående tillsättning av ordinarie lärartjänster synes böra handlas av kanslibyrån. Detta sammanhänger med att arbetet med sistnämnda ärenden väsentligen utgöres av protokollföring, uppsättning av skrivelser samt andra sekretariatsgöromål, exempelvis skriftväxling med sakkunniga.

Vad angår lönegradsplaceringen för chefen för kanslibyrån anser lärarkollegiet uppenbart att tjänsten bör placeras i lägst lönegrad Bo 1 med hänsyn till de betydelsefulla och kvalificerade arbetsuppgifter som ifrågakommer och med hänsyn till den förmansställning han skulle intaga för en starkt förstärkt personaluppsättning. Det synes ändamålsenligt att byrån uppdelas på två avdelningar, sekretariatet och utbildningsadministrativa avdelningen. Som skäl härför vill lärarkollegiet hänvisa till universitetsutredningens förslag, enligt vilket såväl ett sekretariat som en utbildningsadministrativ avdelning skulle inrättas. Vad beträffar lönegradsplaceringar för cheferna för dessa avdelningar ansluter kollegiet sig i huvudsak till universitetsutredningens förslag och föreslår att chefen för sekretariatet placeras i lönegrad A 23 och chefen för utbildningsadministrativa avdelningen i lönegrad A 27. Till en början synes tjänsterna böra placeras som Ae.

Funktionsmässigt kan de på ekonomi- och personalbyrån ankommande uppgifterna uppdelas i tre huvudgrupper av göromål. Härvid måste likväl beaktas att vissa omfattande arbetsuppgifter, främst utrednings- och annat arbete i samband med sammanställandet av petita, hänförs till samtliga dessa grupper. Byrån föreslås på grund härav organiserad på tre avdelningar, motsvarande de tre huvudgrupperna av göromål och få benämningarna *personalavdelningen*, *kameralavdelningen* samt *inköps-, förråds- och serviceavdelningen* (ev. *intendenteravdelningen*).

Tjänsten som chef för byrån bör såsom fullt jämförlig med tjänster som chef för administrativa byråer inom statsförvaltningen placeras i lönegrad Bo 1.

Lärarkollegiet vid Chalmers tekniska högskola anför:

Lärarkollegiet föreslår, att på motsvarande sätt som nu är fallet sekretariats-, utbildnings-, planerings- och informationsärenden hänföres till *kanslibyrån* samt personal-, avlönings-, kameral- och inköpsärenden till *ekonomibyrån*.

Kanslibyrån föreslås omfatta *sekretariat* med registratorskontor samt *utbildningsadministrativ avdelning* med betygsexpedition och statistikkontor. Någon särskild organisationsenhet för planeringsärenden föreslås tills vidare icke. Det förutsättes, att byråchefen bereder sådana ärenden för behandling inom rektorsämbetet och konsistoriet och — i förekommande fall — samarbetsnämnden ävensom att byråchefen — motsvarande vad som nu är fallet — ingår i högskolans byggnadsberedning.

Ekonomibyrån föreslås omfatta *kameralkontor*, *personalkontor* samt *inköpskontor*, som även skall ha hand om service- och underhållsfrågor.

Byråchefen skall leda och övervaka arbetet inom ekonomibyrån samt bereda och föredraga ekonomiskt-administrativa ärenden inom konsistoriet och rektorsämbetet samt i förekommande fall samarbetsnämnden.

Överstyrelsen för de tekniska högskolorna anför:

Överstyrelsen har tidigare framhållit, att det enligt dess mening är angeläget, att förvaltningsorganisationen i skilda hänseenden förstärkes och att behovet av en förstärkning främst gör sig gällande med avseende å de personella resurserna

inom de administrativa och kamerala områdena, särskilt inom det utbildningsadministrativa området. I sistnämnda hänseende vill överstyrelsen betona den med verksamhetens växande omfattning allt större vikten av att resultatet av studierna vid de olika avdelningarna ingående följes och redovisas, så att lämpliga åtgärder snabbt kunna vidtagas för undvikande så långt möjligt av eftersläpningar eller avbrott i studierna. Betydelsen härav ur såväl den enskilde studentens som det allmännas synpunkt kan ej nog understrykas. Med hänsyn härtill och till den snabba utvecklingen på teknikens område har överstyrelsen övervägt, huruvida icke den utbildningsadministrativa verksamheten vid högskolorna borde organiseras på en särskild byrå under ledning av en chef i byråchefs ställning. Överstyrelsen har emellertid stannat för att förorda en särskild avdelning för ändamålet med en byrådirektör (A 27) som chef, dock under den förutsättningen, att denne erhåller ställning som föredragande direkt inför rektor av till avdelningen hörande ärenden. Härvid förutsätter överstyrelsen tillika, att medel även skola komma att ställas till högskolans förfogande för anlåtande av särskilda experter i hithörande speciella frågor, där detta finnes påkallat. I övrigt vill överstyrelsen ansluta sig till högskolornas förslag till organisation av den lokala förvaltningen, som i sina grunddrag överensstämmer med nuvarande ordning och i stort sett visat sig ändamålsenlig.

b) De enskilda förvaltningarnas organisation

I fråga om den konkreta utformningen av personalorganisationen vid de skilda universitets/högskoleförvaltningarna har universitetsutredningen framlagt förslag endast beträffande tjänster i lönegraden A 19 och högre, medan utredningen i fråga om behovet av övrig personal föreslagit en särskild kontorsteknisk undersökning, vars resultat skulle läggas till grund för definitiva ställningstaganden härutinnan. I anslutning till en av utredningen uttalad rekommendation har jag vid betänkandets remitterande anmodat vederbörande universitetsmyndigheter att i sina yttranden framlägga en skiss till personalorganisation jämväl i fråga om erforderlig amanuenspersonal och övrig biträdande förvaltningspersonal, detta i syfte att möjliggöra en viss förstärkning av denna personalorganisation redan från och med budgetåret 1964/65.

I det följande redovisar jag endast kanslerns och överstyrelsens för de tekniska högskolorna yttranden. Beträffande vederbörande universitets/högskolemyndigheters motsvarande yttranden torde få hänvisas till handlingarna.

Kanslern anför i huvudsak följande:

Universitetsutredningen har i sitt betänkande föreslagit, att de lokala förvaltningsavdelningarna vid de lärosäten, som lyder under ecklesiastikdepartementet, handelshögskolan i Göteborg undantagen, skall omfatta 79 tjänster i lönegradsintervallet A 19—B 4 till en kostnad, som med det av utredningen begagnade, i betänkandet redovisade beräkningssättet uppgår till 2 880 500 kronor. Vid samma lärosäten med ytterligare undantag av tekniska högskolan i Lund uppskattas behovet av amanuenser i reglerad befordringsgång ävensom biträdespersonal i högst lönegraden A 18 till 376 tjänster. För dessa beräknas kostnaderna utgöra 5 436 000 kronor eller i genomsnitt 14 470 kronor per tjänst.

Av de föreslagna högre tjänsterna avses till såväl antal som belopp nästan

exakt 80 procent falla på de lärosäten, som står under mitt överinseende, nämligen 63 till en kostnad av omkring 2 305 000 kronor. Om procenttalet 20 begagnas även i vad gäller de lägre tjänsterna, torde det få anses korrekt att hänföra cirka 305 till de under mitt överinseende stående lärosätena. Med anlitande av universitetsutredningens genomsnittsberäkningsmetod skulle den sammanlagda lönekostnaden för dessa tjänster bli omkring 4 415 000 kronor. Sammanlagt skulle de lokala förvaltningarna vid nu ifrågakarande lärosäten omfatta inemot 370 tjänster till en lönekostnad av 6 720 000 kronor.

Från lärosätena har hos mig framställts förslag om att de lokala förvaltningarnas personal skall omfatta sammanlagt 951½ tjänster i lönegradsintervallet A 19—B 3 och 331 lägre tjänster, i allt 4261½ tjänster. Kostnaderna för dessa tjänster, beräknade enligt universitetsutredningens normer, belöper sig till för högre tjänster 3 424 434 kronor, för lägre tjänster 4 789 570 kronor och sammanlagt 8 214 004 kronor.

När jag på grundval av min kännedom om förhållandena vid lärosätena granskat de föreliggande förslagen, har jag funnit dem i stort sett väl underbyggda och förtjänta av att realiseras. Den administrativa organisationen befinner sig vid samtliga under mitt överinseende stående lärosäten i ett nödläge, i det att under en lång följd av år klara upprustningsbehov måst lämnas otillfredsställda med hänsyn till den ovisshet om den framtida förvaltningsapparatens utformning och dimensionering, som rått i avvaktan på universitetsutredningens här aktuella betänkande. Med anledning härav har jag funnit det angeläget att i detalj granska och bedöma behovet av högre personal i syfte att kunna bereda Kungl. Maj:t möjlighet att framlägga ett fullständigt förslag i denna del redan för 1964 års riksdag. Vad beträffar amanuens- och biträdestjänster har jag däremot ansett det böra få bli beroende på resultatet av den föreslagna översynen av den kontorstekniska organisationen vid lärosätena huru dessa tjänster skall avvägas till antal och lönegradsplacering. För egen del anser jag mig dock böra redovisa min allmänna uppfattning om behovet av sådana tjänster vid lärosätena, särskilt som även i vad avser dessa lägre tjänster en begynnande upprustning redan från och med budgetåret 1964/65 är ofrånkomlig. Jag framlägger därför ett förslag härutinnan, som till sagda budgetår hänför ett visst antal amanuens- och biträdestjänster vid varje lärosäte. Jag förutsätter, att detta förslag upptages i statsverkspropositionen 1964 och att samtidigt den ovanberörda kontorstekniska översynen sker, så att lärosätena med beaktande av översynens resultat i sina regleringsbrevsförslag för budgetåret 1964/65 kan framlägga konkreta förslag rörande inrättande av amanuens- och biträdestjänster för nämnda budgetår.

I fråga om egendomsförvaltningarna, tandsjukvårdsförvaltningarna samt vakt- och telefonistpersonalen har jag ansett mig kunna med mycket små justeringar följa lärosätenas förslag. Jag föreslår för dessa enheter sammanlagt 18 högre och 891½ lägre tjänster. Vid beträffar lokalförvaltningarnas huvuddelar har jag däremot på åtskilliga punkter bedömt personalbehovet på sätt som avviker från vederbörande lärosätes förslag. Sammanlagt förordar jag i denna del inrättande av 77 högre tjänster. Vidkommande amanuens- och biträdespersonalen har universitetsutredningen förordat en sådan dimensionering av denna, att den skulle utgöra cirka 83 procent av all personal. Större konsistoriet i Uppsala har ansett att en biträdestäthet av cirka fem per högre tjänst icke innebär en rimlig proportion mellan högre och lägre tjänster. Konsistoriets förslag är att — frånsett egendomsförvaltningen — i stället proportionen 1:3 kommer till användning. Jag har funnit mig böra ansluta mig till detta förslag och vill i detta sammanhang särskilt hänvisa till det av utredningen refererade förslaget till

organisation för ett gemensamt centralt skolverk, där motsvarande proportion är cirka 1:2. I överensstämmelse härmed beräknar jag för lokalförvaltningarnas huvuddelar sammanlagt 231 biträdestjänster.

Sammanlagt omfattar mitt förslag således 95 högre tjänster till en lönekostnad av tillhoppa 3 403 476 kronor, samt 320½ amanuens- och biträdestjänster till en lönekostnad av tillhoppa 4 637 635 kronor; i allt 415½ tjänster till en lönekostnad av tillhoppa 8 041 111 kronor enligt universitetsutredningens beräknings-sätt.

Den förvaltningsapparat, över vilken lärosätena förfogar innevarande budget-år, drager en kostnad som med universitetsutredningens beräkningssätt uppgår till 3 790 224 kronor. Mitt förslag innebär att ytterligare kostnader om 4 250 887 kronor skulle tillkomma. Vid fördelningen av kostnadsökningen på tre budgetår måste enligt min mening iakttas, att såsom redan ovan berörts eftersläpningen i fråga om administrativ standard vid lärosätena för närvarande är ytterst besvärande, varför en fördelning med lika belopp på de tre åren ej skulle ge en tillräckligt snabb upprustning. Det gäller enligt min uppfattning att först fylla iögonenfallande luckor i organisationen och därefter upprusta densamma till kapacitet att påtaga sig de omfattande tillkommande göromålen enligt universitetsutredningens förslag. Jag föreslår, att grovt taget hälften av den erforderliga anslagsökningen tillföres lärosätena under det första budgetårets etapp samt återstoden ungefär lika fördelad på de båda senare etapperna. Att härvid, såsom universitetsutredningen föreslagit, hänföra samtliga högre tjänster till första etappen skulle dock, såvitt jag kan förstå, medföra att alltför få amanuenser och biträden rymmes inom etappen. Jag förordar därför, att ett mindre antal högre tjänster får anstå till den andra etappen, och att amanuens- och biträdespersonalen antalsmässigt uppdelas på etapperna ungefär i relationerna 1:1:2. Kostnadmässigt föreslår jag att till den första etappen hänföres 2 082 943 kronor, till den andra 1 068 224 kronor och till den tredje 1 099 720 kronor.

Universitetsutredningen uttalar i sitt betänkande att även om hänsyn toges till de rationaliseringsvinster, som kan göras i en växande organisation, universitets- och högskoleväsendets såväl personal- som medelsbehov måste beräknas komma att stiga minst till det dubbla inom ett decennium. Redan innevarande budgetår är den driftsanslagssumma, som här avses, 182 988 000 kronor. Om man anteciperar en jämn utveckling under budgetåren 1964/65—1971/72 upp till summan 303 772 000 kronor (= summan budgetåret 1962/63 fördubblad) skulle driftsanslagssumman budgetåret 1966/67 vara 228 285 000 kronor. På detta belopp utgör den anslagssumma, jag finner behövlig för lärosätenas allmänna förvaltningsavdelningar och tandsjukvårdsförvaltningarna (således mitt förslag minskat med kostnaderna för egendomsförvaltningarna) 3,5 procent eller mycket nära det procenttal, som universitetsutredningens totala förslag i betänkandet anges utgöra av driftskostnaderna för universitetens och högskolornas under ecklesiastikdepartementet centrala och lokala administration budgetåret 1963/64. Jag anser mig kunna hävda, att mitt här framlagda förslag beloppsmässigt icke överskrider universitetsutredningens i vidare mån än vad den anslagsutveckling under den treåriga upprustningstiden, vilken nu kan överblickas, motiverar.

Flera av de lärosäten, som till mig inkommit med förslag i förevarande ärende, har framhållit betydelsen av att den nya personalorganisationen vid lärosätenas förvaltningar innehåller ett rimligt antal ordinarie tjänster. Min uppfattning i denna fråga överensstämmer med förslagsställarnas.

I detta sammanhang anser jag mig också böra tillstyrka ett av lärarkollegiet vid handelshögskolan i Göteborg framtört förslag om förändring av den nuvarande tjänsten som förste byråsekreterare i Ae 23 vid högskolan till tjänst som byrådirektör i Ao 27.

Behov av ökad medelsanvisning för kontorsteknisk utrustning har anmälts av vissa lärosäten. Övriga lärosäten har icke för närvarande framlagt preciserade förslag i ifrågavarande hänseende. Enligt min mening bör, sedan den föreslagna översynen av den kontorstekniska organisationen vid lärosätena kommit till stånd, erforderlig upprustning av lärosätenas kontorstekniska utrustning komma till stånd med början budgetåret 1965/66.

Överstyrelsen för de tekniska högskolorna anför i huvudsak följande:

Enligt överstyrelsens mening inrymma högskolornas förslag — såvitt gäller högre tjänster — personalförstärkningar, som förefalla väl avvägda. Överstyrelsen vill förordna, att verksamheten vid den lokala förvaltningen organiseras på två byråer, nämligen en kanslibyrå och inom denna en utbildningsadministrativ avdelning med en byrådirektör (A 27) som chef och självständig föredragande samt en ekonomi- och personalbyrå. Överstyrelsen vill vidare förordna, att chefen för personalavdelningen (personalkontoret) placeras i Ae 25, chefen för kameralavdelningen (kameralkontoret) i Ae 23 och chefen för intendenturavdelningen (inköpskontoret) i likaledes Ae 23.

Den ovan förordade förstärkningen av högre tjänster inom den lokala förvaltningen kan och bör enligt överstyrelsens mening genomföras redan från och med budgetåret 1964/65 — oberoende av ett ställningstagande till frågan om den centrala förvaltningsorganisationen — och kan med av överstyrelsen förordade jämkningar av högskolornas förslag beräknas föranleda en årlig merkostnad av i runt tal 265 000 kronor, varav 130 000 kronor vid tekniska högskolan i Stockholm och 135 000 kronor vid Chalmers tekniska högskola.

I remisskrivelsen har angivits att utlåtandet skulle innehålla skiss över vilken förvaltningspersonal med lägre löneställning än den i betänkandet föreslagna och vilka kontorstekniska resurser, som bedömdes erforderliga för ett genomförande av den av utredningen föreslagna omorganisationen av universitets- och högskoleväsendets förvaltning. Från högskolornas sida hava också förslag i dessa hänseenden framlagts med utgångspunkt från den av dem föreslagna organisationen. Överstyrelsen vill erinra, att slutlig ställning till frågan om biträdespersonalens organisation liksom beträffande behovet av kontorsmaskiner i betänkandet förutsatts skola ske efter av vederbörande myndigheter i samråd med statskontoret därom framlagda förslag. Enligt vad överstyrelsen inhämtat från statskontoret kan emellertid dess medverkan icke för närvarande påräknas. Uppenbarligen kan ej heller någon definitiv ställning till dessa frågor tagas, förrän statsmakterna fattat beslut beträffande den lokala förvaltningsorganisationen i stort. Preliminärt beräknar överstyrelsen emellertid ett medelsbehov för ifrågavarande personalförstärkning för nästa budgetår i enlighet med högskolornas förslag (i runt tal 225 000 kronor).

För inköp av möbler, skriv- och räknemaskiner, bokföringsmaskiner m. m. har från tekniska högskolorna i Stockholm sida vidare beräknats ett medelsbehov av engångskaraktär för budgetåret 1964/65 av 90 000 kronor. För dessa kostnader finner överstyrelsen — likaledes preliminärt — medel böra beräknas för nästa budgetår. För motsvarande kostnader vid Chalmers tekniska högskola torde böra beräknas ett preliminärt belopp av 75 000 kronor.

Slutligen har från tekniska högskolorna i Stockholm sida föreslagits en medelsanvisning av 90 000 kronor för anlåtande av expertis och tillfällig arbetskraft.

Överstyrelsen vill för egen del föreslå att härför — och särskilt för utbildningsadministrativa uppgifter — för nästa budgetår beräknas ett tills vidare till 60 000 kronor begränsat medelsbehov. Framdeles torde även för Chalmers tekniska högskolas del en motsvarande medelsanvisning böra ifrågakomma.

3. Departementschefen

Såsom framgår av den nyss lämnade redogörelsen har remissdiskussionen i fråga om universitetsutredningens förslag rörande läroanstalternas styrelse och förvaltning i mycket stor utsträckning gällt styrelseorganens sammansättning och den för vissa läroanstalter föreslagna förvaltningsorganisatoriska gemenskapen. Däremot har utredningsförslagen i vad avser universitets/högskolestyrelsens *uppgifter* i allt väsentligt accepterats av de myndigheter och organisationer, vilka yttrat sig över betänkandet.

Dessa förslag får ses som konkreta tillämpningar av utredningens principiella strävan att decentralisera förvaltningsansvaret, förkorta ärendevägarna och anförtro de två huvudlagen av uppgifter — de akademiska och de mera renodlat administrativa — åt skilda organ. Jag kan i det väsentliga ansluta mig till utredningens konkreta förslag i fråga om uppgifternas fördelning mellan centrala och lokala organ liksom i fråga om fördelningen på det lokala planet mellan styrelseorganen å ena sidan och fakulteter/sektioner å den andra.

I fråga om *planeringsarbetet* för de enskilda forskningsområdena och utbildningslinjerna har universitetsutredningen föreslagit, att detta skall utföras icke av styrelsen utan av de enskilda fakulteterna/sektionerna, vilka enligt förslaget skall ha att direkt till vederbörande fakultetsberedning inge sina årliga förslag till anslagsäskanden.

Detta förslag har kritiserats av vissa av de akademiska myndigheterna, bl. a. av de större konsistorierna i Uppsala och Stockholm samt av överstyrelsen för de tekniska högskolorna, men tillstyrkts av andra, bl. a. av större konsistoriet i Göteborg och av kanslern. För egen del delar jag utredningens uppfattning i denna fråga.

Den föreslagna ordningen är en naturlig konsekvens av det av mig i det föregående förordade förslaget att det centrala planeringsarbetet för forsknings- och utbildningsresursernas utbyggande skall bedrivas fakultetsgruppsvis av fakultetsberedningarna. Fakulteterna/sektionerna bör självfallet fortlöpande hålla läroanstaltens ledning underrättad om sitt planeringsarbete och om de förslag, som avlåtes till fakultetsberedningarna. Härigenom ges läroanstaltens ledning möjlighet att, där så är påkallat, ta egna initiativ eller komplettera fakulteters/sektioners förslag med egna yttranden. Jag vill också framhålla, att goda garantier för den erforderliga samordningen av planeringsarbetet inom en läroanstalt erhålles genom att, som jag kommer att i det följande förordade, fakulteternas/sektionernas utrednings- och sekretariatsresurser tillhandahållas inom en organisatoriskt sammanhållen universitets/högskoleförvaltning.

Fakulteternas/sektionernas årliga förslag till anslagsäskanden bör således inges direkt till vederbörande fakultetsberedning. Ansvaret för planeringsarbetet för de för en läroanstalt gemensamma verksamheterna och anläggningarna bör däremot, i enlighet med vad universitetsutredningen föreslagit, åvila läroanstaltens ledning.

Även i fråga om de mera renodlat administrativa uppgifterna har universitetsutredningen strävat efter att såvitt möjligt befria universitets/högskolestyrelsen från uppgifter, som för sitt handhavande fordrar vetenskapliga bedömningar. För egen del anser jag denna strävan vara i princip riktig. Med hänsyn härtill förordar jag bl. a., att universitetens forskardocenttjänster göres fakultetsbundna på det sätt och i den ordning universitetsutredningen föreslagit. Härigenom befrias universitetens ledning från uppgiften att mot varandra väga de vetenskapliga meriterna hos de enskilda fakulteternas kandidater till en ledig forskardocenttjänst. Jag delar även universitetsutredningens uppfattning att beslutsmyndigheten i de rent vetenskapliga bedömningsärendena rörande utseende av sakkunniga i vissa befordringsärenden samt meddelande av docentförordnanden (docentkompetens) bör anförtros fakulteter/sektioner.

De *fördelningsärenden*, som nu ankommer på de lokala universitets/högskolestyrelsernas prövning, gäller väsentligen fördelning eller upprättande av förslag till fördelning mellan en läroanstalts samtliga institutioner av medel, som anvisats under vederbörande läroanstalts anslag till materiel m. m., till nyanskaffning av apparater, till biträdeshjälp åt docenter m. m. och till vissa handledararvoden samt därjämte de delar av medelsanvisningen under avlöningsanslagen, som gäller annan icke-ordinarie personal än viss lärarpersonal. Härutinnan har universitetsutredningen föreslagit en omläggning innebärande att dessa medel av Kungl. Maj:t fördelas så, att särskilda belopp anvisas för var och en av en läroanstalts fakulteter (i vissa fall sektioner), varjämte särskilda belopp anvisas för de för läroanstalten gemensamma ändamålen. Härigenom skulle universitets/högskolestyrelsen befrias från att mot varandra väga de skilda fakulteternas behov av tjänster och anslagsmedel.

Detta förslag har i yttrandena kritiserats från enstaka håll men i allmänhet lämnats utan erinran. För min del anser jag, att en budgetteknisk omläggning i den riktning, som utredningen angivit, bör komma till stånd. En sådan omläggning blir enligt min mening en naturlig konsekvens av den ordning jag i det föregående förordat för planeringsarbetet i stort.

I detta sammanhang vill jag i korthet mera allmänt beröra frågan om en ändrad redovisning i riksstaten av universitetens och här berörda högskolors avlönings- och sakanslag. För närvarande redovisas nämnda anslag lärosätesvis, dvs. för varje lärosäte uppföres ett anslag till respektive avlöningar, omkostnader, materiel och, i förekommande fall, apparater samt bokinköp m. m. för bibliote-

ket. Vid ett genomförande av den av mig i det föregående redovisade omläggningen av anslagsäskandena för läroanstalterna ter det sig från vissa synpunkter naturligt att fakultetsvis redovisa de anslag till avlöningar, materiel och apparater, som är avsedda för enskilda fakulteter. Underlaget för universitetskanslersämbetets årliga förslag till anslagsäskanden för universitetens och högskolornas verksamhet kommer nämligen i framtiden att utgöras av förslag utarbetade av de fem fakultetsberedningarna. Därigenom blir det naturligt att såväl i budgetberedningen som i statsverkspropositionerna behandla universitets/högskoleväsendets utbyggnadsbehov fakultetsgruppvis och ej efter läroanstalter. En sådan funktionell redovisning även av anslagen skulle möjliggöra en bättre överblick över de skilda utbildnings- och forskningsområdenas personella och materiella resurser. Vidare åstadkommes därigenom den fakultetsbindning av anslagen som universitetsutredningen föreslagit.

Jag anser med hänsyn till det här anförda, att en något längre gående omläggning av anslagsredovisningen i riksstaten än den universitetsutredningen föreslagit vore att föredraga, nämligen att i framtiden särskilda anslag upptages i riksstaten för var och en av de fem fakultetsberedningarnas sektorer av universitets/högskoleväsendet. Därjämte bör finnas anslag för gemensamma ändamål vid universitet och högskolor. Under varje anslagsrubrik bör upptagas delposter för de enskilda läroanstalterna och fakulteterna. Jag räknar med att den av mig här skisserade omläggningen — därest riksdagen ej har någon erinran häremot — bör kunna genomföras från och med budgetåret 1966/67.

Redan i det föregående har jag redovisat mitt ställningstagande till universitetsutredningens förslag om decentralisering från de centrala till de lokala universitets/högskolemyndigheterna av beslutsmyndigheten i vissa fördelningsärenden.

Vad jag därvid anfört jämte den här skisserade omläggningen av anslagsredovisningen innebär, att de lokala universitets/högskolestyrelsernas befattning med fördelningsärenden i framtiden, på sätt universitetsutredningen föreslagit, kommer att gälla ställningstaganden till av fakulteter/sektioner upprättade förslag till fördelning av för deras särskilda ändamål anvisade medel. I fråga om de mindre omfattande anslagen till biträdes hjälp åt docenter m. m. torde — i enlighet med utredningens förslag — även själva fördelningsbesluten böra fattas av fakulteter/sektioner. Universitets/högskolestyrelsen kommer att ha att besluta rörande dispositionen av de medel, som anvisats för verksamheter och anläggningar, som är gemensamma för vederbörande läroanstalt.

I fråga om de lokala universitets/högskolemyndigheternas befattning med *personaladministrativa* ärenden har jag i det föregående uttalat, att en decentralisering av beslutsmyndigheten i sådana ärenden bör komma till stånd i huvudsak enligt de av utredningen angivna riktlinjerna. Jag vill här också uttala min anslutning till universitetsutredningens förslag om att en förkortning av ärendevägarna inom läroanstalterna åstadkommes på så sätt, att ärendena re-

gelmässigt går direkt från förslagsställande till beslutande myndighet. Med en fastare institutionsorganisation torde det vara fullt tillräckligt, att förslag i det alldeles övervägande antalet personaladministrativa ärenden upprättas inom vederbörande institution. I ett begränsat antal tillsättningsärenden, avseende dels ordinarie lärartjänster, dels vissa andra tjänster, vilka ej är knutna till viss institution och rörande vilka en bedömning av vetenskapliga meriter erfordras, synes dock fakultet/sektion böra vara förslagsställande myndighet. Detsamma torde böra gälla beträffande ärenden rörande förordnande av vikarie på ledig professors- eller laboratorstjänst.

Vad här sagts innebär självfallet ej hinder mot att den beslutande myndigheten i enstaka fall hänskjuter ett ärende, i vilket förslag upprättats av vederbörande institution, till fakultet eller sektion för yttrande.

Mot vad universitetsutredningen anfört rörande den lokala universitets/högskolestyrelsens ansvar för läroanstaltens *ekonomiska förvaltning* har jag ingen erinran. Jag delar utredningens mening, att styrelsens ekonomiska ansvarsområde bör vidgas till att gälla jämväl förvaltningen av alla för finansiering av forskningsarbete inom läroanstalterna utifrån givna anslag, främst rådsanslagen. Jag delar också utredningens mening att medelsförvaltningen och -redovisningen i största möjliga utsträckning bör koncentreras till varje läroanstalts centrala förvaltning.

Jag anser det vidare vara av stor vikt, att de enskilda läroanstalterna i enlighet med universitetsutredningens förslag ges resurser i syfte att sätta dem i stånd att vara institutionerna och forskarna behjälpliga vid upphandlingen av för forskningen och undervisningen erforderlig utrustning. Minst lika betydelsefullt är det enligt min mening, att universitetens/högskolornas centrala förvaltningar ges resurser för en direkt förvaltning av sådana för läroanstalten gemensamma serviceanläggningar och -verksamheter, av vilka ett allt starkare behov kommer att föreligga.

De lokala universitets/högskolestyrelserna bör slutligen i enlighet med universitetsutredningens förslag ha som en huvuduppgift att bedriva ett aktivt utredningsarbete i syfte att fortlöpande rationalisera läroanstalternas ekonomiska och administrativa verksamhet.

Vad universitetsutredningen anfört och föreslagit i avseende på den lokala universitets/högskolestyrelsens ansvar för *utbildningsorganisationens administration* och dess tillsynsuppgift i avseende på utbildningsorganisationen ger jag min avslutning. Jag anser sålunda i likhet med utredningen, vars uttalanden på denna punkt understrukits i flera av de inkomna yttrandena, att universitets/högskolestyrelsen bör vara skyldig att främja samarbetet i frågor rörande utbildningens innehåll och organisation mellan fakultetsorganen å ena sidan och studenter och avnämare å den andra. Styrelsen bör vidare vara skyldig att med uppmärksamhet följa utvecklingen i avseende på studieresultat och studie-

tidens längd och, där så befinnes erforderligt, hos fakultet eller sektion *påfordra* förslag till ändringar i kursfordringar och utbildningsorganisation. Slutligen bör läroanstaltens förvaltning vara skyldig att bistå fakulteter/sektioner med utredningsresurser och vara dem behjälplig vid planläggningen av utbildningsorganisationens utbyggnad.

Med detta avser jag icke någon inskränkning i det primära ansvar för utbildningens innehåll och organisation, som även enligt min mening bör ligga hos fakulteter/sektioner. Härtill återkommer jag i ett följande avsnitt.

Universitetsutredningen föreslår, att *intagningen av nya studerande* till spärrade utbildningslinjer — med undantag för intagningen till civilekonomutbildning, som förutsättes alltfört handhas av den särskilda antagningsnämnden — skall handhas av universitetskanslersämbetet. Vidare föreslår utredningen att intagningen till de filosofiska fakulteternas spärrade ämnen skall handhas av administrativa myndigheter, antingen — där omständigheterna gör ett centralt förfarande motiverat — av universitetskanslersämbetet eller av den lokala styrelsen. Dessa förslag har icke mötts av erinringar i remissdiskussionen. Jag delar utredningens synsätt i hithörande frågor.

I detta sammanhang förordar universitetsutredningen även ett förenhetligande av tidpunkterna för termins början. Också detta förslag har i remissyttrandena i stort sett lämnats utan erinran. Överbefälhavaren samt vissa studentorganisationer har starkt framhållit den föreslagna omläggningens värde.

Även jag anser, att ett förenhetligande av tidpunkterna för termins, eller i varje fall läsårs, början är starkt motiverat.

Av vad jag i det föregående anfört torde framgå, att jag i allt väsentligt ansluter mig till universitetsutredningens synpunkter och förslag i vad avser den lokala universitets/högskolestyrelsens uppgifter. I det väsentliga råder i dessa frågor full överensstämmelse också mellan utredningen och statskontoret. Likväl skiljer sig universitetsutredningens och statskontorets i rapporten redovisade förslag rörande *den lokala styrelsens organisation* starkt ifrån varandra. Medan statskontoret vill lägga de renodlat administrativa uppgifterna hos en för varje universitetsort gemensam lokal förvaltningsorganisation under en chefstjänsteman i generaldirektörs ställning och de allmänna tillsynsuppgifterna (jämfte vissa vetenskapliga bedömningsärenden) hos dels ett konsistorium, dels ett rådgivande organ, har universitetsutredningen rekommenderat, att dessa båda funktioner skall hållas samman i en integrerad styrelseorganisation.

I remissyttrandena har statskontoret fått stöd för sitt organisationsförslag från ett fåtal håll, medan flertalet myndigheter och organisationer utalat sig för en organisation med en enda styrelse för såväl administrativa som allmänna tillsynsuppgifter.

För egen del vill jag i denna centrala fråga anföra följande.

Den lokala universitets/högskolestyrelsens uppgifter blir till övervägande del av rent administrativ natur. Med hänsyn till storleken av de personella och

materiella resurser, som det expanderande universitets/högskoleväsendet kräver, och icke minst med hänsyn till den akademiska utbildningsorganisationens betydelse för hela samhällsutvecklingen är det enligt min mening nödvändigt att skapa en *effektiv förvaltning* av de högre läroanstalterna. Detta ser jag som ett allmänt samhällsintresse av mycket stor vikt, inför vilket många hänsyn måste vika. Emellertid skall universiteten och högskolorna icke blott utgöra enheter inom en utbildningsorganisation; de skall därjämte vara centra för en fritt vald och fritt bedriven forskning. Detta ställer otvivelaktigt speciella krav när det gäller utformningen av deras styrelse. De intressen, som härvidlag gör sig gällande, är onekligen svårförenliga, och det är säkerligen insikten härom, som förestavat statskontorets organisationsförslag.

Som framgår av vad jag i ett föregående avsnitt anfört rörande principerna för den centrala universitets/högskolemyndighetens — universitetskanslersämbetets — organisation, är jag på allmänna grunder obenägen förorda en organisation, som innebär ett splittrat ansvar. Då därtill kommer, att statskontorets förslag mött ett starkt mostånd hos de närmast berörda myndigheterna, har jag kommit till den uppfattningen, att man i första hand bör söka en lösning med en styrelseorganisation, uppbyggd ungefärligen enligt universitetsutredningens förslag. Om det skulle visa sig, att man på denna väg icke når målet — en effektiv förvaltning —, bör man emellertid enligt min mening ånyo aktualisera den utväg, som statskontoret anvisat.

I fråga om de lokala styrelse- och förvaltningsorganens konstruktion, har universitetsutredningens förslag med konsistorium, rektorsämbete och universitetsråd (motsvarande) fått ett blandat mottagande av remissinstanserna.

Enligt min mening finns det anledning att pröva, om det av universitetsutredningen framlagda förslaget kan vara funktionsdugligt och ge tillräckliga garantier för en effektiv förvaltning. Förutsättningen för effektivitet i förvaltningsorganisationen är enligt min mening, att denna sammanhålls under en chef. Denne förvaltningschef anser jag bör vara utsedd av Kungl. Maj:t. Dessa krav uppfylles av universitetsutredningens förslag. Frågan blir då om samarbetet inom konsistorium och rektorsämbete konstruerade enligt utredningens förslag kan väntas bli effektivt. Jag har härvidlag konstaterat, att förslaget icke innebär de risker för ett »dubbelkommando», som hävdats i vissa yttranden, och som kunde leda till en förklamning av den administrativa verksamheten vid en läroanstalt. Det är i utredningens styrelseorganisation sörjt för att varje ärende vederbörligen beredes och avgöres och för att de administrativa lika väl som de akademiska synpunkterna därvid blir beaktade. Förslaget innefattar icke någon självständig beslutanderätt för rektor personligen. Även i övrigt anser jag, att den av universitetsutredningen föreslagna styrelsekonstruktionen innefattar en sorgfälligt gjord avvägning av de skilda synpunkter, som härvidlag måste göra sig gällande. Jag förordar därför, att den lokala universitets/högskolestyrelsen ges den principiella uppbyggnad, som utredningen föreslagit.

Jag ansluter mig till tanken, att styrelsen för varje läroanstalt anförtros ett konsistorium. Jag anser vidare, att en på sätt utredningen föreslagit vald rektor

bör fungera som konsistoriets ordförande och läroanstaltens främste företrädare. Vidare anser jag, att läroanstaltens centrala förvaltning bör sammanhållas under en chef, universitetsråd eller motsvarande. Såsom utredningen tänkt sig, bör konsistoriet ha vidsträckt möjlighet att delegera sin beslutsmyndighet.

Universitetsutredningen har föreslagit, att chefen för en läroanstalts centrala förvaltning (universitetsråd eller motsvarande) ges ställning som ledamot av konsistoriet. Som framgår av vad jag i det följande anför förordar jag i fråga om läroanstalterna i Göteborg, Stockholm och Umeå en förvaltningsorganisation, som i vissa hänseenden har karaktär av provisorium. Med hänsyn härtill har jag i viss utsträckning måst begränsa mina förslag i fråga om personalorganisationen vid dessa förvaltningar. Bl. a. har jag icke ansett mig böra förordar, att cheferna för dem ges ställning som ordinarie tjänstemän. Jag anser det icke heller vara motiverat, att dessa förvaltningschefer är ledamöter av vederbörande konsistorier. Däremot bör de fungera som huvudföredragande vid konsistoriernas sammanträden. För ledningen av förvaltningarna vid universiteten i Uppsala och Lund föreslår jag däremot i det följande inrättande av ordinarie tjänster som universitetsråd. Dessa förvaltningschefer bör, i enlighet med utredningens förslag, tillika vara ledamöter av vederbörande läroanstalts konsistorium.

Mot vad universitetsutredningen anført rörande ställning och uppgifter för chefen för en läroanstalts centrala förvaltning har jag i övrigt ingen erinran.

Bestämmelserna om konsistoriets sammansättning synes mig i huvudsak böra utformas på sätt universitetsutredningen föreslagit. I fråga om universitetet i Göteborg föreligger emellertid särskilda förhållanden. Enligt ett mellan staten och Göteborgs stad träffat avtal skall stadsfullmäktige i Göteborg välja två ledamöter av universitetets drätselnämnd, vilka äger deltaga i nämndens överläggningar och beslut i ärenden, som angår universitetets filosofiska fakulteter.

Efter uppsägning från stadens sida har statens nämnd för förhandlingar med kommuner fått i uppdrag att med Göteborgs stad upptaga förhandlingar beträffande ifrågavarande avtalsförhållande för tid efter den 1 juli 1964. Intill dess ett nytt avtal träffats med Göteborgs stad, bör representanter för staden ges ledamotskap av den närmaste motsvarigheten vid universitetet till den nuvarande drätselnämnden. Det torde ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter härom.

I yttrandena har av vissa akademiska myndigheter efterlysts någon form av motsvarighet till de nuvarande drätselnämnderna. Kanslern har i anslutning härtill föreslagit, att konsistoriet ges rätt att uppdraga åt särskild nämnd att fatta beslut på konsistoriets vägnar. Såsom ledamöter av dylik nämnd skall enligt kanslerns förslag kunna utses icke blott ledamöter av konsistoriet utan även andra lärare och tjänstemän vid läroanstalten liksom i särskilda fall även personer utanför densamma.

För egen del anser jag att en nämnd av det slag kanslern föreslagit skulle kunna vara motiverad för handläggningen av dels vissa ärenden sammanhängande med den åt vissa läroanstalter anförtrödda fondförvaltningen, dels vissa